



รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น
ของชุดโครงการพันธูกรรม

สัญญาเลขที่ PDG61E0004

โดย

นายเรืองเดช โพธิ์ศรี และนางสาวนุจนาต โฮมแพน

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นของชุดโครงการพันธูกรรม

คณะผู้วิจัย

- | | | |
|-----------------|----------|--------------------|
| 1. นายเรืองเดช | โพธิ์ศรี | หัวหน้าโครงการ |
| 2. นางสาวนุจนาด | โฮมแพน | หัวหน้าโครงการร่วม |

สนับสนุนโดย
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

คำนำ

โครงการพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นของชุดโครงการพันธูกรรม ภายใต้ศูนย์ประสานงานชุดโครงการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารด้วยกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยชุดโครงการวิจัยได้ดำเนินงานในประเด็นการพัฒนาพันธูกรรมต่อเนื่องภายใต้ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารมาตั้งแต่ปี 2558 ถึง ปี 2561 โดยมีบทบาทในการหนุนเสริมโครงการวิจัยย่อยระดับชุมชนปี 2558 – 2559 จำนวน 4 โครงการ และช่วงปี 2560 – 2561 จำนวน 4 โครงการ เพื่อให้กลุ่มองค์กรเกษตรกรเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน มีเป้าหมายและทิศทางในการขับเคลื่อนงานในระยะต่อไป จึงได้จัดทำโครงการสนับสนุนชุมชนในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม ร้อยเอ็ด ขอนแก่น และกาฬสินธุ์ ในการพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นสำหรับปีงบประมาณ 2562 ให้มีความครบถ้วน ชัดเจน มีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ พัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยย่อยระดับชุมชนในประเด็นพันธูกรรมจำนวน 4 โครงการ และข้อเสนอโครงการวิจัยระดับชุดโครงการในประเด็นพันธูกรรมจำนวน 1 โครงการ

การดำเนินงานครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาคีหลากหลายองค์กร โดยเฉพาะสภาอภัยง เปิงงง คนมหาสารคาม องค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกลง อำเออขึ้นชม จังหวัดมหาสารคาม ผู้ประสานสนับสนุนโครงการชุมชนน้อย (สสส.สำนัก 6) ในจังหวัดมหาสารคาม สภาองค์กรชุมชนตำบลทั้ง 15 ตำบลในจังหวัดมหาสารคาม ศูนย์วิจัยข้าวขอนแก่น ในการเข้าร่วมเสนอข้อคิดเห็นต่อการพัฒนาโครงการทั้งในระดับชุดโครงการ และโครงการย่อยระดับชุมชน จนสามารถพัฒนาเอกสารข้อเสนอโครงการเข้าสู่การพิจารณาจากฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยได้ ตามเป้าหมายการดำเนินงานคณะทำงานชุดโครงการฯ จึงขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

คณะทำงานชุดโครงการฯ

นายเรืองเดช โพธิ์ศรี และนางสาวนุจนาต โฮมแพน

สารบัญ

บทที่ 1	บทนำ	1
	- ความเป็นมา	1
	- วัตถุประสงค์	2
	- กลุ่มเป้าหมาย	2
	- ผลที่คาดว่าจะได้รับ	2
	- วิธีการดำเนินงาน	2
บทที่ 2	เอกสารที่เกี่ยวข้อง	4
	- การพัฒนาและทดสอบรูปแบบการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน	4
	- การศึกษาชุดความรู้ในการพัฒนาพันธุ์ข้าวพื้นบ้านโดยการมีส่วนร่วมของ องค์กรเกษตรกร องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรภาครัฐในเขตอีสาน ตอนกลาง	6
	- การสรุปผลการดำเนินงานวิจัยประเด็นพันธุ์กรรม ภายใต้ชุดโครงการ เสริมสร้างอธิปไตยอาหาร ศูนย์ประสานงานเกษตรกรรมยั่งยืนอีสานกลาง	11
บทที่ 3	วิธีการดำเนินงาน	14
	พื้นที่เป้าหมาย	14
	กลุ่มเป้าหมาย	14
	เนื้อหา	14
	ระยะเวลา 5 เดือน	15
	เครื่องมือที่ใช้	15
	กิจกรรม	15
บทที่ 4	ผลการดำเนินโครงการ	71
	บทเรียน เป้าหมายและทิศทางการขับเคลื่อนงานภายใต้ชุดประเด็นโครงการ การพัฒนากระบวนการจัดการเมล็ดพันธุ์พืชของกลุ่ม องค์กรเกษตรกรในชุมชน การร่วมพัฒนาโจทย์วิจัย และจัดทำข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่ ประชุมพิจารณาโครงการและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ	71 76 85
บทที่ 5	บทสรุป	93
	การกำหนดเป้าหมาย และทิศทางทางการขับเคลื่อนงานภายใต้ชุดประเด็น โครงการ	93
	การร่วมพัฒนาโจทย์วิจัย และจัดทำข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่	94
ภาคผนวก		95

บทนำ

ความเป็นมา

ปี 2560 การศึกษาของชุดโครงการการพัฒนากระบวนการจัดการเมล็ดพันธุ์พืชของกลุ่ม องค์กรเกษตรกรในชุมชน ที่ได้รับบสนับสนุนจาก สกว. พบว่า ข้อจำกัดสำคัญในการดำเนินงานของกลุ่มองค์กรเกษตรกรในการจัดการเมล็ดพันธุ์ ได้แก่ การขาดการกำหนดเป้าหมายในการผลิตเมล็ดพันธุ์ การจัดการควบคุมการผลิตระหว่างกลุ่มกับสมาชิกผู้ผลิต และการรวบรวมผลผลิตเพื่อการจัดการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ ในกลุ่มระดับชุมชนไม่สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ได้อย่างหลากหลายและเพียงพอ จากข้อจำกัดด้านพื้นที่และสถานะทางเศรษฐกิจ แม้ว่าการผลิตเมล็ดพันธุ์จำหน่ายจะสร้างรายได้มากกว่าการจำหน่ายผลผลิตจากแปลงแต่ก็ยังมีข้อจำกัดต่อการหมุนเวียนรายได้ของเกษตรกรรายย่อย และการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์โดยกลุ่มองค์กรเกษตรกรเองก็ยังมีข้อจำกัดจาก พ.ร.บ. พันธุ์พืช พ.ศ. 2518 โดยเฉพาะในประเด็นคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ แม้การจำหน่ายในระดับชุมชนจะได้รับการผ่อนปรน แต่หากกลุ่มเกษตรกรจะสร้างรายได้จากการผลิตเพื่อจำหน่ายเมล็ดพันธุ์จะต้องสร้างกระบวนการในการจัดการเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มองค์กรขึ้นและจัดกระบวนการในการควบคุมตามมาตรฐานดังกล่าวเพราะหากต้องการจำหน่ายภายนอกชุมชน คุณภาพของเมล็ดพันธุ์ต้องได้รับการยอมรับจากผู้ซื้อเมล็ดพันธุ์

ดังนั้น เพื่อให้กลุ่มองค์กร เกษตรกรเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน มีเป้าหมายและทิศทางในการขับเคลื่อนงานในระยะต่อไป จึงได้จัดทำโครงการสนับสนุนชุมชนในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม ร้อยเอ็ด ขอนแก่น และกาฬสินธุ์ ในการพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นสำหรับปีงบประมาณ 2562 ให้มีความครบถ้วน ชัดเจน โดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้ทำการประสานชุมชนทั้งที่เป็นพื้นที่ปฏิบัติการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเดิมที่ได้ดำเนินการวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแผนงานปีที่ 1 และปีที่ 2 ที่เสร็จสิ้นโครงการ แต่ยังคงต้องการเสนอขอรับทุนทำการวิจัยต่อเนื่อง รวมทั้งชุมชนใหม่ที่แสดงความจำนงค์ต้องการใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเอง โดยชุดโครงการพันธู์กรรมได้มีการประชุมหารือเฉพาะกับแกนนำของชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นที่ต้องการศึกษาวิจัยรายพื้นที่ เพื่อตรวจสอบความพร้อมของผู้ที่เกี่ยวข้องและความจำเป็นของแต่ละพื้นที่ในเบื้องต้นตั้งแต่เดือนเมษายน-มิถุนายน 2561 เสร็จเรียบร้อยแล้ว พบว่า มีชุมชนที่เคยรับทุนวิจัยเพื่อท้องถิ่น 1 พื้นที่ และชุมชนพื้นที่ใหม่อีก 3 พื้นที่ ที่ต้องการร่วมพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นสำหรับปีงบประมาณ 2562

ในการนี้ เพื่อสามารถดำเนินการสนับสนุนชุมชนที่ผ่านการตรวจสอบเบื้องต้นดังกล่าว ให้มีการพัฒนาข้อเสนอโครงการด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้แทนองค์กรที่เกี่ยวข้อง ในการวิเคราะห์ปัญหา กำหนดโจทย์วิจัย วัตถุประสงค์และขอบเขตการวิจัย กำหนดทีมวิจัยและที่ปรึกษา ตลอดจนทำการพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้มีความชัดเจนครบถ้วน ชุดโครงการพันธู์กรรม จึงได้จัดทำข้อเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณสำหรับประสานและสนับสนุนการพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยของชุมชน 4 พื้นที่ (โครงการย่อย) รวมทั้งการจัดทำข้อเสนอโครงการชุดพันธู์กรรม (โครงการชุด) ตลอดจนเพื่อจัดประชุมผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อรับฟังข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะต่อการปรับปรุงข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นและต่อแนวทางการดำเนินงานให้เกิดผลมากขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสรุปบทเรียน เป้าหมายและทิศทางการขับเคลื่อนงานภายใต้ชุดประเด็นโครงการการพัฒนากระบวนการจัดการเมล็ดพันธุ์พืชของกลุ่ม องค์กรเกษตรกรในชุมชน
2. เพื่อสนับสนุนการเตรียมชุมชนและทีมวิจัยชาวบ้านในการร่วมพัฒนาโจทย์วิจัย และจัดทำข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม ร้อยเอ็ด ขอนแก่น และกาฬสินธุ์ สำหรับ ปีงบประมาณ 2562 จำนวน 4 โครงการ
3. เพื่อจัดประชุมรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิต่อข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม ร้อยเอ็ด ขอนแก่น และกาฬสินธุ์ จำนวน 4 โครงการ

กลุ่มเป้าหมาย

1. กลุ่มเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคาม
2. เครือข่ายวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน ประกอบด้วย จังหวัดมหาสารคาม ขอนแก่น กาฬสินธุ์ และร้อยเอ็ด
3. กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง ตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม
4. กลุ่มเกษตรกรที่ทำการผลิตเมล็ดพันธุ์ตำบลแก้ง อำเภอมือทอง จังหวัดมหาสารคาม

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้เป้าหมายและทิศทางการขับเคลื่อนงานภายใต้ชุดประเด็นโครงการการพัฒนากระบวนการจัดการเมล็ดพันธุ์พืชของกลุ่ม องค์กรเกษตรกรในชุมชน
2. ได้สนับสนุนชุมชนและทีมวิจัยชาวบ้านในการพัฒนาโจทย์วิจัย
3. ได้จัดทำข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม ร้อยเอ็ด ขอนแก่น และกาฬสินธุ์ สำหรับปีงบประมาณ 2562 จำนวน 4 โครงการ
4. ได้ข้อเสนอโครงการพร้อมทำสัญญาในปีงบประมาณ 2562 จำนวน 4 โครงการ

วิธีการดำเนินงาน

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนาข้อเสนอโครงการด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. ประสานพื้นที่เป้าหมายเพื่อทำความเข้าใจเป้าหมายชุดโครงการพันธกิจ และกำหนดวันจัดประชุม สถานที่และองค์ประกอบผู้แทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สำหรับการประชุมหารือพัฒนาข้อเสนอโครงการ ได้แก่ ผู้นำชุมชนและสมาชิกที่เกี่ยวข้องกับประเด็น/กิจกรรมเป้าหมายที่ต้องการวิจัย ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนหน่วยงานสำคัญที่เป็นผู้รู้ในประเด็นวิจัย และรู้จักชุมชน รวมทั้งปราชญ์ชาวบ้าน
2. จัดประชุมหารือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัยของแต่ละชุมชนเป้าหมาย โดยมีประเด็นประชุมหารือในแต่ละพื้นที่ ดังนี้
 - ทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และลักษณะงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
 - วิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา และความจำเป็นของการใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาสำคัญและพัฒนาตนเอง
 - กำหนดโจทย์วิจัย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ขอบเขตพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายการวิจัย

- กำหนดทีมวิจัยและที่ปรึกษาของโครงการวิจัย
 - การเตรียมข้อมูลประกอบการจัดทำข้อเสนอโครงการ กำหนดผู้รับผิดชอบเขียนข้อเสนอโครงการวิจัยและแบ่งภาระงานจัดทำร่างข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น
3. ประสานให้คำแนะนำแก่ทีมงานวิจัยชาวบ้านที่ได้รับมอบหมายในการจัดทำข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นแต่ละพื้นที่
 4. จัดประชุมคณะวิจัยและที่ปรึกษาโครงการชุด เพื่อสรุปพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัย และพิจารณาขอบเขต แนวทางการดำเนินงานของโครงการ รวมทั้งแบ่งภาระงานติดตามงานและการเตรียมข้อเสนอโครงการ
 5. ประสานและจัดประชุมแกนนำทีมวิจัยและที่ปรึกษาของแต่ละโครงการวิจัย/พื้นที่ เพื่อพิจารณาความครบถ้วนชัดเจนของร่างข้อเสนอโครงการวิจัย และสรุปประเด็นที่ต้องปรับปรุง พร้อมกำหนดวันที่ต้องส่งข้อเสนอโครงการฉบับแก้ไขต่อโครงการชุดพันธูกรรมเพื่อส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิ รวมทั้งกำหนดผู้แทนของแต่ละพื้นที่ที่จะเป็นผู้นำเสนอสรุปสาระสำคัญของข้อเสนอโครงการวิจัยฯ ต่อที่ประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ
 6. ประชุมคณะทำงานเพื่อสรุปผลกระทบการจัดทำข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น(โครงการลูก) และพิจารณาความครบถ้วนของข้อเสนอโครงการชุดเพื่อปรับปรุงและนำเสนอ สกว.

ขั้นตอนที่ 2 การประชุมเพื่อรับฟังข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะผู้ทรงคุณวุฒิต่อข้อเสนอโครงการย่อย

1. โครงการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารด้วยกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น จัดส่งข้อเสนอโครงการวิจัยย่อยให้ สกว.เพื่อนำส่งผู้ทรงคุณวุฒิ
2. โครงการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารด้วยกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประสาน สกว. กำหนดวัน และสถานที่จัดประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ
3. โครงการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารด้วยกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นประสานโครงการชุดพันธูกรรมให้แจ้งทุกพื้นที่วิจัยเตรียมผู้แทนพื้นที่ละ 3 คน พร้อมเชิญคณะวิจัยและที่ปรึกษาโครงการชุดฯ เข้าร่วมการประชุมร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ และแจ้งให้ทุกโครงการเตรียมนำเสนอสรุปสาระสำคัญต่อที่ประชุม
4. จัดทำเอกสารประกอบการประชุมและหนังสือแจ้งเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุม
5. สกว.ร่วมกับโครงการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารด้วยกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจัดประชุมเพื่อรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิต่อข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นและต่อข้อเสนอโครงการวิจัยย่อย
6. โครงการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารด้วยกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น สรุปประเด็นข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและจากที่ประชุมส่งให้โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นแต่ละพื้นที่ เพื่อใช้ประกอบการปรับปรุงข้อเสนอโครงการย่อย
7. โครงการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารด้วยกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประสานรวบรวมข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ปรับปรุงเรียบร้อยแล้วนำเสนอ สกว.เพื่อดำเนินการต่อไป

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ชุดโครงการการพัฒนากระบวนการจัดการเมล็ดพันธุ์พืชของกลุ่ม องค์กรเกษตรกรในชุมชน เป็นชุดโครงการวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนต่อเนื่องในการดำเนินงานสนับสนุนการเรียนรู้ของกลุ่มองค์กรเกษตรกรในชุมชนด้านการผลิต และพัฒนาคุณภาพเมล็ดพันธุ์พืช โดยในระยะเวลาที่ผ่านมาโครงการย่อยระดับชุมชนได้ศึกษาสถานะของการดำเนินงานด้านพัฒนา และจัดการเมล็ดพันธุ์ขององค์กร ได้พบข้อจำกัดรวบกันของการดำเนินงาน คือ 1.การดำเนินงานขององค์กรในการจัดการเรียนรู้ให้กับสมาชิกในการพัฒนา ควบคุมการผลิต เพื่อให้ได้เมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ 2. บทบาทขององค์กรในการจัดการ รวบรวม จัดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ให้กับสมาชิก และ 3. ทุนหมุนเวียน และการเข้าถึงแหล่งเงิน เพื่อใช้เป็นทุนหมุนเวียนในการรับซื้อเมล็ดพันธุ์จากสมาชิก จากข้อจำกัดนี้ จึงได้มีข้อเสนอในการพัฒนา หรือส่งเสริมการบริหารจัดการองค์กรเกษตรกรเพื่อการ จัดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ เป็นประเด็นร่วมในการศึกษาในระยะต่อไป ชุดโครงการการพัฒนากระบวนการจัดการ เมล็ดพันธุ์พืชของกลุ่ม องค์กรเกษตรกรในชุมชน จึงได้รวบรวมเอกสารงานศึกษาที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบใน การพัฒนาโครงการย่อยของชุมชน ดังนี้

1. การพัฒนาและทดสอบรูปแบบการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน โดย ดร.สัจจา บรรจงศิริ รอง

ศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มสธ.

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชนและทดสอบรูปแบบการ พัฒนาศูนย์ข้าวชุมชนที่มีต่อความเข้มแข็งของศูนย์ข้าวชุมชน โดยคัดเลือกแบบเจาะจงจากศูนย์ข้าวชุมชนที่มี การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 3 ประเภทได้แก่ ข้าวเจ้า ข้าวหอมมะลิ และข้าวเหนียว และมีระดับความเข้มแข็งน้อย ปานกลาง และมาก รวม 9 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ข้าวชุมชนประเภทข้าวเจ้า ได้แก่ ศูนย์ข้าวชุมชนเขาพระทอง กระทุ่ม และทุ่งคลี ศูนย์ข้าวชุมชนประเภทข้าวหอมมะลิ ได้แก่ ศูนย์ข้าวชุมชนโนนสว่าง หนองมะค่าแต้ และ หนองชัยศรี ศูนย์ข้าวชุมชนประเภทข้าวเหนียว ได้แก่ ศูนย์ข้าวชุมชน หนองเสือ สร้างถ่อ และดอนชีโดยใช้ วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชนที่พัฒนาขึ้นมาประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่ การ กำหนดเป้าหมาย และจัดทำองค์ประกอบตัวชี้วัดความเข้มแข็งของศูนย์ข้าวชุมชน การประเมินศูนย์ข้าวชุมชน ก่อนการพัฒนา การจัดทำยุทธศาสตร์ การสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดทำแผนปฏิบัติการ การติดตามการ ดำเนินงาน และการประเมินศูนย์ข้าวชุมชนหลังการพัฒนา

จากรูปแบบที่พัฒนาดังกล่าวข้างต้นได้นำมาทดสอบ โดยการเปรียบเทียบผลการพัฒนามาก่อนและหลัง การนำรูปแบบไปใช้ที่มีต่อความเข้มแข็งของศูนย์ข้าวชุมชน โดยการใช้แบบประเมินตามองค์ประกอบตัวชี้วัด ความเข้มแข็งของศูนย์ข้าวชุมชนประเมินใน 6 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การบริหารกลุ่ม การทำแปลงพันธุ์ การ กระจายพันธุ์ การเรียนรู้ การตลาด และการบริหารกองทุน ผลการประเมินพบว่า ในกลุ่มศูนย์ข้าวชุมชนที่มี ความเข้มแข็งในระดับมากและปานกลางทุกศูนย์ ได้แก่ หนองกระทุ่ม ทุ่งคลี หนองมะค่าแต้หนองชัยศรี สร้าง ถ่อ และดอนชี และศูนย์ข้าวชุมชนที่มีความเข้มแข็งในระดับน้อย ได้แก่ ศูนย์ข้าวชุมชนโนนสว่าง มีการพัฒนา ความเข้มแข็งเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบการพัฒนา นอกจากจะใช้หลักการบริหารแนวใหม่ดังกล่าวข้างต้น แล้ว ยังเป็นกระบวนการพัฒนาที่ใช้การมีส่วนร่วมของประธาน กรรมการ และสมาชิกเป็นหลัก เจ้าหน้าที่

ส่งเสริมการเกษตร นักวิชาการ และผู้นำท้องถิ่นเป็นส่วนเสริม เมื่อพิจารณาตามกระบวนการของรูปแบบที่พัฒนาขึ้นทั้ง 7 ขั้นตอนพบว่า ก่อนที่จะดำเนินการพัฒนา ได้มีการประชุมเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ ประธาน กรรมการ และสมาชิกศูนย์บางส่วนเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจในการพัฒนาศูนย์ แล้วให้ศูนย์ตัดสินใจว่าจะร่วมหรือยินดีที่จะทำงานพัฒนาร่วมกันหรือไม่ เพราะในกระบวนการทำงานต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องกับศูนย์ข้าวชุมชนตลอดกระบวนการ ถ้าขาดการมีส่วนร่วมงานพัฒนาจะไม่สามารถดำเนินการได้ หลังจากนั้นจะมาร่วมกันกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาและจัดทำองค์ประกอบตัวชี้วัดความเข้มแข็งของศูนย์ข้าวชุมชนโดยการจัดเวทีสมมนาแบบมีส่วนร่วมระหว่างเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ ประธาน กรรมการ และสมาชิก นักวิชาการจากกรมวิชาการเกษตร ศูนย์ขยายพันธุ์พืช องค์การพัฒนาเอกชน นักวิชาการจากสถาบันการศึกษา เพื่อให้ได้มุมมองที่หลากหลายในการกำหนดเป้าหมายของการพัฒนา และองค์ประกอบตัวชี้วัดที่จัดทำขึ้นสามารถวัดได้และสะท้อนภาพความเข้มแข็งของศูนย์ข้าวชุมชนตามศักยภาพที่ควรจะเป็น หลังจากนั้นทำเวทีชาวบ้านโดยให้สมาชิกของแต่ละศูนย์ประเมินความเข้มแข็งของศูนย์ตนเองตามองค์ประกอบตัวชี้วัดที่จัดทำขึ้น จากนั้นรวบรวมผลการประเมินสรุปและนำเสนอให้สมาชิกทราบ

ผลการวิจัยได้ข้อเสนอแนะว่า การพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชนให้มีความเข้มแข็งหลายภาคส่วนต้องเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งบทบาทที่เป็นหน้าที่โดยตรง บทบาทในฐานะความเป็นเจ้าของ และบทบาทในฐานะของนักพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นในฐานะใดก็ตาม ความร่วมมือดังกล่าวจะผลักดันให้ศูนย์ข้าวชุมชนเดินไปตามแนวทางการพัฒนาอย่างเหมาะสมและยั่งยืน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. หน่วยงานในระดับนโยบาย ควรพิจารณากำหนดนโยบายในการพัฒนาศูนย์ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง จากการศึกษาพบว่า ควรประกอบด้วยนโยบายด้านต่าง ๆ ได้แก่ นโยบายด้านพัฒนาการผลิตเมล็ดพันธุ์และการสนับสนุนปัจจัยการผลิต นโยบายด้านการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน ผู้นำและสมาชิกนโยบายด้านการส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาชาวนา นโยบายด้านการส่งเสริมการตลาดเมล็ดพันธุ์ นโยบายด้านการสนับสนุนด้านสินเชื่อกับศูนย์ข้าวชุมชน นโยบายด้านการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายศูนย์ข้าวชุมชน นโยบายด้านการส่งเสริมให้เกษตรกรใช้เมล็ดพันธุ์คุณภาพดี นโยบายด้านการขยายการจัดตั้งศูนย์ข้าวชุมชนให้ครอบคลุมพื้นที่ปลูกข้าว และนโยบายด้านการขยายระบบชลประทานให้ครอบคลุมพื้นที่ปลูกข้าว

2. หน่วยงานที่ทำหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ ควรมีการดำเนินการส่งเสริมในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การส่งเสริมให้มีนาแปลงรวม ผลิตเมล็ดพันธุ์ การพัฒนาผู้นำและสมาชิกให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องศูนย์ข้าวชุมชน การเป็นพี่เลี้ยงในการสร้างระบบการบริหารงานที่ดี การกระตุ้นให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชน การจัดการอบรมให้ความรู้ด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและการตลาด การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่จะเข้ามาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ การติดตามการดำเนินงานตามแผน การส่งเสริมการจัดการความรู้ การถอดบทเรียนที่ได้จากการดำเนินงาน การส่งเสริมในด้านการสร้างเครือข่ายศูนย์ข้าวชุมชน การส่งเสริมให้สมาชิกรวมกลุ่มจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ การส่งเสริมให้ศูนย์ข้าวชุมชนผลิตข้าวครบวงจร การส่งเสริมให้ศูนย์ข้าวชุมชนจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน การส่งเสริมให้ศูนย์ข้าวชุมชนเป็นกลไกการส่งเสริมเศรษฐกิจแบบพอเพียง และการสรุปผลการดำเนินงานประจำปีให้สมาชิกทราบเพื่อการพัฒนา

3. องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การสนับสนุนสินเชื่อปลอดดอกเบี้ยเพื่อการบริหารกองทุน การสนับสนุนด้านงบประมาณเพื่อจัดซื้อและจัดสร้างสิ่งปลูกสร้างและเครื่องจักรกลทุ่นแรงต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์

และระบบชลประทาน การรับซื้อเมล็ดพันธุ์จากศูนย์ข้าวชุมชนเพื่อกระจายให้เกษตรกรในชุมชน และการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชนตามความเหมาะสม

4. ศูนย์ข้าวชุมชน (ประธาน กรรมการ สมาชิก) ควรมีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

4.1 ด้านการพัฒนาการบริหารกลุ่ม ควรมีการพัฒนาในด้านการรวมกลุ่มให้เข้มแข็ง การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของศูนย์อย่างต่อเนื่อง การจัดการประชุมสม่ำเสมอ กำหนดเวลาการประชุมให้เหมาะสม การเลือกตั้งกรรมการที่เป็นคนดีมีความสามารถ การปรับปรุงกฎระเบียบข้อบังคับให้เหมาะสม และการบริหารงานที่เป็นระบบและตรวจสอบได้

4.2 ด้านการพัฒนาการบริหารจัดการกองทุน ควรมีการพัฒนาในด้านการเพิ่มเงินกองทุน เช่น การระดมทุน ขยายหุ้น การบริหารกองทุนมีระบบตรวจสอบโปร่งใส การปันผลให้สมาชิกการวางแผนการบริหารเงินกองทุนแบ่งแยกเป็นงบประมาณในด้านต่าง ๆ การส่งเสริมให้สมาชิกกู้ยืมเพื่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว และการนำเงินกองทุนไปลงทุนให้เกิดรายได้

4.3 ด้านการปรับปรุงการทำให้แปลงพันธุ์ ควรมีการพัฒนาในด้านการคัดเลือกพื้นที่ที่เหมาะสมในการทำแปลงพันธุ์ การมีนาแปลงรวม การปรับปรุงดินโดยปลูกพืชปุ๋ยสด การไถกลบตอฟางและปลูกพืชหมุนเวียน เมล็ดพันธุ์ที่นำมาขยายต้องเป็นเมล็ดพันธุ์คุณภาพดี การตัดพันธุ์ปนสม่ำเสมอต่อเนื่อง การจัดระบบตรวจสอบควบคุมคุณภาพแปลงพันธุ์อย่างเหมาะสม การบันทึกข้อมูลการผลิตเมล็ดพันธุ์ การทำความสะอาดเครื่องเกี่ยวนวดก่อนเก็บเกี่ยว การส่งตัวอย่างเมล็ดพันธุ์ให้ศูนย์ขยายพันธุ์พืชตรวจสอบคุณภาพ การลดต้นทุนการผลิตจากการใช้ปุ๋ยและสารเคมี และการมีกระบวนการปรับปรุงคุณภาพเมล็ดพันธุ์

4.4 ด้านการจัดการกระจายพันธุ์ ต้องมีการกำหนดเป้าหมายและแผนการกระจายพันธุ์ในแต่ละปีให้ชัดเจน การกระจายพันธุ์ให้กับสมาชิกและเกษตรกร และการกระจายพันธุ์ข้าวให้หลากหลายช่องทาง

4.5 ด้านการเสริมสร้างการเรียนรู้ ควรมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อการเรียนรู้จากเงินกองทุนการมีนาแปลงรวมสำหรับการเรียนรู้ อบรม สาธิต และฝึกฝนทักษะ การจัดทำแผนการเรียนรู้ในแต่ละปี การศึกษาดูงานกับกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จ และการสรุปและถอดบทเรียนที่ได้จากการศึกษาดูงาน

4.6 ด้านการพัฒนาการตลาด สมาชิกควรรวมกลุ่มกันขายโดยศูนย์ข้าวชุมชน ศูนย์ข้าวชุมชนควรจัดหาถุงบรรจุเมล็ดพันธุ์และเครื่องเย็บถุงบรรจุโดยการตั้งกรรมการดูแลด้านการตลาด และการประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่าง ๆ

นอกจากนี้ **ดร.สัจจา บรรจงศิริ** ยังได้เสนอแนวทางการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชนในประเด็นต่อไปนี้ 1. การวิจัยโดยการขยายพื้นที่การศึกษาให้ครอบคลุมพื้นที่การทำนาทั่วประเทศ 2. การประเมินผลการพัฒนาภายหลังจากนำรูปแบบไปใช้ในระยะเวลาต่าง ๆ เพื่อศึกษาผลกระทบและปัจจัยความสำเร็จของรูปแบบที่นำไปใช้เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างยั่งยืน 3. การวิจัยการสร้างเครือข่ายศูนย์ข้าวชุมชน 4. การวิจัยเพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการนำรูปแบบการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชนไปปรับใช้ให้เหมาะสม 5. การศึกษาระบบการผลิตและการกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าว 6. การรวบรวมภูมิปัญญาเกี่ยวกับพันธุ์ข้าว การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและการปลูกข้าวในสภาพพื้นที่ต่าง ๆ

จากงานวิจัยของ **ดร.สัจจา บรรจงศิริ** ชุดโครงการฯ ได้นำมาใช้เพื่อเป็นแนวความคิดการค้นหาคำตอบที่ในเรื่องกระบวนการพัฒนากลุ่มของเกษตรกร การดำเนินงานของกลุ่มในการผลิต และจัดการเมล็ดพันธุ์รวมถึงเงื่อนไข ข้อจำกัดของกลุ่ม โดยใช้ข้อเสนอในการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชนเป็นองค์ประกอบและเปรียบเทียบรูปแบบการดำเนินงานของกลุ่มองค์กรในพื้นที่พัฒนาโจทย์วิจัย โดยเฉพาะในประเด็นการบริหารจัดการกลุ่ม

การจัดกระบวนการเรียนรู้ การจัดรวบรวมและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ ส่วนองค์ประกอบอื่นๆจะมีการศึกษาเพิ่มเติมในช่วงดำเนินงานวิจัยเพื่อใช้ประกอบการวางแผนปฏิบัติการ

2. การศึกษาชุดความรู้ในการพัฒนาพันธุ์ข้าวพื้นบ้านโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรเกษตรกร องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรภาครัฐในเขตอีสานตอนกลาง ปี 2555 โดย อารีรัตน์ กิตติศิริ และคณะ

งานศึกษาวิจัยนี้คาดหวังสู่เป้าหมายการสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรเกษตรกร องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรภาครัฐให้เกิดการขยายผลและเผยแพร่พันธุ์กรรมพื้นบ้าน สร้างอำนาจทางการผลิตของชุมชนโดยการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต หลังจากที่ได้พบว่าการวิจัยและพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในประเด็นพันธุ์กรรมพื้นบ้านที่ดำเนินมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 นั้นได้ก่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพตนเองสามารถนำเสนอความรู้ที่ได้จากงานวิจัย รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านพันธุ์กรรมพื้นบ้านในชุมชน เช่น การรู้จักพันธุ์ข้าวพื้นบ้านมากขึ้น การเข้าใจและรู้ถึงสาเหตุการสูญหายและการคงอยู่ของข้าวพื้นบ้านจากอดีตถึงปัจจุบัน รวมทั้งเกิดกลุ่มสนใจฟื้นฟูพัฒนาข้าวพื้นบ้าน ดังนั้นหากมีการศึกษา ทบทวน รวบรวมและถอดบทเรียนเพื่อให้เห็นพัฒนาการ ชุดความรู้ แนวคิด นโยบายและการดำเนินงานพัฒนาปรับปรุงพันธุ์ข้าวขององค์กรเกษตรกร องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรภาครัฐที่มีมากมายและกระจัดกระจายอยู่นั้นจะเป็นแนวทางยกระดับงานพัฒนาพันธุ์ข้าวพื้นบ้านให้เกิดการขยายผล สร้างการยอมรับและสร้างอำนาจการผลิตให้กับชุมชน

ในการศึกษาผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูลพัฒนาการในการพัฒนาพันธุ์ข้าวพื้นบ้านขององค์กรเกษตรกร องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรภาครัฐ และแยกการเสนอไว้ดังนี้

1. การพัฒนาพันธุ์ข้าวขององค์กรภาครัฐ องค์กรภาครัฐได้มีบทบาทต่อการพัฒนาและปรับปรุงพันธุ์ นับตั้งแต่การวางแผนเป้าหมายผลิตข้าวเพื่อส่งออกโดยเริ่มจากปี พ.ศ. 2398 เมื่อประเทศไทยได้ทำสนธิสัญญาเบาริงกับราชอาณาจักรซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ยุคตามแนวทางการพัฒนาระบบภาคเกษตรที่แตกต่างกัน

ยุคที่ 1 แนวทางการพัฒนาพันธุ์ข้าวภายใต้สนธิสัญญาเบาริง เมื่อไทยเปิดการค้าข้าวการขยายพื้นที่ปลูกจึงเพิ่มขึ้น แต่พบว่าผลผลิตต่อไร่อยู่ในระดับต่ำและคุณภาพไม่ดีพอทำให้ขายไม่ได้ราคาไม่สามารถแข่งขันกับข้าวของประเทศอื่นได้ ตัวอย่างเช่น ข้าวไทยเมื่อส่งออกก็ถูกเครื่องคัดแยกเอาข้าวเมล็ดงามมีคุณภาพไปปนกับข้าวแพทนา (Patna) ของอินเดีย ข้าวที่ด้อยคุณภาพก็ถูกใช้ทำแป้งหรือหมักเป็นเหล้า ดังนั้นเพื่อให้ผลผลิตข้าวได้ดีมีคุณภาพนำไปขายในตลาดโลกได้จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงพันธุ์ข้าวไทย แนวทางที่ทำให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงพันธุ์ข้าวมี 2 แนวทางหลักคือ 1) การมีทุนให้ไปศึกษาการเกษตรเฉพาะด้าน เช่น การเลี้ยงไหม การปลูกข้าว หลังจากกลับมาจึงตั้งกรมการช่างไหมซึ่งต่อมาคือกรมการเพาะปลูก / สร้างโรงเรียนเพื่อผลิตครูเกษตรกร ขณะเดียวกันระหว่างปี พ.ศ. 2455-2457 พระยาโกษากร(ตรี มลินทสุต)ไปเรียนกลสิกรรมเน้นหนักทางข้าวและการผสมพันธุ์พืชที่ Cornell University กลับมาเริ่มนาทดลองที่คลองรังสิตหรือศูนย์วิจัยข้าวปทุมธานีในปัจจุบันความรู้ทั้งหมดที่ได้ไปร่ำเรียนมาได้ถูกนำมาใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพข้าวไทย 2) การจัดประกวดพันธุ์ข้าวที่เริ่มในปี พ.ศ. 2450 ได้มีการรวบรวมพันธุ์ข้าวต่างๆจากทั่วประเทศมาคัดพันธุ์ให้ได้คุณภาพแล้วส่งเข้าประกวด เช่น การประกวดพันธุ์ข้าวในปี พ.ศ. 2464 มีการรวบรวมพันธุ์ข้าว 4,764 ตัวอย่าง และได้คัดเลือกสายพันธุ์ที่ดีไว้ 482 ตัวอย่าง พันธุ์ที่คัดได้นำไปขยายให้กับเกษตรกรปลูก ทั้งนี้ได้นำความรู้ที่ได้จากการศึกษาต่างประเทศมาใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงพันธุ์ข้าว **ยุคที่ 2 กระบวนการพัฒนาพันธุ์ข้าวหลังสงครามโลกครั้งที่ 2** หลังสงครามยุติเกิดความอดอยากขาดแคลนอาหาร ความจำเป็นหนึ่งคือการเพิ่มปริมาณผลผลิตโดยต้องพัฒนาพันธุ์ข้าวให้มีประสิทธิภาพจึงเกิดองค์การระหว่างประเทศในนามความช่วยเหลือทั้ง

ทางด้านเทคโนโลยีและความรู้ เช่น 1) การเป็นสมาชิกองค์การอาหารและเกษตร (Food and Agriculture Organization- FAO) ได้ส่ง Dr. K. Ramiah ชาวอินเดียมาสำรวจและหาแนวทางปรับปรุงการเกษตรรวมทั้งเสนอแนะการปรับปรุงพันธุ์ข้าวโดยการเก็บรวบรวมคัดพันธุ์และผสมพันธุ์ข้าวพื้นบ้านกับพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูง (สุวิตร บุษประเวศ, 2525: 20) รวมทั้งได้ส่งพันธุ์ข้าวไปผสมพันธุ์เพื่อให้ได้พันธุ์ที่ตอบสนองปุ๋ยภายใต้โครงการผสมพันธุ์ข้าว Indica-Japonica ที่ Central Rice Research Institute (CRRRI) ประเทศอินเดีย 2) การเป็นสมาชิกตามความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในปี พ.ศ. 2493 กระทรวงเกษตรของสหรัฐอเมริกาส่งผู้เชี่ยวชาญมา 2 คน คนหนึ่งเชี่ยวชาญเรื่องดินชื่อ ดร.โรเบิร์ต แพนดอร์ตัน (Dr. Robert Panderton) มาร่วมพัฒนาการใช้ที่ดิน อีกคนคือ ดร.แฮริส เอช.เลิฟ (Dr. Harris H. Love) ผู้เชี่ยวชาญทางด้าน การปรับปรุงพันธุ์พืชจากมหาวิทยาลัยคอร์เนล มาร่วมกับราชการไทยจากกองข้าวที่เคยได้ทุนการศึกษาว่าเรียนกับดร.เลิฟ ในมหาวิทยาลัยดังกล่าว เช่น ดร.สละ ทศานนท์ พระองค์เจ้าจักรพันธุ์เพ็ญศิริ จักรพันธุ์ ดร. ครุฑ บุญยสิงห์ และอ.สวัสดิ์ เขียวสกุล ภายใต้โครงการปรับปรุงพันธุ์ข้าวไทยเพื่อให้ได้ข้าวพันธุ์ดีผลผลิตต่อไร่สูงเหมาะสมกับท้องถิ่น มีความต้านทานโรคและศัตรูพืชได้ดี (วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ, 2551: 49) โครงการดังกล่าวมีกิจกรรมอบรมให้กับเจ้าหน้าที่กรมการเกษตร / การคัดพันธุ์ข้าวที่มีแบบแผนขั้นตอน(ปลูกเปรียบเทียบผลผลิต) / การเก็บรวบรวมรวงข้าวในท้องถิ่นต่างๆนำไปคัดพันธุ์ในสถานีทดลอง 3) การตั้งสถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ หรืออิรี (IRRI) ประเทศฟิลิปปินส์ในปี พ.ศ. 2503 จากการสนับสนุนของมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์และมูลนิธิฟอร์ด เพื่อค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับการเพิ่มผลผลิตข้าวให้เพียงพอต่อความต้องการบริโภคโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนา มีการรวบรวมและแลกเปลี่ยนพันธุ์ข้าวพื้นบ้านในประเทศสมาชิกมาผสมข้ามพันธุ์เพื่อสร้างข้าวพันธุ์ใหม่ที่ให้ผลผลิตสูงสุดและตอบสนองต่อการใส่ปุ๋ย ผลงานชิ้นสำคัญในช่วงแรกก็คือข้าวมหัศจรรย์ IR 8 (พ.ศ. 2509) ซึ่งเป็นพันธุ์ข้าวให้ผลผลิตสูงและถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “การปฏิวัติเขียว” จากนั้นมีการส่งเสริมให้ปลูกข้าว IR 8 ในหลายประเทศ สำหรับประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2509 -2526 ดร.เบน แจ็คสันได้เข้ามาทำงานร่วมกับกรมการข้าวของไทยในฐานะเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์และนักวิทยาศาสตร์ของอิรี ได้นำพันธุ์ IR 8 เป็นพ่อและใช้พันธุ์เหลืองทองเป็นแม่จนได้พันธุ์ กข.1 และ กข.3 จากนั้นนำไปปลูกทดสอบตามสถานีทดลองข้าวต่างๆและส่งเสริมให้เกษตรกรทั่วประเทศปลูกตั้งแต่นั้นปี พ.ศ. 2512 เป็นต้นมา (สุวิตร บุษประเวศ, 2525: 26-28 และวิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ, 2551: 49-54) และเกิดกรอบคิดการปฏิวัติเขียวนั้นถูกผลักดันโดยองค์การระหว่างประเทศที่หลากหลายซึ่งเป็นการนำแบบแผนการพัฒนาสู่ความทันสมัยมาใช้ขับเคลื่อนการพัฒนาการเกษตรกรรมนั่นเอง

ยุคที่ 3 การปรับปรุงพันธุ์ข้าวในปัจจุบัน

กระบวนการพัฒนาปรับปรุงพันธุ์ข้าวของไทยยังคงต้องการและอาศัยความร่วมมือกับหน่วยงานระหว่างประเทศทั้งสถาบันวิจัย สถาบันการศึกษา องค์กรภาครัฐตลอดจนบริษัทธุรกิจเมล็ดพันธุ์มากยิ่งขึ้น ผนวกกับการเปิดการค้าเสรีที่ประเทศไทยเข้าไปเกี่ยวข้องและผูกพันกับข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกิดขึ้น แนวทางการปรับปรุงพันธุ์ข้าว เช่น โครงการวิจัยจีโนมข้าวเพื่อค้นคว้าหาจีโนมที่มีประโยชน์ซึ่งซ่อนอยู่ในพันธุ์ข้าวพื้นเมือง (อรอนงค์ นัยวิกุล, 2547: 10-11) การผลิตข้าวดัดแปลงพันธุกรรมหรือจีเอ็มโอ (Genetically Modified Organisms) ในปี พ.ศ. 2533 โดยความร่วมมือของกรมวิชาการเกษตรไทยกับมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ (วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ, 2553: 36-85) ความพยายามปรับปรุงพันธุ์ข้าวให้ตรงตามคุณสมบัติข้าวหอมมะลิไทยของสหรัฐอเมริกาเพื่อแข่งขิตตลาดข้าวหอมมะลิ รวมทั้งการเติบโตของบรรษัทข้ามชาติในประเทศไทยในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อจำหน่าย

2. การพัฒนาพันธุ์ข้าวขององค์กรเกษตรกร การพัฒนาพันธุ์ข้าวขององค์กรเกษตรกรได้มีการปรับเปลี่ยนตามแนวทางการพัฒนาพันธุ์ข้าวขององค์กรภาครัฐภายใต้การส่งเสริมและสนับสนุนที่เกิดขึ้น แต่

เมื่อการพัฒนาพันธุ์ข้าวได้ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรบางราย เช่น ต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น สุขภาพที่ย่ำแย่จากการใช้ปุ๋ยและสารเคมีกำจัดศัตรูพืช สิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ ป่าเสื่อมโทรม เกษตรกรเหล่านั้นจึงเกิดการปรับตัวอีกครั้งทั้งยอมรับ ไม่ยอมรับหรือแม้แต่ยอมรับบางส่วนจากการส่งเสริมและสนับสนุนพัฒนาพันธุ์ข้าวขององค์กรภาครัฐ การพัฒนาพันธุ์ข้าวขององค์กรเกษตรกรสามารถแบ่งให้เห็นเป็น 3 ยุคดังนี้ **ยุคที่ 1 การปรับปรุงพันธุ์ข้าวในอดีต (ก่อนการปฏิวัติเขียวเข้มข้น)** การทำนาเป็นวิถีพึ่งพาธรรมชาติมีการเลี้ยงสัตว์ไว้ใช้งาน มูลสัตว์นำมาทำเป็นปุ๋ยนอกเหนือจากการเก็บเศษใบไม้มาใส่ในนาเพื่อรักษาดินให้สมบูรณ์ เกษตรกรจะใช้พันธุ์ข้าว 3 - 5 สายพันธุ์ต่อครอบครัวตามสภาพพื้นที่หลากหลายลักษณะนิเวศ เมื่อฝนตกไถเตรียมแปลงปักดำและเลือกแปลงที่มีความสมบูรณ์ จากนั้นเดือนมิถุนายน-สิงหาคมนำกล้าข้าวปักดำ ใช้พันธุ์ข้าวหลากหลายสายพันธุ์ ข้าวหนักปักดำในพื้นที่ลุ่ม จากนั้นดำข้าวกลางและข้าวเบา ถึงฤดูเก็บเกี่ยวก็จะไล่เก็บเกี่ยวเดือนตุลาคมเป็นต้นมา จากข้าวเบามาข้าวกลางสุดท้ายก็เป็นข้าวหนัก สำหรับการคัดเลือกพันธุ์ข้าวนั้นจะเลือกแปลงดินดีไว้เฉพาะเพื่อปลูกทำพันธุ์จากนั้นมีการจัดการดูแลไม่ให้โรคแมลง วัชพืชมารบกวน ดูแลจัดการน้ำให้พอเหมาะ เมื่อพบข้าวไม่ตรงตามสายพันธุ์ที่ต้องการก็จะถอนออก ถึงเวลาข้าวสุกเลือกเกี่ยวรวงงาม เมล็ดเต็ม นำไปนวดเก็บใส่กระสอบแยกไว้ตามแต่ละสายพันธุ์ไม่ให้มีการปะปนกัน **ยุคที่ 2 การปรับปรุงพันธุ์ในยุคการปฏิวัติเขียว** มีนโยบายส่งเสริมให้เกษตรกรมุ่งเน้นการเพิ่มผลผลิตเพื่อการส่งออกนั้น เกษตรกรจึงได้รับการสนับสนุนความรู้ใหม่ของการพัฒนาปรับปรุงพันธุ์จากผู้เชี่ยวชาญภายนอก เช่น การให้เปลี่ยนพันธุ์ข้าวพื้นบ้านที่หลากหลายมาใช้พันธุ์ดีได้มาตรฐานไม่กั้นชนิดเกษตรกรต้องปรับพื้นที่นาที่เป็นโคก โนนให้สม่ำเสมอเพื่อควบคุมจัดการน้ำและปุ๋ยเคมี พันธุ์ข้าวใหม่ส่งเสริม เช่น มะลิ 105 กข.6 กข.15 ในขณะเดียวกันองค์กรภาครัฐได้แบ่งบทบาทหน้าที่ของการพัฒนาปรับปรุงพันธุ์อย่างชัดเจน ทำให้บทบาทการพัฒนาและปรับปรุงพันธุ์ข้าวของเกษตรกรลดลง เกิดความเชื่อว่า “พันธุ์ข้าวพื้นบ้านด้อยคุณค่าสู้พันธุ์ข้าวที่องค์กรรัฐส่งเสริมไม่ได้” **ยุคที่ 3 การปรับปรุงพันธุ์ในยุคการค้าเสรี** บทบาทขององค์กรเกษตรกรในการพัฒนาและปรับปรุงพันธุ์ข้าวลดลง เกษตรกรอาศัยและพึ่งพาเมล็ดพันธุ์จากหน่วยงานขององค์กรภาครัฐที่ได้ทำบทบาทการจัดการพัฒนาเมล็ดพันธุ์โดยตรงรวมทั้งการเข้ามาจัดการของบริษัทธุรกิจเมล็ดพันธุ์โดยตรง เกิดการแข่งขันแย่งชิงตลาดการค้าข้าวระหว่างประเทศมากขึ้น ตลอดจนเกิดการแย่งชิงผูกขาดเมล็ดพันธุ์ภายใต้การค้าเสรี การพัฒนาและปรับปรุงพันธุ์ข้าวในส่วนขององค์กรเกษตรกรนั้นเป็นไปตามแนวพัฒนาภาคเกษตรของรัฐ และเมื่อข้าวได้กลายเป็นสินค้าสำคัญเพื่อการส่งออกการพัฒนาปรับปรุงพันธุ์ข้าวได้เปลี่ยนบทบาทจากเกษตรกรสู่ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการจากหน่วยงานรัฐตลอดจนบริษัทธุรกิจเมล็ดพันธุ์ที่ทำหน้าที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวจำหน่ายให้แก่เกษตรกร ทำให้บทบาทเกษตรกรในการดูแลจัดการเก็บรักษาพันธุ์ข้าวลดลงอีกทั้งทำให้ความหลากหลายของพันธุ์ข้าวลดลง

3. การพัฒนาพันธุ์ข้าวขององค์กรพัฒนาเอกชน: ขบวนการรื้อฟื้นพันธุ์ข้าวพื้นบ้าน จากกระบวนการพัฒนาและปรับปรุงพันธุ์ข้าวโดยรัฐนับแต่การเปิดประเทศเพื่อการค้าภายใต้การทำสนธิสัญญาเบาริ่งในปี พ.ศ. 2398 เป็นต้นมา ผลที่เกิดเป็นหลักสำคัญคือการลดบทบาทของเกษตรกรในการคัดเลือกและปรับปรุงพันธุ์ไปสู่มหาทุนผู้เชี่ยวชาญ องค์กรภาครัฐตลอดจนบริษัทธุรกิจเมล็ดพันธุ์ สำหรับเกษตรกรถูกมองว่าไม่มีศักยภาพพอในการพัฒนาและปรับปรุงพันธุ์ข้าว ไม่มีความจำเป็นต้องมาทำบทบาทดังกล่าว จากบทบาทที่ลดลงไปของเกษตรกรนั้นทำให้ความรู้ ภูมิปัญญาที่มีอยู่ด้อยค่าและสูญหายไปไม่ว่าการเลือกพันธุ์ข้าวที่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่จนเกิดสถานการณ์การลดลงของความหลากหลายพันธุ์ข้าวพื้นบ้าน สาเหตุดังกล่าวทำให้องค์กรพัฒนาเอกชนร่วมกับองค์กรเกษตรกรรื้อฟื้นพันธุ์ข้าวพื้นบ้านกลับคืนมาอีกครั้ง ช่วงต้นปี พ.ศ. 2540 เครือข่ายเกษตรกรรวมทางเลือกภาคอีสานซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนได้นำประเด็นพันธุ์กรรมพื้นบ้านมาจัดเวทีแลกเปลี่ยนตั้งข้อสังเกตและวิเคราะห์ร่วมกับองค์กรเกษตรกรทั้งในระดับพื้นที่และระดับภาคถึงนโยบาย

พัฒนาและส่งเสริมพันธุ์ข้าวเพียงไม่กี่สายพันธุ์ขององค์กรภาครัฐ การลดลงของพันธุ์ข้าวพื้นบ้าน และเชื่อมโยงปรากฏการณ์ด้านเมล็ดพันธุ์ในบริบทเชิงนโยบาย การรุกเข้ามาของบรรษัทธุรกิจเมล็ดพันธุ์ จากนั้นได้มีการเริ่มสำรวจพันธุ์ข้าวพื้นบ้านใน 5 จังหวัดคือ ร้อยเอ็ด ขอนแก่น กาฬสินธุ์ มหาสารคามและสุรินทร์พบพันธุ์ข้าวพื้นบ้าน 32 สายพันธุ์ จนถึงปี พ.ศ. 2550 มีการสำรวจและรวบรวมข้อมูลการอนุรักษ์และพัฒนาพันธุ์ข้าวพื้นบ้านภาคอีสานอีกครั้งใน 6 ภูมิภาค ได้แก่ ภูมิภาคกาฬสินธุ์-นครพนม ภูมิภาคทุ่งกุลาร้องไห้ ภูมิภาคนิเวศน์มหาสารคาม ภูมิภาคนิเวศน์ยโสธร ภูมิภาคนิเวศน์สุรินทร์และภูมิภาคอุบลราชธานี พบมีเกษตรกรพันธุ์ข้าวและพัฒนาพันธุ์ข้าวพื้นบ้านจำนวน 74 ราย และพบพันธุ์ข้าวพื้นบ้านจำนวน 93 สายพันธุ์ จากนั้นได้มีการกระบวนการพัฒนาองค์กรเกษตรกร โดยเครือข่ายเกษตรกรรวมทางเลือกภาคอีสานได้ประสานความร่วมมือกับมูลนิธิข้าวขวัญ (ศูนย์เทคโนโลยีเพื่อสังคมเดิม) จังหวัดสุพรรณบุรีเพื่อจัดอบรมให้กับองค์กรเกษตรกรภายใต้ “นวัตกรรมจัดการความรู้ โรงเรียนชาวนา” โดยมีเนื้อหา และหลักสูตรสำคัญ คือ 1) การร่วมวิเคราะห์สภาพปัญหาสถานการณ์การดำเนินงานที่เกิดขึ้น โดยเปรียบเทียบข้อดี/ข้อเสียในอดีตกับปัจจุบัน และทำความเข้าใจให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับระบบเกษตรกรรมยั่งยืน 2) ทำความเข้าใจพันธุ์ข้าวที่จำแนกตามฤดูกาลปลูกหรือสภาพของแสงแดด เช่น ข้าวนาปี(ข้าวไวแสง) ข้าวนาปรัง(ข้าวไม่ไวแสง) จำแนกตามสภาพการเก็บเกี่ยวข้าวเบา ข้าวกลาง ข้าวหนัก จำแนกตามสภาพพื้นที่ปลูกหรือสภาพแวดล้อม คือข้าวไร่ ข้าวนาสวน ข้าวนาเมืองหรือข้าวฟางลอย 3) เรียนรู้ลักษณะพันธุ์ข้าวและต้นข้าว โดยใช้แบบบันทึกลักษณะสายพันธุ์ เรียนรู้การเจริญเติบโตทุกช่วงของลักษณะต้นข้าว ใบ ต้น ดอก เกสร 4) เรียนรู้วิธีการได้ข้าวพันธุ์ดีโดยการเก็บรวบรวมพันธุ์ข้าวให้มีความหลากหลายของชนิดพันธุ์แล้วนำมาปลูกทดสอบเพื่อคัดเลือกหาพันธุ์ที่เหมาะสมกับพื้นที่และเหมาะสมกับการผลิต กระบวนการพัฒนาระดับเทคนิคการพัฒนาพันธุ์ข้าวพื้นบ้านได้ถูกกระทำซ้ำทั้งในระดับพื้นที่ และระดับภาครวมทั้งการอบรมผ่านมูลนิธิข้าวขวัญโดยตรง จึงทำให้เกิดการขยายผลและเกษตรกรได้เห็นความสำคัญของการบันทึกลักษณะสายพันธุ์ การค้นพบพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ การยกระดับศึกษาคุณค่าโภชนาการของพันธุ์ข้าวพื้นบ้าน การใช้ประโยชน์และการแปรรูปพันธุ์ข้าวพื้นบ้าน และการพัฒนาพันธุ์ข้าวบริสุทธิ์เพื่อยกระดับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวพื้นบ้านจำหน่ายในระยะปัจจุบัน โดยตั้งแต่ช่วงปี 2553 ได้ร่วมมือกับศูนย์วิจัยข้าว ได้แก่ ศูนย์วิจัยข้าวอุบลราชธานี ศูนย์วิจัยข้าวสุรินทร์ ศูนย์วิจัยข้าวขอนแก่น และศูนย์วิจัยข้าวชุมแพ เข้ามาร่วมกันในการสนับสนุนความรู้เทคนิคในการปรับปรุง และพัฒนาพันธุ์ข้าวให้กับกลุ่มเกษตรกรในเครือข่ายฯ การสนับสนุนให้เกิดโครงการ “ข้าวคืนนา” ซึ่งกรมการข้าวสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวพื้นบ้านจากธนาคารเมล็ดพันธุ์ให้กับเครือข่ายเกษตรกรนำกลับไปปลูกตามข้อมูลและลักษณะนิเวศพื้นที่ของสายพันธุ์ข้าว และได้ร่วมกันปลูกทดสอบภายใต้การสนับสนุนของศูนย์วิจัยข้าวในการเรียนรู้และคัดเลือกพันธุ์ให้เหมาะสมกับความต้องการและพื้นที่นาของเกษตรกร จนกระทั่งนำไปสู่การขยายผลการเรียนรู้ร่วมกับเกษตรกรในพื้นที่สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (สปก.) เกิดการถ่ายทอดความรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว การขยายตัวของเกษตรกรในการเมล็ดพันธุ์เมล็ดพันธุ์ทำให้เกิดประเด็นการรักษาเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มากกว่าการอนุรักษ์ โดยพิจารณาเรื่องการแปรรูปเพื่อจำหน่าย การใช้ประโยชน์ด้านอื่นๆของข้าวสายพันธุ์พื้นบ้าน รวมถึงการผลิตเมล็ดพันธุ์เพื่อจำหน่าย

จากงานวิจัยของอารีรัตน์ กิตติศิริ และคณะได้ชี้ให้เห็นพัฒนาการในการดำเนินงานพัฒนาเมล็ดพันธุ์ข้าวระหว่างเครือข่ายองค์กรเกษตรกร องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรภาครัฐ โดยได้เสนอให้เห็นกระบวนการทำงานร่วมกันที่ผ่านมา ปฏิบัติการของกลุ่มองค์กรเกษตรกรที่ใช้ในการพัฒนากลุ่ม ซึ่งในชุดโครงการวิจัยนำมาใช้เปรียบเทียบการดำเนินงานขององค์กรเกษตรกรในการพัฒนาจิตวิทยวิจัย ตลอดจนบทบาทการมีส่วนร่วมของหน่วยงานสนับสนุนอื่นๆขององค์กรเกษตรกร เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงาน

ส่งเสริมการเกษตร และการทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ นอกจากนี้ยังได้พิจารณาข้อเสนอแนะจากงานวิจัยดังกล่าว ได้แก่ 1) การสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกรรายย่อยและองค์กรเกษตรกร โดยมีนโยบาย กฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของเกษตรกรในการครอบครองและปกป้องรวมทั้งพัฒนาฐานทรัพยากรด้านการเกษตร 2) กลไกหน่วยงานที่สนับสนุนและคุ้มครองเกษตรกรในการพัฒนาและจัดการเมล็ดพันธุ์โดยองค์กรเกษตรกรเอง สนับสนุนการจัดตั้งศูนย์พันธุ์กรรมชุมชนของเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร สนับสนุนให้เกิดการขยายความรู้ด้านเมล็ดพันธุ์ที่ปรับปรุงและคัดเลือกโดยเกษตรกรและองค์กรเกษตรกรที่มีความสอดคล้องเหมาะสมกับพื้นที่และระบบนิเวศ 3) การปรับปรุง กฎระเบียบที่เอื้อต่อองค์กรเกษตรกรและเกษตรกรรายย่อยในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ในการผลิต แลกเปลี่ยนและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ 4) สนับสนุนให้เกิดวิสาหกิจชุมชนในการผลิตเมล็ดและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์เพื่อลดการผูกขาดของบริษัทขนาดใหญ่ทางการเกษตร

3. การสรุปผลการดำเนินงานวิจัยประเด็นพันธุ์กรรม ภายใต้ชุดโครงการเสริมสร้างอธิปไตยอาหาร ศูนย์ประสานงานเกษตรกรรมยั่งยืนอีสานกลาง เมื่อวันที่ 5 – 6 สิงหาคม 2561

ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเกษตรกรรมยั่งยืนอีสานตอนกลาง ภายใต้ชุดโครงการ “เสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารและอธิปไตยทางอาหาร” ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ตั้งแต่ปี 2548 มีพื้นที่ทำงานอยู่ในจังหวัดมหาสารคาม กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด ขอนแก่น และยโสธร โดยในระยะเริ่มต้นเน้นโจทย์วิจัยด้านการค้นหาเทคนิคและความรู้ในการปรับระบบการทำเกษตรจากกลุ่มใช้สารเคมีมาสู่การทำเกษตรกรรมยั่งยืนที่เน้นเกษตรอินทรีย์เป็นหลัก ซึ่งค้นพบเทคนิคการปรับกระบวนการทัศน์ของเกษตรกรจากการทำเกษตรเคมีสู่อินทรีย์ คือ การให้ข้อมูลข่าวสารพิษร้ายของสารเคมีเชื่อมโยงกับผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรในเชิงประจักษ์ เช่น ผลกระทบด้านสุขภาพ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและต้นทุนการผลิตสูง เป็นต้น ผนวกกับการพยายามให้เกษตรกรทบทวนภูมิปัญญาด้านการเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมีแต่สามารถสร้างคุณค่าทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการพัฒนาวิถีที่เลี้ยงที่มีบทบาทให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์จนสามารถสร้างรูปธรรมได้ แต่จากข้อสรุปของศูนย์ประสานงานยังพบว่ามีข้อจำกัดในการขยายการนำความรู้ไปใช้เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงในระดับสังคม เพราะขอบเขตการดำเนินงานโครงการวิจัยในระยะนั้นเป็นลักษณะ 1 ชุมชนหรือองค์กร 1 โครงการวิจัย ซึ่งสร้างความรู้และการเปลี่ยนแปลงได้เฉพาะพื้นที่วงจำกัด ต่อมาปี 2558 ศูนย์ประสานงานจึงได้ปรับรูปแบบการขึ้นโครงการวิจัยแบบใหม่โดยเชื่อว่าการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารและอธิปไตยทางอาหารของชุมชนท้องถิ่น ต้องเคลื่อนงานเชิงประเด็นที่สำคัญ 4 ประเด็น คือ ประเด็นพันธุ์กรรม ประเด็นตลาดทางเลือก ประเด็นนวัตกรรมชาวบ้าน และประเด็นเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยมีการขยายงานทั้งในเชิงขอบเขตพื้นที่วิจัยและขอบเขตกลุ่มเป้าหมายในรูปขององค์กรและเครือข่ายที่กว้างขึ้น ซึ่งชุดประเด็นพันธุ์กรรมเป็นประเด็นยุทธศาสตร์หนึ่งที่จะนำไปสู่การ เสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารและอธิปไตยทางอาหารของชุมชนท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือ “สำนักเจ้าของพันธุ์กรรม” ปี พ.ศ. 2558 - 2559 ชุดประเด็นได้พยายามค้นหาต้นแบบของการอนุรักษ์ รักษา และใช้ประโยชน์จากพันธุ์กรรมพื้นบ้านผ่านโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น 4 โครงการ ซึ่งเน้นเกี่ยวกับความรู้การเก็บเมล็ดพันธุ์ผัก 2 โครงการ โดยเน้นไปที่การเก็บและกระจายพันธุ์ในระดับชุมชน และการสร้างมาตรฐานเพื่อพัฒนาเมล็ดพันธุ์ผักไปสู่ระบบการค้า และโครงการที่ว่าด้วยการใช้ประโยชน์ของพันธุ์กรรมข้าวพื้นบ้าน ซึ่งเป็นการแสวงหาทางเลือกในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าวพื้นบ้านให้เหมาะสมกับชาวบ้าน รวมไปถึงการแสวงหาพันธุ์ไก่ที่เหมาะสมในการเลี้ยงในบริบทพื้นที่ ซึ่งจากการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า ในการเลือก และพัฒนาพันธุ์ เกษตรกรจะตัดสินใจจากพันธุ์ที่

สามารถการสร้างเศรษฐกิจได้ การพัฒนาพันธุ์กรรมในชุมชนที่ไม่มีกระบวนการกลุ่มดำเนินการเมื่อมีแนวทาง หลังจากการวิจัยแล้วไม่สามารถออกแบบการดำเนินต่อเนื่องได้ และในกระบวนการอนุรักษ์ รวบรวม พัฒนา พันธุ์ นอกจากความสนใจส่วนบุคคลแล้ว หากต้องการตอบสนองการเพิ่มการผลิตเพื่อสร้างมูลค่าจากเมล็ดพันธุ์ต้องมีการจัดการในระดับกลุ่มเกษตรกร และในส่วนสำคัญที่สุดคือ การหาแนวทางดำเนินงานเครือข่าย เกษตรกรในด้านการสร้างสำนึกความเป็นเจ้าของเมล็ดพันธุ์ เป็นการสร้างสำนึกร่วมในฐานะเกษตรกรรายย่อย ร่วมกันจึงจะสามารถรักษาเมล็ดพันธุ์ และความหลากหลายของพันธุ์กรรมได้ในชุมชน

ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนงานเชิงประเด็น สร้างความรู้การจัดการพันธุ์ข้าว การพัฒนาสายพันธุ์ร่วมกับกรมการข้าว หลักสูตรการคัดเลือกและพัฒนาพันธุ์ข้าว โดยศูนย์วิจัยข้าวได้นำไปใช้ ขยายผลในพื้นที่อื่นๆ จนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (มหาชน) นำไปขยายกับพื้นที่ สภาองค์กรชุมชนพื้นที่ภาคอีสาน มีฐานข้อมูลในการรวบรวมอนุรักษ์พันธุ์ข้าวพื้นบ้าน 150 สายพันธุ์ ได้ พันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับระบบนิเวศพื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวอ้อยและมันสำปะหลัง ตำบลดอนกลาง อำเภอกอสุ่มพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ถือเป็นพันธุ์ข้าวหลักที่ขยายในพื้นที่ปัจจุบัน มีพันธุ์ข้าวที่พัฒนาปรับปรุง ผ่านงานวิจัย 4 สายพันธุ์ คือ ข้าวเหนียวแดง ข้าวเจ้ามะลิดำ ข้าวเจ้าเหลือง และข้าวนางนวล ซึ่งใช้ กระบวนการทดลองปลูกคัดเลือกเพื่อให้เหมาะสมกับนิเวศพื้นที่นาโคก ด้านความรู้การคัดเลือกและพัฒนา พันธุ์ฝัก มีการเก็บรวบรวมและอนุรักษ์พันธุ์ฝัก 67 ชนิด เก็บเมล็ดพันธุ์ขายสร้างรายได้กับเกษตรกร 15 ชนิด เกิดนักเก็บรวบรวมอนุรักษ์พันธุ์ฝัก 7 คน เกิดกลุ่มองค์กรที่จัดการเมล็ดพันธุ์ฝักในรูปของวิสาหกิจ 7 กลุ่ม นอกจากนี้ทีมวิจัยและพื้นที่วิจัยเป็นนักวิทยากรกระบวนการขยายความรู้การทำเกษตรอินทรีย์ภายใต้ โครงการของรัฐบาล เช่น โครงการ 9101 ได้แก่ นางประสาน โคกหม โคกหม โครงการวิจัยการพัฒนาวิสาหกิจ ชุมชนผลิตเมล็ดพันธุ์พืช กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจปลูกพืชเศรษฐกิจพอเพียงบ้านจานใต้ ตำบลโพธิ์สูง อำเภอ ปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด นายวิระยุทธ สุวัฒน์ การค้นหาคัดเลือกพันธุ์ไก่ที่เหมาะสมกับระบบการเลี้ยงของ เกษตรกรรายย่อยกรณีศึกษาศูนย์เรียนรู้เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านอำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด เกิดนัก เก็บรวบรวมอนุรักษ์และพัฒนาพันธุ์ข้าวพื้นบ้านในพื้นที่ 5 จังหวัด สายพันธุ์ข้าว 150 สายพันธุ์ จำนวนสมาชิก 534 คน ในจำนวนศูนย์/กลุ่ม 17 ศูนย์ ซึ่งแยกเป็น 3 ระดับดังนี้ 1. นักอนุรักษ์และรวบรวมพันธุ์ 534 คน 2. นักคัดเลือกพัฒนาพันธุ์ 195 คน และ 3. นักปรับปรุงพันธุ์ข้าว 4 คน ผลการดำเนินงานนำไปสู่การสร้างการ เปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดศูนย์การเรียนรู้พื้นที่ต้นแบบในการทำเกษตรแบบผสมผสาน เกิดกลุ่มองค์กรและ ชุมชนปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรแบบอินทรีย์พึ่งตนเอง จำนวน 89 ชุมชน เกิดเครือข่ายพึ่งพากันผ่านการ ระดมเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อช่วยเหลือพื้นที่ประสบภัยพิบัติ เช่น กรณีภัยแล้งในพื้นที่อำเภอยางสีสุราช จังหวัด มหาสารคาม ปี พ.ศ. 2556 อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น กรณีน้ำท่วม ปี พ.ศ. 2560 ทั้งสองกรณี นำไปสู่การเกิดกองทุนพันธุ์ข้าวในพื้นที่ที่มีการขยายสมาชิกและปริมาณพันธุ์ข้าวยังคงดำเนินการอยู่จนถึง ปัจจุบัน ทางเศรษฐกิจเกิดช่องทางการสร้างรายได้จากเมล็ดพันธุ์สู่ผลผลิตในแปลงผ่านตลาดสีเขียวในระดับ จังหวัด 4 แห่ง (ขอนแก่น สารคาม ร้อยเอ็ด และยโสธร) ตลาดระดับอำเภอ 5 แห่ง (อำเภพล อำเภอ ปทุมรัตน์ อำเภอบรบือ อำเภอวาปีปทุม อำเภอกุดฉินารายณ์) ตลาดระดับตำบลและหมู่บ้าน 3 แห่ง (ตำบลเลิงแฝก อำเภอกุดรัง ตำบลเหล่า อำเภอโกสุมพิสัย ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม) ลดต้นทุน การผลิตสำหรับการทำนาเฉลี่ย 575 บาท/ปี/ไร่ (กรณีนาหว่าน) ลดต้นทุนสำหรับปลูกฝักขาย 3,600 บาท/ปี (กรณีฝักบุงพื้นที่ 1 งานตลอดปี) สร้างรายได้จากการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าว 9,200 บาท/ปี (กรณี พื้นที่ 1 ไร่ ข้าวมะลิ 105 เกรดเอ) เกิดหน่วยจัดการเมล็ดพันธุ์เพื่อกระจายและจำหน่ายสร้างรายได้ 1 กลุ่ม

คือ เครือข่ายวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน สร้างรายได้จากการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ฝัก 20,600 บาท/ปี/ครอบครัว

ผลการศึกษาของชุดประเด็นพันธูกรรมพบ ข้อจำกัดสำคัญในการดำเนินงานของกลุ่มองค์กรเกษตรกรในการจัดการเมล็ดพันธุ์ได้แก่ ความรู้ด้านเทคนิคและความรู้ในการบริหารจัดการระดับกลุ่ม พันธุกรรมข้าวเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้อยู่ในระดับเก็บรวบรวมและอนุรักษ์ ส่วนการพัฒนาพันธุ์ยังมีจำกัดเพียง 4 คน พันธุกรรมฝักเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้อยู่ในระดับเก็บรวบรวมและอนุรักษ์เท่านั้นยังไม่สามารถพัฒนาและปรับปรุงพันธุ์ได้เลย นอกจากนี้ยังมีเงื่อนไขข้อจำกัด คือ เกษตรกรขาดการกำหนดเป้าหมายในการผลิตเมล็ดพันธุ์ การจัดการควบคุมการผลิตระหว่างกลุ่มกับสมาชิกผู้ผลิต และการรวบรวมผลผลิตเพื่อการจัดการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ ในกลุ่มระดับชุมชนไม่สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ได้อย่างหลากหลายและเพียงพอ จากข้อจำกัดด้านพื้นที่และสถานะทางเศรษฐกิจ แม้ว่าการผลิตเมล็ดพันธุ์จำหน่ายจะสร้างรายได้ได้มากกว่าการจำหน่ายผลผลิตจากแปลงแต่ก็ยังมีความจำกัดต่อการหมุนเวียนรายได้ของเกษตรกรรายย่อย และการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์โดยกลุ่มองค์กรเกษตรกรเองก็ยังมีข้อจำกัดจาก พ.ร.บ. พันธุ์พืช พ.ศ. 2518 โดยเฉพาะในประเด็นคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ แม้การจำหน่ายในระดับชุมชนจะได้รับการผ่อนปรน แต่หากกลุ่มเกษตรกรจะสร้างรายได้จากการผลิตเพื่อจำหน่ายเมล็ดพันธุ์จะต้องสร้างกระบวนการในการจัดการเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มองค์กรขึ้นและจัดกระบวนการในการควบคุมตามมาตรฐานดังกล่าวเพราะหากต้องการจำหน่ายภายนอกชุมชนคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ต้องได้รับการยอมรับจากผู้ซื้อเมล็ดพันธุ์ แนวทางการพัฒนาระดับ เพื่อให้กลุ่มองค์กรเกษตรกรผลิตเมล็ดพันธุ์เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน ได้แก่ เชิงพัฒนาสำรวจนักผลิตเมล็ดพันธุ์ในภาคอีสานและสร้างนักปรับปรุงพันธุ์ให้ครอบคลุมในพื้นที่ทั้งพันธูกรรมข้าวและฝัก ขยายความรู้เรื่องการพัฒนาและผลิตเมล็ดพันธุ์เชิงการวิจัย สร้างเครื่องมือร่วมในการเก็บข้อมูลออกแบบงานวิจัยแบบใหม่ โดยเก็บข้อมูลก่อนหลังเปรียบเทียบ ศึกษาการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ต้องจัดทำฐานข้อมูลปริมาณและความต้องการเมล็ดพันธุ์ ศึกษาการจัดการเมล็ดพันธุ์ในระดับต่างๆ ระดับปัจเจกบุคคล ระดับกลุ่มหรือองค์กร และระดับเครือข่าย เชิงนโยบาย สร้างการเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อผลักดันเชิงนโยบาย เช่น การจัดเวทีนำเสนอและประมวลข้อมูลเชิงประเด็น การสร้างภาคีเครือข่ายร่วมกับหน่วยงานภาครัฐทั้งในระดับปฏิบัติการและนโยบาย

วิธีการดำเนินงาน

โครงการพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นของชุดโครงการพันธูกรรม มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ 1) เพื่อสรุปบทเรียน เป้าหมายและทิศทางการขับเคลื่อนงานภายใต้ชุดประเด็นโครงการการพัฒนากระบวนการจัดการเมล็ดพันธุ์พืชของกลุ่ม องค์กรเกษตรกรในชุมชน 2) เพื่อสนับสนุนการเตรียมชุมชนและทีมวิจัยชาวบ้านในการร่วมพัฒนาโจทย์วิจัย และจัดทำข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม ร้อยเอ็ด ขอนแก่น และกาฬสินธุ์ สำหรับ ปีงบประมาณ 2562 จำนวน 4 โครงการ และ 3) เพื่อจัดประชุมรับฟังข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิต่อข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม ร้อยเอ็ด ขอนแก่น และกาฬสินธุ์ จำนวน 4 โครงการ โดยมีวิธีดำเนินงานดังนี้

3.1 พื้นที่เป้าหมาย 4 จังหวัด ประกอบด้วย

1. จังหวัดมหาสารคาม
2. จังหวัดขอนแก่น
3. จังหวัดกาฬสินธุ์
4. จังหวัดร้อยเอ็ด

3.2 กลุ่มเป้าหมาย 5 กลุ่ม ประกอบด้วย

1. เครือข่ายวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน
2. เครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคาม
3. กลุ่มวิสาหกิจแปรรูปถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้
4. กลุ่มไผ่หญ้าแฝกและเกษตรผสมผสานตำบลนาโพธิ์
5. กลุ่มอนุรักษ์พันธุ์กรรมพื้นบ้านตำบลสายนาง

3.3 เนื้อหา ประกอบด้วย

1. ทำความเข้าใจงานวิจัย งานวิจัยแตกต่างจากงานพัฒนา อย่างไร
2. แนะนำ สกว. และ สกว.ฝ่ายเพื่อท้องถิ่น
3. ทำความเข้าใจเป้าหมาย และ แนะนำ Node เกษตรกรรมยั่งยืน และโครงการชุดพันธูกรรม
4. วิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา และความจำเป็นของการใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาสำคัญและพัฒนาตนเอง
5. กำหนดโจทย์วิจัย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ขอบเขตพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายการวิจัย
6. กำหนดทีมวิจัยและที่ปรึกษาของโครงการวิจัย
7. การเตรียมข้อมูลประกอบการจัดทำข้อเสนอโครงการ กำหนดผู้รับผิดชอบเขียนข้อเสนอโครงการวิจัยและแบ่งภาระงานจัดทำร่างข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

3.4 ระยะเวลา 5 เดือน

การดำเนินงานในครั้งนี้มีระยะเวลาทั้งสิ้น 2 เดือน ตั้งแต่ วันที่ 1 สิงหาคม 2561 ถึง วันที่ 31 ธันวาคม 2561 โดยแบ่งการดำเนินงาน เป็น 3 ระยะดังนี้

- ระยะที่ 1 การพัฒนาข้อเสนอโครงการด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ระยะที่ 2 การประชุมเพื่อรับฟังข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะผู้ทรงคุณวุฒิต่อข้อเสนอโครงการย่อย
- ระยะที่ 3 การเรียบเรียงและจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน

3.5 เครื่องมือที่ใช้

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงาน ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้

1. สันทนากลุ่มในการพัฒนาข้อเสนอโครงการด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และซักถามซึ่งกันให้มากที่สุด โดยมีทีมวิจัยเป็นคนซักถามหลัก และจับประเด็น เขียนขึ้นกระดาน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมเห็นร่วมกัน
2. Timeline แสดงพัฒนาการหรือลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน
3. ตาราง/แผนภูมิ สรุปให้เห็นการเชื่อมโยงในกระดาแผ่นเดียว

3.6 กิจกรรม

กิจกรรมที่ดำเนินการ ประกอบด้วย ประชุมทีมวิจัย ค้นหาพื้นที่เป้าหมาย ประชุมพัฒนาโจทย์โครงการย่อย กลั่นกรองโครงการระดับโหนด กลั่นกรองโครงการระดับชุด กลั่นกรองโครงการระดับภาค และการเรียบเรียงจัดทำรายงานข้อเสนอโครงการ มีรายละเอียดดังนี้

3.6.1 ประชุมทีมวิจัย 3 ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 วันที่ 15 สิงหาคม 2561 จัดขึ้นครั้งแรกที่ห้องประชุมบ้านสวนชุมแสง บ้านดอนยม ตำบลท่าขนอย อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีผู้เข้าร่วม 4 คน ประกอบด้วย สมาชิกแพงเป้ง แก่งคนมหาสารคาม 1 คน ที่ปรึกษา 1 คน และทีมวิจัยโครงการชุดพันธุ์กรรม 2 คน เป้าหมายการประชุมในครั้งนี้ เพื่อทำความเข้าใจและทบทวนเป้าหมายของโครงการชุดพันธุ์กรรมที่ดำเนินการตั้งแต่ปี 2558 จนถึงปี 2560 ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก สกว.ฝ่ายเพื่อท้องถิ่น ผลที่เกิดขึ้น ได้ทบทวนการดำเนินงานและเป้าหมายปี 2562 ดังนี้

ปี 2558 จำนวน 5 โครงการ (โครงการชุดและโครงการย่อย) ประกอบด้วย 1)ชุดโครงการการคัดเลือกเพื่อปรับปรุงพันธุ์ให้เหมาะสม และสอดคล้องของท้องถิ่นกับการใช้ประโยชน์ในชุมชนภาคอีสานตอนกลาง 2)โครงการการพัฒนาการใช้ประโยชน์จากผลผลิตข้าวพื้นบ้าน ของชุมชนบ้านโจด ตำบลนาเมือง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด 3)โครงการการพัฒนามาตรฐานเมล็ดพันธุ์เพื่อขยายและกระจายเมล็ดพันธุ์พืชผักที่มีคุณภาพของชุมชน บ้านโนนกลาง ตำบลหนองม่วง อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม 4)โครงการกระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับชุมชนบ้านโนนแสนสุข ตำบลห้วยแอ่ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม และ 5)โครงการการค้นหาคัดเลือกพันธุ์ไก่ที่ให้ผลผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพในระบบการ

เลี้ยงของเกษตรกรรายย่อย กรณีศึกษาศูนย์เรียนรู้เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านอำเภอบุพมหารัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด ในปีนี้มีเป้าหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลสถานการณ์คงอยู่ของเมล็ดพันธุ์พืชและพันธุ์ไก่พื้นบ้าน เน้นเกี่ยวกับการจัดการเมล็ดพันธุ์ผัก 2 โครงการ การเก็บและกระจายพันธุ์ในระดับชุมชน และการสร้างมาตรฐานเพื่อพัฒนาเมล็ดพันธุ์ผักไปสู่ระบบการค้า และโครงการการใช้ประโยชน์ของพันธุ์กรรมข้าวพื้นบ้าน เป็นการหาทางเลือกในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าวพื้นบ้านให้เหมาะสมกับชาวบ้าน รวมไปถึงการหาพันธุ์ไก่ที่เหมาะสมในการเลี้ยงในบริบทพื้นที่ของเครือข่ายศูนย์ปราชญ์ พบว่า ในการเลือก และพัฒนาพันธุ์ เกษตรกรจะตัดสินใจจากพันธุ์ที่สามารถการสร้างเศรษฐกิจได้การพัฒนาพันธุ์กรรมในชุมชนที่ไม่มีกระบวนการกลุ่มดำเนินการเมื่อมีแนวทางหลังจากการวิจัยแล้วไม่สามารถออกแบบการดำเนินต่อไปได้ และในกระบวนการอนุรักษ์ รวบรวม พัฒนาพันธุ์ นอกจากความสนใจส่วนบุคคล ต้องตอบสนองการเพิ่มการผลิต การสร้างมูลค่าจากเมล็ดพันธุ์ต้องมีการจัดการในระดับกลุ่มเกษตรกร และส่วนสำคัญที่สุดคือ การหาแนวทางดำเนินงานเครือข่ายเกษตรกรในด้านการสร้างสำนึกความเป็นเจ้าของเมล็ดพันธุ์ เป็นการสร้างสำนึกร่วมในฐานะเกษตรกรรายย่อยร่วมกัน

ปี 2560 จำนวน 5 โครงการ (โครงการชุดและโครงการย่อย) ประกอบด้วย 1) โครงการการพัฒนากระบวนการจัดการเมล็ดพันธุ์พืชของกลุ่ม องค์กรเกษตรกรในชุมชน 2)โครงการกระบวนการพัฒนาองค์กรในการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวกรณีศึกษากองทุนเมล็ดพันธุ์ข้าวตำบลหนองคูขาด อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม 3)โครงการการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนผลิตเมล็ดพันธุ์พืชเพื่อจำหน่ายกรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจปลูกพืชเศรษฐกิจพอเพียงบ้านจวนใต้ตำบลโพนสูง อำเภอบุพมหารัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด 4)โครงการการพัฒนากระบวนการผลิตและจัดการเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักพื้นบ้าน ชุมชนแว่นาง อำเภอมืองจังหวัดมหาสารคาม และ5)โครงการศึกษาการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากถั่วลิสงของชุมชนบ้านหนองผักแว่นตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม พบว่าข้อจำกัดสำคัญในการดำเนินงานของกลุ่มองค์กรเกษตรกรในการจัดการเมล็ดพันธุ์ได้แก่ การขาดการกำหนดเป้าหมายในการผลิตเมล็ดพันธุ์ การจัดการควบคุมการผลิตระหว่างกลุ่มกับสมาชิกผู้ผลิต และการรวบรวมผลผลิตเพื่อการจัดการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ ในกลุ่มระดับชุมชนไม่สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ได้อย่างหลากหลายและเพียงพอจากข้อจำกัดด้านพื้นที่และสถานะทางเศรษฐกิจ และการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์โดยกลุ่มองค์กรเกษตรกรเองก็ยังมีข้อจำกัดจาก พ.ร.บ. พันธุ์พืช พ.ศ. 2518

ดังนั้นเป้าหมายโครงการปีที่ 3 จะต้องยกระดับพันธุ์กรรมนำไปสู่การสร้างเศรษฐกิจจากพันธุ์กรรมให้กับเกษตรกรราย มีกลุ่มที่สนใจพัฒนาข้อเสนอฯ จำนวน 10 กลุ่ม ทีมจึงได้เลือกเพื่อลงพื้นที่พัฒนาข้อเสนอโครงการย่อย 4 โครงการ และชุด 1 โครงการ รวมเป็น 5 โครงการ

ครั้งที่ 2 วันที่ 18 กันยายน 2561 จัดขึ้นที่ห้องประชุมบ้านสวนชุมแสง บ้านดอนยม ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีผู้เข้าร่วม 3 คน ประกอบด้วย สภากัญแพ่งเป้งแ่งคนมหาสารคาม 1 คน และทีมวิจัยโครงการชุดพันธุ์กรรม 2 คน ครั้นนี้หลังจากที่ทีมได้ลงพัฒนาข้อเสนอโครงการได้ 4 พื้นที่ ประกอบด้วย 1) เครือข่ายวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน 2) เครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคาม 3) กลุ่มวิสาหกิจแปรรูปถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ 4) กลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาพันธุ์กรรมพื้นบ้านตำบลสายนาวัง แล้วได้มีการประชุมทีมเพื่อปรึกษาหารือข้อเสนอโครงการทั้ง 4 พื้นที่ ได้ข้อสรุป โจทย์วิจัยร่วมกัน และจัดทำข้อเสนอโครงการ ดังนี้

1. เครือข่ายวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน ได้ข้อเสนอโครงการคือ โครงการค้นหารูปแบบและแนวทางการค้าเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน

2. เครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคาม ได้ข้อเสนอโครงการคือ โครงการการพัฒนาองค์การในการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวและการจัดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคาม
3. กลุ่มวิสาหกิจแปรรูปถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ ได้ข้อเสนอโครงการคือ โครงการพัฒนาศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้
4. กลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาพันธุกรรมพื้นบ้านตำบลสายนาวัง ได้ข้อเสนอโครงการคือ โครงการรูปแบบการจัดการพันธุ์พืชของกลุ่มอนุรักษ์พันธุกรรมพื้นบ้านตำบลสายนาวัง เพื่อสร้างเศรษฐกิจในระดับครัวเรือน

และจัดทำรายละเอียดข้อเสนอโครงการเพื่อเข้าเวทีกลั่นกรองโครงการระดับหมวดเกษตรกรรมยั่งยืน ครั้งที่ 1 ในวันที่ 20 กันยายน 2561 ที่ห้องประชุมบ้านสวนชุมแสง บ้านดอนยม ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม โดยนัดหมายให้ทีมวิจัยโครงการย่อยเข้าร่วมเสนอข้อเสนอโครงการฯ ละ 3 คน และเตรียมประเด็นการนำเสนอด้วย

ครั้งที่ 3 วันที่ 16 ตุลาคม 2561 ณ บ้านสวนชุมแสง จัดขึ้นที่ห้องประชุมบ้านสวนชุมแสง บ้านดอนยม ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีผู้เข้าร่วม 3 คน ประกอบด้วย สภาอภัยแห่งเบ่งงคนมหาสารคาม 1 คน และทีมวิจัยโครงการชุดพันธุกรรม 2 คน ครึ่งนี้หลังจากที่โครงการย่อยผ่านเวทีกลั่นกรองระดับชุดโครงการพันธุกรรม และระดับหมวดเกษตรกรรมยั่งยืน แต่ละโครงการได้ปรับแก้ตามข้อเสนอของผู้ทรงฯ ทั้ง 2 ระดับ ผลที่เกิดขึ้น ได้ข้อสรุปข้อเสนอโครงการดังนี้

1. กลุ่มวิสาหกิจแปรรูปถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ ได้ข้อเสนอโครงการคือ การพัฒนาศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม
2. เครือข่ายวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน ได้ข้อเสนอโครงการคือ ค้นหาแนวทางการค้าเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน
3. เครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคาม ได้ข้อเสนอโครงการคือ การจัดการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคาม

ส่วนกลุ่มอนุรักษ์พันธุกรรมพื้นบ้านตำบลสายนาวังได้ถอนข้อเสนอโครงการ และทีมวิจัยโครงการชุดพันธุกรรมได้พัฒนาข้อเสนอโครงการเพิ่มอีก 1 กลุ่ม คือ กลุ่มโพธิ์ผ่าแผลและเกษตรผสมผสานตำบลนาโพธิ์ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดมหาสารคาม ได้ข้อสรุปข้อเสนอโครงการ คือ โครงการพัฒนาระบบการรวบรวม และการเพาะขยายพันธุ์พืช เพื่อการจำหน่าย ของกลุ่มโพธิ์ผ่าแผลและเกษตรผสมผสาน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดมหาสารคาม

และจัดทำรายละเอียดข้อเสนอโครงการเพื่อเข้าเวทีกลั่นกรองโครงการระดับภาค ในวันที่ 18 ตุลาคม 2561 ณ เดอะเบสอินริสอร์ท ตำบลบ่อใหญ่ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม โดยนัดหมายให้ทีมวิจัยโครงการย่อยเข้าร่วมเสนอข้อเสนอโครงการฯ ละ 3 คน และเตรียมประเด็นการนำเสนอ

3.6.2 ค้นหาพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย มีวิธีการค้นหากลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

1) ประชาสัมพันธ์แจ้งให้ทราบผ่านกิจกรรมเครือข่ายของสภาองค์กรชุมชนภาคอีสานตอนกลาง เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกภาคอีสาน และเครือข่ายสภาอภัยแห่งเบ่งงคนจังหวัดมหาสารคาม มีกลุ่มที่

สนใจและประสงค์จะพัฒนาข้อเสนอโครงการ 6 กลุ่ม คือ 1) เครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคาม 2)กลุ่มไผ่หญ้าหญ้าแฝกและเกษตรผสมผสานตำบลนาโพธิ์ อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม 3) กลุ่มปลูกผักปลอดสารตำบลแวงน่าง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 4) กลุ่มปลูกผักปลอดสาร อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม 5)กลุ่มเกษตรกรปลูกมันแกวบ้านพงโพด ตำบลหนองสิม อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม 6)เครือข่ายศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าการเกษตร (ศพก.) อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด

2) ทีมวิจัยเลือกกลุ่มเป้าหมาย 4 กลุ่ม คือ 1)เครือข่ายวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน 2)กลุ่มอนุรักษ์พันธุ์กรรมพื้นบ้านตำบลสายนาง อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ 3)เกษตรกรอินทรีย์บ้านหนองคู-ศรีวิสัย ตำบลหนองปลิง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม และ 4) กลุ่มวิสาหกิจแปรรูปถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม

รวมมีกลุ่มที่สนใจพัฒนาข้อเสนอโครงการ 10 กลุ่ม ทีมวิจัยฯได้เลือกลงพื้นที่พัฒนาข้อเสนอโครงการ 5 กลุ่ม ดังนี้

ที่	ชื่อกลุ่ม	จังหวัด
1	เครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคาม	มหาสารคาม
2	เครือข่ายวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน	มหาสารคาม ร้อยเอ็ด ขอนแก่น
3	กลุ่มวิสาหกิจแปรรูปถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้	มหาสารคาม
4	กลุ่มอนุรักษ์พันธุ์กรรมพื้นบ้านตำบลสายนาง	กาฬสินธุ์
5	กลุ่มไผ่หญ้าหญ้าแฝกและเกษตรผสมผสานตำบลนาโพธิ์	มหาสารคาม

3.6.3 ประชุมพัฒนาโจทย์โครงการย่อย 5 พื้นที่ ดังนี้

3.6.3.1 เครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคาม 3 ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 วันที่ 21 สิงหาคม 2561 จัดขึ้นที่ห้องประชุมบ้านสวนชุมแสง บ้านดอนยม ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีผู้เข้าร่วมทั้งหมด 26 คน ประกอบด้วย แกนนำสภาองค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคาม 15 แห่ง ทีมวิจัยโหนดเกษตรกรรมยั่งยืน 3 คน ทีมวิจัยชุดคนรุ่นใหม่ 2 คน กองสภาอีกแพงเป้งแงงคนมหาสารคาม 2 คน และทีมวิจัยโครงการชุดพันธุ์กรรม 2 คน มีกระบวนการคือ ทีมวิจัยชุดโครงการพันธุ์กรรมเป็นคนดำเนินการพูดคุยแลกเปลี่ยนและตั้งคำถาม พร้อมทั้งสรุปประเด็น แกนนำสภาองค์กรชุมชนเป็นผู้ให้ข้อมูล แลกเปลี่ยนและตรวจสอบข้อมูลร่วมกัน วิธีการในการดำเนินการคือ การประชุมเน้นการแลกเปลี่ยนซักถามและหาข้อสรุปร่วมกัน เนื้อหาการดำเนินกิจกรรม ประกอบด้วย 1) ทำความเข้าใจ สกว.คือใคร เป็นมาอย่างไร และมีบทบาทอย่างไรบ้าง 2) งานวิจัยท้องถิ่น เป็นอย่างไร แตกต่างจากงานวิจัยทั่วไปและงานพัฒนาอย่างไร 3) สถานการณ์การดำเนินงานของกลุ่ม 4) วิเคราะห์ปัญหาของกลุ่มผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวร่วมกัน 5) ซักถามเพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน และ 6)นัดหมายการประชุมครั้งต่อไป ผลที่เกิดขึ้นคือ แกนนำที่เข้าร่วมรู้จัก สกว.และงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น แกนนำมีความสนใจที่จะนำงานวิจัยท้องถิ่นไปแก้ปัญหาของตนเอง สถานการณ์การดำเนินงานของกลุ่มสภาองค์กรชุมชนทั้ง 15 แห่ง โดยมี เป้าหมายการพึ่งตนเองการพึ่งตนเองด้านเมล็ดพันธุ์ การสร้างเศรษฐกิจจากข้าว เป็นวิถีชีวิต ต้องทำนาข้าวทุกปี สูญยุทธศาสตร์อาหารปลอดภัย ปี พ.ศ. 2559 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ได้สนับสนุนตามแผนพัฒนาท้องถิ่นของสภาองค์กรชุมชนตำบลแผนพัฒนาด้านเศรษฐกิจและทุนชุมชน งบประมาณเสริมสภาองค์กรชุมชนตำบล 10 แห่งได้ดำเนินงานโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว โดยได้รับการหนุนเสริมด้านวิชาการจากมูลนิธิเกษตรยั่งยืนหรือ

เกษตรทางเลือก ได้พัฒนานักเทคนิคผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ได้เกิดนักเทคนิคผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ตำบลละ 10 คน และมีการขยายผลชุดความรู้ให้กับสมาชิกในหมู่บ้านตำบลของตนเอง ชุดความรู้ของเกษตรทางเลือกได้ถ่ายทอดกระบวนการผลิตตั้งแต่เตรียมแปลง เตรียมเมล็ดพันธุ์ ตกกล้า ปักดำ ตัดข้าวปน จนถึงการเก็บเกี่ยว และการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ข้าว 9 ตำบล คือ ตำบลเขื่อน อำเภอโกสุมพิสัย ตำบลห้วยแอ่ง อำเภอเมือง ตำบลเขวา อำเภอเมือง ตำบลกุสันธรรัตน์ อำเภอนาดูน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอกุดรัง ตำบลเขวาไร่ อำเภอนาเชือก ตำบลโพธิ์ชัย อำเภอวาปีปทุม ตำบลหนองซอน อำเภอเชียงยืน และตำบลหนองคูขาด อำเภอบรบือ ปี พ.ศ.2560 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ได้สนับสนุนโครงการเศรษฐกิจและทุนชุมชนให้กับสภาองค์กรชุมชนตำบลอีก 5 ตำบล ดำเนินการเรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวทั้งหมด คือ ตำบลดงเมือง อำเภอสามชัย ตำบลนาสนวน อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย ตำบลโนนภิบาล อำเภอแกดำ ตำบลประจักษ์พัฒนา อำเภอวาปีปทุม และตำบลเหล่าเดงไม้ อำเภอชื่นชม และปี พ.ศ.2561 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ได้สนับสนุนโครงการเศรษฐกิจและทุนชุมชนให้กับสภาองค์กรชุมชนตำบลอีก 10 ตำบล ดำเนินการเรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 9 ตำบล คือ ตำบลวังไชย อำเภอบรบือ ตำบลสันป่าตอง อำเภอนาเชือก ตำบลเสือโก้ก อำเภอวาปีปทุม ตำบลเหล่า อำเภอโกสุมพิสัย ตำบลหนองซอน อำเภอเชียงยืน ตำบลโคกสีทองหลาง อำเภอวาปีปทุม ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอเชียงยืน ตำบลหนองกุง อำเภอแกดำ และตำบลท่าตูม อำเภอเมือง ปัญหาที่พบการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว คือ เมล็ดพันธุ์ผลิตไม่พอขาย ซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวจากท้องตลาด กระบวนการติดตามควบคุมการผลิตเมล็ดพันธุ์ไม่ต่อเนื่อง มีข้าวปนในแปลงผลิต(นาปี /นาปรัง) ต้นทุนในการผลิตสูง การผลิตเมล็ดพันธุ์แบบ“กลุ่ม” มีเพียงไม่กี่ราย และมีอายุเยอะ สมาชิกไม่เชื่อมั่นกระบวนการ “ปักดำต้นเดียว” พี่น้องมักง่าย ไม่มีการวางแผนการผลิต ไม่มีการตรวจคุณภาพเมล็ดพันธุ์ คนอื่นไม่เชื่อว่ามีคุณภาพ ขายเมล็ดพันธุ์เป็นรายบุคคล ไม่ได้รวมกลุ่มขาย ขั้นตอนการผลิตมีความละเอียดมาก ทำให้ล่าช้า ไม่มีการโฆษณา ไม่มีตรารับรอง ขั้นตอนการผลิตมีความละเอียดมาก ทำให้ล่าช้า สมาชิกไม่เชื่อมั่นกระบวนการ สมาชิกมักง่ายไม่ทำตามขั้นตอนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ไม่ได้มีการประกันราคาซื้อขายเมล็ดพันธุ์ และนัดหมายประชุมจัดทำข้อเสนอโครงการวันที่ 3 กันยายน 2561

ครั้งที่ 2 วันที่ 3 กันยายน 2561 จัดขึ้นที่แปลงเกษตรนายสายรุ่ง มาแก้วบ้าน โคกสีทองหลาง ตำบลโคกสีทองหลาง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม มีผู้เข้าร่วม 16 คน ประกอบด้วย แกนนำสภาองค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคาม 13 แห่งๆละ 1 คน รวมเป็น 13 คน กองเลขาสภาอีกแห่งหนึ่งแ่งคน มหาสารคาม 3 คน และทีมวิจัยโครงการชุดพันธุ์กรรม 2 คน มีเนื้อหาในการประชุมวันนี้คือ ทบทวนโจทย์การศึกษาวิจัย เพิ่มข้อมูลสถานการณ์การใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวในแต่ละตำบล ค้นหาทีมวิจัย และที่ปรึกษาโครงการ โดยใช้กระบวนการให้พี่เลี้ยงชุดพันธุ์กรรมนำประชุมให้แกนนำนำเสนอและแลกเปลี่ยนซักถามในการประชุม ผลที่เกิดขึ้นคือ ได้โจทย์วิจัยชื่อ “การพัฒนาองค์กรในการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวและการจัดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคาม” ได้ข้อมูลสถานการณ์การใช้เมล็ดพันธุ์ข้าว 12 แห่ง ดังนี้ 1) ตำบลหนองคูขาด อำเภอบรบือ มีพื้นที่ทั้งหมด 53 ตารางกิโลเมตรหรือ 22,000 ไร่ 18 หมู่บ้าน 1,841 ครัวเรือน ประชากร 6,291 คน พื้นที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวจำนวน 116 ไร่ มีสมาชิกจำนวน 58 คน ปลูกข้าวแบบปลอดภัย (GAP) ปริมาณผลผลิตจำนวน 25 ตัน มีการดำเนินงานกองทุนข้าวพันธุ์ดีตำบล ซึ่งสามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพมาตรฐานและเพียงพอความต้องการของพี่น้องในตำบล 2) ตำบลวังไชย อำเภอบรบือ มีพื้นที่ทั้งหมด 35.87 ตารางกิโลเมตรหรือ 22,419.73 ไร่ 10 หมู่บ้าน 1,541 ครัวเรือน ประชากร 5,166 คน มีพื้นที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 4 ไร่ จำนวนสมาชิก 2 คน ซึ่งกำลังดำเนินโครงการคัดข้าวพันธุ์ดีของกลุ่มเกษตรกร บ้านโนนสำราญ หมู่ที่ 7 ซึ่งคาดว่าจะได้ผลผลิตเมล็ดพันธุ์เพียงพอต่อความต้องการ

ของสมาชิกกลุ่ม จะขยายให้กับประชาชน 10 หมู่บ้าน 3. ตำบลเขื่อน อำเภอกอสุ่มพิสัย มีพื้นที่ทั้งหมด 14,667 ไร่ พื้นที่ทางการเกษตรประมาณ 11,067 ไร่ ลักษณะพื้นที่อยู่ในเขตชลประทาน มี 11 หมู่บ้าน 1,513 ครัวเรือน ประชากร ชาย 2,788 คน หญิง 2,875 คน รวม 5,663 คน พื้นที่ทำนาปี 11,067 ไร่ ปริมาณการเก็บเกี่ยวข้าวนาปี 3,984,120 กิโลกรัม/ปี พื้นที่ทำนาปรัง 11,067 ไร่ ปริมาณการเก็บเกี่ยวข้าวนาปรัง 9,406,950 กิโลกรัม/ปี ความต้องการปริมาณเมล็ดพันธุ์ข้าว นาปี มะลิ 105 ประมาณ 40 ตัน/ปี กข 6 ประมาณ 40 ตัน/ปี รวมเป็น 80 ตัน/ปี ข้าวนาปรังต้องการเมล็ดพันธุ์ข้าว ประมาณ 70 ตัน/ปี รวมทั้งสิ้น ตำบลเขื่อนมีความต้องการเมล็ดพันธุ์ข้าวประมาณ 150 ตัน/ปี ซึ่งทางตำบลเขื่อนมีโครงการสนับสนุนเกษตรกรลดค่าใช้จ่ายและขยายพันธุ์ข้าวไว้ใช้เอง 4) ตำบลเขวา อำเภอเมือง มีพื้นที่ทั้งหมด 34,950 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตรเป็นพื้นที่ราบลุ่มประมาณ 70% เป็นที่ดอน 30% มี 24 หมู่บ้าน 3,899 ครัวเรือน ประชากร 14,795 คน ชาย 7,397 คน หญิง 7,398 คน มีพื้นที่ทำนาปี 16,950 ไร่ นาปรัง 5,600 ไร่ ปริมาณการเกี่ยวผลผลิตข้าวต่อปีประมาณ 20,970 ตัน/ปี ความต้องการเมล็ดพันธุ์ข้าวปลูก 281,500 กิโลกรัม/ปี (ปี 59/60) มีพื้นที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวจำนวน 10 ไร่ มีสมาชิก 10 คน แต่ตำบลเขวาได้จัดทำโครงการข้าวพันธุ์ดี ตำบลเขวา โดยการพัฒนาเทคนิคพัฒนาพันธุ์ข้าวและการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว มีธนาคารเมล็ดพันธุ์ข้าว ซึ่งมีการบริหารจัดการให้กับเกษตรกรภายในตำบล 5) ตำบลโพหนอง อำเภอเขียงยืน มีเนื้อที่ทั้งหมด 19,700 ไร่ ประชากร 6,322 คน ลักษณะพื้นที่เป็นที่ดอนและราบลุ่ม มีจำนวน 12 หมู่บ้าน 1,652 ครัวเรือน พื้นที่ทำนาปี 14,700 ไร่ ปริมาณการเก็บเกี่ยวข้าวต่อปี 886 ตัน/ปี ความต้องการเมล็ดพันธุ์ข้าวประมาณ 30 ตัน/ปี ตำบลโพหนองมีการจัดทำโครงการผลิตเมล็ดข้าวพันธุ์ดี เพื่อจำหน่ายให้เกษตรกรในพื้นที่ไว้ใช้เพาะปลูก โดยมีพื้นที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวจำนวน 4 ไร่ มีสมาชิก 2 คน ผลผลิตที่ได้ 1,520 กิโลกรัม/ปี 6) ตำบลเหล่า อำเภอโกสุมพิสัย มีพื้นที่ทั้งหมด 24,538.750 ไร่ 11 หมู่บ้าน 1,094 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 4,453 คน ชาย 2,255 คน หญิง 2,198 คน พื้นที่ทำนาปี 7,527 ไร่ มีพื้นที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 6 ไร่ มีสมาชิก 3 ราย 7) ตำบลหนองซอน อำเภอเขียงยืน มี 16 หมู่บ้าน พื้นที่ทั้งหมด 21,021 ไร่ ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มทำการเกษตร 90% ประชากร 6,414 คน 1,471 ครัวเรือน ปริมาณการเก็บเกี่ยวข้าวประมาณ 14,000 ไร่/ปี 8) ตำบลโพธิ์ชัย อำเภอวาปีปทุม มี 12 หมู่บ้าน 1,297 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 4,555 คน แยกเป็นชาย 2,226 คน หญิง 2,329 คน มีพื้นที่ทั้งหมด 16,750 ไร่ เป็นพื้นที่ทำนาปี 11,000 ไร่ นาปรัง 500 ไร่ ใช้เมล็ดพันธุ์ปี 2561 ประมาณ 275,000 กิโลกรัม/ปี มีพื้นที่ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวจำนวน 7 ไร่ ผลผลิตที่ได้ประมาณ 3,000 กิโลกรัม 9) ตำบลประชาพัฒนา อำเภอวาปีปทุม มีเนื้อที่ทั้งหมด 18,750 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตร 14,517 ไร่ มี 11 หมู่บ้าน 1,219 ครัวเรือน ประชากร 4,470 คน แบ่งเป็นชาย 2,165 คน หญิง 2,305 คน ความต้องการเมล็ดข้าวปลูก 10,625 กิโลกรัม/ปี 10) ตำบลท่าตูม อ.เมือง มีพื้นที่ 12,594 ไร่ พื้นที่ปลูกข้าวนาปี 10,594 ไร่ ผลผลิตที่ได้ 11,334 ตัน/ปี พื้นที่ปลูกข้าวนาปรัง 10,594 ไร่ ผลผลิตที่ได้ประมาณ 15,112 ตัน/ปี ความต้องการในการใช้พันธุ์ข้าวปลูกประมาณ 25,188 กระสอบ/ปี พื้นที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 1.5 ไร่ 11) ตำบลโนนภิบาล อำเภอแกดำ มีพื้นที่ทั้งหมด 28.23 ตารางกิโลเมตรหรือ 12,209 ไร่ พื้นที่ทำนาปี 10,797 ไร่ ใช้พันธุ์ข้าวปลูกประมาณ 157,000 กิโลกรัม/ปี พื้นที่ผลิตพันธุ์ข้าวปลูก 8 ไร่ มีสมาชิก 4 คน ผลผลิตที่ได้ประมาณ 2,800 กิโลกรัม 12) ตำบลสันป่าตอง อำเภอนาเชือก มีพื้นที่ทั้งหมด 13,792 ไร่ พื้นที่ทำนาปี 12,996 ไร่ ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวปลูกประมาณ 90,000 กิโลกรัม/ปี และมีพื้นที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 120 ไร่ มีสมาชิกทั้งหมด 60 คน ได้ผลผลิต 350 กิโลกรัม/ไร่ 13) ตำบลโคกสีทองกลาง อำเภอวาปีปทุม มีพื้นที่ทั้งหมด 15,663 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตร 13,774 ไร่ ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวปี 59/60/61 รวม 550 กิโลกรัม มีสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบล 40 คน สมาชิกผู้ผลิตพันธุ์ข้าว 7 คน พื้นที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 35 ไร่ ผลผลิตที่ได้ประมาณ

2,500 ต้น/ปี และได้ทีมวิจัย 16 คน ซึ่งเป็นแกนนำจากทั้ง 15 ตำบล พร้อมทั้งรายชื่อที่ปรึกษาโครงการ 4 คน ดังนี้

ทีมวิจัย 16 คน ประกอบด้วย

- | | | |
|------------------------------|--------------------------------|----------------|
| 1. นายสถิต สายหยุด | สภาองค์กรชุมชนตำบลวังไชย | หัวหน้าโครงการ |
| 2. นายอนุวัฒน์ จันทร์สด | สภาองค์กรชุมชนตำบลวังไชย | |
| 3. นายสำลี สีมารักษ์ | สภาองค์กรชุมชนตำบลเขื่อน | |
| 4. นายไหม คำบุญเรือง | สภาองค์กรชุมชนตำบลเขวา | |
| 5. นายประสิทธิ์ ปิดตาระโพธิ์ | สภาองค์กรชุมชนตำบลสันป่าตอง | |
| 6. นายวีระพันธุ์ สังขมณี | สภาองค์กรชุมชนตำบลเสือโก้ก | |
| 7. นายไพบูลย์ โกเมน | สภาองค์กรชุมชนตำบลโพหนอง | |
| 8. นายสรารัฐ ไตรสุ | สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองคูขาด | |
| 9. นายศักดิ์ นามโยธา | สภาองค์กรชุมชนตำบลเหล่า | |
| 10. นายสายรุ้ง มาแก้ว | สภาองค์กรชุมชนตำบลโคกสีทองกลาง | |
| 11. นายเฉลิมชัย เชียงพุก | สภาองค์กรชุมชนตำบลโนนภิบาล | |
| 12. นายบุญฤทธิ์ สีพลลา | สภาองค์กรชุมชนตำบลท่าตูม | |
| 13. นายชมพู่ ปาติสสัย | สภาองค์กรชุมชนตำบลโพธิ์ชัย | |
| 14. นายจิระเดช ภูศรีโกชน | สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองงู | |
| 15. นายวิเชียร ดอนโพธิ์ | สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองซอน | |
| 16. นางไพรวัลย์ พันธุ์พานิช | สภาองค์กรชุมชนตำบลประชาพัฒนา | |

ที่ปรึกษาโครงการ 4 คน ประกอบด้วย

- | | |
|---------------------------|---|
| 1. นายพิพัฒน์ วิจารณ์จักร | ประธานสภาอภัยแห่งเบ่งเบ่งคนมหาสารคาม |
| 2. นายเดชอนันต์ พิลาแดง | เลขาธิการสภาอภัยแห่งเบ่งเบ่งคนมหาสารคาม |
| 3. นายบวร วิเศษดี | คณะกรรมการสภาอภัยแห่งเบ่งเบ่งคนอำเภอบรบือ |
| 4. นายสมหมาย เลิศนา | ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยข้าวขอนแก่น |

และมอบหมายให้คณะชุดเล็กประกอบด้วย นายสถิต สายหยุด นายอนุวัฒน์ จันทร์สด นายสรารัฐ ไตรสุ นายสำลี สีมารักษ์ และนายบวร วิเศษดี จัดทำรายละเอียดข้อเสนอโครงการ หัวข้อประกอบด้วย ชื่อโครงการ ความเป็นมา โจทย์วิจัย วัตถุประสงค์โครงการ ขอบเขตการศึกษา วิธีการดำเนินงานวิจัย แผนการดำเนินงาน แผนปฏิบัติการ งบประมาณการดำเนินโครงการ ผลที่คาดว่าจะได้รับ กระบวนการ ผลักดันผลงานออกสู่การใช้ประโยชน์ ประวัติทีมวิจัยและที่ปรึกษาโครงการ ตามแบบฟอร์มข้อเสนอโครงการ ของสกว. เสร็จให้ส่งเข้าไลน์สภาองค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคามให้ทีมช่วยเติมข้อมูล

ครั้งที่ 3 วันที่ 17 ก.ย. 61 ณ บ้านโคกก่อง ตำบลวังไชย อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม
มีผู้เข้าร่วมประชุม 7 คนประกอบด้วยแกนนำ 6 คน และทีมวิจัยชุดโครงการฯ 1 คน วันนี้เป็นการประชุม จัดทำรายละเอียดข้อเสนอโครงการวิจัยสกว. ผลที่เกิดขึ้นคือ ได้ชื่อโครงการการพัฒนาองค์กรในการจัดการ เมล็ดพันธุ์ข้าวและการจัดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคาม โดยมีผู้รับผิดชอบโครงการคือ นายสถิต สายหยุด ที่มาและความสำคัญในจัดทำโครงการเริ่มตั้งแต่สถานการณ์การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและความต้องการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวในประเทศ สถานการณ์การใช้เมล็ดพันธุ์ในพื้นที่ตำบลทั้ง 15 ตำบล ผลการดำเนินงานในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของสภาองค์กรชุมชนทั้ง 15 แห่ง ประกอบด้วย สภาองค์กร

ชุมชนตำบลวังไผ่ สภาองค์กรชุมชนตำบลเขื่อน สภาองค์กรชุมชนตำบลเขวา สภาองค์กรชุมชนตำบลสันป่าตอง สภาองค์กรชุมชนตำบลเสื่อเกือก สภาองค์กรชุมชนตำบลโพธิ์ชัย สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองคูขาด สภาองค์กรชุมชนตำบลเหล่า สภาองค์กรชุมชนตำบลโคกสีทองกลาง สภาองค์กรชุมชนตำบลโนนภิบาล สภาองค์กรชุมชนตำบลท่าตูม สภาองค์กรชุมชนตำบลโพธิ์ชัย สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองกุง สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองซอน สภาองค์กรชุมชนตำบลประชาพัฒนา สถานการณ์ปัญหาการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวในตำบลได้แก่พื้นที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวมีน้อย สมาชิกผู้ผลิตพันธุ์ข้าวเพื่อจำหน่ายมีจำนวนไม่มาก กลุ่มผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวไม่มีความเข้มแข็ง ผลผลิตที่ได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร ไม่มีมาตรฐานการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าว เมล็ดพันธุ์ข้าวไม่มีความเชื่อถือของท้องตลาด (ไม่มีแบรนด์/โลโก้ ที่เกษตรกรเชื่อถือ) มีการใช้ปุ๋ยเคมีเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีวัตถุประสงค์โครงการ 4 ข้อ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษากระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีอยู่ในสภาองค์กรชุมชนตำบล 15 พื้นที่ 2) เพื่อศึกษาการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวในจังหวัดมหาสารคาม 3) เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเมล็ดพันธุ์เพื่อจำหน่าย 4) เพื่อศึกษาการพัฒนาองค์กรในการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวและการจัดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวจังหวัดมหาสารคาม ขอบเขตการศึกษา 15 ตำบล ในจังหวัดมหาสารคาม วิธีการดำเนินงานวิจัย แผนการดำเนินงาน แผนปฏิบัติการ งบประมาณการดำเนินโครงการ ผลที่คาดว่าจะได้รับ กระบวนการผลักดันผลงานออกสู่การใช้ประโยชน์ ประวัติทีมวิจัยและที่ปรึกษาโครงการ และทีมได้มอบหมายให้นายอนุวัฒน์ จันทร์สัด จัดทำรายละเอียดตามแบบฟอร์มข้อเสนอโครงการของสกว.

3.6.3.2 เครือข่ายวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน 2 ครั้ง คือ

ครั้งที่ 1 วันที่ 23 สิงหาคม 2561 จัดขึ้นที่บ้านสวนชุมแสง บ้านดอนยม ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีผู้เข้าร่วมทั้งหมด 25 คน ประกอบด้วย แกนนำกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ บ้านหนองคู-ศรีวิไล จังหวัดมหาสารคาม 2 คน แกนนำกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านหนองโจด ตำบลโคกก่อ จังหวัดมหาสารคาม 2 คน แกนนำกลุ่มกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ พื้นที่บ้านบึงปากเขื่อน อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น 2 คน แกนนำกลุ่มเกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ พื้นที่เขตชุมชนเมือง จังหวัดขอนแก่น 3 คน แกนนำกลุ่มวิสาหกิจปลูกพืชเศรษฐกิจพอเพียงบ้านจานใต้ อำเภอบุพผรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด 2 คน แกนนำกลุ่มเกษตรกรบ้านนาทุ่งกุลา ตำบลทุ่งกุลา อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด 2 คน กลุ่มเกษตรกรบ้านโนนแสนสุข ตำบลห้วยแอ่ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 3 คน เจ้าหน้าที่เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก 2 คน ทีมวิจัยโหนดเกษตร 3 คน ทีมวิจัยชุดโครงการตลาด 2 คน ทีมวิจัยชุดโครงการคนรุ่นใหม่ 2 คน และทีมวิจัยชุดโครงการพันธกรรม 2 คน ใช้กระบวนการพี่เลี้ยงชุดโครงการพันธกรรมชวนคุย และเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยน โดยหัวหน้าชุดโครงการพันธกรรมชี้แจงทำความเข้าใจ การดำเนินงานที่ผ่านมา มีการทำงานที่เกี่ยวข้องกับเมล็ดพันธุ์ พบว่า พันธุ์ฝักระดับหมู่บ้าน 3 โครงการ ได้แก่ บ้านโนนกลาง บ้านโดนแสนสุข บ้านจานใต้ มีเป้าหมายเพื่อมีความรู้ความสามารถในการเก็บพันธุ์ฝักได้ และมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเมล็ดพันธุ์ เช่น งานวิจัยชุดโครงการตลาด คือ บ้านหนองโจดที่เกิดการเรียนรู้การคัดเลือกเมล็ดพันธุ์พริก ส่วนบ้านหนองคูมีการดำเนินงานต่อเนื่องจากเข้าไปส่งเสริมการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าว การเก็บเมล็ดพันธุ์สัลด บ้านนาทุ่งกุลามีการรวมกลุ่มโรงเรียนต้นตะขบที่มีการส่งเสริมการเก็บพันธุ์ จากจึงเกิดการรวมกลุ่มคนเหล่านี้เพื่อเป็นกลุ่มวิสาหกิจทำธุรกิจค้าเมล็ดพันธุ์แต่ยังไม่ได้ขออนุญาตกฎหมายเพื่อทำการค้าเมล็ดพันธุ์ ซึ่งการรวมกลุ่มวิสาหกิจเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายภายใน และการเชื่อมโยงเครือข่ายเมล็ดพันธุ์ภายนอก และศึกษาช่องทางกฎหมายควบคู่กันไปเพื่อหาช่องทางการค้าเมล็ดพันธุ์ที่ถูกกฎหมายโดยมองถึงองค์ประกอบต่างๆที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ทางโครงการชุดพันธกรรมได้รับข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

(สกว.) ว่างานศึกษาของชุดโครงการนี้ที่มีการลงไปศึกษาการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ในระดับพื้นที่หมู่บ้านยังมองไม่เห็นภาพกว้าง จึงเสนอให้มองไปถึงการประกอบการเพื่อสร้างผลกระทบในเรื่องการมีแนวคิดในการอนุรักษ์พัฒนาพันธุ์ของตนเอง และสามารถสร้างรายได้จากการเก็บพันธุ์ให้กับชาวบ้านได้ จากนั้นทางชุดจึงมองถึงการรวมกลุ่มวิสาหกิจของเครือข่ายมีการดำเนินงานอย่างไรทั้งเชิงการจัดการการบริหารและการประสานเชื่อมโยงเครือข่ายอย่างไรเพื่อนำไปสู่การสร้างความสำเร็จ แก่นนำกลุ่มเล่าที่มากลุ่มวิสาหกิจผลิตเมล็ดพันธุ์แต่ละพื้นที่เครือข่ายชาวบ้านมีทักษะในการเก็บเมล็ดพันธุ์จากที่พี่เลี้ยงเครือข่ายจึงมองว่าควรจะมีการรวมกลุ่มวิสาหกิจเพื่อสร้างรายได้ให้กับชาวบ้าน โดยนำเอาเมล็ดพันธุ์ที่มีอยู่ของชาวบ้านที่ไม่ได้เน้นเฉพาะพันธุ์ฝักร้อยเดียวแต่รวมถึงพันธุ์ข้าว หน่อ ต้นกล้า โดยการพูดคุยครั้งแรกที่บ้านหนองคูมีผู้เข้าร่วมที่มาจาก 9 กลุ่ม โดยมีการแบ่งโครงสร้างการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจออกเป็น 1.คณะทำงานกลาง ทำหน้าที่จัดการรวบรวมเมล็ดพันธุ์ packing และจำหน่าย และเพิ่มเติมความรู้การพัฒนาศักยภาพการเก็บเมล็ดพันธุ์ให้สอดคล้องกับความรู้เดิมที่มีอยู่ของชาวบ้าน 2.หน่วยประสานงานพื้นที่ ซึ่งมาจากตัวแทนกลุ่มเครือข่ายพื้นที่ เช่น บ้านโนนแสนสุข 1 คน บ้านจานใต้ 1 คน บ้านหนองคู 1 คน ฯ ทำหน้าที่เชื่อมประสานระหว่างคณะทำงานกลางกับคณะทำงานกลุ่มเครือข่ายพื้นที่ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการออกแบบแผนปฏิบัติการและนำไปปฏิบัติการในกลุ่มเครือข่ายตนเอง และตรวจสอบคุณภาพเมล็ดพันธุ์ การรวมกลุ่มช่วงแรกมีการสำรวจเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มเครือข่ายเพื่อส่งให้คณะทำงานกลางของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ฯ และมีการสร้างข้อตกลงว่าสมาชิกจะมีการระดมหุ้นร่วมกัน หุ้นละ 100 บาท ถือหุ้นไม่เกิน 10 หุ้น พร้อมมีการปันผลปีละ 1 ครั้ง และมีการจัดเวทีประชุมใหญ่ สถานการณ์กลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ฯ ระยะ 1 ปีที่ผ่านมา มีสมาชิกถือหุ้น 95 หุ้น แบ่งประเภทผู้ถือหุ้นออกเป็น 1.กลุ่มสมาชิกพื้นที่ผู้ผลิต ได้แก่ พื้นที่คอนสาร 14 หุ้น สมาชิก 8 คนพื้นที่โนนแสนสุข 20 หุ้น สมาชิก 10 คน พื้นที่หนองโจด 4 หุ้น สมาชิก 4 คน 2.กลุ่มคนภายนอกที่สนใจ มี 20 หุ้น สถานการณ์การขาย จากการระดมกลุ่มสมาชิกพื้นที่ผู้ผลิตที่จะส่งเมล็ดพันธุ์ให้กับคณะทำงานกลางประมาณ 40 ชนิด ยังไม่ปฏิบัติตามข้อมูลที่แจ้งมาเนื่องจากสถานการณ์พื้นที่มีข้อจำกัด เช่น พื้นที่ประสบปัญหาน้ำท่วม และกลุ่มสมาชิกพื้นที่ผู้ผลิตสามารถส่งให้กับคณะทำงานกลางประมาณ 12 ชนิด ได้แก่ สลัดเรด สลัดเรดโอ๊ค สลัดกรีนโอ๊ค สลัดเรดปัตตาเวียร์ แครอทแบบบี้ ผักชีลาว พริกโคกก่อ พริกจินดา บวบหอม ถั่วฝักยาว ถั่วขอ ซึ่งสามารถจำหน่ายออกได้ประมาณ 57,000 บาท เมล็ดพันธุ์ที่เหลือ คือ สลัดเรดโอ๊ค สลัดคลอรัลเบบี้ ถั่วฝักยาวม่วง ถั่วขอ ช่องทางตลาดในการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์จะขายตามเวทีประชุมเครือข่ายเวทีนันทนาการ และช่องทางออนไลน์ผ่าน Facebook ส่วนตัว งาน Even ข้อจำกัดในการจำหน่ายพบว่า บรรจุภัณฑ์เมล็ดพันธุ์ให้ครบชนิดพันธุ์เพื่อนำไปวางจำหน่ายไม่ทันตามเวลา ส่วนปีนี้เมล็ดพันธุ์ 16 ชนิด ได้แก่ สลัดปัตตาเวียร์ สลัดกรีนคอส กระเจี๊ยบแดง สลัดกรีนโอ๊คครีต ถั่วฝักยาวสีม่วง มะเขือเปาะคางกบ ผักชีจีน บวบหอม สลัดแก้ว สลัดมินิคอส สลัดเรดคลอรัลเบบี้ หอมแดง โดยมีเงื่อนไขร่วมกัน 1) แต่ละกลุ่มมีสิทธิในการจำหน่ายเพื่อทำการค้าของกลุ่มเครือข่ายตนเอง ซึ่งทางกลุ่มวิสาหกิจไม่ได้ปิดกั้นช่องทางตลาดของกลุ่มเครือข่าย 2)จะมีการปันผลทุก 1 ปี 3) มีการ Refer เมล็ดพันธุ์ที่ผู้ซื้อนำไปเพาะแต่เมล็ดพันธุ์ไม่งอก 4)ถ้าเมล็ดพันธุ์ไม่ได้มาตรฐานทางคณะทำงานกลางจะส่งกลับให้พื้นที่ ซึ่งสถานการณ์การผลิตเมล็ดพันธุ์ในแต่ละกลุ่มดังนี้

1. กลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ พื้นที่บ้านบึงปากเขื่อน อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น มีการจัดวิสาหกิจกลุ่ม มีสมาชิกเข้าร่วมหุ้น 9 คน และสมาชิกเครือข่ายการผลิต 43 คน ออกแบบแผนการผลิต โดยมีการการผลิตแบบแปลงรวมและแปลงส่วนบุคคล แผนการผลิตของกลุ่ม ตอนนี้อยู่ในช่วงการผลิตรอบสอง เนื่องจากมีพื้นที่แปลงผลิตอยู่ใกล้แหล่งน้ำพร้อมที่จะทำการผลิตเมล็ดพันธุ์ นอกจากนั้นกลุ่มยังมีการผลิตพันธุ์สัตว์เพิ่มขึ้น แบ่งบทบาทคณะกรรมการเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบและสำรวจพันธุ์ มีการวางแผนที่จะทำการผลิตเมล็ดพันธุ์หลายชนิด ได้แก่ ถั่วเหลือง ถั่วเขียว กระเจี๊ยบแดง/เขียว ชีหอม ชีลาว ข้าวเหนียวแดง มะลิ 105 มี

ข้อจำกัดคือ มีการทำนาปีและนาปรังควบคู่ไปกับการเก็บเมล็ดพันธุ์ทำให้การจัดการภายในเกิดปัญหาเช่น ระบบน้ำมีปัญหาที่ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ให้เอื้อต่อการเก็บเมล็ดพันธุ์ของชาวบ้านได้ ประสบปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่การเกษตรรวมถึงแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์บางชนิดแต่ชาวบ้านสามารถเก็บพันธุ์ได้ในปริมาณน้อยคือ ถั่วเหลือง ปัญหาในการเข้าใจการผลิตของกลุ่มวิสาหกิจเพื่อจะนำมาออกแบบแผนการผลิตของกลุ่ม ผลผลิตสัตว์ เช่น เป็ด มีปริมาณล้นตลาด ไม่กล้าตัดสินใจที่จะผลิตเมล็ดพันธุ์ส่งให้คณะทำงานกลางๆเนื่องจากกังวลว่าจะส่งชนิดพันธุ์ไปซ้ำกับกลุ่มเครือข่ายอื่น สมาชิกกลุ่มแปรรูปถั่วเหลืองเป็นน้ำเต้าหู้ไปจำหน่าย เป็นเงินจำนวน 7,000 บาท ซึ่งเป็นเงินทุนของกลุ่ม สมาชิกกลุ่มยังใช้ความรู้การเก็บเมล็ดพันธุ์พื้นบ้านที่ตนเองมีอยู่มาใช้ในการเก็บเมล็ดพันธุ์ และสมาชิกบางคนมีโอกาสร่วม อบรมการเก็บเมล็ดพันธุ์ที่จังหวัดสุพรรณบุรี เช่น การทดลองความงอก การเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ในขวดและถุงหุ้มแว่นไว้น้ำหรือใส่ซีลเข้าไว้ตามความรู้ของแต่ละคน การบรรจุเมล็ดพันธุ์ใส่ซองแต่ไม่ได้เขียนรายละเอียดบนซอง จำหน่ายผ่านตัวบุคคลที่เป็นตัวกลางในการนำผลผลิตเมล็ดพันธุ์ไปจำหน่ายและแจกให้กับสมาชิกไปปลูก เมล็ดพันธุ์ที่กลุ่มสามารถผลิตได้ ได้แก่ ถั่วพู สลัดน้อยหน้า กระเจี๊ยบเขียว/แดง ถั่วปรี ถั่วพุ่มถั่วดำ พริกขี้หนูสวน ผักชี ผักกาด มีการจดทะเบียนการแปรรูปข้าวเป็นโรงเหล้าพื้นบ้าน เช่น เหล้าแช่ เหล้ากลั่น สมาชิกสามารถเก็บเมล็ดพันธุ์ได้ดีมีคุณภาพ ได้แก่ กระเจี๊ยบเขียวและแดง ถั่วพู ถั่วเขียว ถั่วปรี มีการสำรวจชนิดพันธุ์ของกลุ่ม พบว่า มีเมล็ดพันธุ์ทั้งหมด 78 ชนิด

2. กลุ่มวิสาหกิจปลูกพืชเศรษฐกิจพอเพียงบ้านจวนใต้ อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด มีการจดทะเบียนวิสาหกิจ มีสมาชิก 50 คน แบ่งบทบาทสมาชิก เช่น ฝ่าย ตรวจสอบ โดยจะตรวจสอบวิธีการเก็บเมล็ดพันธุ์ ทดสอบเปอร์เซ็นต์ความงอกแปลงผลิตของสมาชิก- สมาชิกกลุ่มมีการเก็บพันธุ์ 30 ชนิด ขั้นตอนการเก็บเมล็ดพันธุ์ มีดังนี้ 1) การปลูก โดยกรรมการจะมีการคำนวณต้นทุนพันธุ์ให้สมาชิก เช่น เมล็ดพันธุ์สลัด 1 กิโลกรัมจะต้องปลูกสลัด 120 ต้น ถั่วฝักยาวปลูก 50 ต้นจะได้เมล็ดพันธุ์ 1 กิโลกรัม 2)การรับซื้อ กลุ่มจะมีการประกันราคาผลผลิตที่ได้รับมาตรฐานระดับ GI ให้กับสมาชิกเช่น ข้าว ประกันราคา 20 บาทให้กับสมาชิก 3) แปลงผลิตจะตรวจ 2 ช่วง ข้อจำกัดในการดำเนินงาน แปลงสมาชิกสามารถเก็บพันธุ์ได้เฉพาะช่วงหลังนา และสามารถเก็บพันธุ์ได้เพียงแค่ถั่วเขียว ช่วงฤดูแล้งประสบปัญหาภัยแล้งทำให้น้ำไม่เพียงพอ ความเสี่ยง ช่วงการตากมักจะเก็บพันธุ์ไว้ใกล้กัน กลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ยังไม่มีข้อตกลงร่วมที่ชัดเจน ความรู้การเก็บเมล็ดพันธุ์สมาชิกเคยเข้าร่วมอบรมการเก็บเมล็ดพันธุ์ที่มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ แล้วนำมาใช้ในการเก็บเมล็ดพันธุ์ตนเอง มีเทคนิคการเก็บเมล็ดพันธุ์ คือ 1)จะต้องเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ในถุงซิปล จากนั้นนำไปเก็บไว้ในตู้เย็น เพื่อรักษาความงอกของเมล็ดพันธุ์ สามารถเก็บไว้ได้นานถึง 3-5 ปี และป้องกันมด/แมลงมาทำลายเมล็ดพันธุ์ นำเมล็ดพันธุ์ไปขายตามเวทีอบรมเครือข่าย และศูนย์เรียนรู้ตนเอง เวทีอบรมเครือข่ายภายนอก และขายให้กับชาวบ้าน สมาชิกมีการผลิตที่หลากหลาย เช่น พันธุ์ข้าว พันธุ์กบ พันธุ์ผัก สมาชิกมีการเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าว 5 สายพันธุ์ มาตรฐานการผลิต กรณีผลิตพันธุ์ข้าวใช้มาตรฐานกรมการข้าว ส่วนผลิตเมล็ดพันธุ์ผักใช้มาตรฐานจากการไปอบรมการเก็บเมล็ดพันธุ์ที่แม่โจ้ สมาชิกเข้าถึงช่องทางการสนับสนุนของหน่วยงาน/แหล่งทุนต่างๆ

3. กลุ่มเกษตรบ้านโนนแสนสุข ตำบลห้วยแอ่ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผักที่ไม่เลือกเก็บพันธุ์ ได้แก่ แตงลัก เนื่องจากชาวบ้านปลูกผักเพื่อขายผักสดก็ต้องการผลผลิตที่ใบใหญ่ ออกดอกเร็ว เช่น แตงลัก ถ้าซื้อเมล็ดพันธุ์จากตลาดจะทำให้ผลผลิตออกมาใบใหญ่ ออกดอกเร็ว อาศัยความรู้การเก็บเมล็ดพันธุ์จากพ่อแม่มาเก็บเมล็ดพันธุ์ในแปลงผลิต ความรู้การจัดการแปลง โดยชาวบ้านไม่ได้แยกแปลงเก็บเมล็ดพันธุ์ และแปลงเก็บบริโภค โดยสมาชิกจะปลูกพืชชนิดเดียวทั้งหมดในแปลงผลิตนั้น จากนั้นจะเลือกคัดต้นพันธุ์ที่สมบูรณ์ เช่น ลูกใหญ่ ไว้สำหรับคัดเมล็ดพันธุ์ ไม่ขายเมล็ดพันธุ์เนื่องจากมองว่ายังไม่มิตลาดรองรับ ส่วนมาก

เน้นขายผลผลิตผักสดมากกว่า มีการแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์หรือแบ่งปันให้ญาติและเพื่อนบ้านที่มาขอไปปลูก เมล็ดพันธุ์ที่สามารถเก็บได้ ได้แก่ ผักชีลาว หอมแดง พริกขาว บวบหอม มะเขือ น้ำเต้า

4. กลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านหนองคู-ศรีวิไล ตำบลหนองปลิง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม มีสมาชิกกลุ่มทั้งหมด 40 คนแต่มีสมาชิก 7 คนที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ผัก แต่ยังไม่ได้มีความก้าวหน้าในการดำเนินการกระบวนการกลุ่ม เนื่องจากชาวบ้านสนใจที่จะผลิตเพื่อขายผักสดมากกว่าขายเมล็ดพันธุ์ มีสมาชิกกลุ่มสนใจเก็บเมล็ดพันธุ์ 3 คน ชนิดพันธุ์ที่สามารถเก็บได้ ได้แก่ สลัดเรดโอ๊ค สลัดกรีนโอ๊ค สลัดมินิคอส สลัดฟินิเร่ สลัดแก้ว สลัดเกาหลี่ 4 สายพันธุ์ สมาชิกยังไม่มี ความมั่นใจว่าจะสามารถจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ได้เมื่อตนเองจะทำการผลิตเมล็ดพันธุ์ ได้รับเงินค่ารับซื้อเมล็ดพันธุ์จากกลุ่มวิสาหกิจอีสานล่าช้าทำให้ไม่สามารถไปรับรองกับสมาชิกกลุ่มได้ ช่องทางการขาย ได้แก่ ขายผ่านช่องทางกลุ่มวิสาหกิจอีสาน ขายผ่านช่องทาง facebook โดยได้รับการสนับสนุนจาก สปก.ช่วยทำหน้าที่สื่อสารประชาสัมพันธ์พร้อมเชื่อมโยงลูกค้า สามารถเก็บเมล็ดพันธุ์ ได้แก่ สลัดเรดโอ๊ค กรีนโอ๊ค มินิคอส ฟินิเร่ แก้ว สลัดจากเกาหลี่ 4 สายพันธุ์ กลุ่มสมาชิกสร้างความร่วมมือกับนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อผสมข้ามพันธุ์ระหว่าง สลัดเรดโอ๊คและสลัดแก้ว กลายเป็นสลัดแก้วแดง

5.กลุ่มปลูกพริกปลอดสารบ้านโจด ตำบลโคกก่อ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ไม่รู้ข้อมูลความต้องการเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มวิสาหกิจ เนื่องจากสมาชิกกลุ่มจะต้องนำไปวางแผนการผลิตเมล็ดพันธุ์ในรอบการผลิต ใช้ความรู้ภูมิปัญญาเดิมในการเก็บเมล็ดพันธุ์ การเก็บเมล็ดพันธุ์จะเลือกเก็บฤดูกาลเดียว จำหน่ายเมล็ดพันธุ์จะขายต้นพันธุ์และเมล็ดพันธุ์ทั้งตลาดผ่านเวทีอบรมต่างๆและเครือข่ายความสัมพันธ์

6. กลุ่มบ้านนาทุ่งกุลา ตำบลทุ่งกุลา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ความไม่มั่นใจของผู้ผลิตเนื่องจากแกนนำกลุ่มไม่ได้ติดตามสมาชิกและการสร้างความมั่นใจในการรับซื้อเมล็ดพันธุ์ ปัญหาน้ำท่วมแผลงผลิตเมล็ดพันธุ์ ความรู้ได้มาจากเวทีอบรมเครือข่ายและความรู้ที่ภูมิปัญญา เรียนรู้ ผ่านช่องทาง YouTube จำหน่ายผ่านการเข้าร่วมเวทีอบรมเครือข่ายและการเป็นวิทยากรในเวทีอบรม ขายได้ประมาณ 20,000 บาท แจกเมล็ดพันธุ์ให้ชาวบ้าน คนรู้จัก มีพันธุ์ข้าวโพด 3 สายพันธุ์ เช่น ข้าวโพดสีเหลืองล้วน ข้าวโพดเหนียวสีชาวล้วน ข้าวโพดเหนียวสีม่วงผสม กระเจี๊ยบ พักแพง บวบยาว บวบกลม มะเขือคางกบ ถั่วลิสง ถั่วเขียว

7.สวนผักคนเมืองจังหวัดขอนแก่น ความรู้ได้มาจากโครงการสวนผักคนเมืองมาปรับใช้ในแปลงผลิตของตนเอง ขายสลัดแบบต้นสด ขายเมล็ดพันธุ์ให้กลุ่มวิสาหกิจทั้งวางขายและผ่านออนไลน์ facebook มีพันธุ์สลัด 5-7 สายพันธุ์ ที่ปลูกในแปลง เก็บพันธุ์ได้ 2 พันธุ์ เช่น สลัดเรดโอ๊ค สลัดปัตตาเรีย สลัดกรีนคอส ผักปลั่ง

ปัญหาการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน 1)ฐานการผลิตในระดับพื้นที่ยังไม่รู้ความต้องการการผลิตเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มการจัดการกลางมีปริมาณเท่าไรและมีความงอกเท่าไร/อย่างไร 2) กรรมการกลุ่มจัดการกลางขาดการต่อเนื่องในการติดตามการผลิตเมล็ดพันธุ์ 3)กรรมการกลุ่มจัดการกลางจะต้องแจ้งความต้องการเมล็ดพันธุ์ล่วงหน้าเพื่อที่ทีมจะได้นำไปวางแผนการผลิตเมล็ดพันธุ์ และจะต้องแจ้งราคาการขายต่อ 4) ยังเก็บได้เพียงเมล็ดพันธุ์แต่ยังไม่ได้มีการเก็บพันธุ์ที่เป็นหน่อ หัว และต้น กิ่งพันธุ์ 5) ขาดการวางแผนการตลาดและระบบการขายเพื่อจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ 6) ลูกค้าสะท้อนว่าเมล็ดพันธุ์พริกเมื่อนำไปทดสอบเปอร์เซ็นต์ความงอกแต่ลูกค้าสังเกตว่ามีต้นพันธุ์ปน 7) ช่องทางการตลาดยังไม่มีหลากหลาย 8) packaging มีลักษณะใหญ่ ทึบ มองไม่เห็นเมล็ดพันธุ์ที่บรรจุข้างในซอง

ข้อเสนอแนะต่อทิศทางการพัฒนาระดับเชิงพื้นที่ และกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน 1) ถ้ามีเป้าหมายในการเก็บพันธุ์เพื่อจำหน่ายจะต้องมีการเตรียมความรู้ในการอธิบายให้คนภายนอกรับรู้ เช่น การ

อธิบายเทคนิคการผลิตที่อ้างอิงหลักวิชาการ 2) จะต้องมีการจัดระบบการจัดการกลุ่มวิสาหกิจ 3) ควรมีการจัดระบบการตรวจสอบแปลงผลิตให้ถูกต้องตามกระบวนการ 4) กลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ควรมีกระบวนการตรวจสอบเช็คความปนและการงอกของเมล็ดพันธุ์ 5) ควรวางแผนเพื่อออกแบบการสร้างช่องทางการตลาดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ให้มีความหลากหลายขึ้น 6) ควรพัฒนา packaging ให้สอดคล้องกับตัวตนกลุ่มวิสาหกิจ 7) บทบาทของมูลนิธิจะต้องสนับสนุนช่องทางการจำหน่าย เช่น ประชาสัมพันธ์ เชื่อมโยงตลาด 8) เสนอให้ขั้นตอนการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจในช่วงการรับซื้อจะต้องมีการกำหนดราคาล่วงหน้า ช่วงการผลิตต้องมียุทธศาสตร์ความรู้จากหลายแหล่ง ช่วงการกระจายเมล็ดพันธุ์จะต้องมีคนบรรจุของเมล็ดพันธุ์ และช่วงการติดตามย้อนกลับควรมีกระบวนการติดตามตรวจสอบการนำเมล็ดพันธุ์ไปเพาะ

มีการทบทวนบทเรียนการทำงานพันธกรรมโดยศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเกษตรกรรมยั่งยืน ภาคอีสานตอนกลาง จังหวัดมหาสารคาม ทำงานของชุดโครงการพันธกรรมในระยะ 2 ปีที่ผ่านมา พบว่าข้อจำกัดในการทำงาน คือ ขาดความรู้เทคนิคในการเก็บเมล็ดพันธุ์ ความรู้ในการบริหารจัดการระดับกลุ่มองค์กร เช่น มาตรฐานที่แต่ละกลุ่มมีไม่เท่ากัน การจัดการผลผลิตของกลุ่ม และเกษตรกรยังมีแค่ความรู้การจัดเก็บและรวบรวมพันธุ์เท่านั้น และสามารถปรับปรุงพันธุ์ได้มีเพียงข้าว จำนวน 4 คน ส่วนเมล็ดพันธุ์ผักเกษตรกรอยู่ในช่วงการทดลองปรับปรุง เกษตรกรยังขาดการกำหนดเป้าหมายในการผลิตเมล็ดพันธุ์ทั้งชนิดพันธุ์และปริมาณการผลิต การรวบรวมผลผลิตเพื่อการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ให้มีช่องทางหลากหลาย เกษตรกรบางกลุ่มยังมองว่าการเก็บเมล็ดพันธุ์ได้รายได้ต่ำกว่าเก็บผักสดจำหน่าย

ในส่วนของแนวทางการแก้ไขปัญหา พบว่า 1) การสร้างและออกแบบเครื่องมือวิจัยเพื่อสำรวจข้อมูลทั้งช่วงก่อนและหลังเพื่อนำมาเปรียบเทียบให้รู้ว่าเมล็ดพันธุ์มีปริมาณมากน้อยเท่าใด และชนิดพันธุ์ใดจะต้องเก็บพันธุ์เพิ่มหรือลดน้อยลง 2) การศึกษาการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์จะต้องสร้างฐานข้อมูลการผลิต และปริมาณการผลิตเมล็ดพันธุ์ 3) การศึกษาการเก็บเมล็ดพันธุ์ทั้งระดับเครือข่ายและกลุ่มต่างๆ 4) ควรมีการจัดเวทีสาธารณะเสนอและประมวลผลข้อมูลเชิงประเด็นเพื่อสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภาครัฐทั้งในระดับปฏิบัติและนโยบายเพื่อพัฒนาข้อเสนอข้อจำกัดและนโยบายไปพร้อมกัน 5) ควรสำรวจนักผลิตเมล็ดพันธุ์ในภาคอีสาน และ 6) ควรสร้างนักปรับปรุงพันธุ์ในพื้นที่ทั้งเรื่องข้าวและผัก

การแลกเปลี่ยนปัญหาเพื่อขึ้นโจทย์วิจัย การรวมตัวของชาวบ้านไม่ได้เกิดปัญหา เนื่องจากชาวบ้านสามารถผลิตและจำหน่ายเองได้ แต่ขณะที่มีการรวมกลุ่มวิสาหกิจเพื่อจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ก็สามารถขายได้เพียงงาน Even ต่างๆ ซึ่งถ้าจะรวมกลุ่มเพื่อให้เกิดพลังจะต้องขับเคลื่อนเพื่อเสริมพลังการต่อรองให้กลุ่มที่มีอยู่และใช้เครือข่ายผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ภาคอีสานเป็นตัวขับเคลื่อนในการต่อรอง ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจกลางยังมีข้อจำกัดในเรื่องการบริหารจัดการกลุ่ม ขณะที่ผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ในพื้นที่ยังขาดเทคนิคในการจัดการพันธุ์ให้มีความบริสุทธิ์แต่สามารถจำหน่ายได้หลายช่องทางเฝ้าระวังเห็นข้ออ่อนที่เกิดขึ้นในพื้นที่คือ การประกันราคาผลผลิต การควบคุมปริมาณการผลิต การสร้างช่องทางการตลาดที่หลากหลาย

กลุ่มมีงบประมาณหมุนเวียนเพียงพอหรือไม่ที่จะไปรับซื้อผลผลิต เพราะจะสามารถสร้างแรงกระตุ้นให้ผู้ผลิตในพื้นที่เกิดความสนใจในการผลิตเมล็ดพันธุ์ได้ และสามารถนำเงื่อนไขไปกำหนดกรอบการผลิตว่าแต่ละพื้นที่จะผลิตอะไรได้บ้าง ผลิตในปริมาณเท่าไรที่อยู่ในกำลังรับซื้อได้ เมื่อจัดการกระบวนการนี้ได้

จะต้องมองไปถึงการสร้างช่องทางการตลาดที่กระจายไปได้ไกลกว่าตลาดเดิมที่มีอยู่ก็จะสามารถลดปัญหาการที่เกิดขึ้นในขณะนี้ได้

กลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์อีสานไม่ได้มีข้อจำกัดเพียงการรวบรวมไว้วิสาหกิจกลาง แต่กลุ่มวิสาหกิจอีสานรวมไปถึงการมีอิสระต่อกันโดยให้แต่ละพื้นที่สามารถสร้างช่องทางตลาดของตนเองได้ จากนั้นบทบาทกลุ่มวิสาหกิจอีสานจะจัดการเมล็ดพันธุ์ที่เหลือของแต่ละกลุ่มเพื่อไปสร้างตลาดต่อ

ควรจะมีระบบการตลาดพันธุ์ เช่น สร้างแปลงทดลองพันธุ์ จากนั้นควรจะมีจัดระบบบริหารจัดการทางของกลุ่มวิสาหกิจ

กลุ่มจะมีสถานะเดียวกันและจะต้องรักษามาตรฐานการผลิตของตนเอง จากนั้นการรวมกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจอีสานจะเป็นช่องทางหนึ่งที่ช่วยจำหน่าย หรือเป็นการรวมกลุ่มเพื่อเป็นกลไกเชื่อมโยงความรู้เทคนิคประสบการณ์ และถ้าเกิดปัญหาทางกฎหมายกลุ่มนี้ก็จะต่อสู้กับกฎหมายร่วมกันหรือถ้าจะเป็นจุดจำหน่ายรวมอาจจะใช้วิธีการใหม่ที่ไม่ใช่ซื้อมาเป็นล็อต เช่น ใช้วิธีฝากขาย

เป้าหมายการรวมเป็นวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน 1) ต้องการขายเมล็ดพันธุ์ที่ตนเองมีสิทธิในการจำหน่ายและครอบครองอย่างถูกกฎหมาย 2) การศึกษาพันธุ์ให้มีความบริสุทธิ์และมีเมล็ดพันธุ์หมุนเวียนในการแลกเปลี่ยน กระจายไปในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงของการสูญหายพันธุ์ และพื้นที่ที่ยังไม่มีพันธุ์โดยเน้นการสร้าง ความมั่นคงทางอาหาร 3) มีความรู้ มีเทคนิค มีศูนย์การผลิตและเก็บเมล็ดพันธุ์ 4) สามารถสร้างรายได้จากการเมล็ดพันธุ์ และ 5) วิสาหกิจเมล็ดพันธุ์จะมีการเชื่อมโยงความรู้และเมล็ดพันธุ์ระหว่างกัน ได้ข้อเสนอโครงการคือ

โจทย์ การค้นหารูปแบบและแนวทางการค้าเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มและเครือข่ายองค์กรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ วัตถุประสงค์

- 1) การพัฒนามาตรฐานเมล็ดพันธุ์ร่วมในระดับเครือข่าย
 - 2) ปัจจัยและเงื่อนไขการนำไปใช้กฎหมายการค้าเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มและเครือข่ายองค์กรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์
 - 3) ค้นหารูปแบบและแนวทางการค้าเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มและเครือข่ายองค์กรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์
- ทีมวิจัย

- 1) นางสาวแก้วตา ศรีจันทร์
- 2) นางสาวนพวรรณ งามคลำ
- 3) นายพรชัย พันธะ
- 4) นางประสาน พาโคกทม
- 5) นางสาวทองทิพย์ ภูมิวงศ์
- 6) นายโกสินทร์ โคช่วย
- 7) นายประเสริฐ คมกล้า

ที่ปรึกษาโครงการ

- 1) นายมงคล ด้วงเขียว เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก

และในเวทีได้มอบหมายให้ทีมวิจัยทั้ง 7 คน ไปจัดทำรายละเอียดข้อเสนอโครงการตามแบบฟอร์ม สก. แล้วส่งให้ทีมวิจัยช่วยเติมข้อมูลอีกครั้ง

ครั้งที่ 2 วันที่ 16 กันยายน 2561 ณ สวนผักคนเมือง จังหวัดขอนแก่น มีผู้เข้าร่วมทั้งหมด 10 คน ประกอบด้วย แกนนำกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน 7 คน ทีมวิจัยชุดโครงการตลาด 1 คน และทีม วิจัยชุดโครงการพันธกรรม 2 คน วันนี้จะเป็นการเขียนรายละเอียดข้อเสนอโครงการสก. โดยได้รับมอบหมาย จากเวทีเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 62 มีเนื้อหาประกอบด้วย ชื่อโครงการ ความเป็นมา โจทย์วิจัย วัตถุประสงค์ โครงการ ขอบเขตการศึกษา วิธีการดำเนินงานวิจัย แผนการดำเนินงาน แผนปฏิบัติการ งบประมาณการ ดำเนินโครงการ ผลที่คาดว่าจะได้รับ กระบวนการผลักดันผลงานออกสู่การใช้ประโยชน์ ประวัติทีมวิจัยและ ที่ปรึกษาโครงการ ผลที่เกิดขึ้น คือ ได้จัดทำข้อเสนอโครงการ รายละเอียดดังนี้

1.ชื่อโครงการ ค้นหารูปแบบและแนวทางการค้าเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ ภาคอีสาน

2.ความเป็นมา สถานการณ์การค้าเมล็ดพันธุ์ในประเทศ สถานการณ์การผลิตเมล็ดพันธุ์ในประเทศ สถานการณ์การใช้เมล็ดพันธุ์ในประเทศ ในภาคอีสาน และในระดับพื้นที่ สถานการณ์การผลิตและการค้าของ วิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน และกลุ่มวิสาหกิจกลุ่มต่างๆ ปัญหาและข้อจำกัด

ทบทวนเอกสาร 1)พระราชบัญญัติพันธุ์พืช 2518 เนื้อหาหลักๆจะเกี่ยวกับ ควบคุมการค้าเมล็ดพันธุ์ พืชให้มีคุณภาพดี ควบคุมดูแลผู้ประกอบการค้าเมล็ดพันธุ์ ส่งเสริมการปรับปรุงพันธุ์พืชใหม่ คัดกรองพืชป่า จากการสูญพันธุ์ โดยการควบคุมการส่งออก ส่งเสริมให้มีการเพาะขยายพันธุ์เทียม 2)พระราชบัญญัติส่งเสริม วิสาหกิจชุมชน 3) การเก็บเมล็ดพันธุ์ และมาตรฐานเมล็ดพันธุ์

3. โจทย์วิจัย ค้นหารูปแบบและแนวทางการค้าเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาค อีสาน อย่างไร

4. วัตถุประสงค์ ประกอบด้วย 1) ศึกษาการกระบวนการดำเนินงาน กระบวนการควบคุม มาตรฐาน การผลิตเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ 2) ศึกษาความรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์อินทรีย์ของกลุ่ม วิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ 3) ศึกษาช่องทางการจัดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์อินทรีย์ ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ 4) สร้าง รูปแบบ และแนวทางการค้าเมล็ดพันธุ์อินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์

5. ขอบเขตการศึกษา พื้นที่การศึกษา 6 พื้นที่ ประกอบด้วย บ้านหนองคูสิริไผ่ จังหวัด มหาสารคามบ้านหนองโจด ตำบลโคกก่อง จังหวัดมหาสารคาม บ้านบึงปากเขื่อน อำเภอน้ำพอง จังหวัด ขอนแก่น เขตชุมชนเมือง จังหวัดขอนแก่น บ้านจานใต้ ตำบลโพธิ์สูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด บ้าน นาทุ่งกุลา ตำบลทุ่งกุลา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

6. แผนการดำเนินงาน ประกอบด้วย 1)ประชุมทีมวิจัย 2)อบรมเสริมศักยภาพ เช่น การจัดเก็บ ข้อมูล การใช้เครื่องมือในการบันทึกข้อมูล การผลิตเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ กระบวนการควบคุม มาตรฐานการ ผลิตเมล็ดพันธุ์ผัก ช่องทางการค้าเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ 3)การศึกษา และรวบรวมข้อมูล กำหนดเครื่องมือใน การศึกษาวิจัย โดยสร้างและออกแบบเครื่องมือวิจัย สืบค้นข้อมูล เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น มาตรฐาน เมล็ดพันธุ์อินทรีย์ กฎหมายพันธุ์พืช 2518 กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช 2542 และความรู้เรื่องการทำวิสาหกิจ ชุมชน 4)สรุปและวิเคราะห์ข้อมูล 5)ทดลองปฏิบัติการ 6)เสนอรายงานวิจัย จัดเวทีการนำเสนอข้อมูลต่อ สาธารณะ ผลิตสื่อเพื่อการเผยแพร่

7. ผลที่คาดว่าจะได้รับ 1) **ผลลัพธ์** ความรู้เรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ ความรู้เรื่องการค้าเมล็ด พันธุ์โดยกลุ่มเกษตรกร กลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน รูปแบบและแนวทางการค้าเมล็ดพันธุ์ 2) **ผลกระทบ**

เกษตรกรมีรายได้จากการค้าเมล็ดพันธุ์ เกิดการขยายกลุ่มผลิตเมล็ดพันธุ์ 3) ผลพลอยได้ เกิดข้อเสนอทางนโยบายการค้าเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มเกษตรกร เกิดหน่วยงานที่สนับสนุนกลุ่มเกษตรกรที่ค้าเมล็ดพันธุ์

8. ทีมวิจัยและที่ปรึกษาโครงการ

ทีมวิจัย ประกอบด้วย

- | | |
|----------------------------|----------------|
| 1. นางสาวแก้วตา ศรีจันทร์ | หัวหน้าโครงการ |
| 2. นางสาวนภวรรณ งามขำ | ทีมวิจัย |
| 3. นายพรชัย พันธะ | ทีมวิจัย |
| 4. นางประสาน พาโคกหม | ทีมวิจัย |
| 5. นางสาวทองทิพย์ ภูมิวงศ์ | ทีมวิจัย |
| 6. นายโกสินทร์ โคช่วย | ทีมวิจัย |
| 7. นายประเสริฐ คมกล้า | ทีมวิจัย |

ที่ปรึกษา

- | | |
|-----------------------------|----------------------------|
| 1. นายมงคล ด่วงเขียว | เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก |
| 2. นายวินัย ลือชา | เกษตรอำเภอปทุมรัตน์ |
| 3. นายนิติวัฒน์ เดสสันเทียะ | สป.ก.มหาสารคาม |

และในเวทีได้มอบหมายให้นางสาวนภวรรณ งามขำ ไปจัดทำรายละเอียดเพิ่มเติม และรายละเอียดตามแบบฟอร์มข้อเสนอโครงการ สกว. และส่งให้ทีมวิจัยช่วยเติมอีกครั้ง

3.6.3.3 กลุ่มวิสาหกิจแปรรูปถั่วลิสง ตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม

2 ครั้ง คือ

ครั้งที่ 1 วันที่ 8 กันยายน 2561 ณ ศาลา SML บ้านหนองผักแว่น ตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม มีผู้เข้าร่วมทั้งหมด 20 คน ประกอบด้วย กรรมการกลุ่มวิสาหกิจแปรรูปถั่วลิสง 5 คน แกนนำหมู่บ้าน 9 หมู่บ้าน 9 คน ทีมวิจัยโหนดเกษตรกรรมยั่งยืน 3 คน สมาชิกแพงเป้งแวงคนมหาสารคาม 1 คน และทีมวิจัยชุดโครงการพันธูกรรม 2 คน ใช้กระบวนการทีมวิจัยชุดโครงการพันธูกรรมชวนคุย โดยหัวหน้าชุดโครงการพันธูกรรมชี้แจงทำความเข้าใจสกว. หัวหน้าโครงการบ้านหนองผักแว่นนำเสนอผลการวิจัยโครงการปี 60 เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยน และระดมสถานการณ์การปลูกถั่วลิสงในตำบลเหล่าดอกไม้ ผลที่เกิดขึ้น แกนนำชุมชนทั้ง 11 หมู่บ้านเข้าใจสกว. เกิดการแลกเปลี่ยนซักถามงานวิจัย สกว. และได้มีตัวแทนทีมวิจัยที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก สกว. ปี 60 นำเสนอประสบการณ์และผลการดำเนินงานครั้งนี้ การทำวิจัยทำให้เกิดการแปลงกับทีมวิจัยหลายอย่าง เช่น กล้าพูด กล้าแสดงออก ประสานงานกับหน่วยงานรัฐได้ มีข้อมูลการปลูกถั่วของสมาชิก มีความรู้จากการทำวิจัย ได้ไปศึกษาหาข้อมูลจากผู้รู้ หัวข้อวิจัย คือ การพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากถั่วลิสงของชุมชนบ้านหนองผักแว่นตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม ผลจากการวิจัยพบว่า การปลูกถั่วลิสงและพันธุ์ถั่วลิสงที่มีอยู่ในชุมชน เดิมชุมชนมีการปลูกถั่วลิสงมาก่อนแล้ว ซึ่งปลูกเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนและใช้ในงานบุญประเพณี ปี 2518 ได้มีผู้นำถั่วลิสงพันธุ์ใหม่เข้ามาในชุมชน และถั่วลิสงพันธุ์ใหม่นี้มีผู้รับซื้อ จึงทำให้มีชาวบ้านปลูกขายแพร่หลายมากขึ้นจนถึงปัจจุบัน ชุมชนยังคงปลูกถั่วลิสงไว้บริโภค ทำบุญและเพื่อจำหน่ายอยู่ ปัจจุบันมีสายพันธุ์ถั่วลิสงที่ปลูกอยู่ในชุมชน จำนวน 6 สายพันธุ์ ได้แก่ พันธุ์เกษตร 2 ชื่อ พันธุ์

เกษตรผิวเรียบ พันธุ์ขอนแก่น 6 พันธุ์ขอนแก่น 5 พันธุ์ไทนาน 9 และพันธุ์ขอนแก่น 60 มีการรวบรวมสายพันธุ์ถั่วลิสงมีทั้งหมด 6 สายพันธุ์ แต่พันธุ์ที่เหมาะสมชุมชนมีอยู่ 2 สายพันธุ์คือพันธุ์ไทนาน 9 และเกษตร 2 ข้อ โดย ทดลองกระบวนการปลูกถั่วลิสงใน 5 รูปแบบ แต่รูปแบบที่เหมาะสมกับชุมชนคือการใช้จอบขุด เพราะว่าการใช้จอบขุดนี้กลุ่มผู้ปลูกถั่วลิสงสามารถทำได้ง่ายและประหยัดใช้ได้กับทุกพื้นที่ มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากถั่วลิสง 5 ผลิตภัณฑ์ คือ การทำถั่วลิสงต้ม การทำถั่วลิสงคั่ว การทำถั่วเคลือบ การทำถั่วลิสงคั่วทราย และ ถั่วลิสงทอดสมุนไพร มีการจดทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน “กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากถั่วลิสง บ้านหนองผักแว่น” เพื่อหนุนเสริมการทำงานในเรื่องของการแปรรูปเพื่อจำหน่าย เพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชน ส่งเสริมให้นักเรียนผู้สูงอายุหันมาทำกิจกรรมร่วมกัน และการขยายพื้นที่ในการปลูกถั่วลิสงของคนในชุมชนและลดการใช้สารเคมีในนาข้าว ส่วนสถานการณ์การปลูกถั่วลิสงในตำบลเหล่าดอกไม้ 11 หมู่บ้าน มีปัญหาคือ สภาพดินในพื้นที่เป็นดินร่วนปนทราย ไม่สามารถเก็บน้ำได้ ปลูกถั่วลิสงพื้นบ้านในฤดูแล้ง และฤดูหลังการเก็บเกี่ยวข้าว เนื่องจากเป็นพืชใช้น้ำน้อย แต่ยังคงประสบปัญหาผลผลิตของถั่วลิสงยังไม่มีคุณภาพ มีปัญหาหาในการผลิตถั่วลิสงที่ยังไม่ได้ปริมาณผลผลิตที่สูง เมล็ดลีบ ไม่มีช่องทางในการตลาดของถั่วลิสง มีข้อจำกัดจากพ่อค้าคนกลางหรือจากตลาด ถั่วลิสงเป็นพืชที่คนในชุมชนตำบลเหล่าดอกไม้มิปลูก ทุกหมู่บ้านมีพื้นที่ทั้งหมดที่ปลูกรวมประมาณ 130 ไร่ ซึ่งการปลูกถั่วลิสงจะปลูก 2 รอบฤดูกาลผลิตได้แก่ ช่วงหลังการเกี่ยวข้าวนาปี จากเดือนธันวาคม – เดือนมีนาคม และก่อนฤดูกาลทำนาปีช่วงเดือนพฤษภาคม – เดือนกรกฎาคม มีความสนใจที่จะจัดทำข้อเสนอโครงการเพื่อรับการสนับสนุนจาก สกว. จึงมีการคัดเลือกทีมวิจัย และที่ปรึกษาโครงการ ดังนี้

1. นางภรชนก อำนารเรือง	หัวหน้าโครงการวิจัย
2. นางสุปัน เลพล	ทีมวิจัย
3. นางทองบ่อ ทองสงคราม	ทีมวิจัย
4. นางสาวกุหลาบ แข็งฤทธิ์	ทีมวิจัย
5. นายจำเนียร พลเสนา	ทีมวิจัย
6. นางหมอง ไสโสพล	ทีมวิจัย
7. นางสาวพิสมัย นนทะบุรณ์	ทีมวิจัย
8. นางดอกไม้ วิชัยวงศ์	ทีมวิจัย
9. นางทองคำ ชัยโย	ทีมวิจัย
10. นางวงศ์ เลพล	ทีมวิจัย
11. นางวิไล พลเสนา	ทีมวิจัย

ที่ปรึกษาโครงการวิจัย 2 คน ประกอบด้วย

1. นายจรัส ชินเฮือง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกไม้
2. นางสาวธัญญลักษณ์ แซ่มโซติ ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม องค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกไม้

และนัดหมายทีมวิจัยอีกครั้งหนึ่งเพื่อจัดทำรายละเอียดโครงการในวันที่ 10 กันยายน 2561 ที่บ้านหัวหน้าโครงการ เวลา 10.00 น.

ครั้งที่ 2 วันที่ 10 กันยายน ณ ศาลา SML บ้านหนองผักแว่น ตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอลำดวน จังหวัดมหาสารคาม มีผู้เข้าร่วมทั้งหมด 13 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัยชาวบ้าน 10 คน สมาชิกแพงเบ้งแกงคนมหาสารคาม 1 คน และทีมวิจัยชุดโครงการพันธูกรรม 2 คน โดยมีหัวหน้าชุดโครงการพันธูกรรมเป็นคนชักถาม และให้หัวหน้าโครงการวิจัยชาวบ้านเป็นคนเขียนกระดาน ผลที่เกิดขึ้น ได้จัดทำข้อเสนอโครงการรายละเอียดดังนี้

1. ชื่อโครงการพัฒนาศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงในตำบลเหล่าดอกไม้

2. หลักการและเหตุผล

- สถานการณ์การปลูกถั่วลิสงในประเทศไทย
- พันธุ์ถั่วลิสง
- สถานการณ์ปลูกถั่วลิสงในตำบลเหล่าดอกไม้
- ความต้องการเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง
- การใช้ประโยชน์
- สถานการณ์ปัญหา
- ผลการดำเนินงานการทำวิจัยที่ผ่านมา บทเรียน

3. วัตถุประสงค์

- ศึกษาสถานการณ์ปัญหา ข้อจำกัดการปลูกถั่วลิสง และพันธุ์ถั่วลิสงในตำบลเหล่าดอกไม้
- ศึกษาช่องทางการจัดการผลผลิตจากถั่วลิสงของคนในตำบลเหล่าดอกไม้
- ศึกษาการดำเนินงานที่ผ่านมาของศูนย์เรียนรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์ในตำบลเหล่าดอกไม้
- ศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนศูนย์เรียนรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์และแปรรูปถั่วลิสง

4. กลุ่มเป้าหมาย เกษตรกรผู้ปลูกถั่วลิสงในตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอลำดวน จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 100 ครัวเรือน 11 หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ที่ 1 บ้านนาคำน้อย หมู่ที่ 2 บ้านสัมภ หมู่ที่ 3 บ้านผักแว่น หมู่ที่ 4 บ้านผักแว่น หมู่ที่ 5 บ้านกระบาก หมู่ที่ 6 บ้านหนองคู หมู่ที่ 7 บ้านกระบาก หมู่ที่ 8 บ้านเหล่าดอกไม้ หมู่ที่ 9 บ้านเหล่าดอกไม้ หมู่ที่ 10 บ้านกระบาก และหมู่ที่ 11 บ้านผักแว่น

5. กิจกรรม ประชุมทีมวิจัย พัฒนาศักยภาพทีมวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ทดลองปฏิบัติการสรุป/วิเคราะห์ข้อมูล การรายงานผลการวิจัย

6. งบประมาณ คิดให้สอดคล้องกับแผนงานกิจกรรม ที่ทีมวิจัยออกแบบกิจกรรม ในวงเงิน ไม่เกิน 400,000 บาท และเกณฑ์การใช้จ่ายเงินไม่เกินสกว.ฝ่ายวิจัยท้องถิ่นกำหนด ไม่ลงรายละเอียดเพราะทีมมีประสบการณ์การใช้จ่ายของสกว.แล้ว

7. ผลที่คาดว่าจะได้รับ ได้สถานการณ์การปลูกถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ วิธีการจัดการผลผลิตถั่วลิสง การพัฒนาเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปถั่วลิสงเกิดกลุ่มและขยายกลุ่มผู้ปลูกถั่วลิสง เกิดเครือข่ายความร่วมมือกับศูนย์วิจัยพืชไร่ เกิดศูนย์การเรียนรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง เกิดหน่วยงานที่สนับสนุนกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกถั่วลิสง

และมีทีมวิจัยอาสาจัดทำรายละเอียดข้อเสนอโครงการ 3 คน ประกอบด้วย นางภรชนก อำนาจเรือง นางสุปิ่น เลพล และนายจำเนียร พลเสนา จัดทำรายละเอียดเพิ่มเติมตามแบบฟอร์มข้อเสนอโครงการ สกว.

3.6.3.4 กลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาพันธุ์กรรมพันธุ์บ้านตำบลสายนาวัง อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ 1 ครั้ง คือ วันที่ 17 กันยายน 2561 จัดขึ้นที่ศาลาประชาคมบ้านกุดตาไก่อ ตำบลสายนาวัง อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ มีผู้เข้าร่วมทั้งหมด 15 คน ประกอบด้วย แกนนำกลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาพันธุ์กรรมพันธุ์บ้านตำบลสายนาวัง 12 คน ทีมวิจัยโหนดเกษตรกรรมยั่งยืน 1 คน สมาชิกแพ่งเบ่งแ่งคนมหาสารคาม 1 คน และทีมวิจัยชุดโครงการพันธุ์กรรม 1 คน เนื่องจากกลุ่มนี้เป็นกลุ่มใหม่ไม่เคยทำงานร่วมกับ สกว.มาก่อน เนื้อหาการดำเนินกิจกรรมในครั้งนี้ เน้นเกี่ยวกับสกว.เป็นส่วนมาก ประเด็นการประชุมจึงประกอบด้วย การทำความเข้าใจเกี่ยวกับ สกว.คือใคร เป็นมาอย่างไร และมีบทบาทอย่างไร งานวิจัยท้องถิ่นเป็นอย่างไร แตกต่างจากงานวิจัยทั่วไปและงานพัฒนาอย่างไร ตัวอย่างการทำงานวิจัยของพื้นที่อื่น ๆ ทำความเข้าใจเกี่ยวกับโหนดเกษตรกรรมยั่งยืนภาคอีสาน เป้าหมายงาน ชุดโครงการประเด็นต่างๆ วิเคราะห์สถานการณ์ และปัญหาของกลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาพันธุ์กรรมพันธุ์บ้านตำบลสายนาวังร่วมกัน ชักถามเพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน และนัดหมายการประชุมครั้งต่อไป ผลที่เกิดขึ้นคือ แกนนำที่เข้าร่วมรู้จัก สกว.และงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น แกนนำมีความสนใจที่จะนำงานวิจัยท้องถิ่นไปแก้ปัญหากลุ่มของตนเอง แกนนำได้ทราบสถานการณ์และรู้ปัญหาชุมชนของตนเองอย่างชัดเจนขึ้น กลุ่มมีการผลิตเมล็ดพันธุ์และกิ่งพันธุ์เป็นจำนวนมาก สามารถสร้างรายได้ให้กับสมาชิกกลุ่มผู้ผลิต มีการเชื่อมโยงเครือข่ายโดยใช้การซื้อขายกิ่งพันธุ์ ปัญหากลุ่มยังไม่มีมาตรฐานพันธุ์ร่วมกัน ไม่มีระบบการรวบรวม การตรวจสอบ การบริหารจัดการ ฯลฯ จึงได้โจทย์วิจัยร่วมกันคือ “รูปแบบการจัดการพันธุ์พืชของกลุ่มอนุรักษ์พันธุ์กรรมพันธุ์บ้านตำบลสายนาวัง เพื่อสร้างเศรษฐกิจในระดับครัวเรือน” โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1)ศึกษากระบวนการดำเนินงานของกลุ่มอนุรักษ์พันธุ์กรรมพันธุ์บ้านตำบลสายนาวัง 2)ศึกษารูปแบบการจัดการพันธุ์พืชของกลุ่มอนุรักษ์พันธุ์กรรมพันธุ์บ้านตำบลสายนาวัง 3)สร้างและพัฒนาารูปแบบการจัดการพันธุ์พืชของกลุ่มอนุรักษ์พันธุ์กรรมพันธุ์บ้านตำบลสายนาวัง ได้ทีมวิจัย 14 คนคือ

- | | |
|---------------------------|----------------|
| 1.นายประยูง ธิปัญญา | หัวหน้าโครงการ |
| 2.นายอภิสิทธิ์ แสนคะนิง | ทีมวิจัย |
| 3.นางสาวคณินิจ พลขันธ์ | ทีมวิจัย |
| 4.นางลภัสพร คะโยธา | ทีมวิจัย |
| 5.นายवास กุตรแสง | ทีมวิจัย |
| 6.นายสวรรค์ ชันทีท้าว | ทีมวิจัย |
| 7.นายสถิต คะโยธา | ทีมวิจัย |
| 8.นายสมเกียรติ ธิวลถึง | ทีมวิจัย |
| 9.นางบุญเลิศ คะโยธา | ทีมวิจัย |
| 10.นายไครศรี คะโยธา | ทีมวิจัย |
| 11.นายศราวุฒ ภูติ | ทีมวิจัย |
| 12.นายมนัส คุรุติเดชากิจ | ทีมวิจัย |
| 13.นายพิเชษฐ์ วรสาร | ทีมวิจัย |
| 14.นางสาวสุภานันท์ พลลาชม | ทีมวิจัย |

และที่ปรึกษาโครงการ 5 คน ประกอบด้วย 1)นายบำรุง คะโยธา 2)นายอำนาจ ธิลาศรี 3)ร้อยโทเรืองเดช คะโยธา 4)นายเจริญ ธิลาศรี 5)นายเมืองมนต์ สุขพันธ์ ได้มีการมอบหมายให้นายประยูง ธิปัญญา นางสาวคณินิจ พลขันธ์ และนายบำรุง คะโยธา จัดทำรายละเอียดข้อเสนอโครงการตามแบบฟอร์ม สกว. และเข้าร่วมเวทีกลั่นกรองโครงการระดับโหนดในวันที่ 20 กันยายน 2562 ที่บ้านสวนชุมแสง ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

3.6.3.5 กลุ่มไผ่หญ้าแฝกและเกษตรผสมผสาน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอกุดรัง 2 ครั้ง คือ

ครั้งที่ 1 วันที่ 3 ตุลาคม 2561 จัดขึ้นที่ไร่เขยหล่าหมื่นแก้ว ตำบลนาโพธิ์ อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม มีผู้เข้าร่วม 24 คน ประกอบด้วย แกนนำและสมาชิกกลุ่มไผ่หญ้าแฝกและเกษตรผสมผสาน 20 คน ทีมวิจัยโหนดเกษตรกรรมยั่งยืน 1 คน สถาักกำแพงเบ็งแงคนมหาสารคาม 1 คน และทีมวิจัยโครงการชุดพันธูกรรม 2 คน เนื่องจากกลุ่มนี้เป็นกลุ่มใหม่ไม่เคยทำงานร่วมกับ สกว.มาก่อน เนื้อหาการดำเนินกิจกรรมในครั้งนี้ เน้นเกี่ยวกับสวก.เป็นส่วนมาก ประเด็นการประชุมจึงประกอบด้วย ทำความเข้าใจเกี่ยวกับ สกว.คือใคร เป็นมาอย่างไร และมีบทบาทอย่างไร งานวิจัยท้องถิ่น เป็นอย่างไร แตกต่างจากงานวิจัยทั่วไปและงานพัฒนาอย่างไร ตัวอย่างการทำงานวิจัยของพื้นที่อื่น ๆ ทำความเข้าใจเกี่ยวกับโหนดเกษตรกรรมยั่งยืนภาคอีสาน เป้าหมายงาน ชุดโครงการประเด็นต่างๆ วิเคราะห์สถานการณ์ และปัญหาของกลุ่มไผ่หญ้าแฝกร่วมกัน ชักถามเพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน และนัดหมายการประชุมครั้งต่อไป ผลที่เกิดขึ้นคือ แกนนำและสมาชิกกลุ่มรู้จักสกว.และงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น แกนนำมีความสนใจที่จะนำงานวิจัยท้องถิ่นไปแก้ปัญหาของชุมชนตนเอง แกนนำได้ทราบสถานการณ์และรู้ปัญหาชุมชนของตนเองอย่างชัดเจนขึ้น กลุ่มไผ่หญ้าแฝกและเกษตรผสมผสาน ก่อตั้งเมื่อ วันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2559 มีอาชีพหลัก คือ การทำเกษตรเชิงเดี่ยว เช่น ปลูกมัน ปลูกอ้อย และปลูกข้าวนาปี ซึ่งพบว่าการทำเกษตรแบบเชิงเดี่ยวเกิดความไม่คุ้มค่ากับการลงทุนเนื่องจากมีราคาการซื้อขายที่ไม่คงที่ และราคาตกต่ำ จึงปรับเปลี่ยนพื้นที่บางส่วนเพื่อทำการเกษตรแบบผสมผสานและมีแนวคิดที่สวนทางคือการทำการเกษตรเพื่อขายต้นพันธุ์ และเพื่อการบริโภคในครัวเรือน เพื่อลดค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน และที่เหลือจากการบริโภคจึงนำไปขาย ซึ่งมีสมาชิกที่ลงหุ้น จำนวน 80 คน ซึ่งมีสินค้าคือ พันธุ์กล้วย พันธุ์ไม้ผล พันธุ์ผัก และพันธุ์พืชสมุนไพร และอีกส่วนหนึ่งจะมีพ่อค้ามารับต้นพันธุ์และผลผลิต ณ ที่ทำการกลุ่ม ซึ่งมีช่องทางการขายทางออนไลน์ของกลุ่ม ซึ่งปัจจุบัน สมาชิกกลุ่มขาดการบริหารจัดการการผลิตและขยายต้นพันธุ์ได้เพียงพอเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า เช่น บางชนิดผลิตได้มากแต่บางชนิดผลิตได้ไม่เพียงพอ ขาดการวางแผนเป้าหมายและวางแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน เช่น ขาดการวางแผนการผลิต การตลาด และการบริหารจัดการองค์กรที่เป็นระบบ ขาดความรู้เฉพาะในเรื่องของพันธุ์พืช และการขยายพันธุ์พืชเพื่อให้ได้ผลผลิตที่ต่อเนื่อง และสร้างรายได้ให้สมาชิกได้ ยังไม่มีการรวบรวมจัดทำชุดความรู้และองค์ความรู้ในการขยายพันธุ์พืชที่เป็นระบบความรู้กระจายอยู่ในตัวสมาชิกแต่ละคน ขาดการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นระบบไม่มีมาตรฐานร่วมในการผลิต ขาดการเชื่อมประสานความร่วมมือกับองค์กรหน่วยงานภาคภายในพื้นที่ เช่น อบท. อย่างจริงจังจึงส่งผลให้เกิดความร่วมมือแบบหลวมๆ กลุ่มไม่ได้รับการสนับสนุนพัฒนายกระดับอย่างที่น่าจะเป็น จึงได้โจทย์วิจัยร่วมกันว่า “พัฒนากระบวนการ รวบรวม และขยายพันธุ์พืช เพื่อการจำหน่าย ของกลุ่มไผ่หญ้าแฝกและเกษตรผสมผสาน” โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ 1)ศึกษาบริบท การผลิต การรวบรวม การจำหน่ายพืชของกลุ่ม 2) ศึกษาศักยภาพพันธุ์พืช องค์ความรู้เรื่องพืช เพื่อขยายพันธุ์เพื่อส่งเสริมการปลูกให้กลุ่ม 3)ศึกษาการรวบรวมการขยายพันธุ์พืชแลจำหน่าย 4) เพื่อพัฒนากระบวนการรวบรวมและขยายพันธุ์พืช ได้ทีมวิจัย 10 คน ประกอบด้วย

1. นางสาวเสาวภา	หมื่นแก้ว	หัวหน้าโครงการ
2.นางสาวดวงพรพรรณ	นิรงบุตร	ทีมวิจัย
3. นางสาวพวงผกา	ล้อมโฮม	ทีมวิจัย
4. นางสาวนุชนภา	สิงห์กิ้ง	ทีมวิจัย
5. นางสาวศิราณี	สุดโกทา	ทีมวิจัย

6. นางอัญชลี	หวานอารมณ์	ทีมวิจัย
7. นางรัศมี	เสียงโฮม	ทีมวิจัย
8. นางสาวประกายแก้ว	ราชมะโรง	ทีมวิจัย
9. นางสาวสุวรรณา	ไสวดี	ทีมวิจัย
10. นายธวัชชัย	ไสเสริม	ทีมวิจัย

และได้นัดหมายทีมวิจัยชาวบ้านอีกครั้งเพื่อจัดทำรายละเอียดข้อเสนอโครงการสกว. ในวันที่ 5 ตุลาคม 2561 ที่ไร่เขยหล่าหมื่นแก้ว เวลา 10.00 น.

ครั้งที่ 2 วันที่ 5 ตุลาคม 2561 จัดขึ้นที่ไร่เขยหล่าหมื่นแก้ว ตำบลนาโพธิ์ อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม มีผู้เข้าร่วม 10 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัยชาวบ้าน 6 คน ทีมวิจัยโหนดเกษตรกรรมยั่งยืน 1 คน สมาชิกแพ่งเบ่งงคนมหาสาคาม 1 คน และทีมวิจัยโครงการชุดพันธุ์กรรม 2 คน เป้าหมายการประชุมวันนี้เพื่อจัดทำรายละเอียดโครงการให้สมบูรณ์ ผลที่เกิดขึ้นคือ ได้จัดทำข้อเสนอโครงการสกว. เนื้อหาประกอบด้วย ชื่อโครงการ ความเป็นมา โจทย์วิจัย วัตถุประสงค์โครงการ ขอบเขตการศึกษา วิธีการดำเนินงานวิจัย แผนการดำเนินงาน แผนปฏิบัติการ งบประมาณการดำเนินโครงการ ผลที่คาดว่าจะได้รับ กระบวนการผลักดันผลงานออกสู่การใช้ประโยชน์ ประวัติทีมวิจัยและที่ปรึกษาโครงการ และมอบหมายทีมวิจัยชาวบ้านจำนวน 3 คน เตรียมข้อมูลนำเสนอโครงการในวันที่ 18 ตุลาคม 2561 ที่เดอะเบสอินริสอร์ท ตำบลบ่อใหญ่ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

3.6.4 เวทีกลั่นกรองโครงการวิจัย ระดับโหนด 1 ครั้ง คือ วันที่ 20 กันยายน 2561 จัดขึ้นที่บ้านสวนชุมแสง บ้านดอนยม ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีผู้เข้าร่วม 45 คน ประกอบด้วยทีมวิจัยโครงการย่อย 12 โครงการฯละ 3 คน ทีมวิจัยโครงการชุดตลาด 3 คน ทีมวิจัยโครงการชุดคนรุ่นใหม่ 2 คน ทีมวิจัยโหนดเกษตรกรรมยั่งยืน 2 คน ที่ปรึกษาโครงการโหนดเกษตรกรรมยั่งยืน 1 คน และทีมวิจัยชุดโครงการพันธุ์กรรม 2 คน โดยจะให้ทีมวิจัยโครงการย่อยนำเสนอที่ละโครงการและทุกคนมีความเห็นต่อโครงการ รายละเอียดดังนี้

1.เครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคาม นำเสนอโดย นายสกลิต สายหยุด

หัวข้อ	ข้อเสนอโครงการ	ความเห็น
ชื่อโครงการ	การพัฒนาองค์กรในการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าว และการจัดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคาม	-
หลักการและเหตุผล	-สถานการณ์การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวในประเทศ -สถานการณ์ความต้องการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าว -สถานการณ์การปลูกข้าวในจังหวัดมหาสารคาม -สถานการณ์การผลิตเมล็ดพันธุ์ของสภาองค์กรชุมชน 15 ตำบล	1.เพิ่มข้อมูลสถานการณ์การใช้เมล็ดพันธุ์ในแต่ละตำบล 2.ข้อมูลสถานการณ์ปัญหาในการผลิตเมล็ดพันธุ์ 3.ความเป็นมาในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 4.พรบ.สภาองค์กรชุมชน
วัตถุประสงค์	1.เพื่อศึกษากระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่	-

	มีอยู่ในสภาองค์กรชุมชนตำบล 15 พื้นที่ 2.เพื่อศึกษาการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวในจังหวัดมหาสารคาม 3.เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเมล็ดพันธุ์เพื่อจำหน่าย 4.เพื่อศึกษาการพัฒนาองค์กรในการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวและการจัดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวจังหวัดมหาสารคาม	
กลุ่มเป้าหมาย	-สมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบล 15 ตำบล 1.ตำบลหนองคูขาด อำเภอบรบือ 2.ตำบลโคกสีทองกลาง อำเภอนาโพธิ์ 3.ตำบลโพธิ์ชัย อำเภอนาโพธิ์ 4.ตำบลเขวาสันติ อำเภอนาโพธิ์ 5.ตำบลเขื่อน อำเภอนาโพธิ์ 6.ตำบลเหล่า อำเภอนาโพธิ์ 7.ตำบลโนนภิบาล อำเภอนาโพธิ์ 8.ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอนาโพธิ์ 9.ตำบลท่าตูม อำเภอนาโพธิ์ 10.ตำบลสันป่าตอง อำเภอนาโพธิ์ 11.ตำบลเสื่อเกือก อำเภอนาโพธิ์ 12.ตำบลวังไผ่ อำเภอบรบือ 13.ตำบลหนองซอน อำเภอนาโพธิ์ 14.ตำบลหนองกุง อำเภอนาโพธิ์ 15.ตำบลประจักษ์ศิลปาคม อำเภอนาโพธิ์	1.ระบุจำนวนสมาชิกที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวมีกี่ครอบครัว พื้นที่เท่าไร
แผนงานกิจกรรม	1.ประชุมทีมงานวิจัยประจำเดือน อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง 2.การอบรม แนวคิดกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น การแตกกรอบเนื้อหา การออกแบบเครื่องมือและการบริหารจัดการโครงการวิจัย 3.ประชุมชี้แจงโครงการวิจัยต่อชุมชน เกี่ยวกับโครงการวิจัย ค้นหากลุ่มเป้าหมาย และชี้แจง เพิ่มเติมกรอบและเครื่องมือในการเก็บข้อมูล 4.ระดมกลุ่มเป้าหมาย เพื่อร่วมแตกกรอบเนื้อหา ออกแบบเครื่องมือ กำหนดบทบาทหน้าที่ 5.เก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ 6.ทำการวิเคราะห์ข้อมูล	-

	7.จัดเวทีคืนข้อมูล ความก้าวหน้าของโครงการต่อชุมชน 8.นำเสนอรายงานความก้าวหน้าของโครงการต่อชุดประเด็น 9.จัดทำรายงานความก้าวหน้า 10.ประชุมเตรียมทดลองปฏิบัติการโครงการ 11.ทดลองปฏิบัติการ (การปฏิบัติการขึ้นอยู่กับผลการศึกษาข้อมูล) 12. สรุปผลการวิจัย ข้อค้นพบ บทเรียน การเปลี่ยนแปลง ผลกระทบจากการทำวิจัย 13.ประชุมทีมงานวิจัยจัดทำร่างรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ 14. นำเสนอผลการวิจัยต่อชุมชน 15. นำเสนอผลการวิจัยระดับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น 16. จัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์	
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	1.ผลผลิต (Output) เชิงการวิจัย 1.ได้ข้อมูลพัฒนากระบวนการการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีอยู่ในจังหวัดมหาสารคาม 2. ได้ข้อมูลการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวในจังหวัดมหาสารคาม 3. มีระบบพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ข้าวจังหวัดมหาสารคาม 4.เกิดกระบวนการพัฒนาองค์กรในการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวของกองทุนเมล็ดพันธุ์ข้าว เชิงการพัฒนา 1.มีความสามารถพัฒนาระดับการผลิตเมล็ดพันธุ์ตำบลสู่การสร้างรายได้กับกลุ่มเป้าหมายและสมาชิกผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวจังหวัดมหาสารคาม 2.เกิดการพัฒนาศักยภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์เป็นมาตรฐานตามหลักวิชาการและสร้างมูลค่าเพิ่มจากข้าว 2ผลลัพธ์ (Outcome) 1.ได้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพ 2.เมล็ดพันธุ์ข้าวมีอัตราความงอกสูงไม่น้อยกว่า 80 %	-

	3. ผลกระทบ (Impact) 1.มีเกษตรกรที่สนใจและที่ได้รับชุดความรู้ นำไปปฏิบัติในพื้นที่ทั้ง 15 ตำบล ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ 10	
--	--	--

2. เครือข่ายวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน นำเสนอโดย นางสาวแก้วตา ศรีจันทร์

หัวข้อ	ข้อเสนอโครงการ	ความเห็น
ชื่อโครงการ	ค้นหารูปแบบและแนวทางการค้าเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน	ค้นหาแนวทางการค้าเมล็ดพันธุ์อินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน
หลักการและเหตุผล	-สถานการณ์ตลาดเมล็ดพันธุ์ -สถานการณ์การผลิตเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มเกษตรกร -สถานการณ์การผลิตเมล็ดพันธุ์กลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน -สถานการณ์ปัญหาของกลุ่มวิสาหกิจฯ	-
วัตถุประสงค์	1.ศึกษาการกระบวนการดำเนินงาน กระบวนการควบคุม มาตรฐานการผลิตเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ 2. ศึกษาความรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์อินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ 3. ศึกษาช่องทางการจัดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์อินทรีย์ ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ 4. สร้างรูปแบบ และแนวทางการค้าเมล็ดพันธุ์อินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์	1)เพื่อศึกษากระบวนการปลูก แผนการผลิต และความรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์อินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ 2)เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงาน กระบวนการควบคุม คุณภาพมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ 3) เพื่อหาแนวทางการค้าเมล็ดพันธุ์อินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์
กลุ่มเป้าหมาย	1.เกษตรกรอินทรีย์บ้านหนองคู-ศรีวิไล จังหวัดมหาสารคาม 2.กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านหนองโจด ตำบลโคกก่อ จังหวัดมหาสารคาม 3. กลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ พื้นที่บ้านบึงปากเขื่อน อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น 4. เกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ พื้นที่เขตชุมชนเมือง จังหวัดขอนแก่น 5. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกพืชเศรษฐกิจพอเพียงบ้านจานใต้ อำเภอบุพผรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด	ให้ระบุจำนวนสมาชิกแต่ละกลุ่มให้ชัดเจน

	6.กลุ่มเกษตรกรบ้านนาทุ่งกุลา ตำบลทุ่งกุลา อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด	
แผนงานกิจกรรม	1. ประชุมทีมวิจัย ประจำเดือน 2. อบรม แนวคิดกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น การแตกกรอบเนื้อหา การออกแบบเครื่องมือ และการบริหารจัดการโครงการ 3. ประชุมกลุ่มเป้าหมาย เพื่อร่วมแตกกรอบเนื้อหา ออกแบบเครื่องมือ กำหนดบทบาทหน้าที่ 4. จัดการประชุมชี้แจงโครงการวิจัยต่อชุมชน/พื้นที่สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน เกี่ยวกับโครงการวิจัย ค้นหากลุ่มเป้าหมาย และชี้แจงเพิ่มเติมกรอบและเครื่องมือในการเก็บข้อมูล 5. ประชุมกลุ่มย่อย เก็บข้อมูลความรู้การผลิตกระบวนการทำงานในการควบคุม มาตรฐานการผลิต และช่องทาง วิธีการจัดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน 6. สืบค้นข้อมูลจากแหล่งข้อมูลเอกสาร งานตีพิมพ์ต่างๆ เกี่ยวกับ 7. เวกีวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายพันธุ์พืช 2518 และกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช 2542 8. ศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการผลิต และทำการค้าเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ 9. วิเคราะห์ข้อมูล 10. เวกีรายงานความก้าวหน้าต่อไหนด 11. จัดเวทีคืนข้อมูลต่อชุมชน 12. จัดทำรายงานความก้าวหน้า 13. ประชุมเตรียมการทดลอง 14. ทดลองปฏิบัติการ 15. ประชุมสรุปผลการวิจัย ข้อค้นพบ บทเรียนการเปลี่ยนแปลงจากการทำวิจัย 16. เวกีนำเสนอผลการวิจัยต่อสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน 17. นำเสนอผลการวิจัยระดับไหนด 18. ผลิตสื่อชุดความรู้	1.การออกแบบกิจกรรมต้องไปให้ถึงกลไกการควบคุมคุณภาพเมล็ดพันธุ์ในระดับพื้นที่ และระดับข่าย 2.ต้องสร้างเงื่อนไขและข้อตกลงร่วมกัน 3.การสร้างแบรนด์ การประชาสัมพันธ์

	19. จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์	
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	1.ผลลัพธ์ 1.1 ความรู้เรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ 1.2 ความรู้เรื่องการค้าเมล็ดพันธุ์ โดยกลุ่มเกษตรกร กลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ ภาคอีสาน 1.3 รูปแบบและแนวทางการค้าเมล็ดพันธุ์ 2.ผลกระทบ 2.1 เกษตรกรมีรายได้จากการค้าเมล็ดพันธุ์ 2.2 เกิดการขยายกลุ่มผลิตเมล็ดพันธุ์ 3.ผลพลอยได้ 3.1 เกิดข้อเสนอทางนโยบายการค้าเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มเกษตรกร 3.2 เกิดหน่วยงานที่สนับสนุนกลุ่มเกษตรกรที่ค้าเมล็ดพันธุ์	-

3. กลุ่มวิสาหกิจแปรรูปถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ นำเสนอโดย นางภรชนก อำนารเรือง

หัวข้อ	ข้อเสนอโครงการ	ความเห็น
ชื่อโครงการ	พัฒนาศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงในตำบลเหล่าดอกไม้	การพัฒนาศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม
หลักการและเหตุผล	-สภาพพื้นที่ตำบลเหล่าดอกไม้	เพิ่ม 1)สถานการณ์ถั่วลิสงในประเทศ 2)สถานการณ์การปลูกถั่วในพื้นที่ 3)ผลการวิจัยปีที่แล้ว
วัตถุประสงค์	1)ศึกษาสถานการณ์ปัญหา ข้อจำกัดการปลูกถั่วลิสง และพันธุ์ถั่วลิสงในตำบลเหล่าดอกไม้ 2)ศึกษาช่องทางการจัดการผลผลิตจากถั่วลิสงของคนในตำบลเหล่าดอกไม้ 3)ศึกษาการดำเนินงานที่ผ่านมาของศูนย์เรียนรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์ในตำบลเหล่าดอกไม้ 4)ศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนศูนย์เรียนรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์และแปรรูปถั่วลิสง	1) เพื่อศึกษาบริบทและสถานการณ์การปลูกถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ 2) เพื่อศึกษาการจัดการผลผลิต ถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ 3) เพื่อศึกษาการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ 4) เพื่อพัฒนาศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้
กลุ่มเป้าหมาย	11 หมู่บ้าน	-
แผนงานกิจกรรม	1.ประชุมทีมวิจัย เดือนละครั้ง รวม 15 ครั้ง 2.เวทีปฐมนิเทศโครงการปี 62	-

	3.อบรมกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น การ แตกกรอบเนื้อหา เครื่องมือการเก็บข้อมูล กระบวนการวิจัย วางแผนการดำเนินงาน โครงการวิจัยย่อย และการบริหารจัดการ โครงการ ทั้ง 4 โครงการ จำนวน 1 ครั้ง 4.เวทีชี้แจงโครงการวิจัยต่อชุมชน 5.เก็บข้อมูล 6.เข้าร่วมอบรมพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย 7.เข้าร่วมเวทีเพิ่มเติมความรู้การเก็บพันธุ์ การจัดการเมล็ดพันธุ์ และแลกเปลี่ยน ประสบการณ์การเก็บและการจัดการเมล็ด พันธุ์ การบริหารจัดการองค์กร การบรรจุ ภัณฑ์ การตลาด และเติมสถานการณ์ นโยบายพืชและเมล็ดพันธุ์ 8.ศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนประสบการณ์การ จัดการศูนย์ฯลฯ 9.จัดเวทีวิเคราะห์ข้อมูล 10.เข้าร่วมเวทีสรุปบทเรียนการดำเนิน โครงการย่อย 2 ครั้ง 11.จัดเวทีคืนข้อมูลวิจัยต่อชุมชน ระยะที่ 1 12.จัดทำรายงานความก้าวหน้า 13.ทดลองปฏิบัติการ 14.ประชุมสรุปผลการวิจัย ข้อค้นพบ บทเรียน การเปลี่ยนแปลงจากการทำวิจัย 15. จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์	
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	1.ผลผลิต (Output) 1. ได้สถานการณ์การปลูกถั่วลิสงตำบล เหล่าดอกไม้ 2. ได้วิธีการจัดการผลผลิต ถั่วลิสงตำบล เหล่าดอกไม้ 3. ได้การดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การผลิต เมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ 4. ได้พัฒนาศูนย์เรียนรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์ ถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ 2.ผลลัพธ์ (Outcome) 1. เกษตรกรมีรายได้จากการขายถั่วลิสง และเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง 2. เกิดการขยายกลุ่มผู้ปลูกถั่วลิสง	-

	3. เกิดกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง 3. ผลกระทบ (Impact) 1. เกิดหน่วยงานที่สนับสนุนกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกถั่วลิสง	
--	---	--

และ 4.กลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาพันธุ์กรรมพื้นบ้านตำบลสายนาวัง นำเสนอโดยนายประยูง ฤปัญญา ซึ่งเอกสารไม่สมบูรณ์ จึงมีข้อเสนอให้จัดทำเอกสารให้สมบูรณ์ และให้ทีมวิจัยทบทวนทีมวิจัยอีกครั้ง

หัวข้อ	ข้อเสนอโครงการ	ความเห็น
ชื่อโครงการ	รูปแบบการจัดการพันธุ์พืชของกลุ่มอนุรักษ์พันธุ์กรรมพื้นบ้านตำบลสายนาวัง เพื่อสร้างเศรษฐกิจในระดับครัวเรือน	-
หลักการและเหตุผล	-	-
วัตถุประสงค์	1 ศึกษากระบวนการดำเนินงานของกลุ่มอนุรักษ์พันธุ์กรรมพื้นบ้านตำบลสายนาวัง 2 ศึกษารูปแบบการจัดการพันธุ์พืชของกลุ่มอนุรักษ์พันธุ์กรรมพื้นบ้านตำบลสายนาวัง 3. สร้างและพัฒนากระบวนการจัดการพันธุ์พืชของกลุ่มอนุรักษ์พันธุ์กรรมพื้นบ้านตำบลสายนาวัง	-
กลุ่มเป้าหมาย	-	-
แผนงานกิจกรรม	-	-
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	-	-

หลังจากที่ทุกโครงการนำเสนอเสร็จมอบหมายให้ทีมวิจัยปรับแก้เพิ่มเติมตามข้อเสนอ แล้วส่งมาให้พี่เลี้ยงโครงการแต่ละชุด ทำให้กลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาพันธุ์กรรมพื้นบ้านตำบลสายนาวังไม่เสนอโครงการ

3.6.5 เวทีกลั่นกรองโครงการวิจัย ระดับชุดโครงการ 1 ครั้ง คือ วันที่ 10 ตุลาคม 2561 จัดขึ้นที่สำนักงานฯ สวนชุมชน บ้านดอนยม ตำบลท่าขนอย อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีผู้เข้าร่วม 17 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัยโครงการย่อย 4 โครงการฯละ 3 คน สมาชิกแพ่งเบ่งเบ่งคนมหาสารคาม 1 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ 2 คน และพี่เลี้ยงโครงการชุดพันธุ์กรรม 2 คน วันนี้มีเป้าหมายเพื่อกลั่นกรองโครงการย่อย 4 โครงการ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ชุดโครงการพันธุ์กรรมได้เชิญมา 2 ท่าน คือ นายอุบล อยู่หว่า ผู้ประสานงานเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกภาคอีสาน และ นายพัฒนา ภาสอน นักวิชาการเกษตร สถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยมีหัวหน้าโครงการชุดพันธุ์กรรมดำเนินรายการ ทีมวิจัยแต่ละโครงการนำเสนอทีละโครงการแล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นต่อโครงการทีละโครงการ รายละเอียดดังนี้

1.เครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคาม นำเสนอโดย นายสฤติ สายหยุด

หัวข้อ	ข้อเสนอโครงการ	ความเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ
ชื่อโครงการ	การพัฒนาองค์กรในการจัดการเมล็ดพันธุ์	การจัดการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและการ

	ข้าวและการจัดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวของ สภาองค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคาม	จัดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวของสภา องค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคาม
หลักการและ เหตุผล	-สถานการณ์การผลิตและการใช้เมล็ดพันธุ์ ข้าวในประเทศ --สถานการณ์ความต้องการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าว -สถานการณ์การปลูกข้าวในจังหวัด มหาสารคาม -สถานการณ์การผลิตเมล็ดพันธุ์ของสภา องค์กรชุมชน 15 ตำบล -สถานการณ์การใช้เมล็ดพันธุ์ในแต่ละตำบล- ข้อมูลสถานการณ์ปัญหาในการผลิตเมล็ด พันธุ์ -ความเป็นมาในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว - พรบ.สภาองค์กรชุมชน	สถานการณ์ปัญหาในพื้นที่ควรเพิ่ม 1.การขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มี คุณภาพ 2.การที่ชาวนาละเลยในการคัดพันธุ์ข้าว ไว้ใช้เอง 3.การเปลี่ยนบริบทในการทำนาของ เกษตรกร เช่น -จากที่เคยทำนาแบบปัก ดำปัจจุบันมาทำนาหว่านแทน -ไม่มีการ คัดเมล็ดพันธุ์ข้าวปลูก -การเปลี่ยนวิถี การเก็บเกี่ยว จากที่เคยใช้มือเกี่ยว ชาวนาปัจจุบันหันมาใช้เครื่องจักรแทนจึง ทำให้ตัดวงจรการคัดพันธุ์ข้าวไป
วัตถุประสงค์	1.เพื่อศึกษากระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ที่มีอยู่ในสภาองค์กรชุมชนตำบล 15 พื้นที่ 2.เพื่อศึกษาการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวใน จังหวัดมหาสารคาม 3.เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการผลิต เมล็ดพันธุ์เพื่อจำหน่าย 4.เพื่อศึกษาการพัฒนาองค์กรในการจัดการ เมล็ดพันธุ์ข้าวและการจัดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ ข้าวจังหวัดมหาสารคาม	1.เพื่อศึกษาการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ มีคุณภาพ 2.เพื่อศึกษาการจัดการตลาดเมล็ดพันธุ์ ข้าวของสภาองค์กรชุมชนตำบลทั้ง 15 ตำบล 3.เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการ ผลิตเมล็ดพันธุ์เพื่อจำหน่าย 4.เพื่อศึกษาการจัดการผลิตเมล็ดพันธุ์ ข้าวและการจัดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าว จังหวัดมหาสารคาม
กลุ่มเป้าหมาย	สภาองค์กรชุมชนตำบล 15 ตำบล 1.ตำบลหนองคูขาด อำเภอบรบือ 2.ตำบลโคกสีทองกลาง อำเภอนาคู 3.ตำบลโพธิ์ชัย อำเภอนาคู 4.ตำบลเขวาสันติ อำเภอนาคู 5.ตำบลเขื่อน อำเภอนาคู 6.ตำบลเหล่า อำเภอนาคู 7.ตำบลโนนภิบาล อำเภอนาคู 8.ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอนาคู 9.ตำบลท่าตูม อำเภอนาคู 10.ตำบลสันป่าตอง อำเภอนาคู 11.ตำบลเสือโก้ก อำเภอนาคู 12.ตำบลวังไผ่ อำเภอนาคู 13.ตำบลหนองซอน อำเภอนาคู	ควรเลือกสภาที่มีความพร้อมในการทำ วิจัยเพราะ 15 ตำบล พื้นที่ค่อนข้าง ใหญ่ และอยู่กันมาก อาจจะแยกเป็น พื้นที่หลัก และพื้นที่รอง

	14.ตำบลหนองกุ้ง อำเภอแกดำ 15.ตำบลประชาพัฒนา อำเภอมัญจาคีรี	
แผนงานกิจกรรม	1.ประชุมทีมงานวิจัยประจำเดือน อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง 2.การอบรม แนวคิดกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น การแตกกรอบเนื้อหา การออกแบบเครื่องมือ และการบริหารจัดการโครงการวิจัย 3.ประชุมชี้แจงโครงการวิจัยต่อชุมชน เกี่ยวกับโครงการวิจัย ค้นหากลุ่มเป้าหมาย และชี้แจง เพิ่มเติมกรอบและเครื่องมือในการเก็บข้อมูล 4.ระดมกลุ่มเป้าหมาย เพื่อร่วมแตกกรอบเนื้อหา ออกแบบเครื่องมือ กำหนดบทบาทหน้าที่ 5.เก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ 6.ทำการวิเคราะห์ข้อมูล 7.จัดเวทีคืนข้อมูล ความก้าวหน้าของโครงการต่อชุมชน 8.นำเสนอรายงานความก้าวหน้าของโครงการต่อชุดประเด็น 9.จัดทำรายงานความก้าวหน้า 10.ประชุมเตรียมทดลองปฏิบัติการโครงการ 11.ทดลองปฏิบัติการ (การปฏิบัติการขึ้นอยู่กับผลการศึกษาค้นคว้า) 12.สรุปผลการวิจัย ข้อค้นพบ บทเรียน การเปลี่ยนแปลง ผลกระทบจากการทำวิจัย 13.ประชุมทีมงานวิจัยจัดทำร่างรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ 14. นำเสนอผลการวิจัยต่อชุมชน 15. นำเสนอผลการวิจัยระดับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น 16. จัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์	ควรเพิ่มกิจกรรม 1.สร้างความเข้าใจทีมวิจัย 15 คน เพื่อให้แลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานตามโครงการวิจัย บทบาทที่มีภารกิจต่อทีมกลไกหรือคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนตำบลที่รับผิดชอบเรื่องการดำเนินการการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 15 ตำบล 2.สร้างกลไกการควบคุมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 15 ตำบล เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ควบคุมคุณภาพดีของการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวในแบบเดียวกัน แต่ละสภาองค์กรชุมชนตำบลเชื่อมโยงกัน เป็น เครือข่ายการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของจังหวัดมหาสารคาม 3.สร้างกลไกตำบลหรือสภาองค์กรชุมชนตำบล ประสานความร่วมมือกับสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบล กลุ่มเป้าหมายคือผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวภายในตำบล 4.จัดทำเครื่องหมายหรือตราสัญลักษณ์ และหาแนวทางการจัดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวร่วมกัน
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	1.ผลผลิต (Output) 1.ได้ข้อมูลพัฒนากระบวนการการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีอยู่ในจังหวัดมหาสารคาม 2. ได้ข้อมูลการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวในจังหวัดมหาสารคาม	-

	3. มีระบบพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ข้าวจังหวัดมหาสารคาม 4.เกิดกระบวนการพัฒนางองค์กรในการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวของกองทุนเมล็ดพันธุ์ข้าว 5.มีความสามารถพัฒนายกระดับการผลิตเมล็ดพันธุ์ตำบลสู่การสร้างรายได้กับกลุ่มเป้าหมายและสมาชิกผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวจังหวัดมหาสารคาม 6.เกิดการพัฒนาศักยภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์เป็นมาตรฐานตามหลักวิชาการและสร้างมูลค่าเพิ่มจากข้าว 2.ผลลัพธ์ (Outcome) 1.ได้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพ 2.เมล็ดพันธุ์ข้าวมีอัตราความงอกสูงไม่น้อยกว่า 80 % 3. ผลกระทบ (Impact) 1.มีเกษตรกรที่สนใจและที่ได้รับชุดความรู้นำไปปฏิบัติในพื้นที่ทั้ง 15 ตำบล ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 10	
--	--	--

2. เครือข่ายวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน นำเสนอโดย นางสาวแก้วตา ศรีจันทร์

หัวข้อ	ข้อเสนอโครงการ	ความเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ
ชื่อโครงการ	ค้นหาแนวทางการค้าเมล็ดพันธุ์อินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน	ค้นหาแนวทางการค้าเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน
หลักการและเหตุผล	-สถานการณ์ตลาดเมล็ดพันธุ์ -สถานการณ์การผลิตเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มเกษตรกร -สถานการณ์การผลิตเมล็ดพันธุ์กลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน -สถานการณ์ปัญหาของกลุ่มวิสาหกิจฯ	-
วัตถุประสงค์	1)เพื่อศึกษากระบวนการปลูก แผนการผลิต และความรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์อินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ 2) เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานกระบวนการควบคุมคุณภาพมาตรฐาน	1)เพื่อศึกษาสถานการณ์การผลิตเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสานตอนกลาง 2)เพื่อศึกษาการบริหารจัดการการค้าเมล็ดพันธุ์อินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจ

	เมล็ดพันธุ์ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ 3) เพื่อหาแนวทางการค้าเมล็ดพันธุ์อินทรีย์ ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์	เมล็ดพันธุ์ภาคอีสานตอนกลาง 3) เพื่อศึกษาการค้าเมล็ดพันธุ์ผัก อินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจเพื่อสร้าง เศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มเกษตรกรภาค
กลุ่มเป้าหมาย	6 กลุ่ม	-
แผนงานกิจกรรม	1. ประชุมทีมวิจัย ประจำเดือน 2. อบรม แนวคิดกระบวนการวิจัยเพื่อ ท้องถิ่น การแตกกรอบเนื้อหา การ ออกแบบเครื่องมือ และการบริหารจัดการ โครงการ 3. ประชุมกลุ่มเป้าหมาย เพื่อร่วมแตก กรอบเนื้อหา ออกแบบเครื่องมือ กำหนด บทบาทหน้าที่ 4. จัดการประชุมชี้แจงโครงการวิจัยต่อ ชุมชน/พื้นที่สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ ภาคอีสาน เกี่ยวกับโครงการวิจัย ค้นหา กลุ่มเป้าหมาย และชี้แจงเพิ่มเติมกรอบและ เครื่องมือในการเก็บข้อมูล 5. ประชุมกลุ่มย่อย เก็บข้อมูลความรู้การ ผลิตกระบวนการทำงานในการควบคุม มาตรฐานการผลิต และช่องทาง วิธีการจัด จำหน่ายเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ของกลุ่ม วิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน 6. สืบค้นข้อมูลจากแหล่งข้อมูลเอกสาร งานตีพิมพ์ต่างๆ เกี่ยวกับ 7. เวทีวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมาย พันธุ์พืช 2518 และกฎหมายคุ้มครองพันธุ์ พืช 2542 8. ศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ด้านการผลิต และทำการค้าเมล็ดพันธุ์ผัก อินทรีย์ 9. วิเคราะห์ข้อมูล 10. เวทีรายงานความก้าวหน้าต่อโหนด 11. จัดเวทีคืนข้อมูลต่อชุมชน 12. จัดทำรายงานความก้าวหน้า 13. ประชุมเตรียมการทดลอง 14. ทดลองปฏิบัติการ 15. ประชุมสรุปผลการวิจัย ข้อค้นพบ	-

	บทเรียน การเปลี่ยนแปลงจากการทำวิจัย 16. เวทีนำเสนอผลการวิจัยต่อสมาชิกกลุ่ม วิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน 17. นำเสนอผลการวิจัยระดับไหน 18. ผลลัพธ์ที่คาดหวัง 19. จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์	
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	1.ผลลัพธ์ 1.1 ความรู้เรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ 1.2 ความรู้เรื่องการค้าเมล็ดพันธุ์ โดยกลุ่มเกษตรกร กลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ ภาคอีสาน 1.4 รูปแบบและแนวทางการค้าเมล็ดพันธุ์ 2.ผลกระทบ 2.1 เกษตรกรมีรายได้จากการค้าเมล็ดพันธุ์ 2.2 เกิดการขยายกลุ่มผลิตเมล็ดพันธุ์ 3.ผลพลอยได้ 3.1 เกิดข้อเสนอทางนโยบายการค้าเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มเกษตรกร 3.2 เกิดหน่วยงานที่สนับสนุนกลุ่มเกษตรกรที่ค้าเมล็ดพันธุ์	1. ผลผลิต (Output) 1.1 ความรู้เรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ 1.2 ความรู้กลไกการควบคุมมาตรฐานและคุณภาพเมล็ดพันธุ์ 1.3 ระบบการรวบรวมเมล็ดพันธุ์เพื่อการค้า 1.4 รูปแบบตลาดเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ 2. ผลลัพธ์ (Outcome) 2.1เกิดเครือข่ายวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ภาคอีสานตอนกลาง 2.2เกิดการขยายกลุ่มผลิตเมล็ดพันธุ์ เกิดศูนย์การเรียนรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ที่มีคุณภาพ 3. ผลกระทบ (Impact) 3.1เกิดข้อเสนอทางนโยบายการค้าเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มเกษตรกร 3.2เกิดหน่วยงานที่สนับสนุนกลุ่มเกษตรกรที่ค้าเมล็ดพันธุ์

3. กลุ่มวิสาหกิจแปรรูปถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ นำเสนอโดย นางภรชนก อำนารเรือง

หัวข้อ	ข้อเสนอโครงการ	ความเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ
ชื่อโครงการ	การพัฒนาศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม	-
หลักการและเหตุผล	-สถานการณ์การปลูกถั่วลิสงในประเทศ -สถานการณ์การปลูกถั่วลิสงในตำบลเหล่าดอกไม้ -ผลการดำเนินงานโครงการวิจัย“การพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากถั่วลิสงของชุมชนบ้านหนองผักแว่นตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอชื่น	-

	ชม จังหวัดมหาสารคาม” -ผลการดำเนินงานงานกลุ่มวิสาหกิจแปรรูป ถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ -สถานการณ์ปัญหานำการวิจัย	
วัตถุประสงค์	1. เพื่อศึกษาบริบทและสถานการณ์การ ปลูกถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ 2. เพื่อศึกษาการจัดการผลผลิต ถั่วลิสง ตำบลเหล่าดอกไม้ 3. เพื่อศึกษาการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การ ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ 4. เพื่อพัฒนาศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง ตำบลเหล่าดอกไม้	1.เพื่อศึกษาสถานการณ์การผลิตและ ความต้องการใช้เมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง ตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอนันท จังหวัดมหาสารคาม 2. เพื่อศึกษาช่องทางการจำหน่าย เมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนแปรรูปถั่วลิสง ตำบลเหล่า ดอกไม้ อำเภอนันท จังหวัด มหาสารคาม 3.เพื่อศึกษาการบริหารจัดการกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนแปรรูปถั่วลิสง ตำบล เหล่าดอกไม้ อำเภอนันท จังหวัด มหาสารคาม
กลุ่มเป้าหมาย	11 หมู่บ้าน	-
แผนงานกิจกรรม	1.ประชุมทีมวิจัย เดือนละครั้ง รวม 15 ครั้ง 2.เวทีปฐมนิเทศโครงการปี 62 3.อบรมกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น การ แตกกรอบเนื้อหา เครื่องมือการเก็บข้อมูล กระบวนการวิจัย วางแผนการดำเนินงาน โครงการวิจัยย่อย และการบริหารจัดการ โครงการ ทั้ง 4 โครงการ จำนวน 1 ครั้ง 4.เวทีชี้แจงโครงการวิจัยต่อชุมชน 5.เก็บข้อมูล 6.เข้าร่วมอบรมพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย 4 ครั้ง 7.เข้าร่วมเวทีเพิ่มเติมความรู้การเก็บพันธุ์ การจัดการเมล็ดพันธุ์ และแลกเปลี่ยน ประสบการณ์การเก็บและการจัดการเมล็ด พันธุ์ การบริหารจัดการองค์กร การบรรจุ ภัณฑ์ การตลาด และเติมสถานการณ์ นโยบายพืชและเมล็ดพันธุ์ ที่มีผลกระทบ กับเกษตรกร 2 ครั้งๆละ 1 วัน 8.ศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนประสบการณ์การ	-

	จัดการศูนย์ฯลฯ 9.จัดเวทีวิเคราะห์ข้อมูล 10.เข้าร่วมเวทีสรุปบทเรียนการดำเนินงานโครงการย่อย 2 ครั้ง 11.จัดเวทีคืนข้อมูลวิจัยต่อชุมชน ระยะที่ 1 12.จัดทำรายงานความก้าวหน้า 13.ทดลองปฏิบัติการ 14.ประชุมสรุปผลการวิจัย ข้อค้นพบ บทเรียน การเปลี่ยนแปลงจากการทำวิจัย 15. จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์	
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	1.ผลผลิต (Output) 1. ได้สถานการณ์การปลูกถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ 2. ได้วิธีการจัดการผลผลิต ถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ 3. ได้การดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ 4. ได้พัฒนาศูนย์เรียนรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ 2.ผลลัพธ์ (Outcome) 1. เกษตรกรมีรายได้จากการขายถั่วลิสงและเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง 2. เกิดการขยายกลุ่มผู้ปลูกถั่วลิสง 3. เกิดกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง 3. ผลกระทบ (Impact) 1. เกิดหน่วยงานที่สนับสนุนกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกถั่วลิสง	เพิ่ม 1.มีหน่วยงาน / อปท. มีแผนและงบประมาณในการสนับสนุนกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง 2. เกิดเครือข่ายความร่วมมือกับศูนย์วิจัยพืชไร่

4.กลุ่มไฟฟ้าแสงและเกษตรผสมผสานตำบลนาโพธิ์ นำเสนอโดย นางสาวเสาวภา หมีนแก้ว

หัวข้อ	ข้อเสนอโครงการ	ความเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ
ชื่อโครงการ	พัฒนากระบวนการรวบรวม และขยายพันธุ์พืชเพื่อการจำหน่าย ของกลุ่มไฟฟ้าแสงและเกษตรผสมผสาน	พัฒนากระบวนการรวบรวม และการเพาะขยายพันธุ์พืช เพื่อการจำหน่ายของกลุ่มไฟฟ้าแสงและเกษตรผสมผสาน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม
หลักการและเหตุผล	-ความเป็นมาของกลุ่มฯ	เพิ่ม -สถานการณ์การเกษตรในตำบลนาโพธิ์ -การเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวกับการทำ

		เกษตรในตำบลนาโพธิ์ -ผลกระทบ -ศักยภาพพื้นที่ -ความเป็นมากลุ่มเพิ่มเรื่องการบริหารจัดการกลุ่ม กองทุน ตลาด ฯลฯ -ปัญหาข้อติดขัดนำการวิจัย
วัตถุประสงค์	1.ศึกษาบริบท การผลิต การรวบรวม การจำหน่ายพืชของกลุ่มไผ่กล้วยแฝกและเกษตรผสมผสาน 2.ศึกษาศักยภาพพันธุ์พืช องค์ความรู้ การขายพันธุ์พืช 3.ศึกษาการรวบรวมขายพันธุ์พืชเพื่อจำหน่าย 4.เพื่อพัฒนากระบวนการรวบรวมและขยายพันธุ์พืช	1) เพื่อศึกษาบริบทและสถานการณ์ของกลุ่มไผ่กล้วยแฝกและเกษตรผสมผสาน ตำบลนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม 2) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการกองทุนของกลุ่มไผ่กล้วยแฝกและเกษตรผสมผสาน ตำบลนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม 3) เพื่อศึกษากระบวนการขยายผลการผลิตพันธุ์พืช และการจัดการของกลุ่มไผ่กล้วยแฝกและเกษตรผสมผสาน ตำบลนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม
กลุ่มเป้าหมาย	สมาชิกกลุ่มไผ่กล้วยแฝกและเกษตรผสมผสานจำนวน 80 ครอบครัว	-
แผนงานกิจกรรม	1.ประชุมทีมวิจัย เดือนละครั้ง 2.เวทีปฐมนิเทศโครงการปี 62 3.อบรมกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น การแตกกรอบเนื้อหา เครื่องมือการเก็บข้อมูล กระบวนการวิจัย วางแผนการดำเนินงาน โครงการวิจัยย่อย และการบริหารจัดการโครงการ 4.เวทีชี้แจงโครงการวิจัยต่อชุมชน 5. ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล 6. พัฒนาศักยภาพทีมวิจัย 7.เวทีสรุปผลการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล 8. จัดเวทีคืนข้อมูลวิจัยต่อชุมชน 9.ทดลองปฏิบัติการ 10.สรุปผลการวิจัย ข้อค้นพบ บทเรียน การเปลี่ยนแปลงจากการทำวิจัยและผลักดันเข้าสู่นโยบายของท้องถิ่น	- กำหนดเป้าหมายในการประชุม แบ่งบทบาททีมและการติดตามการปฏิบัติตามบทบาท
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	1. ผลผลิต (Output)	-

	1.1 เกิดชุดความรู้เกี่ยวกับการบริการจัดการกลุ่ม การผลิตและขยายพันธุ์พืชของกลุ่มที่สามารถนำไปสู่การขยายผลทั้งในและนอกพื้นที่ 1.2 เกิดชุดความรู้เชิงเทคนิคเกี่ยวกับการผลิตและขยายพันธุ์พืชของกลุ่มที่อย่างน้อย 5 เรื่อง 1.3 กลุ่มมีการบริการจัดการกลุ่มอย่างเป็นระบบมีโครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มที่สามารถขับเคลื่อนงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การแบ่งบทบาทหน้าที่สมาชิก การวางแผนการผลิต แผนการตลาดและมีระบบการจัดทำข้อมูลและบัญชีการเงินที่เป็นระบบ สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของสมาชิกกลุ่ม 1.4 สมาชิกกลุ่มเกิดความรู้ทักษะและมีเทคนิคเฉพาะเกี่ยวกับพันธุ์พืชทั้งในเรื่องคุณลักษณะสายพันธุ์และการผลิตการขยายพันธุ์ 1.5 เกิดนักวิจัยท้องถิ่นที่มีความรู้และทักษะในการจัดการข้อมูล เพื่อนำไปสู่การวางแผนพัฒนาและแก้ไขปัญหามุมชนท้องถิ่น 2.ผลลัพธ์ (Outcome) 2.1 เกิดนักพัฒนาปรับปรุงพันธุ์พืชในกลุ่มไม่น้อยกว่า 10 คน เกิดวิธีการการขยายพันธุ์พืชใหม่ๆ ที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูง มีกระบวนการรวบรวมในรูปแบบต่างๆและการเพาะขยายพันธุ์พืชที่เหมาะสมในการจำหน่ายของกลุ่มไผ่หน้ำแฝกและเกษตรผสมผสาน 3.ผลกระทบ (Impact) 3.1 เกิดนโยบายท้องถิ่นเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมพัฒนาปรับปรุงพันธุ์กรรมท้องถิ่นเข้าสู่แผนพัฒนาและข้อบัญญัติท้องถิ่น 3.2 เกิดศูนย์การเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดการจัดการกลุ่มเกี่ยวกับการผลิตและขยายพันธุ์พืชในระดับตำบล	
--	---	--

หลังจากนำเสนอเสร็จเรียบร้อย มีการนัดหมายให้ทีมวิจัยทั้ง 4 โครงการกลับไปปรับเพิ่มเติม รายละเอียดตามข้อเสนอของผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้ง 2 ท่าน ให้แล้วเสร็จ ภายในวันที่ 15 ตุลาคม 2561 ส่งไฟล์มา ให้ทีมวิจัยโครงการชุดพันธูกรรมช่วยปรับเพิ่มเติมข้อเสนอโครงการอีกครั้งเพื่อเข้าเวทีกลั่นกรองโครงการระดับ ภาคในวันที่ 18 ตุลาคม 2561

3.6.6 เวทีกลั่นกรองโครงการระดับภาค 1 ครั้ง คือวันที่ 18 ตุลาคม 2561 ณ เดอะเบสอินริสอร์ท ตำบล บ่อใหญ่ อำเภอเบรบือ จังหวัดมหาสารคาม มีผู้เข้าร่วม 19 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัยโครงการของกลุ่ม วิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน 4 คน ทีมวิจัยโครงการกลุ่มแปรรูปถั่วลิสง ตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม 2 คน ทีมวิจัยโครงการเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนตำบลจังหวัดมหาสารคาม 3 คน ทีม วิจัยโครงการกลุ่มไฟฟ้าแม่ อำเภอโนนโพธิ์ อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม 3 คน เจ้าหน้าที่สกว 1 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ 2 คน และทีมวิจัยชุดโครงการพันธูกรรม 2 คน โดยให้ทีมวิจัยแต่ละโครงการนำเสนอข้อเสนอ โครงการแล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นต่อโครงการวิจัย ทีละโครงการ ผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ท่าน ได้แก่ ผศ.ดร. บัญชร แก้วส่อง และ ดร.กฤษฎา บุญชัย มีข้อเสนอต่อโครงการวิจัยดังนี้

1. โครงการกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายองค์กรเกษตรกรเพื่อสร้างเศรษฐกิจจาก การผลิตเมล็ดพันธุ์ หัวหน้าโครงการ นายเรืองเดช โพธิ์ศรี

ผศ.ดร.บัญญัติ แก้วส่อง

1. ปัญหาเมล็ดพันธุ์ของชาวบ้านคืออะไร
2. ตัวชุดใหญ่ โจทย์ของชุดมันยังเหมือนกับเป็นพี่เลี้ยงธรรมดาๆ ขับเคลื่อนงานในพื้นที่ มันน่าจะไป ไกลกว่านั้น เรื่องเมล็ดพันธุ์ถ้าไม่วิเคราะห์ให้ดี แล้วจะหาโครงการย่อยไหนมาสนับสนุนชุดใหญ่
3. การคิดเหมือนงานพัฒนา ไม่ใช่งานวิจัย งานวิจัยต้องชี้ให้เห็นว่ามันอ่อนแอตรงไหน แล้วจะหา ความรู้มาหนุนความอ่อนแอตรงไหน
4. ชุดนี้เป็นปีที่ 3 กำลังห้วงงานชุดต่างๆ ไม่เป็นชุด ไม่ร้อยชุด งานไม่แน่น ปัญหาอยู่ตรงไหน เมล็ด พันธุ์ปีแรก ต้องการหาเมล็ดพันธุ์ พอได้ความรู้แล้วก็มาจัดระบบองค์กรสนับสนุน มีจุดอ่อนบาง ระดับแล้วยังไงต่อ ถ้าบอกจุดตายอยู่ที่กฎหมายจะเอาอะไรไปจัดการกฎหมาย
5. งานวิจัยชุดใหญ่อยากให้เป็นความรู้ทางสังคม เพื่อสร้างทางเลือกในการจัดการเมล็ดพันธุ์พืชให้ได้
6. ปีนี้จะต้องวางให้ชัดว่าจะไปถึงไหน ต้องมีตัวแบบการสร้างวิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็งให้ชัดใน 4 โครงการ ต้องมองดูระบบทางเศรษฐกิจให้ชัดด้วย
7. ถ้าตัวอุปสรรคยังธรรมดา เหมือนกับไม่รู้อะไร แต่ความจริงรู้อะไรเยอะแล้ว
8. ความเป็นมาเขียนแบบงานพัฒนา ความรู้ที่ต้องหาของชุดนี้ ณ ปีนี้ คืออะไร ต้องเป็นความรู้ที่ ใหญ่กว่าโครงการย่อยเพื่อให้มาจัดการแก้ปัญหาพวกนี้ให้ชัด
9. ออกแบบแบบ social movement จะได้เห็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนไหว สังเคราะห์เพื่อให้ เกิดการเคลื่อนไหว เคลื่อนจากความรู้

ดร.กฤษฎา บุญชัย

1. คำถามแรกที่เราจะต้องทำให้ชัดเจนคือ สถานการณ์ด้านที่เกี่ยวข้องกับเมล็ดพันธุ์ต่างๆ ณ ขณะนี้ มันกระทบกับชีวิตพี่น้องอย่างไร ทั้งโครงการแม่และโครงการลูกจะต้องหาโจทย์ของตัวเอง

2. คำถามง่ายๆ คือ สถานการณ์เป็นอย่างไรที่จะทำให้เมล็ดพันธุ์ที่กำลังจะทำมันสำคัญ เช่น เมล็ดพันธุ์ส่วนใหญ่มีการผูกขาดโดยบริษัท แล้วมันมีผลอย่างไรกับชีวิต เช่น ถั่ว กระบออย่างไร แล้วจะนำไปสู่โจทย์ที่แต่ละโครงการตั้งคำถามหรือแตกโจทย์ให้ลึกลงไป
3. หน้าตาหรือความสำคัญอยู่ระดับไหน เช่น บอกว่าชาวบ้านทำเศรษฐกิจเมล็ดพันธุ์ได้ดี จะนำไปสู่การตอบโจทย์อื่นๆ ของชุมชน เช่น แรงงาน ภัย ความมั่นคงทางอาหาร นิเวศน์
4. อย่าใช้คำกว้างๆ ลอยๆ ให้ลงรายละเอียดว่าเมล็ดพันธุ์ที่เราจะทำความสำคัญขนาดไหน
5. แต่ละโจทย์แต่ละที่ จะมีบทเรียน และบริบทที่แตกต่างกัน ต้องลงรายละเอียดให้ชัด
6. แต่ละกลุ่ม แต่ละพื้นที่ต้องไปกำหนดให้ชัดเจนว่าความเข้มแข็งที่เราหมายถึงคืออะไร ในฐานะทีมสังเคราะห์ต้องกำหนดประเด็นความเข้มแข็งให้ชัดเจน แล้วเราจะไปสู่ความรู้เพื่อตอบโจทย์อย่างไร
7. ในแต่ละที่มีความแตกต่างกัน เช่น ความเข้มแข็งด้านทรัพยากร นิเวศน์ บางที่เป็นเรื่องการตลาดการค้า
8. ไล่ไปให้ชัดเจนตั้งแต่ความสำคัญของปัญหา จะนำไปสู่ความเข้มแข็งได้อย่างไร แล้วไล่ไปถึงกระบวนการ
9. คำว่า เสริมสร้าง เข้มแข็ง เป็นรูปธรรม ต้องทำให้ชัดเจน
10. แนวทางชุดน่าจะทำเรื่อง 1. ประเมินสถานภาพของเมล็ดพันธุ์ 2. การสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาเมล็ดพันธุ์ของชุมชน 3. รูปแบบ โมเดลของแต่ละแบบที่แตกต่างกันอย่างไร สำหรับการจัดการพันธุ์กรรม 4. ปัจจัยเงื่อนไข ปัจจัยร่วม เรื่องราวการสังเคราะห์ต้องโยงมาให้ถึง
11. ของชุดต้องสังเคราะห์ให้เห็นทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ผลสะท้อนที่จะเกิดขึ้น ระหว่างทางอาจใช้การสังเกต การสังเคราะห์ แล้วอาจเชิญคนนอกมาเติมบ้าง
12. เราอาจใช้สื่อสมัยใหม่เข้ามาระหว่างทางการทำงาน ถ้าออกแบบการสื่อสารไปด้วย จะเป็นการปฏิบัติการไปข้างนอกด้วย

คุณสุเมธ ปานจำลอง

1. ลองดูการออกแบบ การปรับชื่อ ให้เข้าใจตรงกัน
2. ชี้ให้เห็นความท้าทาย และเห็นมิติที่เราอยากจะไป
2. โครงการการจัดการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวของเครือข่ายสภา

องค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคาม หัวหน้าโครงการ นายสถิต สายหยุด

ดร.กฤษฎา บุญชัย

1. สิ่งที่เราอยากรู้ในการวิจัยครั้งนี้คืออะไร เรื่องที่เราอยากรู้จริงๆ
2. สรุปสิ่งแรกที่ยากหา 1. วิธีพัฒนาคุณภาพข้าว และทำอย่างไรที่จะยกระดับให้ดียิ่งขึ้น 2. การเพิ่มมูลค่าข้าว จะต้องมีความเข้าใจไปหาคำตอบจากความต้องการของตลาดด้วย เราคิดว่าจะไปแข่งกับเขาแบบไหน 3. เรื่องการรวมตัว มี 15 พื้นที่จะรวมกันอย่างไร จะนำไปสู่การสร้างเศรษฐกิจอย่างไร
3. ประเด็นที่น่าเสนอเอาเข้ามาในความเป็นมาให้ชัดเจน เป็นคำใหญ่ๆ เช่น การจัดการเมล็ดพันธุ์ ถ้าเราลงให้ชัดจะทำให้ชาวบ้านง่ายต่อการสื่อสาร

4. เรื่องเมล็ดพันธุ์สถานการณ์ใหม่ๆ เปลี่ยนไป 1) เรารู้เรื่องโลกร้อน ถ้าโลกร้อนขึ้น พันธุ์ข้าวเดิมจะเริ่มไม่ได้ผล ระบบนิเวศธรรมชาติจะเปลี่ยน มีการปรับตัวกับสถานการณ์ใหม่อย่างไร อยากเห็นชาวบ้านคิดและปรับปรุงพันธุ์ที่เหมาะสมกับตัวเองให้ได้ 2) มีแต่คนเผาคนแก่ ไม่มีแรงงาน จะมีพันธุ์ข้าวไหนที่ไม่ต้องใช้แรงงานมาก 3) ข้าวสำหรับคนกินมันมากกว่าอิม แต่แสวงหาคุณค่า เช่น ลดอ้วน เป็นต้น ถ้าเราต้องการตลาด ก็ต้องพยายามหาเพื่อให้ตอบโจทย์ทั้งข้างในและข้างนอก 4) ธุรกิจใหญ่ๆ เล่นเรื่องเมล็ดพันธุ์ข้าวกันหมดแล้ว ดังนั้น ถ้าเราสูญเสียการผลิตพันธุ์ข้าวของตัวเอง เราไม่มีอนาคตแน่ ทำอย่างไรที่สภาองค์กรชุมชนจะมีระบบหนุนเสริมอย่างไร สนับสนุนอย่างไร ทำให้เกิดนโยบายอย่างไรที่จะหนุนชาวบ้านให้ต่อเนื่อง เข้มแข็ง นี่คือ หน้าที่ คือ รูปแบบการสนับสนุนที่ชัดเจน

ผศ.ดร.บัญชากร แก้วส่อง

1. สภาองค์กรชุมชนไม่ใช่หาความรู้แค่กลุ่มพื้นฐาน ต้องเน้นการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนด้วย ต้องสร้างประชาธิปไตยของชุมชนให้ได้ ถ้าไม่เดินตรงนี้ก็แตกต่างจากงานวิจัยชาวบ้านทั่วไป
2. ความรู้เดิมเรื่องการคัดเมล็ดพันธุ์ให้พอภายในกลุ่มทำอย่างไร ความรู้แบบนี้งานชุดนี้น่าจะเคยมีมาก่อนแล้ว เมื่อเคยมีมาก่อนแล้วจะช่วยกลุ่มพัฒนาโจทย์ที่ไม่ซ้อนงานเดิมเป็นอย่างไร ที่จะได้งานใหม่ ความรู้ใหม่
3. กลุ่มนี้ทำเรื่องเมล็ดพันธุ์มานาน ความรู้เป็นความรู้เดิม แล้วมีความรู้ใหม่อะไรที่อยากรู้
4. คนหนุนควรรู้ว่าการคัดเมล็ดพันธุ์ที่ทำามีอะไร แล้วสิ่งที่อยากรู้มีอะไร เพื่อจะได้รู้ว่าสิ่งที่รู้แล้วกับสิ่งที่อยากรู้ใช้หรือไม่ บางอย่างอาจไม่ต้องทำวิจัย
5. สำคัญคือคนหนุนงาน เมล็ดพันธุ์ทำมานาน พอมีความรู้อะไรที่จะแลกให้พอๆ นักวิจัยชัดขึ้น เพื่อปรับให้เข้ากับปัญหาที่ต้องการทำเพื่อหาความรู้จริงๆ ไม่ต้องมาค้นทุกอย่าง แค่มีปัญหแบบนี้ ความรู้ที่เคยมีมีอะไรบ้าง เขาถึงให้บททวนวรรณกรรม งานวิจัยเดิม แล้วที่ผ่านมาก่ออย่างไร เหมาะหรือไม่
6. คงต้องฝากเพราะ สกว.ให้น้ำหนักกับการขึ้นโจทย์เป็นเรื่องแรก เพราะวิธีการไปได้เอง ถ้าโจทย์ไม่ดีก็ไปไม่ได้ จะไปได้อย่างไร เราจะอธิบายได้อย่างไรว่าต่างกับพื้นที่อื่นอย่างไร
7. ชุดแม่ต้องทำให้แตกต่างและสำคัญให้ได้ การใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นตัวตั้งรู้สึกยังไม่มี อยากเห็นสภาองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งใช้วิธีการที่ทำเรื่องแผนแม่บทชุมชน เป็นเครื่องมือและทิศทาง ที่จะวางอนาคตตัวเองได้
8. เรากำลังหาช่องทางที่ช่วยให้การจัดการชีวิตของเกษตรกรเพื่อให้การจัดการเมล็ดพันธุ์ของตัวเองได้อยู่ได้เป็นอย่างไร
9. ดูตัวไถ่เวลา พ.ศ.มาเรื่อย มันไม่จบ ได้เงินมาทำแล้วยังไง ไม่มีบอก แต่ตอนท้ายจบไม่ลง
10. ดึงแบบองค์กรรวมได้ไหม ชี้ให้ตรงเป้าได้ไหม อยากรู้อะไร อยากทำอะไร แต่จะทำเรื่องนี้ต้องรู้อะไรถึงจะทำได้
11. เป็นโจทย์พัฒนามากไป ยังไม่ใช่งานวิจัย
12. ไถ่ตรงๆ ชาวบ้านอยากทำอะไร อยากเห็นอะไร แล้วอยากรู้อะไร แล้วจะทำอย่างไร ใล่ง่ายๆ
13. สำคัญคือ ต้องซักให้ได้โจทย์ก่อน

14. เรื่องนี้เป็นเรื่องที่คาดหวังว่ากลุ่มนี้จะช่วยได้ เพราะเรื่องเมล็ดพันธุ์ต้องต่อสู้หนัก น่าจะใช้พลังของ
สภาชุมชนในการเคลื่อนไหว แต่ต้องมีภาคีเคลื่อนไหว ปัญหาคือขี่ไม้ซัด ปัญหาเมล็ดพันธุ์ขององค์กร
ชุมชนคืออะไร ต้องต่อสู้กับผู้อื่นหรือไม่
15. ต้องพูดว่าชาวบ้านมีปัญหาอะไร นี่สำคัญ โจทย์จะออกมาตามปัญหาที่ต้องการ
16. การออกแบบการเคลื่อนไหวถ้าจะใช้สภาองค์กรชุมชนในการเคลื่อนไหว
17. ต้องไล่โจทย์ให้ชัด ปัญหาไม่ลึก ถ้ามองไปอีก ให้ลึก แต่ทำให้มันง่าย ในโจทย์ที่ควรเป็น
18. ถ้าจะขยับปรับให้เข้มข้น ไล่โจทย์ให้เห็น อย่าลงมาโดยไม่รู้ว่าเป็นอะไร เช่น เราไม่มีข้าวกิน เราก็กิน
ข้าวกิน แต่ต้องไล่ให้เห็นว่า ระบบที่ช่วยกันไม่มี ที่นาไม่มี เป็นต้น ไล่ไปให้ชัด
19. เรื่องวิธีการไม่ห่วง แต่ห่วงเพราะเป็นระบบข้าว พื้นที่เยอะความเคลื่อนไหวอยู่ตรงไหน
20. อยากเห็นงานวิจัยท้องถิ่น คือ ชาวบ้านลุกขึ้นมาจัดการปัญหาของตนเอง ย้อนให้กลับไปทำงาน
วิจัยเพื่อท้องถิ่นพื้นฐาน
21. พื้นที่รู้เมล็ดพันธุ์ตัวเองให้ชัดเจน
22. จะเดินอย่างไร เดินโดยที่มีชาวบ้านเป็นฐานและเป็นหลัก
23. ลองจัดกระบวนการให้เกิดการเคลื่อนไหวทั้ง 15 พื้นที่
24. ต้องแบ่งให้ชัด กลุ่มแรกเป็นเรื่องการจัดการและสร้างคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ อีกกลุ่มเป็นเรื่องการ
จำหน่าย กลุ่มที่พื้นเรื่องเมล็ดพันธุ์พื้นฐานแล้วต้องเป็นเรื่องการตลาด
25. สำคัญคือ อยากให้ไปเคลื่อนไหวทางด้านเมล็ดพันธุ์
26. กลุ่มต้องมองเชิงการเคลื่อนไหวมากกว่าทำงานแบบพื้นฐาน ที่เป็นปกติ ที่จะนำไปสู่การจัดระบบ
ควบคุมคุณภาพแบบชาวบ้านให้ชัดเจน
27. เป็นการสร้างกฎเกณฑ์ มาตรฐานจากภาคประชาชน ต้องคิดเรื่องแบบนี้
28. ต้องหาความรู้แบบพื้นฐาน คือ การจัดการเมล็ดพันธุ์ การรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง การเคลื่อนไหวต่อ
ชุดแม่ต้องโยงใยเข้าไปให้ได้
29. ต่อไปข้างหน้า ทีมใหญ่ต้องหาความรู้ทางกฎหมายมาให้ทีมนี้เรียนรู้ไปด้วย สิ่งที่กำลังกดดันและ
ครอบงำอยู่ ต้องหามา ให้ช่วยกันหา
30. คิดยาก เพราะพื้นที่เยอะ
31. ชื่อได้ มีอยู่ 2 ตัวที่อยากรู้ คือ ถ้าจะไปสู่ธุรกิจจะได้อย่างไร
32. คำถามวิจัยรองกว้าง ถ้าจะทำกิจกรรมจะต้องทำให้รู้ว่าจะอะไร

คุณสุเมธ ปานจำลอง

1. ทำไมถึงต้องทำเรื่องนี้เดิมเข้าไปในส่วนพารากราฟที่ 2 – 3 ว่าทำไมถึงใช้สภาองค์กรชุมชนมาทำ
15 พื้นที่จะทำได้อะไรหรือไม่
2. เจื่อนไขไม่รู้ว่าจะไปสู่การจัดการเรื่องนี้ได้หรือไม่
3. ประเด็นที่ 2 เรื่อง พรบ.พันธุ์พืช ที่ว่าช่วยอะไรได้บ้าง เดิมเข้าไปเพื่อตอบโจทย์น่าจะดี
4. เครือข่ายสภาองค์กรชุมชนเกิดขึ้นอย่างไร มีกฎหมายอะไร เจื่อนไข และข้อจำกัดจะนำไปสู่อะไร
เดิมเข้าไป
5. พูดถึงข้อจำกัด แล้วจะหาคำตอบอย่างไร ต้องไปดูใน พรบ.ว่ามีตัวไหนจัดการได้

6. 15 พื้นที่จะทำอย่างไรให้เป็นจริง ต้องอธิบายให้เห็นว่าเป็นอย่างไร มีปัจจัยอะไรบ้างในการทำให้สำเร็จ เขียนให้เห็นว่า 15 ตำบลมีกิจกรรมอะไรที่จะร่วมกันในการทำงาน

3. โครงการการพัฒนาศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดมหาสารคาม หัวหน้าโครงการ นางกรชนก นานาอำเรือง

ผศ.ดร.บุญชู แก้วส่อง

1. คู่มือกับสิ่งที่เล่ามาไม่เข้ากัน ทำไมต้องเป็นถั่วลิสง ต้องทำให้ชัด พูดถึงการบริโภค ประโยชน์ของการขยายต่อ ทำไมต้องเป็นศูนย์ไม่เห็นในความเป็นมา เมล็ดพันธุ์ไม่มีคุณภาพเกี่ยวอะไรกับศูนย์ โจทย์เรื่องศูนย์คืออะไร
2. พยายามเขียนให้เชื่อมโยง เช่น เมื่อได้เมล็ดพันธุ์แล้วก็รวบรวมแล้วเป็นศูนย์ เป็นศูนย์แล้วทำไมต้องพัฒนา พัฒนาแล้วยังไง สุดท้ายที่อยากเห็นคืออะไร ไม่อยากให้กระโดดข้ามไป อยู่ๆ เป็นศูนย์ ต้องอธิบายให้เห็น
3. มีศูนย์แล้วต้องดึงออกมาให้เห็นว่าศูนย์มีปัญหาอะไร ความรู้ที่อยากรู้คืออะไร
4. เท่าที่ฟังเป็นเรื่องของการอยากหาความรู้เรื่องเมล็ดพันธุ์ ไม่น่าจะเกี่ยวกับศูนย์
5. ปัญหาอยู่ตรงไหน ต้องไล่ไปให้ชัดว่าทำไมต้องไปต่อ
6. เป้าหมายจริงๆ ของศูนย์สุดท้ายเห็นอะไร
7. ถ้าเป็นศูนย์เมล็ดพันธุ์จะมีการควบคุมคุณภาพอย่างไร
8. เดิมข้อมูลว่าทำไมต้องเป็นศูนย์ มีปัญหาอะไร ทำไมถึงต้องพัฒนา แล้วทำไมต้องขยาย โยงโยกกับสถานการณ์ที่กำลังต้องการเรื่องนี้
9. ความเข้มข้นของการมีส่วนร่วมของชาวบ้านโครงการที่แล้วเป็นอย่างไร
10. ตอนบอกเรื่องทำไมต้องปลูกถั่วลิสงต้องบอกให้เห็นด้วยว่าเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจอย่างไร

ดร.กฤษฎา บุญชัย

1. ศูนย์มีอยู่แล้วจะไปพัฒนาทำไม อยากได้อะไรกันแน่ เหมือนอยากได้เมล็ดพันธุ์ที่ดี งานวิจัยปีแรกได้หรือยัง ตอนนี้พอใช้หรือยัง เมล็ดพันธุ์ที่ผลิตได้ ทั้งคุณภาพ การเพิ่มผลผลิต เชิงเทคนิคพอใจหรือยัง
2. โจทย์เรื่องการพัฒนาต้องทำต่อ เพื่อยกระดับเรื่องนี้ให้ดีขึ้นหรือไม่ แล้วดีที่ที่สุดคืออะไร ช่วยอธิบายเพิ่มเติมให้ชัดเจน
3. ศูนย์นี้อยากจะรู้อะไรเกี่ยวกับการวิจัยนี้
4. เท่าที่ฟังดูสามารถแตกเป็น 3 โครงการวิจัย
5. เราอยากรู้ 3 เรื่อง แล้วจะแบ่งทำอย่างไรในโครงการเดียว
6. ทีมวิจัยมีโจทย์ 3 เรื่องจะแบ่งกันอย่างไร พร้อมสำหรับการทำ 3 เรื่องหรือไม่
7. ถ้าโยกกลับไปยังโครงการแม่ ต้องกลับไปตอบโจทย์ด้วยว่า ถ้าสามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ ทำศูนย์ได้ดีแล้วจะตอบโจทย์เศรษฐกิจของชุดอย่างไร ถ้าทำเสร็จเราต้องตอบได้ ว่าวิธีการนี้ จะยกระดับเศรษฐกิจให้เข้มแข็งขึ้น

คุณสุเมธ ปานจำลอง

1. ทำไมต้องถั่วลิสง ความสำคัญของถั่วลิสงอยู่ตรงไหน ข้อมูลการนำเข้าถั่วลิสงที่ประเทศไทยบริโภค อยู่ ให้เอามาใส่หน่อยว่า ทำไมต้องถั่วลิสง
2. พื้นที่นี้เป็นพื้นที่ปลูกถั่วลิสงมานาน เป็นการปลูกพืชหลังนาที่ตอบโจทย์ทางสังคมนอกเหนือจากการปลูกข้าว ทำไมพื้นที่อื่นปลูกไม่ได้ ลักษณะพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การปลูกถั่วลิสง ใส่ข้อมูลเข้าไป ว่าเหมาะสมอย่างไร เพราะเป็นโครงการต่อยอด พันธุ์ถั่วที่ปรับปรุงในพื้นที่ ถั่วลิสงดีเป็นอย่างไร
3. เขียนให้เห็นความสำคัญของการขยายผล ผลงานวิจัยที่เขียนไว้ เอามาใส่ไว้เพื่อให้เห็นความสำคัญของการขยาย
4. สิ่งที่เป็นปัญหาของชาวบ้าน เช่น เก็บเมล็ดพันธุ์ไม่ได้ ภาระกิจที่ต้องการทำศูนย์คืออะไร
5. ข้อมูลของเครือข่ายเกษตร ถั่วลิสงเป็นพืชที่ชาวนาโลกยกให้เป็นพืชมหัศจรรย์ เอาผลงานที่พบปีที่แล้วมาเขียนว่ามีคุณภาพอย่างไรที่อยากขยาย
6. อีกอย่างคือ ทำร่วมกับ อบต.ด้วย เขียนลงไปด้วย จะได้มั่นใจว่าทำศูนย์แล้วจะขยายได้แน่ เพราะมีความร่วมมือหลายฝ่าย เขียนให้เห็นศักยภาพหน่อย ว่าถ้าทำแล้วจะตอบโจทย์การขยายผลได้จริง

4. พัฒนาระบบการ รวบรวม และการเพาะขยายพันธุ์พืช เพื่อการจำหน่าย ของกลุ่มไพทอญ่า แฟกและเกษตรผสมผสาน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม หัวหน้าโครงการ

นางสาวเสาวภา หมีนแก้ว

ดร.กฤษฎา บุญชัย

1. วัตถุประสงค์การพัฒนาปรับปรุงพันธุ์กรรมเพื่อยกระดับขีดความสามารถในการจำหน่าย การตลาด
2. วัตถุประสงค์การพัฒนาการตลาด
3. วัตถุประสงค์ปัจจัยเงื่อนไขที่เราทำมา มีปัจจัยเงื่อนไขอะไร
4. อะไรที่เป็นสิ่งที่สนใจ เป็นโจทย์ร่วมกัน กล้วย หม่อน และสมุนไพรร
5. พื้นที่วิจัย 9 หมู่บ้าน สมาชิกกลุ่มการปลูกทั้ง 3 กลุ่มนี้ ถ้ามีการวิจัยจะคิดเป็นกี่เปอร์เซ็นต์ สามารถเป็นเศรษฐกิจของหมู่บ้านได้หรือไม่ มีกี่ครัวเรือน สัดส่วนครัวเรือนที่เป็นเป้าหมาย
6. ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านทั้ง 9 หมู่บ้านเป็นอย่างไร มีหนี้สินเยอะหรือไม่ รายได้หลักคืออะไร
7. ข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจและการดำรงชีพของชุมชนเพิ่มเติมเข้ามาจะทำให้เห็นว่าถ้าเราทำพืช 3 อย่างนี้จะนำไปสู่การสร้างเศรษฐกิจอย่างไร
8. มีการแบ่งงานกันอย่างไร วิธีการทำงานวิจัยร่วมกันเป็นอย่างไร น่าจะแบ่งการศึกษาให้ชัดเจน ศึกษาให้ลึกให้ต่อเนื่อง แสวงหาความรู้ทั้งในและนอกชุมชน ดูเชิงการพัฒนา ผลผลิต ระบบ นิเวศ ตลาด การจัดการเรื่องระบบการแบ่งปันข้อมูล แบ่งปันงบประมาณ
9. ยังไม่เห็นภาพชัดเจนไม่รู้ว่าจะทำวิจัยยังง
10. ถ้าเป้าหมายที่เราตั้งเป็นเรื่องยาก เราอาจลดเป้าหมายได้หรือไม่ โจทย์จะจำกัดอยู่ที่การเร่งผลผลิต อาจไม่ใช่สิ่งที่ดีที่สุดก็ได้

11. โจทย์ที่น่าสนใจ คือ เราคิดถึงออเดอร์จากโรงงานด้วยหรือไม่ เราหวังคนจากใครมากกว่ากัน ระหว่างโรงงานกับคนทั่วไป
12. กำหนดกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน จะได้นำไปสู่การหาตลาดมากขึ้น
13. อยากให้ทำงานเป็นทีม มีการเจาะลึกข้อมูล
14. กระบวนการแสวงหาความรู้เราต้องช่วยกันออกแบบวิธีการแต่ว่าต้องอยู่บนเศรษฐกิจร่วมของชุมชนด้วย
15. ให้ความสำคัญกับการศึกษา ทดลอง วิธีการวิจัยมีการกล่าวไว้คร่าวๆ ระเบียบวิธีวิจัยยังไม่ได้มีการจำแนก ระบุวิธีการน้อยกว่าทำอะไรบ้าง

ผศ.ดร.บัญชา แก้วสอง

1. พันธุ์พืชพวกนี้ถ้าจะเอาพันธุ์พืชเพื่อการจำหน่ายก็เห็นเขาทำกันเยอะ มันจะทำวิจัยตรงไหน
2. ปัญหาจริงมันคืออะไรกันแน่
3. เรื่องเกษตรกรรมยั่งยืนเป้าหมายการเดิมเพื่ออะไรกันแน่
4. กำลังคิดอะไรกันอยู่ พืชที่ว่ามาสำคัญขนาดไหน เป็นหัวใจอะไรของเกษตรกรรมยั่งยืน จะเป็นเรื่องการค้าได้ขนาดไหน
5. สงสัยว่าถ้าเป็นเรื่องพันธุ์ มีขายอยู่ทั่วไป ทำไมต้องวิจัย วิจัยอะไร วิจัยทำไม ถ้าเป็นวิจัยพื้นฐานไม่น่าจะใช้
6. ยังไม่เห็นเป้า ต้องเห็นเป้าว่าเพื่ออะไร ลูกค้าคือคนกลุ่มไหน คือคนที่เราจะขยายไปทำเกษตรกรรมยั่งยืนใช่หรือไม่ กลุ่มคนที่ไปทำตรงนี้ทำได้เยอะหรือยัง พ่อค้ามารับสินค้า คนก็เลยสนใจจะปลูกมากขึ้น เรากำลังจะทำพันธุ์ขาย ต้องตั้งคำถามต่อว่า เราจะไปถึงธุรกิจการขายพันธุ์พอจะเป็นธุรกิจสักขนาดไหน ถ้าไม่มากพอ การวิจัยก็กว้างยาก ถ้าเห็นภาพชัดว่า กำลังขยายตัวแบบนี้ มีต้นทุนแบบนี้ ยังขาดอีกเยอะ
7. ไม่แน่ใจว่าเป็นเรื่องพันธุ์กรรม คนรุ่นใหม่ หรือตลาด เป็นเรื่องพันธุ์กรรม สนใจในเรื่องการฟื้นฟูรักษา และนำพันธุ์กรรมมาสร้างรายได้ จะสร้างอย่างไร เพื่อจำหน่ายสิ่งที่อยากเห็นคือ คนที่มาซื้อเป็นใครมากน้อยขนาดไหน รูปแบบจำหน่ายเป็นอย่างไร
8. พันธุ์กรรมเหล่านี้สำคัญอย่างไร ถึงพอจะเป็นรายได้
9. ความรู้เหล่านี้จะมีผลอย่างไร จะสร้างเศรษฐกิจขนาดไหน
10. ถ้าบอกว่าทำพันธุ์เพื่อการจำหน่าย ความต้องการพันธุ์มีมากน้อยแค่ไหน จะกลายเป็นความรู้เรื่องเทคนิค แล้วไม่ไปสู่เป้าหมายของพันธุ์กรรมจริงคือ อะไร ชุดใหญ่ต้องการเอาเครือข่าย เอาเครือข่ายเพื่อไปสร้างเศรษฐกิจ เมื่อสร้างเศรษฐกิจ เน้นการจัดการมากขึ้น
11. ถ้าทุกคนทำ ตลาดอยู่ที่ไหน เหมือนการส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนทั่วไป จะเอาเรื่องเมล็ดพันธุ์มาเป็นธุรกิจ อยากให้คิดให้ชัดว่าคนที่ได้ประโยชน์จากธุรกิจจำนวนมากพอ ต้องมีพื้นที่และกลุ่มคนที่ขยับทำธุรกิจแบบนี้ที่มากพอ
12. เห็นความตั้งใจ แต่ไม่รู้จะขยับอย่างไร
13. ถ้าใช้กลุ่มเดิมต้องเป็นกลุ่มคนที่ชัดๆ เศรษฐกิจที่เกิดจากกล้วย สมุนไพร หม่อน มากน้อยขนาดไหน

14. จะอธิบายแบบยังไงให้ชัด
15. ต้องปรึกษากับทางทีมที่เลี้ยงว่าจะเอาอย่างไร
16. จะเป็นโจทย์วิจัยพันธกรรมในเรื่องนี้อย่างไร
17. ถ้าเป็นระบบการขายเลย สินค้าก็ไม่พอ ยังมีจุดอ่อนอยู่หลายที่
18. คำว่าไม่พอขาย ปริมาณต้องเท่าไร
19. การค้าพันธุ์ไม้ ต้องเป็นคนที่ไม่ใช่สร้างพันธุ์แต่เอาพันธุ์ไม้ไปปลูก ระบบแบบนี้การขยายตัวของเกษตรกรรมยั่งยืนจะไปเร็ว เหมือนปุ๋ยอินทรีย์ถ้าสร้างปุ๋ยที่เข้าถึงได้ง่าย ระบบตัวนี้เป็นระบบที่ต้องการ
20. โจทย์จะเป็นอะไร มองไม่ออก เรากำลังพูดถึงความรู้ของพันธกรรมแบบนี้ไปสู่คนที่จะขยายขายต่อ ถ้าพูดถึงการเพาะขยายไม่จำเป็นต้องวิจัยแบบกลุ่ม ทำคนเดียวได้เลย ถ้าเป็นเรื่องกลุ่มจะเป็นอย่างไร
21. ถ้าสามารถจัดระบบเรื่องการค้าพันธุ์พืชของเกษตรกรรมยั่งยืนทุกอย่างระบบการค้าแบบนี้ทำให้คนเข้าถึง พืชแบบนี้จะทำให้คนเข้าถึงได้ง่ายยังไง เรากำลังเอาพันธกรรมไปสู่การตลาดเป้าหมายคือ ต้องการคนที่เข้าถึงเรื่องแบบนี้ได้ง่ายขึ้น
22. ต้องเอาเรื่องการขายเป็นตัวหลัก เรื่องราวที่เป็นการขาย
23. มองดูแล้วเป็นเรื่องการขายพันธกรรมเพื่อการขาย ต้องมีเรื่องราวได้เข้ามาให้ชัด ระบบการจัดการจัดการอย่างไร จะพัฒนาให้ไปไกลได้อย่างไร
24. ช่วยดึงมาให้ชัดว่าตัวจำหน่าย โอกาสเกิดเศรษฐกิจมากน้อยขนาดไหน แล้วเราจึงต้องลงมาพัฒนาพันธุ์ แล้วจะได้ประโยชน์มากน้อยแค่ไหน
25. ความรู้เรื่องกลุ่มทางการตลาดสำคัญ ถ้าเห็นเป้าสุดท้ายชัดเจน เล่นตลาดจากเป้าที่เราจะไป ไม่ใช่เรื่องของคนที่กำลังทำ บทเรียนการตลาดเราเห็นชัดว่า คนส่งเสริมการผลิตไปได้ซ้ำ
26. ใช้เรื่องการตลาดเดินเรื่องการฟื้นฟูพันธกรรมก็ได้
27. งานวิจัยต้องเห็นเป้าสุดท้ายแล้วย้อนกลับมายังจุดเริ่ม ต้องเห็นเป้าให้ชัดก่อน

5. โครงการค้นหาแนวทางการค้าเมล็ดพันธุ์อินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน หัวหน้า

โครงการ นางสาวแก้วตา ศรีจันทร์

ผศ.ดร.บุญชู แก้วส่อง

1. สนใจเรื่องพันธกรรมไปสู่การค้า ตัวที่น่าสนใจคือ วิสาหกิจชุมชนเรื่องการค้าพันธกรรมควรเป็นอย่างไร ถ้าทำได้ก็จะเป็นประโยชน์กับชาวบ้านนำไปสู่การขยายตัวของเกษตรกรรมยั่งยืน
2. รูปแบบการจัดการวิสาหกิจที่จะไปค้าพันธกรรมตกลงทำอย่างไรกันแน่
3. จุดเริ่มควรเริ่มที่ปลายแล้วย้อนกลับมาหาเหตุ ต้องมองเห็นสินค้า มองเห็นลูกค้า มองเห็นการจัดการ มองถึงรายได้ที่จะเกิด ก็จะมองถึงสินค้าไม่พอ สินค้าไม่ดีพอ ถ้าเริ่มที่เราเราไม่รู้ว่าคนจะซื้อคือใคร
4. เกิดรายได้เท่าไรให้กับผู้ผลิต
5. ถ้าเดินดีดีจะเห็นระบบของวิสาหกิจการค้าเมล็ดพันธุ์ หาความรู้ลองเดินเพื่อผลักดันให้ผ่านเรื่องกฎหมายได้อย่างไร

6. เข้าไม่ถึงลูกค้าจะเข้าถึงวิธีไหน วิสาหกิจต้องเห็นพวกนี้ แต่ละกลุ่มน่าจะมีช่องทางของตัวเองบางระดับไม่ใช่การค้นหาคะบวนการผลิต ต้องค้นหาความรู้ทางการตลาด คือ ต้องหาความรู้การตลาดที่เขาทำอยู่ ทำแล้วดีหรือไม่ดีอย่างไรจะออกแบบการควบคุมอย่างไร ออกแบบยี่ห้ออย่างไรเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร
7. เวลาทำความเข้าใจการสูง ปังเจกทำไมพอ ระบบการค้าจะทำอย่างไร หาความรู้เรื่องการรวบรวมสินค้าทำอย่างไร
8. จะสนใจให้คนเอาสินค้าไปทำการผลิตต่อทำอย่างไร ถ้าทำจะเป็นรูปแบบของวิสาหกิจชุมชน
9. วิสาหกิจชุมชนตั้งขึ้นมาเพื่อเอาเงินช่วยไม่ได้เดินบนฐานความรู้ แต่ของเราต้องเดินบนฐานความรู้ รู้ว่าทำกับลูกค้าแบบไหน เกิดรายได้แบบไหน เกิดขึ้นมากน้อยขนาดไหน มีจุดอ่อนอะไรที่ต้องปรับแก้ ในกลุ่มผู้ซื้อ/ลูกค้า มีจุดอ่อนอะไรที่เราเข้าถึงไม่ถึง ตัวเราเองมีจุดอ่อนอะไร ต้องพัฒนาอะไรต่อ ต้องยกระดับอะไร
10. ระบบการจัดการไม่เหมือนกัน กลุ่มเป้าหมายอาจซ้อนหรือต่างกันบ้างก็ได้ เอาการคำนาระบบ และการจัดการของเรา การเปลี่ยนแปลงถึงจะมีพลัง วิธีการผลิตสินค้าจะปรับแบบไหน ถึงจะตรงกลุ่มเป้าหมาย
11. เมล็ดพันธุ์ระบบการค้าเป็นอย่างไร ไม่ชัดเหมือนผ้าที่มีลายพื้นบ้าน แบบนี้ไม่รู้จะขายยังงั้นในเรื่องเมล็ดพันธุ์ พอทำวิสาหกิจตัวสำคัญไม่อยากเห็นวิสาหกิจของชาวบ้านเป็นแบบเวทมนิยม คนซื้อเพราะสงสาร อยากให้ขายแบบแฟร์เทรด แฟร์กับทุกอย่าง แฟร์กับโลก แฟร์กับคนซื้อ แฟร์กับคนขาย ฯลฯ
12. ทั้ง 4 เรื่องเป็นเรื่องสำคัญเป็นทางออก เรื่องตัวเลขข้อมูลต้องชัดเจน ก่อนทำเศรษฐกิจเป็นแบบไหน หลังทำเป็นแบบไหน เปรียบเทียบให้เห็นเชิงตัวเลข อธิบายเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นให้ได้
13. แนะนำให้ทั้งหมดทุกโครงการทำในลักษณะรูปแบบการทำวิสาหกิจ เพื่อการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์
14. วัตถุประสงค์ข้อ 1 ต้องศึกษาสินค้าที่เรามี รู้จักคนที่จะซื้อ วิธีการ ระบบการขาย สินค้าไม่เป็นที่ต้องการก็ย้อนดูว่าเป็นอย่างไร

ดร.กฤษฎา บุญชัย

1. สิ่งที่เราหวังสูงสุดคือ เรื่องแนวทางการค้า ช่องทางการค้าใช่หรือไม่ ลองอ่านที่มาและความสำคัญ พูดถึงคำถามที่น่าสนใจหลายเรื่อง เช่น การพัฒนาคุณภาพ การพัฒนาพันธุ์ให้เหมาะสมกับพื้นที่ เรื่องการตลาดที่ยังไม่ได้สื่อสารออกไปข้างนอก ปัจจุบันเงื่อนไขที่มากกระทบทั้งภายในและภายนอก ถ้าเอาสิ่งที่พูดมาทั้งหมดไม่ใช่เรื่องแนวทางการค้า
2. แนวทางการค้า 1. จะวางสินค้าอย่างไร 2. จะผลิตสินค้าอย่างไร 3. จะเน้นกลุ่มเป้าหมายไหน ตก ลงอยากทำอะไรเป็นหลักเป็นรอง ระหว่างการพัฒนาการผลิตให้มีคุณภาพ มีเงื่อนไขสนับสนุน หรือจะเน้นเรื่องแนวทางการค้าไปเลย ลองเลือกดูว่าอันไหนสำคัญและอยากทำ
3. การตอบโจทย์เรื่องการค้า หาช่องทางการตลาดกับเรื่องพันธุ์เป็นการตอบโจทย์คนละเรื่อง
4. ถ้าจะทำ 2 เรื่องนี้ใช้วิธีการคนละแบบ และจะมีทีมที่จะต้องแบ่งกันทำ จะเกิดความสับสนว่าอะไรคือเรื่องหลักเรื่องรอง ลองคิดดูว่าจะให้น้ำหนักทางไหน

5. หลายเรื่องอาจเป็นการศึกษาจากข้างนอกไม่ใช่ศึกษาเฉพาะในชุมชน เป็นวิชาว่าด้วยการบริหาร การค้าไปเลย
6. เป้าหมายการค้าไม่ใช่เพียงแค่ว่าได้ แต่เพื่อการขยายเมล็ดพันธุ์ไปสู่สมาชิก รายได้เป็นตัวเสริม เป้าหมายคือ ให้เกิดการขยายผลด้านเกษตรกรรมยั่งยืน

คุณสมบัติ ปานจำลอง

1. เหตุผลทำไมต้องเป็นวิสาหกิจเขียนให้ชัด
2. ทีมวิจัยมีที่มาอย่างไร เขียนสถานะของแต่ละคน และเอาศักยภาพของบางคนที่ทำมาแล้วเขียนให้เห็นว่ามีที่มามากกว่าทำไมต้องทำ
3. เพิ่มต้นทุนว่างานนี้ยกระดับไปยังไง แนวทางของวิสาหกิจคืออะไร
4. เขียนไว้ในนิยามเรื่องการค้าที่เป็นธรรม คุณค่าและความหมาย

3.6.7 การเรียบเรียงและจัดทำรายงานข้อเสนอโครงการ 3 ครั้ง คือ

ครั้งที่ 1 วันที่ 29 ตุลาคม 2561 ที่บ้านสวนชุมแสง บ้านดอนยม ตำบลท่าขนอย อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีผู้เข้าร่วม 2 คน ประกอบด้วยทีมวิจัยโครงการชุดพันธุ์กรรม 2 คน วันนี้มีเป้าหมายเพื่อเรียบเรียงข้อเสนอโครงการสกว. เพื่อจัดส่งให้ สกว.ฝ่ายท้องถิ่น หลังจากที่ได้จัดเวที เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2561 แล้ว ทีมวิจัยทั้ง 5 โครงการ ได้จัดปรับตามข้อเสนอของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยที่โครงการย่อยทั้ง 4 โครงการ ได้เพิ่มรายละเอียดตามข้อเสนอผู้ทรง และส่งมาให้ทีมวิจัยโครงการชุดพันธุ์กรรมช่วยเพิ่มเติมอีกครั้ง ผลการดำเนินงาน ทั้ง 5 โครงการจัดทำรายละเอียดข้อเสนอโครงการเสร็จสมบูรณ์

ครั้งที่ 2 วันที่ 15 พฤศจิกายน 2561 เวทีทบทวนเป้าหมายโครงการชุดโครงการและโครงการย่อย จัดขึ้นที่เรือนแก้วรีสอร์ท ตำบลเกิ้ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม มีผู้เข้าร่วม 6 คน ประกอบด้วย ชุดโครงการตลาด 2 คน ชุดโครงการพันธุ์กรรม 2 คน กลไกฯ 1 คน และเจ้าหน้าที่ สกว.ฝ่ายเพื่อท้องถิ่น 1 คน โดยมีกลไกประสานงานภาคอีสานเป็นคณนำแลกเปลี่ยน เริ่มต้นจากการทบทวนเป้าหมาย การดำเนินงาน โครงการวิจัยที่ได้รับสนับสนุนจาก สกว. ตั้งแต่ปี 58 จนถึงปี 62 ต่อด้วยการทบทวนโครงการชุด โครงการย่อยที่จะขึ้นในปี 62 ผลการดำเนินงานดังนี้ ทบทวนเป้าหมายชุดพันธุ์กรรม ปีที่ 1 สถานะความคงอยู่ของเมล็ดพันธุ์พื้นบ้าน ปีที่ 2 กลุ่มองค์กรที่ทำพันธุ์กรรม ผลการดำเนินงานคือ การเก็บและกระจายพันธุ์ในระดับชุมชน และการสร้างมาตรฐานเพื่อพัฒนาเมล็ดพันธุ์ผักไปสู่ระบบการค้า และโครงการการใช้ประโยชน์ของพันธุ์กรรมข้าวพื้นบ้าน เป็นการหาทางเลือกในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าวพื้นบ้านให้เหมาะสมกับชาวบ้าน การหาพันธุ์ไก่ที่เหมาะสมในการเลี้ยงในบริบทพื้นที่ของเครือข่ายศูนย์ปราชญ์ ในการเลือก และพัฒนาพันธุ์เกษตรกรจะตัดสินใจจากพันธุ์ที่สามารถการสร้างเศรษฐกิจได้การพัฒนาพันธุ์กรรมในชุมชนที่ไม่มีกระบวนการกลุ่มดำเนินการเมื่อมีแนวทางหลังจากการวิจัยแล้วไม่สามารถออกแบบการดำเนินต่อเนื่องได้ และในกระบวนการอนุรักษ์ รวบรวม พัฒนาพันธุ์ นอกจากความสนใจส่วนบุคคล ต้องตอบสนองการเพิ่มการผลิต การสร้างมูลค่าจากเมล็ดพันธุ์ต้องมีการจัดการในระดับกลุ่มเกษตรกร และส่วนสำคัญที่สุดคือ การหาแนวทางดำเนินงานเครือข่ายเกษตรกรรมในด้านการสร้างสำนึกความเป็นเจ้าของเมล็ดพันธุ์ ข้อจำกัดสำคัญในการดำเนินงานของกลุ่มองค์กรเกษตรกรในการจัดการเมล็ดพันธุ์ได้แก่ การขาดการกำหนดเป้าหมายในการผลิตเมล็ดพันธุ์ การจัดการควบคุมการผลิตระหว่างกลุ่มกับสมาชิกผู้ผลิต และการรวบรวมผลผลิตเพื่อการจัดการ

จำหน่ายเมล็ดพันธุ์ ในกลุ่มระดับชุมชนไม่สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ได้อย่างหลากหลายและเพียงพอจากข้อจำกัดด้านพื้นที่และสถานะทางเศรษฐกิจ และการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์โดยกลุ่มองค์กรเกษตรกรเองก็ยังมีข้อจำกัดจาก พ.ร.บ. พันธุ์พืช พ.ศ. 2518 และในปี ที่ 3 ตลาดเมล็ดพันธุ์ รวมไปถึงการจัดการกองทุนเมล็ดพันธุ์ด้วย เช่น กลไกการควบคุมคุณภาพมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ ระบบการรวบรวมเมล็ดพันธุ์ รูปแบบตลาดเมล็ดพันธุ์ รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มด้านการตลาด เทคนิคเครื่องมือในการส่งเสริมด้านการตลาด ซึ่งจะมีโครงการชุดโครงการพันธกรรม 1 โครงการและ โครงการย่อย 4 โครงการ ดังนี้

1.โครงการกระบวนการจัดการกองทุนและตลาดเมล็ดพันธุ์ขององค์กรเกษตรกรภาคอีสานตอนกลาง โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้ 1) ศึกษากระบวนการดำเนินงานตลาดเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มองค์กรเกษตรกร 2) ศึกษาการบริหาร จัดการกองทุนเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มองค์กรเกษตรกร 3) ศึกษาการพัฒนากระบวนการจัดการกองทุนและตลาดเมล็ดพันธุ์ขององค์กรเกษตรกร มีกระบวนการศึกษา คือ พัฒนาโครงการวิจัยรายโครงการตามประเด็นชุดโครงการย่อย 4 โครงการ กลั่นกรองโครงการ พัฒนาศักยภาพนักวิจัยโครงการย่อย 4 โครงการ ติดตามหนุนเสริมโครงการในระดับพื้นที่ สรุปบทเรียนโครงการ เชิงเนื้อหา และเชิงกระบวนการวิเคราะห์ ศึกษาเอกสารร่วมกันระหว่างโครงการย่อย ถอดชุดความรู้ และเสนอรายงานการศึกษาระยะความก้าวหน้าโครงการ และระยะสิ้นสุดโครงการนำไปสู่ผลลัพธ์การสร้างการเปลี่ยนแปลงดังนี้ เกิดกลไก และกระบวนการดำเนินงานตลาดเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มองค์กรเกษตรกร เกิดการบริหารจัดการกองทุนเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มองค์กรเกษตรกร เกิดเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกลุ่ม องค์กรเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์กับหน่วยงานในพื้นที่เพื่อสนับสนุนการสร้างเศรษฐกิจจากเมล็ดพันธุ์พืช เกิดเครือข่ายวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ระดับภาคอีสานตอนกลาง และศูนย์เรียนรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์อินทรีย์ เมล็ดพันธุ์ข้าว 3 แห่ง เมล็ดพันธุ์ผัก 3 แห่ง

2.โครงการการจัดการกองทุนเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดมหาสารคาม โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้ 1) ศึกษาบริบทและสถานการณ์การปลูกถั่วลิสง 2) ศึกษาการจัดการผลผลิต ถั่วลิสง 3) ศึกษาการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปถั่วลิสง 4) บริหารจัดการกองทุนเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปถั่วลิสง มีกระบวนการศึกษา คือ การทำความเข้าใจร่วมกับชุมชนการทำวิจัย ประชุมทีมวิจัยอย่างน้อยเดือนละครั้ง เสริมศักยภาพทีมวิจัย การอบรมเสริมศักยภาพทีมวิจัย จะมีทั้งที่ทีมวิจัยจัดขึ้นเองภายใต้โครงการวิจัย เก็บและรวบรวมข้อมูลจะมีการเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์การศึกษา วิเคราะห์ข้อมูล การทดลองปฏิบัติการวิจัย การนำเสนอผลการวิจัย นำเสนอผลการวิจัย 2 ระดับ คือระดับชุมชน และระดับชุดโครงการ และระยะสิ้นสุดโครงการนำไปสู่ผลลัพธ์การสร้างการเปลี่ยนแปลงดังนี้ มีข้อมูลสถานการณ์การปลูกถั่วลิสง วิธีการจัดการผลผลิตถั่วลิสง การพัฒนาเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปถั่วลิสง การจัดการกองทุนเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง การสร้างการเรียนรู้ให้กับสมาชิก เกิดกลุ่มและขยายกลุ่มผู้ปลูกถั่วลิสง ตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดมหาสารคาม เกิดเครือข่ายความร่วมมือกับศูนย์วิจัยพืชไร่ และเกิดศูนย์การเรียนรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง

3.โครงการการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนและขยายผลของกลุ่มโพธิ์แก้วและเกษตรผสมผสาน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้ 1) ศึกษาบริบทและสถานการณ์ ของกลุ่มโพธิ์แก้วและเกษตรผสมผสาน 2) ศึกษาการบริหารจัดการกองทุนของกลุ่มโพธิ์แก้วและเกษตรผสมผสาน 3) ศึกษากระบวนการขยายผลการผลิตพันธุ์พืช และการจัดการของกลุ่มโพธิ์แก้วและเกษตรผสมผสาน 4) องค์ความรู้ ทุนเดิมบทเรียน การบริหารจัดการกลุ่ม การ

จัดการกองทุน การปรับปรุงแปลงพันธุ์ การกระจายพันธุ์ การสร้างการเรียนรู้ การพัฒนาเมล็ดพันธุ์ และ 5) ทดลองพัฒนาและปฏิบัติการวิจัย โดยมีโจทย์วิจัย คือ การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนและขยายผลของกลุ่มไผ่หญ้าแฝกและเกษตรผสมผสาน เพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์การสร้างการเปลี่ยนแปลงดังนี้ เกิดนักพัฒนาปรับปรุงพันธุ์พืชในกลุ่มและวิธีการการขยายพันธุ์พืชใหม่ๆ ที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูง เกิดนโยบายท้องถิ่นเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมพัฒนาปรับปรุงพันธุ์กรรมท้องถิ่นเข้าสู่แผนพัฒนาและข้อบัญญัติท้องถิ่น และเกิดศูนย์การเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดการจัดการกลุ่มเกี่ยวกับการผลิตและขยายพันธุ์พืชในระดับตำบล

4.โครงการการค้าเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์กลุ่มวิสาหกิจเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชน ของกลุ่มเกษตรกรภาคอีสานตอนกลาง โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้ 1) ศึกษาสถานการณ์การผลิตเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสานตอนกลาง 2) ศึกษาการบริหารจัดการการค้าเมล็ดพันธุ์อินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสานตอนกลาง 3) ศึกษาการค้าเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มเกษตรกรภาคอีสานตอนกลาง มีกระบวนการศึกษา คือ การพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การสรุปการวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอผลการวิจัย และระยะสิ้นสุดโครงการนำไปสู่ผลลัพธ์การสร้างการเปลี่ยนแปลงดังนี้ มีการผลิตเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ มีกลไกการควบคุมมาตรฐานและคุณภาพเมล็ดพันธุ์ มีระบบการรวบรวมเมล็ดพันธุ์เพื่อการค้า มีรูปแบบตลาดเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ เกิดเครือข่ายวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ภาคอีสานตอนกลาง เกิดการขยายกลุ่มผลิตเมล็ดพันธุ์ และเกิดศูนย์การเรียนรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ที่มีคุณภาพ

5.โครงการการจัดการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคาม โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้ 1) ศึกษากระบวนการผลิต และการควบคุมมาตรฐานการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพของสภาองค์กรชุมชน 15 ตำบล 2) ศึกษาการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพของสภาองค์กรชุมชน 15 ตำบล 3) ศึกษาการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชน มีกระบวนการศึกษา คือ การเตรียมความพร้อมทีมวิจัยฝึกการใช้เครื่องมือการวิจัย ปฏิบัติการศึกษาและรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและแปลผล ทดลองปฏิบัติการสรุปผลการวิจัย นำเสนอผลการวิจัย 2 ระดับ ชุมชน และระดับชุดโครงการ และระยะสิ้นสุดโครงการนำไปสู่ผลลัพธ์การสร้างการเปลี่ยนแปลงดังนี้ 1.มีข้อมูลกระบวนการผลิต และกลไกการควบคุมมาตรฐานการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพของสภาองค์กรชุมชน มีข้อมูลการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพของสภาองค์กรชุมชน มีระบบพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ข้าวจังหวัดมหาสารคาม เกิดกระบวนการพัฒนาองค์กรในการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวของกองทุนเมล็ดพันธุ์ข้าว มีรูปแบบการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัด เกิดเครือข่ายผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพ 15 ตำบล เกิดกลไกการติดตาม ควบคุมคุณภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว และเกิดการเชื่อมโยงผลผลิตและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวในระดับจังหวัด

ครั้งที่ 3 วันที่ 30 ธันวาคม 2561 ที่ศูนย์ประสานงานกลไกประสานสกว.ภาคอีสาน ตำบลแก้ง อำเภอมือจึง จังหวัดมหาสารคาม มีผู้เข้าร่วม 5 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัยศูนย์ประสานงานสกว.ภาคอีสาน 2 คน

สภาอภัยแห่งเบ่งงงคณมหาสารคาม 1 คน และทีมวิจัยชุดโครงการพันธกรรม 2 คน เป้าหมายการประชุมวันนี้ เพื่อปรับข้อเสนอโครงการชุดโครงการพันธกรรม 5 โครงการ ตามข้อเสนอของผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ผลการปรับข้อเสนอโครงการ ได้ปรับข้อเสนอทั้ง 5 โครงการ รายละเอียดดังนี้

1.โครงการชุดพันธกรรม หัวหน้าโครงการ คือ นายเรืองเดช โพธิ์ศรี

หัวข้อ	ข้อเสนอโครงการเดิม	ปรับข้อเสนอโครงการใหม่
ชื่อโครงการ	กระบวนการจัดการกองทุนและตลาดเมล็ดพันธุ์ขององค์กรเกษตรกรภาคอีสานตอนกลาง	กระบวนการจัดการกองทุนและตลาดเมล็ดพันธุ์พืชขององค์กรเกษตรกรในภาคอีสานตอนกลาง
วัตถุประสงค์โครงการ	1) ศึกษากระบวนการดำเนินงานตลาดเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มองค์กรเกษตรกร 2) ศึกษาการบริหาร จัดการกองทุนเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มองค์กรเกษตรกร 3) ศึกษาการพัฒนากระบวนการจัดการกองทุนและตลาดเมล็ดพันธุ์ขององค์กรเกษตรกร	1)ศึกษาสถานการณ์การจัดการกองทุนเมล็ดพันธุ์พืชขององค์กรเกษตรกรภาคอีสานตอนกลาง 2)ศึกษาสถานการณ์การจัดการตลาดเมล็ดพันธุ์พืชขององค์กรเกษตรกรภาคอีสานตอนกลาง 3)ศึกษาขั้นตอน กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์พืช
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	1. ผลผลิต (Output) 1.1กลไก และกระบวนการดำเนินงานตลาดเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มองค์กรเกษตรกร 1.2การบริหารจัดการกองทุนเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มองค์กรเกษตรกร 1.3 เกิดเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกลุ่มองค์กรเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์กับหน่วยงานในพื้นที่เพื่อสนับสนุนการสร้างเศรษฐกิจจากเมล็ดพันธุ์พืช 2. ผลลัพธ์ (Outcome) 2.1เกิดเครือข่ายวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ระดับภาคอีสานตอนกลาง 2.2 ศูนย์เรียนรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์อินทรีย์เมล็ดพันธุ์ข้าว 3 แห่ง เมล็ดพันธุ์ผัก 3 แห่ง 3. ผลกระทบ (Impact) 3.1 เกิดการปรับปรุง พรบ.หรือกฎหมาย ที่เกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ 3.2 เกิดแผนงาน หรืองบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานจากองค์กร	1. ผลผลิต (Output) 1.1 สถานการณ์การจัดการกองทุนเมล็ดพันธุ์พืชขององค์กรเกษตรกรภาคอีสานตอนกลาง 1.2 สถานการณ์การจัดการตลาดเมล็ดพันธุ์พืชขององค์กรเกษตรกรภาคอีสานตอนกลาง 1.3 ขั้นตอน กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์พืช 1.4 การบริหารจัดการกองทุนและตลาดเมล็ดพันธุ์พืชขององค์กรเกษตรกรภาคอีสานตอนกลาง 2. ผลลัพธ์ (Outcome) 2.1 เกิดเครือข่ายวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์พืชระดับภาคอีสานตอนกลาง 2.2 เกิดศูนย์เรียนรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์อินทรีย์ 3 แห่ง 2.3 เกิดกลไกการบริหารจัดการกองทุนเมล็ดพันธุ์พืช 2.4 เกษตรกรสามารถผลิตเมล็ดพันธุ์พืชขายได้ และมีรายได้เพิ่มขึ้น

	ปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงาน สนับสนุนในพื้นที่	3. ผลกระทบ (Impact) 3.1 เกิดการปรับปรุง พรบ. กฎหมายที่ เกี่ยวข้องกับการจัดการกองทุนและการ ผลิตเมล็ดพันธุ์พืช 3.2 อปท.มีแผนสนับสนุนการผลิตเมล็ด พันธุ์พืช 3.3 เกิดหลักสูตรการผลิตเมล็ดพันธุ์พืช อินทรีย์ 3.4 เกิดเครือข่าย/กลุ่มผู้ประกอบการ ธุรกิจเมล็ดพันธุ์พืชองค์กรเกษตรกร การ รวบรวม การจำหน่าย การเผยแพร่ การประชาสัมพันธ์
--	--	---

2.เครือข่ายวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน หัวหน้าโครงการ นางสาวแก้วตา ศรีจันทร์

หัวข้อ	ข้อเสนอโครงการเดิม	ข้อเสนอโครงการใหม่
ชื่อโครงการ	การค้าเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์กลุ่มวิสาหกิจ เพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชน ของกลุ่ม เกษตรกรภาคอีสานตอนกลาง	การค้าเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์เพื่อสร้าง เศรษฐกิจชุมชน ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ด พันธุ์ภาคอีสาน
วัตถุประสงค์ โครงการ	1)เพื่อศึกษาสถานการณ์การผลิตเมล็ดพันธุ์ ผักอินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาค อีสานตอนกลาง 2)เพื่อศึกษาการบริหารจัดการการค้าเมล็ด พันธุ์อินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ ภาคอีสานตอนกลาง 3) เพื่อศึกษาการค้าเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ ของกลุ่มวิสาหกิจเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชน ของกลุ่มเกษตรกรภาค	1)เพื่อศึกษาสถานการณ์ความต้องการ ใช้เมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ 2)เพื่อศึกษาเงื่อนไข ปัจจัยการค้าเมล็ด พันธุ์ผักอินทรีย์ ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ด พันธุ์ภาคอีสาน 3)เพื่อศึกษากลไกการบริหารจัดการ องค์กรในการค้าเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ ของวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน 4) เพื่อการค้าเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์เพื่อสร้าง เศรษฐกิจชุมชน ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ด พันธุ์ภาคอีสาน
ผลที่คาดว่าจะ ได้รับ	1. ผลผลิต (Output) 1.1 ความรู้เรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ผัก อินทรีย์ 1.3 ความรู้กลไกการควบคุมมาตรฐาน และคุณภาพเมล็ดพันธุ์ 1.3 ระบบการรวบรวมเมล็ดพันธุ์เพื่อ การค้า 1.4 รูปแบบตลาดเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์	1. ผลลัพธ์ (Output) 1.1สถานการณ์การใช้เมล็ดพันธุ์ผัก อินทรีย์ในกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาค อีสาน 1.2เงื่อนไข ปัจจัยการค้าเมล็ดพันธุ์ผัก อินทรีย์ ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ ภาคอีสาน

	2. ผลลัพธ์ (Outcome) 2.1เกิดเครือข่ายวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ภาคอีสานตอนกลาง 2.2เกิดการขยายกลุ่มผลิตเมล็ดพันธุ์เกิดศูนย์การเรียนรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ที่มีคุณภาพ 3. ผลกระทบ (Impact) 3.1เกิดข้อเสนอทางนโยบายการค้าเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มเกษตรกร 3.2เกิดหน่วยงานที่สนับสนุนกลุ่มเกษตรกรที่ค้าเมล็ดพันธุ์	1.3 กลไกการบริหารจัดการองค์กรในการค้าเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ของวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน 1.4 การค้าเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์เพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน 2 ผลกระทบ (Outcome) 2.1เกิดกลไกการควบคุมมาตรฐาน และคุณภาพเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ 2.2 เกิดระบบการรวบรวมเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์เพื่อการค้า 2.3 เกิดช่องทางการตลาดเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ที่หลากหลายและเหมาะสมกับการค้าเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน 2.4 เกิดการขยายฐานสมาชิกผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ 2.5 มีระบบฐานข้อมูลกำลัการผลิตเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ 2.6 สมาชิกกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการค้าเมล็ดพันธุ์อินทรีย์ 2.7มีแผนการจัดการการตลาดเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน 3. ผลพลอยได้ (Impact) 3.1เกิดศูนย์การเรียนรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน 3.2อปท. มีแผนและงบประมาณสนับสนุน 3.3 เกิดหลักสูตรการผลิตเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ 3.4 เกิดความร่วมมือกับนักวิชาการกับสถาบันวิจัยวลัยรุกเวช มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
--	---	---

3. เครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคาม หัวหน้าโครงการ นายสธิติ สายหยุด

หัวข้อ	ข้อเสนอโครงการเดิม	ข้อเสนอโครงการใหม่
ชื่อโครงการ	การจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคาม	การจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพเพื่อจำหน่ายของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนตำบลจังหวัดมหาสารคาม
วัตถุประสงค์โครงการ	1) เพื่อศึกษากระบวนการผลิต และการควบคุมมาตรฐานการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพของสภาองค์กรชุมชน 15 ตำบล 2) เพื่อศึกษาการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพของสภาองค์กรชุมชน 15 ตำบล 3) เพื่อศึกษาการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชน จังหวัดมหาสารคาม	1) เพื่อศึกษากลไกและกระบวนการควบคุมการผลิตเมล็ดพันธุ์ให้ได้คุณภาพของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนตำบลจังหวัดมหาสารคาม 2) เพื่อศึกษาบทเรียนและประสบการณ์การจัดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนตำบลจังหวัดมหาสารคาม 3) เพื่อศึกษาช่องทางและความต้องการการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	1.ผลผลิต (Output) 1.1มีข้อมูลกระบวนการผลิต และกลไกการควบคุมมาตรฐานการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพของสภาองค์กรชุมชน 1.2 ได้ข้อมูลการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพของสภาองค์กรชุมชน 1.3มีระบบพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ข้าวจังหวัดมหาสารคาม 1.4เกิดกระบวนการพัฒนาองค์กรในการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวของกองทุนเมล็ดพันธุ์ข้าว 1.5 มีรูปแบบการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชน จังหวัดมหาสารคาม 1.6 มีความสามารถพัฒนาระดับการผลิตเมล็ดพันธุ์ของตำบลสู่การสร้างรายได้กับกลุ่มเป้าหมายและสมาชิกผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคาม 1.7เกิดการพัฒนาศักยภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่เป็นมาตรฐานตามหลักวิชาการ	1.ผลผลิต (Output) 1.1ได้ข้อมูลกลไก และกระบวนการควบคุมการผลิตเมล็ดพันธุ์ให้ได้คุณภาพของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนตำบลจังหวัดมหาสารคาม 1.2มีบทเรียนและประสบการณ์การจัดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชน ตำบล จังหวัดมหาสารคาม 1.3มีช่องทางและความต้องการการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม 1.4มีรูปแบบการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพเพื่อจำหน่ายของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนตำบลจังหวัดมหาสารคาม 1.5 มีความสามารถพัฒนาระดับการผลิตเมล็ดพันธุ์ของตำบลสู่การสร้างรายได้กับกลุ่มเป้าหมายและสมาชิกผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคาม 1.6เกิดการพัฒนาศักยภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่เป็นมาตรฐานตามหลัก

	และสร้างมูลค่าเพิ่มจากข้าวเป็นเศรษฐกิจชุมชนเชื่อมโยงด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม 2.ผลลัพธ์ (Outcome) 2.1 เกิดเครือข่ายผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพ 15 ตำบล 2.2 เกิดกลไกการติดตาม ควบคุมคุณภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 2.3 เกิดการเชื่อมโยงผลผลิตและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวในระดับจังหวัด 3 ผลกระทบ (Impact) 3.1 มีเกษตรกรที่สนใจและที่ได้รับชุดความรู้นำไปปฏิบัติในพื้นที่ทั้ง 15 ตำบล ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 10	วิชาการและสร้างมูลค่าเพิ่มจากข้าวเป็นเศรษฐกิจชุมชนเชื่อมโยงด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม 2.ผลลัพธ์ (Outcome) 2.1เกิดเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพ 15 ตำบลของจังหวัดมหาสารคาม 2.2เกิดกลไกการติดตาม ควบคุมคุณภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวในระดับตำบล และระดับจังหวัด 2.3 เกิดการเชื่อมโยงผลผลิตและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวระดับจังหวัดในการสร้างเศรษฐกิจจากเมล็ดพันธุ์ข้าว (ผู้ประกอบการเมล็ดพันธุ์ข้าว) 2.4 เกิดช่องทางการตลาดในการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวที่หลากหลาย 2.5 เกิดรายได้เพิ่มขึ้นของผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 15 ตำบล 2.6 มีพื้นที่การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเพิ่มขึ้นอย่างน้อย 80 ไร่ 2.7 มีผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพ 80 คน 3. ผลกระทบ (Impact) 3.1 มีมาตรฐานคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าวในระดับจังหวัด 3.2 มีข้อตกลงและความร่วมมือกับศูนย์วิจัยข้าวขอนแก่น 3.3 มีคำสั่งซื้อในการรับซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนตำบลในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ 3.4 มีข้อเสนอต่อการปรับปรุง พรบ.พันธุ์พืช ปี 2518 3.5 มีแผนและงบประมาณสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 4 สภาองค์กรชุมชน
--	---	---

4. กลุ่มวิสาหกิจแปรรูปถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ หัวหน้าโครงการ นางภรชนก อำนารเรือง

หัวข้อ	ข้อเสนอโครงการเดิม	ข้อเสนอโครงการใหม่
ชื่อโครงการ	การจัดการกองทุนเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปถั่ว ลิสง ตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอนันทบุรี จังหวัดมหาสารคาม	การจัดการกองทุนเพื่อสร้างตลาดเมล็ด พันธุ์ถั่วลิสง ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน แปรรูปถั่วลิสง ตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอนันทบุรี จังหวัดมหาสารคาม
วัตถุประสงค์ โครงการ	1) เพื่อศึกษาบริบทและสถานการณ์การปลูก ถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอนันทบุรี จังหวัดมหาสารคาม 2) เพื่อศึกษาการจัดการการผลิต ถั่วลิสง ตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอนันทบุรี จังหวัด มหาสารคาม 3) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนแปรรูปถั่วลิสง ตำบลเหล่า ดอกไม้ อำเภอนันทบุรี จังหวัดมหาสารคาม 4) เพื่อบริหารจัดการกองทุนเมล็ดพันธุ์ถั่ว ลิสงกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปถั่วลิสง ตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอนันทบุรี จังหวัด มหาสารคาม	1) เพื่อศึกษาสถานการณ์การผลิตและ ความต้องการใช้เมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง ตำบล เหล่าดอกไม้ อำเภอนันทบุรี จังหวัด มหาสารคาม 2) เพื่อศึกษาช่องทางการจำหน่ายเมล็ด พันธุ์ถั่วลิสงของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูป ถั่วลิสง ตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอนันทบุรี จังหวัดมหาสารคาม 3) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการและ กองทุนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูป ถั่วลิสง ตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอนันทบุรี จังหวัดมหาสารคาม
ผลที่คาดว่าจะ ได้รับ	1.ผลผลิต (Output) 1.1 สถานการณ์การปลูกถั่วลิสงตำบลเหล่า ดอกไม้ อำเภอนันทบุรี จังหวัดมหาสารคาม 1.2 วิธีการจัดการการผลิต ถั่วลิสงตำบล เหล่าดอกไม้ อำเภอนันทบุรี จังหวัด มหาสารคาม 1.3 การพัฒนาเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง ตำบล เหล่าดอกไม้ อำเภอนันทบุรี จังหวัด มหาสารคาม 1.4 การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน แปรรูปถั่วลิสง ตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอนันทบุรี จังหวัดมหาสารคาม 1.5 การจัดการกองทุนถั่วลิสงตำบลเหล่า ดอกไม้ อำเภอนันทบุรี จังหวัดมหาสารคาม 1.6 การสร้างการเรียนรู้ให้กับสมาชิก 2.ผลลัพธ์ (Outcome) 2.1 เกิดกลุ่มและขยายกลุ่มผู้ปลูกถั่วลิสง ตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอนันทบุรี จังหวัด มหาสารคาม	1. ผลผลิต (Output) 1.1 สถานการณ์การผลิตและความ ต้องการการใช้เมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงตำบล เหล่าดอกไม้ อำเภอนันทบุรี จังหวัด มหาสารคาม 1.2 ช่องทางการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ถั่ว ลิสงของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปถั่ว ลิสง ตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอนันทบุรี จังหวัดมหาสารคาม 1.3 การบริหารจัดการกลุ่มและกองทุน ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปถั่วลิสง ตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอนันทบุรี จังหวัด มหาสารคาม 1.4 การจัดการกองทุนเพื่อสร้างตลาด เมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนแปรรูปถั่วลิสง ตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอนันทบุรี จังหวัดมหาสารคาม 2. ผลลัพธ์ (Outcome) 2.1 ผู้ปลูกถั่วลิสงมีรายได้จากการขาย

	2.2 เกิดเครือข่ายความร่วมมือกับศูนย์วิจัยพืชไร่ 2.3 เกิดศูนย์การเรียนรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง 3. ผลกระทบ (Impact) 3.1 เกิดหน่วยงานที่สนับสนุนกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกถั่วลิสง	เมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง 2.2 มีพื้นที่การปลูกเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 10 ไร่ 2.3 เกิดกลุ่มและขยายกลุ่มผู้ปลูกถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ 2.4 เกิดศูนย์การเรียนรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงในตำบลเหล่าดอกไม้ 2.5 กองทุนฯสามารถจัดการสนับสนุนการผลิต รวบรวม รับซื้อเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงได้ 2.6 เกิดเครือข่ายความร่วมมือกับศูนย์วิจัยพืชไร่ 3. ผลกระทบ (Impact) 3.1 มีหน่วยงาน / อปท. มีแผนและงบประมาณในการสนับสนุนกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง 3.2 เมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงผ่านการรับรองคุณภาพเมล็ดพันธุ์จากศูนย์วิจัยพืชไร่ 3.3 มีช่องทางการตลาดเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงที่หลากหลาย
--	--	--

5. กลุ่มไผ่หญ้าแฝกและเกษตรผสมผสานตำบลนาโพธิ์ หัวหน้าโครงการ นางสาวเสาวภา หมื่นแก้ว

หัวข้อ	ข้อเสนอโครงการเดิม	ข้อเสนอโครงการใหม่
ชื่อโครงการ	การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนและขยายผลของกลุ่มไผ่หญ้าแฝกและเกษตรผสมผสาน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม	การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนเพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิตพันธุ์พืชของกลุ่มไผ่หญ้าแฝกและเกษตรผสมผสาน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม
วัตถุประสงค์โครงการ	1) เพื่อศึกษาบริบทและสถานการณ์ ของกลุ่มไผ่หญ้าแฝกและเกษตรผสมผสาน ตำบลนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม 2) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการกองทุนของกลุ่มไผ่หญ้าแฝกและเกษตรผสมผสาน ตำบลนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม 3) เพื่อศึกษากระบวนการขยายผลการผลิตพันธุ์พืช และการจัดการของกลุ่มไผ่หญ้าแฝกและเกษตรผสมผสาน ตำบลนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม	1) เพื่อศึกษาสถานการณ์การผลิตพันธุ์พืชของกลุ่มไผ่หญ้าแฝกและเกษตรผสมผสาน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม 2) เพื่อศึกษาสถานการณ์การบริหารจัดการกองทุนของกลุ่มไผ่หญ้าแฝกและเกษตรผสมผสาน ตำบลนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม 3) เพื่อศึกษาศักยภาพและความต้องการในการผลิตพันธุ์พืชของกลุ่มไผ่หญ้าแฝก

	4) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ กองทุนพันธุ์พืชกลุ่มโพธิ์ผ่าและเกษตร ผสมผสานตำบลนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม	และเกษตรผสมผสาน และชุมชน ตำบล นาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	1.ผลผลิต (Output) 1.1 เกิดชุดความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่ม การผลิตและขยายพันธุ์พืชของกลุ่มที่สามารถ นำไปสู่การขยายผลทั้งในและนอกพื้นที่ได้ 1.2 เกิดชุดความรู้เชิงเทคนิคเกี่ยวกับการผลิต และขยายพันธุ์พืชของกลุ่มอย่างน้อย 5 เรื่อง 1.3 กลุ่มมีการบริหารจัดการกลุ่มอย่างเป็นระบบ มีโครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มที่สามารถ ขับเคลื่อนงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การ แบ่งบทบาทหน้าที่สมาชิก การวางแผนการผลิต แผนการตลาดและมีระบบการจัดทำข้อมูลและ บัญชีการเงินที่เป็นระบบ สอดคล้องกับปัญหา และความต้องการของสมาชิกกลุ่ม 1.4 สมาชิกกลุ่มเกิดความรู้ทักษะและมีเทคนิค เฉพาะเกี่ยวกับพันธุ์พืชทั้งในเรื่องคุณลักษณะ พันธุ์และการ ผลิตการขยายพันธุ์ 1.5 เกิดนักวิจัยท้องถิ่นที่มีความรู้และทักษะใน การจัดการข้อมูล เพื่อนำไปสู่การวางแผนพัฒนา และแก้ไขปัญหาชุมชนท้องถิ่น 2.ผลลัพธ์ (Outcome) 2.1 เกิดนักพัฒนาปรับปรุงพันธุ์พืชในกลุ่มไม่น้อย กว่า 10 คน เกิดวิธีการการขยายพันธุ์พืชใหม่ๆ ที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูง มีกระบวนการ รวบรวมในรูปแบบต่างๆและการเพาะขยายพันธุ์ พืชที่เหมาะสมในการจำหน่ายของกลุ่มโพธิ์ ผ่าและเกษตรผสมผสาน 3. ผลกระทบ (Impact) 3.1 เกิดนโยบายท้องถิ่นเกี่ยวกับการเก็บรวบรวม พัฒนาปรับปรุงพันธุ์กรรมท้องถิ่นเข้าสู่แผนพัฒนา และข้อบัญญัติท้องถิ่น 3.2 เกิดศูนย์การเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดการจัดการ กลุ่มเกี่ยวกับการผลิตและขยายพันธุ์พืชในระดับ ตำบล	1.ผลผลิต (Output) 1.1 ได้สถานการณ์การผลิตพันธุ์พืชของ กลุ่มโพธิ์ผ่าและเกษตรผสมผสานฯ 1.2 ได้สถานการณ์การบริหารจัดการ กองทุนของกลุ่มโพธิ์ผ่าและเกษตร ผสมผสานฯ 1.3 ได้ศักยภาพและความต้องการในการ ผลิตพันธุ์พืชของโพธิ์ผ่าและเกษตร ผสมผสานฯ 1.4 เกิดการบริหารจัดการกองทุนที่มี ประสิทธิภาพเพื่อการเพิ่มปริมาณผลผลิต พันธุ์พืชของกลุ่มโพธิ์ผ่าและเกษตร ผสมผสานฯ 2. ผลลัพธ์ (Outcome) 2.1 พันธุ์พืชได้รับการพัฒนาและขยาย พันธุ์พืชที่มีคุณภาพ 2.2 กลุ่มสามารถจัดการกองทุนและตลาด พันธุ์พืชได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2.3 เกิดศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการกลุ่ม ในการผลิตและขยายพันธุ์พืช 2.4 มีพื้นที่การผลิตพันธุ์พืชเพิ่มขึ้น50ไร่ 2.5 มีสมาชิกเข้าร่วมผลิตพันธุ์พืชอย่าง น้อย 50 ราย 2.6 สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการ จำหน่ายพันธุ์พืช 3. ผลกระทบ (Impact) 3.1 อปท.มีแผนและงบประมาณในการ สนับสนุนกลุ่มโพธิ์ผ่าและเกษตร ผสมผสานฯ 3.2 เกิดหลักสูตรการบริหารจัดการกลุ่ม เพื่อการผลิตพันธุ์พืชในท้องถิ่น

ผลการดำเนินโครงการ

โครงการพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นของชุดโครงการพันธูกรรม ภายใต้ศูนย์ประสานงานชุดโครงการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารด้วยกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยชุดโครงการวิจัยได้ดำเนินงานต่อเนื่องภายใต้ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารมาตั้งแต่ปี 2558 ถึง ปี 2561 โดยมีบทบาทในการหนุนเสริมโครงการวิจัยย่อยระดับชุมชนปี 2558 – 2559 จำนวน 4 โครงการ และช่วงปี 2560 – 2561 จำนวน 4 โครงการ เพื่อให้กลุ่มองค์กร เกษตรกรเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน มีเป้าหมายและทิศทางการขับเคลื่อนงานในระยะต่อไป จึงได้จัดทำโครงการสนับสนุนชุมชนในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม ร้อยเอ็ด ขอนแก่น และกาฬสินธุ์ ในการพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นสำหรับปีงบประมาณ 2562 ให้มีความครบถ้วน ชัดเจน มีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ พัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยย่อยระดับชุมชนในประเด็นพันธูกรรมจำนวน 4 โครงการ และข้อเสนอโครงการวิจัยระดับชุดโครงการในประเด็นพันธูกรรมจำนวน 1 โครงการ ซึ่งมีวัตถุประสงค์โครงการดังนี้

1. เพื่อสรุปบทเรียน เป้าหมายและทิศทางการขับเคลื่อนงานภายใต้ชุดประเด็นโครงการการพัฒนากระบวนการจัดการเมล็ดพันธุ์พืชของกลุ่ม องค์กรเกษตรกรในชุมชน
2. เพื่อสนับสนุนการเตรียมชุมชนและทีมวิจัยชาวบ้านในการร่วมพัฒนาโจทย์วิจัย และจัดทำข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม ร้อยเอ็ด ขอนแก่น และกาฬสินธุ์ สำหรับ ปีงบประมาณ 2562 จำนวน 4 โครงการ
3. เพื่อจัดประชุมรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิต่อข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม ร้อยเอ็ด ขอนแก่น และกาฬสินธุ์ จำนวน 4 โครงการ

ในการดำเนินโครงการฯ คณะทำงานชุดโครงการได้มีการจัดสรุปผลการดำเนินงานและแนวทางการพัฒนาโครงการวิจัยขึ้นตามวัตถุประสงค์

1. บทเรียน เป้าหมายและทิศทางการขับเคลื่อนงานภายใต้ชุดประเด็นโครงการการพัฒนากระบวนการจัดการเมล็ดพันธุ์พืชของกลุ่ม องค์กรเกษตรกรในชุมชน

1.1 บทเรียนการดำเนินงานที่ผ่านมา

ในปี 2558 ศูนย์ประสานงานจึงได้ปรับปรุงแบบการขึ้นโครงการวิจัยแบบใหม่โดยเชื่อว่าการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารและอธิปไตยทางอาหารของชุมชนท้องถิ่น ต้องเคลื่อนงานเชิงประเด็นที่สำคัญ 4 ประเด็น คือ ประเด็นพันธูกรรม ประเด็นตลาดทางเลือก ประเด็นนวัตกรรมชาวบ้าน และประเด็นเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยมีการขยายงานทั้งในเชิงขอบเขตพื้นที่วิจัยและขอบเขตกลุ่มเป้าหมายในรูปขององค์กรและเครือข่ายที่กว้างขึ้น ซึ่งชุดประเด็นพันธูกรรมเป็นประเด็นยุทธศาสตร์หนึ่งที่จะนำไปสู่การเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารและอธิปไตยทางอาหารของชุมชนท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือ “สำนึก

เจ้าของพันธุ์กรรม” ปี พ.ศ. 2558 - 2559 ชุดประเด็นได้พยายามค้นหาต้นแบบของการอนุรักษ์ รักษา และใช้ประโยชน์จากพันธุ์กรรมพื้นบ้าน ผ่านโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น 4 โครงการ พบว่าการคงอยู่ของความหลากหลายทางพันธุ์กรรมในระดับเกษตรกรรายย่อยและครัวเรือนนั้นประกอบด้วย 1.ความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ 2.การใช้แรงงานในครัวเรือน 3.การสร้างรายได้จากการผลิต ซึ่งเกษตรกรได้ปรับตัวเพื่อให้สามารถรักษา อนุรักษ์พันธุ์กรรมนั้นไว้ได้โดยการคิดค้นการแปรรูป การสร้างช่องทางตลาด การปรับปรุงวิธีการผลิต ซึ่งได้พบข้อจำกัดสำคัญจากการวิจัยคือ หลังจากสนับสนุนให้เกิดความรู้ในการคัดเลือกและเก็บเมล็ดพันธุ์ได้แล้ว หากพื้นที่ชุมชนนั้นขาดการดำเนินงานในลักษณะกลุ่มหรือองค์กรทำให้การรักษาพันธุ์กรรมได้ไม่ต่อเนื่อง และยั่งยืน จนมาถึงชุดโครงการวิจัยระยะที่ 2 จึงได้ศึกษาถึงสถานะและบทบาทของกลุ่มหรือองค์กรของเกษตรกรในการจัดการเมล็ดพันธุ์ ตั้งแต่การอนุรักษ์รวบรวม การส่งเสริมการผลิต การรวบรวม และการจำหน่าย พบว่า มีระดับการดำเนินงานเป็นดังนี้ 1) กลุ่มองค์กรที่มีโครงสร้างชัดเจน มีจุดมุ่งหมายในการจัดการเมล็ดพันธุ์ตั้งแต่การผลิต รวบรวม จำหน่ายเมล็ดพันธุ์ให้กับสมาชิกองค์กรและเพื่อรายได้ให้กับสมาชิก 2) กลุ่มองค์กรที่มีร่วมกันเรียนรู้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ มีเป้าหมายในการผลิตเมล็ดพันธุ์ให้เพียงพอในกลุ่มสมาชิก 3) กลุ่มองค์กรเริ่มเรียนรู้ใหม่ เริ่มต้นการคัดเลือกพันธุ์ที่เหมาะสมกับพื้นที่

ซึ่งทั้ง 3 ระดับนี้มีความเชื่อมโยงที่จะไปสู่การพัฒนาเป็นองค์กรในการจัดการเมล็ดพันธุ์รวมกันคือ 1) การจัดการเรียนรู้เรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพให้กับสมาชิก 2) การจัดโครงการสร้างของกลุ่มองค์กรในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาการผลิตเมล็ดพันธุ์ เช่น ข้อตกลงการผลิต การวางแผนการผลิตเมล็ดพันธุ์ การตั้งเป้าหมายการผลิตเมล็ดพันธุ์ 3) การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กร ภาวศึ จากภาคส่วนต่างๆในการหนุนเสริมการดำเนินงาน โดยมีข้อจำกัดต่อการดำเนินการ คือ 1) ทั้ง 4 กลุ่มไม่มีการจัดบทบาทชัดเจนในการบริหารจัดการการดำเนินงานของกลุ่มให้เป็นไปตามเป้าหมาย 2) มาตรฐาน คุณภาพของเมล็ดพันธุ์ต้องเป็นที่ยอมรับของผู้ใช้เมล็ดพันธุ์ และได้มีข้อเสนอต่อการวิจัยระยะต่อไปดังนี้ **ข้อเสนอแนะต่อกลุ่มเกษตรกร** 1. การหนุนเสริมการพัฒนาองค์กรเกษตรกรในการจัดการเมล็ดพันธุ์เพื่อสร้างเศรษฐกิจให้กับกลุ่มองค์กรเกษตรกร ต้องมีการพัฒนากระบวนการผลิต และการควบคุมการผลิตเมล็ดพันธุ์เพื่อให้ได้คุณภาพ กลุ่มองค์กรเกษตรกรต้องจัดการเรียนรู้ให้กับสมาชิกในการผลิตเมล็ดพันธุ์และกำหนดเงื่อนไขการผลิตที่ชัดเจนให้กับสมาชิกในการปฏิบัติ 2. การสร้างมาตรฐานคุณภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ ยังต้องดำเนินการโดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรที่เริ่มเรียนรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์ 3. ในการพัฒนากลุ่มเพื่อการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์จำเป็นต้องศึกษาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง 4. ในการพัฒนากลุ่มองค์กรเกษตรกรต้องมีการเรียนรู้เรื่องการบริหารจัดการองค์กรควบคู่กับการจัดการเมล็ดพันธุ์ **ข้อเสนอต่อการวิจัย** 1. การศึกษาเงื่อนไข ทางกฎหมายในการส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มองค์กรเกษตรกรเพื่อให้เกิดแนวทางในการส่งเสริมให้กลุ่มเกษตรกรจำหน่ายเมล็ดพันธุ์จากการผลิตของตนเองได้ 2. การศึกษาของโครงการวิจัยชุมชน ควรศึกษาการผลิตเมล็ดพันธุ์พืช โดยเลือกบางชนิดที่มีโอกาส ช่องทางในการผลิตเมล็ดพันธุ์เพื่อจำหน่าย ตามศักยภาพการผลิตของกลุ่มองค์กรและมีฐานความรู้เดิมในการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชนั้น

จากข้อเสนอ และบทเรียนการทำงานดังกล่าวชุดโครงการฯ ได้นำมายกร่างเป็นกรอบการพัฒนาโครงการวิจัยทั้งระดับชุดโครงการ และโครงการวิจัยย่อยระดับชุมชนเพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นในปีงบประมาณ 2562 ต่อไป

1.2 เป้าหมายและทิศทางการขับเคลื่อนงานภายใต้ชุดประเด็นโครงการ

จากข้อเสนอการวิจัยระยะที่ผ่านมาและบทเรียนการดำเนินงานของชุดโครงการฯ และได้มีการสืบค้นเพิ่มเติมจากเอกสารการศึกษา 2 เรื่องได้แก่ โครงการวิจัยการศึกษาชุดความรู้ในการพัฒนาพันธุ์ข้าวพื้นบ้านโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรเกษตรกร องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรภาครัฐในเขตอีสานตอนกลาง โดยอารีรัตน์ กิตติศิริ และคณะ (กรกฎาคม 2555) กับ การศึกษาการพัฒนาและทดสอบรูปแบบการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน ของ ดร.สัจจา บรรจงศิริ (2555) ชุดโครงการฯจึงได้เสนอกรอบการพัฒนาโครงการเพื่อขอรับสนับสนุนดังนี้

1. หลักการและเหตุผลชุดโครงการฯ

การศึกษาของชุดโครงการการพัฒนากระบวนการจัดการเมล็ดพันธุ์พืชของกลุ่ม องค์กรเกษตรกรในชุมชน พบว่าข้อจำกัดสำคัญในการดำเนินงานของกลุ่มองค์กรเกษตรกรในการจัดการเมล็ดพันธุ์ ได้แก่ การขาดการกำหนดเป้าหมายในการผลิตเมล็ดพันธุ์ การจัดการควบคุมการผลิตระหว่างกลุ่มกับสมาชิกผู้ผลิต และการรวบรวมผลผลิตเพื่อจัดการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ ในกลุ่มระดับชุมชนไม่สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ได้อย่างหลากหลายและเพียงพอจากข้อจำกัดด้านพื้นที่และสถานะทางเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่ม แม้ว่าการผลิตเมล็ดพันธุ์จำหน่ายจะสร้างรายได้ได้มากกว่าการจำหน่ายผลผลิตจากแปลงแต่ก็ยังมีข้อจำกัดต่อการหมุนเวียนรายได้ของเกษตรกรรายย่อย และการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์โดยกลุ่มองค์กรเกษตรกรเองก็ยังมีข้อจำกัดจาก พ.ร.บ. พันธุ์พืช พ.ศ. 2518 โดยเฉพาะในประเด็นคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ แม้การจำหน่ายในระดับชุมชนจะได้รับการผ่อนปรน แต่หากกลุ่มเกษตรกรจะสร้างรายได้จากการผลิตเพื่อจำหน่ายเมล็ดพันธุ์จะต้องสร้างกระบวนการในการจัดการเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มองค์กรขึ้นและจัดกระบวนการในการควบคุมตามมาตรฐานดังกล่าวเพราะหากต้องการจำหน่ายภายนอกชุมชนคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ต้องได้รับการยอมรับจากผู้ซื้อเมล็ดพันธุ์ โดยประสบการณ์ดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ผักภาคอีสานซึ่งทำหน้าที่ในการรวบรวมเมล็ดพันธุ์จากกลุ่มเกษตรกร และการตรวจสอบคุณภาพก่อนการจัดจำหน่ายเป็นกระบวนการในการควบคุมคุณภาพระหว่างวิสาหกิจกับกลุ่มเกษตรกร นอกจากนี้ยังช่วยลดข้อขัดข้องในเรื่องการผลิตที่ไม่หลากหลายของแต่ละพื้นที่ได้อีกทางหนึ่ง แต่ก็มีปัญหาเรื่องกำหนดเป้าหมาย และการวางแผนการผลิตให้กับกลุ่มเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของเครือข่าย

ทั้งนี้โอกาสของเกษตรกรที่จะสร้างเศรษฐกิจจากการผลิตเมล็ดพันธุ์ทั้งเมล็ดพันธุ์ข้าว และเมล็ดพันธุ์ผัก จำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพจากภายในกลุ่มเองและร่วมกันเป็นเครือข่ายของกลุ่มเพื่อสนับสนุนกันและกันเรื่องการผลิต ปริมาณการผลิต ความหลากหลาย การเชื่อมโยงผลผลิตระหว่างกัน การบริหารจัดการของกลุ่มและเครือข่าย จากข้อมูลการใช้เมล็ดพันธุ์ภายในประเทศเองยังสะท้อนปริมาณความต้องการเมล็ดพันธุ์ต่างๆอยู่ในปริมาณมาก หากกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์สามารถดำเนินการผลิต คุณภาพ ความเชื่อมั่นในคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ได้จะสามารถสร้างช่องทางเศรษฐกิจได้ทั้งในระดับพื้นที่ และพื้นที่ใกล้เคียงได้อีกช่องทางดังนั้นหากส่งเสริมให้เกิดการสร้างเครือข่ายกลุ่มองค์กรเกษตรกรในการดำเนินงานจัดการเมล็ดพันธุ์ร่วมกันจะสามารถทำให้เกิดความหลากหลายของผลผลิตและนำไปสู่การสร้างรายได้จากการผลิตเมล็ดให้กับกลุ่มเกษตรกร

2. โจทย์วิจัยหลักของชุดโครงการฯ “กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายวิสาหกิจเพื่อสร้างเศรษฐกิจจากการผลิตเมล็ดพันธุ์ขององค์กรเกษตรกร เป็นอย่างไร”

3. วัตถุประสงค์ของชุดโครงการฯ

1. ศึกษาบทบาทกลไก และกระบวนการของกลุ่มองค์กรเกษตรกรในการดำเนินการเพื่อสร้างเศรษฐกิจจากการผลิตเมล็ดพันธุ์
2. ศึกษาบทเรียน และประสบการณ์การดำเนินงานของกลุ่มองค์กรเกษตรกรเพื่อสร้างเศรษฐกิจจากการผลิตเมล็ดพันธุ์
3. ศึกษากระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายวิสาหกิจเพื่อสร้างเศรษฐกิจจากการผลิตเมล็ดพันธุ์ขององค์กรเกษตรกร

4. ผลที่คาดว่าจะได้รับของชุดโครงการฯ

1. กระบวนการในการส่งเสริมเครือข่ายวิสาหกิจเพื่อสร้างเศรษฐกิจจากการผลิตเมล็ดพันธุ์ขององค์กรเกษตรกร
2. เกิดการสร้างเศรษฐกิจจากเมล็ดพันธุ์พืชของกลุ่มเกษตรกร
3. เกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างเกษตรกรกับนักวิชาการในเรื่องการบริหารจัดการเมล็ดพันธุ์พืช
4. เกิดเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกลุ่ม องค์กรเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์กับหน่วยงานในพื้นที่เพื่อสนับสนุนการสร้างเศรษฐกิจจากเมล็ดพันธุ์พืช

จากกรอบการพัฒนาโครงการฯ 4 หัวข้อ ชุดโครงการฯได้กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาโครงการฯ ตามโจทย์คือ การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายวิสาหกิจเพื่อสร้างเศรษฐกิจจากการผลิตเมล็ดพันธุ์ขององค์กรเกษตรกร โดยพิจารณาขั้นตอนสำคัญในกระบวนการจัดการเมล็ดพันธุ์ได้แก่ 1. การส่งเสริมการผลิต รวมถึงกระบวนการในการสร้างการเรียนรู้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์เพื่อให้ได้คุณภาพที่ดีของกลุ่มหรือองค์กร 2. การรวบรวมผลผลิตเมล็ดพันธุ์ 3. การจัดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ และ 4. การติดตามควบคุมการผลิต การเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ของสมาชิก ซึ่งได้กำหนดเนื้อหาการศึกษา และกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาโครงการย่อยดังนี้

พื้นที่ และกลุ่มเป้าหมาย

1) ชุดโครงการวิจัยประเด็นพันธุ์กรรมพืชกับความมั่นคงอาหารของชุมชนจะเป็นการวิจัยศึกษาประสบการณ์ บทเรียน ของกลุ่มต่างๆ ในการรวบรวม อนุรักษ์ พัฒนา ปรับปรุง รวมถึงการจัดการพันธุ์กรรมของกลุ่มองค์กรเกษตรกรในภาคอีสานตอนกลาง

2) ระดับโครงการย่อย ค้นหากลุ่ม/องค์กร/ชุมชนที่มีการดำเนินการสร้างเศรษฐกิจจากการผลิตเมล็ดพันธุ์ 4 โครงการ ได้แก่

1. กลุ่มเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนตำบล ที่ดำเนินการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อจำหน่ายในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม

2. กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ผัก ในสมาชิกของเครือข่ายวิสาหกิจจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ผักภาคอีสานตอนกลาง 4 จังหวัด
3. กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ ที่มีประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์เพื่อจำหน่าย

เนื้อหาการศึกษา

1. ศึกษาบทบาท กลไก และกระบวนการของกลุ่มองค์กรเกษตรกรในการดำเนินการเพื่อสร้างเศรษฐกิจจากการผลิตเมล็ดพันธุ์
 - โครงสร้าง กลไกของกลุ่มองค์กรในการดำเนินการเพื่อสร้างเศรษฐกิจจากการผลิตเมล็ดพันธุ์
 - บทบาทของกลุ่มองค์กร บทบาทกรรมการ สมาชิก กลไกการดำเนินงาน
 - พื้นที่การผลิต จำนวนสมาชิก ผลผลิตเมล็ดพันธุ์ ของกลุ่มองค์กร
2. ศึกษาบทเรียน และประสบการณ์การดำเนินงานของกลุ่มองค์กรเกษตรกรเพื่อสร้างเศรษฐกิจจากการผลิตเมล็ดพันธุ์
 - บทเรียนการดำเนินงาน การส่งเสริมการผลิต การควบคุม การรวบรวมเมล็ดพันธุ์และการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์
 - กระบวนการ และพัฒนาการในการสร้างเศรษฐกิจจากการผลิตเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มองค์กร
 - ประสบการณ์ ความรู้ ความชำนาญของสมาชิกในการผลิตเมล็ดพันธุ์
3. กระบวนการในการเสริมสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายเกษตรกรเพื่อสร้างเศรษฐกิจจากการผลิตเมล็ดพันธุ์
 - รูปแบบการพัฒนาเชื่อมโยงเครือข่ายกลุ่มองค์กรในการผลิตเมล็ดพันธุ์
 - กลไก หรือขบวนการในการหนุนเสริมการดำเนินงานของกลุ่มองค์กร
 - การเชื่อมโยงความร่วมมือในการดำเนินงานกับหน่วยงาน องค์กรภาคี

เมื่อได้กรอบการ เนื้อหา และลักษณะกลุ่มเป้าหมายเบื้องต้นแล้วชุดโครงการฯจึงได้วางแผนและขั้นตอนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาโจทย์โครงการย่อยดังนี้

1. ประสานพื้นที่เป้าหมายเพื่อทำความเข้าใจเป้าหมายชุดโครงการพันธูกรรม และกำหนดวันจัดประชุม สถานที่และองค์ประกอบผู้แทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สำหรับการประชุมหารือพัฒนาข้อเสนอโครงการ ได้แก่ ผู้นำชุมชนและสมาชิกที่เกี่ยวข้องกับประเด็น/กิจกรรมเป้าหมายที่ต้องการวิจัย ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนหน่วยงานสำคัญที่เป็นผู้รู้ในประเด็นวิจัยและรู้จักชุมชน รวมทั้งปราชญ์ชาวบ้าน
2. จัดประชุมหารือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัยของแต่ละชุมชนเป้าหมาย โดยมีประเด็นประชุมหารือในแต่ละพื้นที่ ดังนี้
 - ทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และลักษณะงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
 - วิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา และความจำเป็นของการใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาสำคัญและพัฒนาตนเอง
 - กำหนดโจทย์วิจัย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ขอบเขตพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายการวิจัย
 - กำหนดทีมวิจัยและที่ปรึกษาของโครงการวิจัย
 - การเตรียมข้อมูลประกอบการจัดทำข้อเสนอโครงการ กำหนดผู้รับผิดชอบเขียนข้อเสนอโครงการวิจัยและแบ่งภาระงานจัดทำร่างข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

3. ประสานให้คำแนะนำแก่ทีมงานวิจัยชาวบ้านที่ได้รับมอบหมายในการจัดทำข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นแต่ละพื้นที่
4. จัดประชุมคณะวิจัยและที่ปรึกษาโครงการชุด เพื่อสรุปพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัย และพิจารณาขอบเขต แนวทางการดำเนินงานของโครงการ รวมทั้งแบ่งภาระงานติดตามงานและการเตรียมข้อเสนอโครงการ
5. ประสานและจัดประชุมแกนนำทีมวิจัยและที่ปรึกษาของแต่ละโครงการวิจัย/พื้นที่ เพื่อพิจารณาความครบถ้วนชัดเจนของร่างข้อเสนอโครงการวิจัย และสรุปประเด็นที่ต้องปรับปรุง พร้อมกำหนดวันที่ต้องส่งข้อเสนอโครงการฉบับแก้ไขต่อโครงการชุดพันธู์กรรมเพื่อส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิ รวมทั้งกำหนดผู้แทนของแต่ละพื้นที่ที่จะเป็นผู้นำเสนอสรุปสาระสำคัญของข้อเสนอโครงการวิจัยฯต่อที่ประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ

2. การร่วมพัฒนาโจทย์วิจัย และจัดทำข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่

จากการกำหนดเป้าหมาย และเนื้อหาการพัฒนาโครงการโดยมุ่งค้นหากลุ่ม องค์กร ชุมชนที่มีการดำเนินงานในการสร้างเศรษฐกิจจากการผลิตเมล็ดพันธุ์แล้วเบื้องต้นชุดโครงการฯได้ประสานไปยังเครือข่ายองค์กรการดำเนินงานที่ผ่านมาร่วมกันได้แก่ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชุมชนและองค์กรเกษตรกรที่เคยร่วมงานวิจัยในชุดโครงการเสริมสร้างอาชีพอาหารฯ และพื้นที่การทำงานเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกภาคอีสาน จนได้กลุ่มเป้าหมายที่สนใจร่วมพัฒนาโครงการ ได้แก่ 1. กลุ่มเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนตำบลในจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 15 ตำบล 2. กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ผัก ซึ่งจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ให้กับวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน 3. กลุ่มวิสาหกิจแปรรูปถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ และ 4. กลุ่มไผ่หญ้าแฝกและเกษตรผสมผสาน ตำบลนาโพธิ์ จึงได้ลงพื้นที่ร่วมพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยในพื้นที่ดังนี้

2.1 กลุ่มเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนตำบลในจังหวัดมหาสารคาม ปี 2559 สภากัญแพ่ง เบ็งแงง คนมหาสารคาม ซึ่งเป็นองค์กรเครือข่ายภาคประชาสังคมในจังหวัดมหาสารคาม ได้เป็นหน่วยสนับสนุนการขับเคลื่อนงานของขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคาม ที่มีการทำงานในประเด็น สภาองค์กรชุมชนตำบล กองทุนสวัสดิการชุมชน บ้านมั่นคงเมือง โดยเฉพาะการทำงานของสภาองค์กรชุมชนตำบลนั้น ได้รับการจัดตั้งจัดตั้งตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ในจังหวัดมหาสารคามแล้วทั้งหมด จำนวน 114 ตำบล ซึ่งในปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 ทางสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนได้ให้ทุนสนับสนุนเสริมสภาองค์กรชุมชนตำบล 8 แห่งคือ 1.ตำบลเขื่อน อำเภอกุสุมาลย์ 2.ตำบลห้วยแอ่ง อำเภอเมือง 3.ตำบลเขวาสี อำเภอมัญจาคีรี 4.ตำบลกุสุมาลย์ อำเภอนาคู 5.ตำบลนาโพธิ์ อำเภอกุสุมาลย์ 6.ตำบลเขวาสี อำเภอเมือง 7.ตำบลโพธิ์ชัย อำเภอวาปีปทุม และ 8.ตำบลหนองคูขาว อำเภอกระนวน ได้ดำเนินงานโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพตามหลักวิชาการ โดยทางสภากัญแพ่งได้จัดเวทีฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการหลักสูตรการพัฒนาเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพทั้งระบบ ซึ่งได้เชิญวิทยากรจากเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกภาคอีสานมาฝึกอบรมให้กับแกนนำผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของสภาองค์กรชุมชน ต่อมาในปี 2560 ได้ขยายผลพื้นที่ดำเนินงานผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพของสภาองค์กรชุมชนตำบลเพิ่มเติมอีก 5 ตำบล ได้แก่ 1.ตำบลดงเมือง อำเภอวาปีปทุม 2.ตำบลประจักษ์ศิลปาคม อำเภอวาปีปทุม 3.ตำบลนาสีนวน อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย 4.ตำบลโนนภิบาล อำเภอแกลง 5.

ตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอชื่นชม และในปี 2561 ได้มีการส่งเสริมและขยายผลพื้นที่ดำเนินงานเพิ่มอีก 9 ตำบล คือ 1.ตำบลวังไชย อำเภอบรบือ 2.ตำบลโคกสีทองกลาง อำเภอมหาชัย 3.ตำบลเสือแก้ว อำเภอวาปีปทุม 4.ตำบลเหล่า อำเภอโกสุมพิสัย 5.ตำบลหนองซอน อำเภอเชียงยืน 6.ตำบลโพนทอง อำเภอเชียงยืน 7. ตำบลหนองกุง อำเภอแกดำ 8.ตำบลสันป่าตอง อำเภอโนนสะอาด และ 9.ตำบลท่าตูม อำเภอเมือง ซึ่งผลจากการดำเนินงานที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันทำให้เกิดนักเทคนิคผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและมีการขยายผลชุดความรู้ให้กับสมาชิกในหมู่บ้านของสภาองค์กรชุมชนตำบล เครือข่ายสภาองค์กรชุมชนตำบล จำนวน 15 ตำบลต้นแบบนำร่อง ที่ได้รับงบประมาณจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(พอช) เกี่ยวกับโครงการเศรษฐกิจทุนในเรื่องการคัดข้าวพันธุ์ดีและการผลิตเมล็ดพันธุ์เพื่อใช้ในชุมชน ตั้งแต่ปี 2559-2561 ซึ่งแต่ละตำบลมีศักยภาพในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวใช้ในชุมชนไม่ต้องไปหาซื้อตามท้องตลาด แต่ทั้ง 15 ตำบลผลิตเมล็ดพันธุ์ใช้เฉพาะในกลุ่มหรือชุมชนเท่านั้น ไม่เพียงพอต่อความต้องการของพี่น้องประชาชนในพื้นที่และใกล้เคียง จึงทำให้เกษตรกรรอบนอกไม่ได้รับเมล็ดพันธุ์จากเกษตรกรหรือกลุ่มที่ผลิตพันธุ์ข้าวปลูก จากสถานการณ์ดังกล่าวจึงเล็งเห็นศักยภาพแต่ละพื้นที่ ในการบูรณาการและการเพิ่มปริมาณผลผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อจำหน่ายให้กับเกษตรกรที่ต้องการเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน ทางเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนตำบลทั้ง 15 ตำบล จึงได้จัดทำโครงการวิจัยการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคามขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพมาตรฐานและเพียงพอต่อความต้องการของพี่น้องประชาชนใน 15 ตำบลและพี่น้องเกษตรกรในจังหวัดมหาสารคาม ตลอดจนเพื่อเชื่อมโยงผลผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของสภาองค์กรชุมชนในระดับจังหวัดเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับสมาชิกผู้ผลิตรายครัวเรือนอีกช่องทางหนึ่ง ได้โดยมีวิจัยคือ **โจทย์วิจัยหลัก** การจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคามเป็นอย่างไร **โจทย์วิจัยรอง** 1) กระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพของสภาองค์กรชุมชน 15 ตำบลเป็นอย่างไร 2) การควบคุมมาตรฐานการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพของสภาองค์กรชุมชน 15 ตำบลเป็นอย่างไร 3) การจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพของสภาองค์กรชุมชน 15 ตำบลเป็นอย่างไร และ 4) การจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคามเป็นอย่างไร ซึ่งได้รายละเอียดเพื่อเตรียมการพัฒนาเป็นเอกสารโครงการดังนี้

2.1.1 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการผลิต และการควบคุมมาตรฐานการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพของสภาองค์กรชุมชน 15 ตำบล
2. เพื่อศึกษาการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพของสภาองค์กรชุมชน 15 ตำบล
3. เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพเพื่อจำหน่าย
4. เพื่อศึกษาการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคาม

2.1.2 เนื้อหาในการศึกษา

1. ศึกษากระบวนการผลิต และการควบคุมมาตรฐานการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพของสภาองค์กรชุมชน 15 ตำบล

2. ศึกษาการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพของสภาองค์กรชุมชน 15 ตำบล
3. ศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพเพื่อจำหน่าย
4. ศึกษาการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคาม
5. สืบค้นข้อมูล เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น มาตรฐานเมล็ดพันธุ์ข้าว กฎหมายพันธุ์พืช 2518 กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช 2542

2.1.3 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกิดกระบวนการพัฒนาองค์กรในการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวของกองทุนเมล็ดพันธุ์ข้าวของสภาองค์กรชุมชนตำบลจังหวัดมหาสารคาม
2. มีรูปแบบการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนตำบลจังหวัดมหาสารคาม
3. สามารถพัฒนาระดับการผลิตเมล็ดพันธุ์ของตำบลสู่การสร้างรายได้กับกลุ่มเป้าหมาย และสมาชิกผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของสภาองค์กรชุมชนตำบลจังหวัดมหาสารคาม

2.2 กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ผัก ซึ่งจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ให้กับวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน

กลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ ภาคอีสาน เป็นการรวมกลุ่มกันของกลุ่มเกษตรกรที่มีฐานคิด และเห็นความสำคัญของการจัดเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้เพื่อใช้ในระดับแปลงของตนเอง พร้อมทั้งมีการกระจายและแลกเปลี่ยนกันเป็นเครือข่ายกันมากกว่า 20 ปี จนได้เริ่มพัฒนาความคิด และเริ่มต้นก่อรูปเป็นเครือข่ายวิสาหกิจขึ้นเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2559 เพราะเห็นโอกาสในการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจรูปแบบหนึ่ง และเป็นทางเลือกที่กลุ่มเกษตรกรสามารถนำมาพัฒนาใช้ เพื่อสร้างเครือข่ายการผลิตและการตลาด อันนำไปสู่วิถีเกษตรกรรมที่ยั่งยืน ที่เกษตรกรสามารถยืนหยัด อยู่รอดได้อย่างมั่นคง มีศักดิ์ศรี และเป็นการสร้างความมั่นคงทางอาหารสู่สังคม เป็นกระบวนการสร้างการความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรในเรื่องการผลิต การพัฒนาพันธุ์กรรมผักให้ได้มาตรฐานเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ และมีคุณภาพตามที่กฎหมายกำหนด พร้อมทั้งเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เกิดการกระจายการใช้ เพิ่มปริมาณเมล็ดพันธุ์ผัก OP (Open pollinated variety) ซึ่งเป็นเมล็ดพันธุ์ที่นำมาปลูกแล้วยังสามารถจัดเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้ต่อได้ ไม่ต้องพึ่งพาเมล็ดพันธุ์จากภายนอก เมื่อต้องการปลูกในฤดูกาลต่อไปอย่างยั่งยืนต่อไป โดยมีกลุ่มเป้าหมาย 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดมหาสารคาม 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านหนองคู-ศรีวิไลย มีสมาชิก 45 คน ที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ 7 คน เมล็ดพันธุ์ที่สามารถผลิตได้ ได้แก่ สลัด 6 สายพันธุ์ (กรีนโอ๊ค เรดโอ๊ค มินิคอส กรีนปัดดาเวีย สลัดแก้ว เรดโครอลเบบี้) หอมแดง หอมแบ่ง ผัดเสี้ยน ชีลาว บวบหอม กระเจี๊ยบแดง กระเจี๊ยบเขียว มีรู้เชี่ยวชาญการผลิตเมล็ดพันธุ์คือผักสลัด สามารถถ่ายทอดศึกษาดูงานได้ มีช่องทางการขายเมล็ดพันธุ์ได้แก่ ขายผ่านช่องทางกลุ่มวิสาหกิจอีสาน ขายผ่านช่องทาง facebook โดยได้รับการสนับสนุนจาก สปก.ช่วยทำหน้าที่สื่อสารประชาสัมพันธ์พร้อมเชื่อมโยงลูกค้า และกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านหนองโจด มีสมาชิก 45 คน ผลิตเมล็ดพันธุ์ได้ 4 คน เมล็ดพันธุ์ที่สามารถผลิตได้ ได้แก่ พริกจินดา หอมแบ่ง กระเจี๊ยบเขียว มีความรู้ความเชี่ยวชาญผลิตเมล็ดพันธุ์พริก มีช่องทางการขายเมล็ดพันธุ์คือ จะขายต้นพันธุ์และเมล็ดพันธุ์ที่ตลาดเขียว ผ่านเวทีอบรมต่างๆ คนในชุมชน และเครือข่ายความสัมพันธ์จังหวัดขอนแก่น 2 กลุ่มคือ กลุ่มวิสาหกิจบึงปากเขื่อนมีสมาชิก 43 คน ออกแบบแผนการผลิต โดยมีการการผลิตแบบแปลงรวมและแปลงส่วนบุคคล มีพื้นที่แปลงผลิตอยู่ใกล้แหล่งน้ำพร้อมที่จะทำการผลิตเมล็ดพันธุ์ นอกจากนั้นกลุ่มฯยังมีการผลิตพันธุ์สัตว์เพิ่มขึ้น มีการแบ่งบทบาทคณะกรรมการเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบและ

สำรวจพันธุ์ มีการวางแผนที่จะทำการผลิตเมล็ดพันธุ์หลายชนิด ได้แก่ ถั่วเหลือง ถั่วเขียว กระเจี๊ยบแดง/เขียว ชีหอม ชีลาว ข้าวเหนียวแดง มะลิ 105 มีช่องทางการขายเมล็ดพันธุ์คือ ผ่านตัวบุคคลที่เป็นตัวกลางในการนำผลผลิตเมล็ดพันธุ์ไปจำหน่าย และแจกให้กับสมาชิกไปปลูก กลุ่มสวนผักคนเมือง มีพันธุ์สลัด 5-7 สายพันธุ์ ที่ปลูกในแปลง เก็บพันธุ์ได้ 4 พันธุ์ ได้แก่ สลัดเรดโอ๊ค สลัดกรีนปัตตาเวีย สลัดกรีนคอส ผักปลั่งม่วง ถั่วพุ่มวง เสาวรสม่วง มีช่องทางการขาย ขายแบบต้นสด และขายเมล็ดพันธุ์ให้กลุ่มวิสาหกิจทั้งวางขายและผ่านออนไลน์ facebook และจังหวัดร้อยเอ็ด 2 กลุ่มคือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกพืชเศรษฐกิจพอเพียงบ้านจานใต้ มีสมาชิก 30 คน ผลิตเมล็ดพันธุ์ 13 คน ชนิดที่ผลิตได้ ได้แก่ ถั่วฝักยาวสีแดง สลัด 2 สายพันธุ์ (เรดโอ๊ค กรีนปัตตาเวีย) กระเจี๊ยบแดง เสาวรส บวบหอมสั้น บวบหอมยาว ผักชีจีน ผักชีลาว พริกกระเหรี่ยง มะเขือเปาะพวงหยกจักรพันธุ์ มะเขือคางกบ ผักแพงกลม ผักชียาวยาว แตงไทยกลม มีช่องทางการขายตามเวทีอบรมเครือข่ายทั้งศูนย์เรียนรู้กลุ่ม และเวทีอบรมเครือข่ายภายนอก และขายให้กับชาวบ้าน และกลุ่มบ้านนาทุ่งกุลา มีเมล็ดพันธุ์ที่ผลิตได้ ได้แก่ ข้าวโพด 3 สายพันธุ์ (ข้าวโพดสีเหลืองล้วน ข้าวโพดเหนียวสีขาวล้วน ข้าวโพดเหนียวสีม่วงผสม) กระเจี๊ยบแดง ผักแพง บวบยาว บวบกลม มะเขือคางกบ ถั่วปรี ถั่วเขียว มีช่องทางการขายผ่านการเข้าร่วมเวทีอบรมเครือข่ายและการเป็นวิทยากรในเวทีอบรม ขายได้ประมาณ 20,000 บาท/ปี มีการแจกเมล็ดพันธุ์ให้ชาวบ้าน เกษตรกร และผู้สนใจปลูกพืชผักในครัวเรือน การดำเนินที่ผ่านมา กลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสานได้ดำเนินการจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้กับกลุ่มเกษตรกรเกี่ยวกับการเก็บเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ ศึกษาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการการค้าเมล็ดพันธุ์ ร่วมกันออกกฎระเบียบ เงื่อนไขการเป็นสมาชิกกลุ่ม และเงื่อนไขการผลิต รวบรวมและจัดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มเกษตรกรสมาชิก โดยมีกลไกกลางในการสนับสนุน หนุนเสริมองค์ความรู้ กลไกตรวจสอบคุณภาพเมล็ดพันธุ์ กลไกในการบรรจุ การแพ็คเมล็ดพันธุ์ และร่วมกันนำผลผลิตไปจำหน่าย และผลการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่าฐานการผลิตในระดับพื้นที่บางกลุ่มยังไม่มี การจัดกระบวนการวางแผนการผลิตเมล็ดพันธุ์โดยการสำรวจความต้องการและศักยภาพในการผลิตหรือความเชี่ยวชาญเฉพาะพืชของสมาชิกในกลุ่ม จึงทำให้สมาชิกวางแผนการผลิตได้ยากปริมาณการผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการในพื้นที่ สภาพพื้นที่ไม่สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์บางชนิดได้ ขาดกระบวนการติดตามและหนุนเสริมอย่างต่อเนื่อง ขาดการวางแผนการตลาดและมีช่องทางการจำหน่ายที่ไม่หลากหลาย อีกทั้งความรู้ในการบริหารจัดการระดับกลุ่มองค์กรของสมาชิกในแต่ละพื้นที่ก็ยังไม่เท่ากัน เช่น กลไกการควบคุมคุณภาพเมล็ดพันธุ์ การจัดการผลผลิต ความรู้ยังจำกัดอยู่ที่การจัดเก็บ รวบรวมพันธุ์ยังไม่มี การขยายความรู้สู่สาธารณะ การค้าเมล็ดพันธุ์ ข้อจำกัดกฎหมายและนโยบาย จึงได้เสนอโครงการวิจัยครั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อหาแนวทางการค้าเมล็ดพันธุ์อินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน โดยกลุ่มเกษตรกร ด้วยกระบวนการในการพัฒนากลุ่มเกษตรกร ให้สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพดี มีกลไกการควบคุมคุณภาพเมล็ดพันธุ์ร่วมกันระดับเครือข่าย ไปจนถึงการทำการค้าเมล็ดพันธุ์ในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน และมีโจทย์วิจัย คือ **“แนวทางการค้าเมล็ดพันธุ์อินทรีย์ ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสานเป็นอย่างไร”** และมีรายละเอียดในการเตรียมเอกสารข้อเสนอโครงการดังนี้

2.2.1 วัตถุประสงค์โครงการ

1. เพื่อศึกษากระบวนการปลูก และความรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์อินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์
2. เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงาน การควบคุมคุณภาพมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์
3. เพื่อหาแนวทางการค้าเมล็ดพันธุ์อินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์

2.2.2 เนื้อหาในการศึกษา

- กระบวนการผลิต การวางแผนผลิต การจัดการแปลงเมล็ดพันธุ์ของเกษตรกรสมาชิก
- ความรู้เรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน
- การดำเนินงาน กระบวนการปฏิบัติการของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน
- กระบวนการควบคุม มาตรฐานการผลิตเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์ ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน
- เอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติพันธุ์พืช 2518 พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ความรู้การเก็บ และมาตรฐานเมล็ดพันธุ์อินทรีย์
- ช่องทางการจัดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน
- แนวทางการค้าเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน

2.2.3 กลุ่มเป้าหมาย 6 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านหนองคู-ศรีวิไล ตำบลหนองปลิง จังหวัดมหาสารคาม
2. กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านหนองโจด ตำบลโคกก่อ จังหวัดมหาสารคาม
3. กลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ พื้นที่บ้านบึงปากเขื่อน อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น
4. เกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ พื้นที่เขตชุมชนเมือง จังหวัดขอนแก่น
5. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกพืชเศรษฐกิจพอเพียงบ้านจานใต้ อำเภอบุธันต์ จังหวัดร้อยเอ็ด
6. กลุ่มบ้านนาทุ่งกุลา ตำบลทุ่งกุลา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดร้อยเอ็ด

2.2.4 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ความรู้เรื่องการผลิตและเก็บคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ผักอินทรีย์
2. ความรู้เรื่องการค้าเมล็ดพันธุ์ โดยกลุ่มเกษตรกร กลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ ภาคอีสาน
3. รูปแบบและช่องทางการค้าเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน

2.3 กลุ่มวิสาหกิจแปรรูปผลิตภัณฑ์จากถั่วลิสง บ้านหนองผักแว่น ตำบลเหล่าดอกไม้ ปี 2560
ชุมชนบ้านผักแว่น ตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดมหาสารคาม ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ดำเนินงานโครงการวิจัย “การพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากถั่วลิสงของชุมชนบ้านหนองผักแว่นตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดมหาสารคาม” ผลจากการวิจัยพบว่า

1. การพัฒนาประสิทธิภาพการผลิต และการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากถั่วลิสงของชุมชนบ้านหนองผักแว่น มีกระบวนการพัฒนา คือ 1) การรวบรวมสายพันธุ์ถั่วลิสงมีทั้งหมด 6 สายพันธุ์ แต่พันธุ์ที่เหมาะสมชุมชนมีอยู่ 2 สายพันธุ์คือพันธุ์ไทนาน 9 และเกษตร 2 ข้อ 2) ทดลองกระบวนการปลูกถั่วลิสงใน 5 รูปแบบ รูปแบบที่เหมาะสมกับชุมชนคือการใช้จอบขุด เพราะการใช้จอบขุดนี้กลุ่มผู้ปลูกถั่วลิสงสามารถทำได้ง่าย และประหยัดใช้ได้กับทุกพื้นที่ 3) การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากถั่วลิสง มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 5 ประเภท คือ การทำถั่วลิสงต้ม การทำถั่วลิสงคั่ว การทำถั่วเคลือบ การทำถั่วลิสงคั่วทราย และ ถั่วลิสงทอดสมุนไพร 4) การสำรวจช่องทางตลาดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ถั่วลิสง จำนวน 7 แห่ง ผลิตภัณฑ์ที่เป็นที่ต้องการของตลาดคือ

ถั่วคั่วทราย ซึ่งพันธุ์ที่เหมาะสมในการแปรรูปคือพันธุ์เกษตร 2 ข้อ และมีรูปแบบการจำหน่าย 3 แบบคือ ขายส่งให้กับร้านค้าทั้งภายในและภายนอกชุมชนในราคา 12 ถุง 100 บาท ขายปลีกให้กับคนในชุมชน และในสถานที่ราชการ เช่น โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลเหล่าดอกไม้ และ ออกร้านกับหน่วยงาน มีหน่วยงานมารับซื้อเพื่อไปออกร้าน และ 5) การจดทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน “กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากถั่วลิสง บ้านหนองผักแว่น” เพื่อหนุนเสริมการทำงานในเรื่องของ การแปรรูปเพื่อจำหน่าย เพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชน ส่งเสริมให้นักเรียนผู้สูงอายุหันมาทำกิจกรรมร่วมกันแบบตา ยาย สอนลูกหลาน ถ่ายทอดความรู้ และการนำความรู้ใหม่มาแปรรูปผลิตภัณฑ์ และการขยายพื้นที่ในการปลูกถั่วลิสงของคนในชุมชนและลดการใช้สารเคมีในนาข้าว

2. สถานการณ์การปลูกถั่วลิสง และพันธุ์ถั่วลิสงที่มีอยู่ในชุมชนบ้านหนองผักแว่น เดิมชุมชนมีการปลูกถั่วลิสงมาก่อนแล้ว ซึ่งปลูกเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนและใช้ในงานบุญประเพณี ปี 2518 ได้มีผู้นำถั่วลิสงพันธุ์ใหม่เข้ามาในชุมชน และถั่วลิสงพันธุ์ใหม่นี้มีผู้รับซื้อ จึงทำให้มีชาวบ้านปลูกขายแพร่หลายมากขึ้นจนถึงปัจจุบัน ชุมชนยังคงปลูกถั่วลิสงไว้บริโภค ทำบุญและเพื่อจำหน่ายอยู่ ปัจจุบันมีสายพันธุ์ถั่วลิสงที่ปลูกอยู่ในชุมชน จำนวน 6 สายพันธุ์ ได้แก่ พันธุ์เกษตร 2 ข้อ พันธุ์เกษตรผิวเรียบ พันธุ์ขอนแก่น 6 พันธุ์ขอนแก่น 5 พันธุ์ไทนาน 9 และพันธุ์ขอนแก่น 60

3. กระบวนการผลิต และวิธีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ถั่วลิสงในชุมชน มีกระบวนการผลิตเพาะปลูกถั่วลิสง ประกอบด้วย การเตรียมเมล็ด เตรียมดิน การเพาะปลูก การให้น้ำ การกำจัดวัชพืชและพรวนดิน การให้ปุ๋ย การเก็บเกี่ยวผลผลิต การเก็บรักษา ต้นทุนปริมาณผลผลิตและรายได้ ในส่วนของการแปรรูปผลิตภัณฑ์และการใช้ถั่วลิสงเป็นวัตถุดิบประกอบ มีอยู่ 6 รูปแบบคือ การทำถั่วลิสงต้ม ถั่วลิสงนึ่ง ถั่วลิสงตัด ถั่วลิสงอบสมุนไพร ถั่วลิสงคั่วทราย และถั่วลิสงเคลือบโอวัลติน

4. ปัจจัยเงื่อนไขการผลิตถั่วลิสง และแปรรูปผลิตภัณฑ์ถั่วลิสงของชุมชนบ้านหนองผักแว่น มี 2 อย่างคือ 1) การผลิต มีปัจจัยที่หนุนเสริมให้มีการผลิตและได้ปริมาณผลผลิตเพิ่มมากขึ้นคือ ชนิดพันธุ์ ดินที่ปลูก สภาพอากาศ ความชื้น ช่วงฤดูกาลเดือนปลูก และการใช้ประโยชน์จากถั่วลิสง 2) การแปรรูป มีปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องสำคัญๆในการแปรรูปคือ พันธุ์ถั่วลิสง ผู้บริโภค ความต้องการของตลาด ความรู้ในการแปรรูป การรวมกลุ่มแปรรูป และรายได้ที่เกิดขึ้น

หลังจากสิ้นสุดการทำวิจัยในครั้งที่ผ่านมา ทางกลุ่มได้มีการยกระดับจากกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากถั่วลิสง เป็นศูนย์การผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ ซึ่งเป็นความร่วมมือและหนุนเสริมการทำงานจากองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกไม้ และสำนักงานเกษตรอำเภอชื่นชม เพื่อรวบรวมพันธุ์ถั่วลิสง และให้บริการชุมชนให้ความรู้เรื่องการปลูกและการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่ว การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากถั่วลิสง และหาช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากถั่วลิสง ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างรายได้ให้กับพี่น้องเกษตรกรในตำบลเหล่าดอกไม้หลังฤดูกาลทำนา แต่มีข้อจำกัดและปัญหาคือ เมล็ดพันธุ์ถั่วที่มีคุณภาพไม่เพียงพอกับผู้ปลูกและผู้สนใจ และการขับเคลื่อนการดำเนินงานของศูนย์การผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง หากชาวบ้านสามารถสร้างการเรียนรู้การพัฒนาการปลูกถั่วลิสง รวมถึงการค้นหาช่องทางการจำหน่ายหรือเชื่อมโยงกลุ่มผู้แปรรูปผลิตภัณฑ์จากถั่วลิสงกลุ่มอื่นๆได้ จะเป็นการสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านและสามารถเป็นทางเลือกให้กับชุมชนเกษตรกรในพื้นที่นา

โคกสร้างรายได้เสริมเพิ่มเติมจากการทำนาปีได้อีกทางเลือกหนึ่ง จึงได้โจทย์วิจัยดังนี้ **โจทย์วิจัยหลัก** “ การพัฒนาศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นอย่างไร ” **โจทย์วิจัยรอง** 1) สถานการณ์การปลูกถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นอย่างไร 2) การจัดการผลผลิตถั่วลิสง ตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นอย่างไร 3) การดำเนินงานศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นอย่างไร โดยมีรายละเอียดในการเตรียมเอกสารข้อเสนอโครงการดังนี้

2.3.1 วัตถุประสงค์โครงการ

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การปลูกถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้
2. เพื่อศึกษาการจัดการผลผลิต ถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้
3. เพื่อศึกษาการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้
4. เพื่อพัฒนาศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้

2.3.2 เนื้อหาในการศึกษา

1. สถานการณ์การปลูกถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้
 - ลักษณะพื้นที่ตำบลเหล่าดอกไม้
 - ทรัพยากร
 - ประเพณีวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับความมั่นคงทางด้านอาหาร
 - พื้นที่การปลูกถั่วลิสง
 - สายพันธุ์ถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้
 - สถานการณ์การใช้เมล็ดพันธุ์ และความต้องการใช้เมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง
 - ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการปลูกถั่วลิสงและข้อจำกัด
 - บทเรียนการแก้ปัญหา
2. การจัดการผลผลิตถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ ทั้ง 11 หมู่บ้าน
 - การเก็บเกี่ยวผลผลิต การเก็บรักษาและคัดเลือก
 - รูปแบบในการจำหน่ายผลผลิต
 - การเก็บเมล็ดพันธุ์ การบำรุงรักษาเมล็ดพันธุ์และการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์
3. การดำเนินงานที่ผ่านมาของศูนย์เรียนรู้การศึกษการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้
 - แนวคิด/เป้าหมาย การตั้งศูนย์เรียนรู้การศึกษการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้
 - โครงสร้างกรรมการ กลไกการทำงาน
 - กิจกรรมศูนย์
 - การถ่ายทอดความรู้ให้แก่ชุมชน
 - ปัญหาการดำเนินงาน
4. การพัฒนาศูนย์เรียนรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง
 - บทบาทการดำเนินงานของคณะกรรมการ สมาชิก
 - การเชื่อมโยงความร่วมมือหน่วยงานภาคี

2.3.3 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ศูนย์เรียนรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ขยายผลการผลิตเมล็ดพันธุ์จำหน่ายให้เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกรในตำบลเหล่าดอกไม้
2. เกษตรกรสมาชิกมีรายได้จากการขายถั่วลิสง และเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง
3. พัฒนาศูนย์เรียนรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง เป็นศูนย์กลางการรวบรวม คั้นหา และขยายเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง

2.4 กลุ่มโพธิ์แฝกและเกษตรผสมผสาน ตำบลนาโพธิ์ กลุ่มโพธิ์แฝกและเกษตรผสมผสาน เริ่มประชุมและก่อตั้งกลุ่มขึ้นเมื่อ วันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ.2559 และดำเนินการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ.2560 ที่ทำการกลุ่ม ณ บ้านหนองโดน เลขที่ 122 หมู่ที่ 2 ตำบลนาโพธิ์ อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเกษตรกรตำบลนาโพธิ์ มีอาชีพหลัก คือ การทำเกษตรเชิงเดี่ยว คือ ปลูกมัน ปลูกอ้อย และปลูกข้าวนาปี พบว่าการทำเกษตรแบบเชิงเดี่ยวเกิดความไม่คุ้มค่ากับการลงทุนเนื่องจากมีราคาการซื้อขายที่ไม่คงที่ และราคาตกต่ำ จึงปรับเปลี่ยนพื้นที่บางส่วนเพื่อทำการเกษตรแบบผสมผสานและมีแนวคิดที่สวนทางคือการทำเกษตรเพื่อขายต้นพันธุ์ และเพื่อการบริโภคในครัวเรือน ลดค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน และที่เหลือจากการบริโภคจึงนำไปขาย ต่อมาจึงได้รวมกลุ่มเพื่อทำการขายต้นพันธุ์และผลผลิตที่ได้มาจากสมาชิก มีสมาชิกที่ลงหุ้น จำนวน 80 คน มีกิจกรรมการผลิตในแปลงคือ พันธุ์กล้วยจำนวนกว่า 60 สายพันธุ์ ปลูกหม่อน เลี้ยงไหม เพาะข้ากล้านไม้ เช่น ตะไคร้หอม ขิง ข่าเหลียง มะนาว ไม้ ดอกขจร หวานหางจระเข้ พลู ดอก อันชัน ดาวอินคา หวานไฟ เป็นต้น พันธุ์ผัก เช่น หอมแดง หอมเป พันธุ์ไม้ผล เช่น มะม่วง มะนาว และพันธุ์พืชสมุนไพร เช่น ฝรั่ง อัญชัน หวานชัมตุล กระชายดำ ฯลฯ ซึ่งการผลิตจะทำการผลิตรายแปลง สมาชิก แต่จะทำการรวบรวมผลผลิตขายร่วมกัน ณ ที่ทำการกลุ่ม หรือบางครั้งก็รวบรวมไว้ที่แปลงของสมาชิกเอง โดยจะมีพ่อค้ามารับซื้อต้นพันธุ์และผลผลิต ณ ที่ทำการกลุ่มและแปลง และขายทางออนไลน์ผ่าน ไลน์ เฟซบุ๊ก โดยลูกค้าส่วนใหญ่จะเป็นข้าราชการใกล้เคียง/วัยเกษียณ ผู้นำชุมชนในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง พนักงานโรงงาน และอีกแบบหนึ่งคือขายในช่วงเวลาที่มีกิจกรรมการประชุมและคนมาศึกษาดูงานในแปลงของสมาชิกกลุ่มๆ โดยในส่วนของโรงงานที่มารับซื้อผลผลิตจะซื้อ 2 แบบคือ ซื้อผลผลิตที่เป็นของสด จะเป็นโรงงานบุญทันฟู๊ด และซื้อสมุนไพรที่เป็นกิ่งพันธุ์ จะเป็นโรงงานที่ตั้งอยู่ที่บ้านหนองแสง ตำบลห้วยเตย อำเภอกุดรัง ซึ่งมีการขายกิ่งพันธุ์ของสมาชิกกลุ่มๆมีรายได้สูงสุดอยู่ที่เดือนละ 20,000 บาท ต่ำสุด 2,000 บาท ซึ่งสมาชิกของกลุ่มๆครอบคลุมทั้งหมด 9 หมู่บ้าน มีทั้งเกษตรกรผู้สูงวัยตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป และเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีอายุระหว่าง 25-40 ปี ทั้งที่มีใจรักทำการเกษตรเป็นทุนเดิมอยู่แล้วที่กลับมาจากการทำงานโรงงานนอกชุมชน หรือกลุ่มเกษตรกรที่หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนการทำงานโดยเฉพาะสำนักงานเกษตรจังหวัดคือ กลุ่ม YSF เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่ม มีกิจกรรมร่วมกันที่เป็นการเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานคือ การประชุมประจำเดือนกลุ่มทั้งจัดเวทีประชุม ณ ที่ทำการกลุ่ม และการประชุมออนไลน์ผ่านกลุ่มไลน์ เฟซบุ๊ก การจัดทริปท่องเที่ยววันเสาร์วัฒนธรรมชุมชนให้กับบุคคลภายนอก ผ่านการทำกิจกรรมในแปลงสมาชิก เช่น สาวไหม การแปรรูปขนมจากผลิตภัณฑ์ในแปลง(ขนมเทียนขาววัง) ฯลฯ ทำให้เกิดการกระตุ้นการทำกิจกรรม

การผลิตในแปลงสมาชิก และเสริมสร้างรายได้อีกช่องทางหนึ่งของสมาชิกกลุ่ม แต่การดำเนินงานมีปัญหาที่เป็นอุปสรรคสำคัญคือ สมาชิกกลุ่มฯ ยังไม่สามารถผลิตต้นพันธุ์ได้เพียงพอต่อความต้องการของตลาด และขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของพันธุ์พืช และการขยายพันธุ์พืชเพื่อทำการขยายพันธุ์พืชจำหน่ายได้ตามความต้องการของตลาดที่เป็นระบบ ประกอบกับยังขาดแคลนอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับการขยายพันธุ์พืช ทางกลุ่มไผ่หญ้าแฝกและเกษตรผสมผสานตำบลนาโพธิ์ จึงได้จัดทำโครงการวิจัยพัฒนากระบวนการรวบรวมและขยายพันธุ์พืชเพื่อจำหน่ายของกลุ่มไผ่หญ้าแฝกและเกษตรผสมผสาน โดยมีเป้าหมายเพื่อรวบรวมผลผลิตในรูปแบบต่างๆ และการวางแผนขยายพันธุ์พืชทั้งที่เป็นต้นพันธุ์ กิ่งพันธุ์ ให้เป็นระบบแบบครบวงจรตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ เพื่อที่จะนำไปวางแผนการผลิตให้มีความสอดคล้องและเป็นไปตามความต้องการของตลาด ตลอดจนเป็นการสร้างรายได้และลดปัญหาหนี้สินของสมาชิกกลุ่มฯ โดยได้เสนอโจทย์วิจัย คือ “กระบวนการรวบรวม และการเพาะขยายพันธุ์พืช เพื่อการจำหน่าย ของกลุ่มไผ่หญ้าแฝกและเกษตรผสมผสาน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม เป็นอย่างไร” และมีรายละเอียดเพื่อเตรียมเอกสารโครงการดังนี้

2.4.1 วัตถุประสงค์โครงการ

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชน การผลิต ของกลุ่มไผ่หญ้าแฝกและเกษตรผสมผสาน ตำบลนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาความรู้การเพาะขยายพันธุ์พืชของกลุ่มไผ่หญ้าแฝกและเกษตรผสมผสาน ตำบลนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อศึกษาบทเรียนการดำเนินงาน การรวบรวม การเพาะขยายพันธุ์พืช และการจำหน่ายของกลุ่มไผ่หญ้าแฝกและเกษตรผสมผสาน ตำบลนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม
4. เพื่อพัฒนากระบวนการรวบรวมและการเพาะขยายพันธุ์พืชของกลุ่มไผ่หญ้าแฝกและเกษตรผสมผสาน ตำบลนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม

2.4.2 เนื้อหาการศึกษา

1. การศึกษาบริบทชุมชน
 - ลักษณะพื้นที่
 - ประวัติศาสตร์ชุมชน
 - ประเพณี วิถีชุมชน
 - อาชีพหลัก อาชีพเสริม รายได้ รายจ่าย
 - ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
 - พัฒนาการการผลิต
 - พัฒนาการกลุ่มไผ่หญ้าแฝกและเกษตรผสมผสาน
 - บทเรียนการทำงานที่ผ่านมา ของชุมชน
2. ศึกษาความรู้การเพาะขยายพันธุ์พืชของกลุ่มไผ่หญ้าแฝกและเกษตร
 - ชนิดพืช จำนวน ขนาด ปริมาณ
 - วิธีการเพาะขยายพันธุ์พืช

- เทคนิคการดูแลรักษา
- แนวคิดการเพาะขยายพันธุ์พืช

3. ศึกษาบทเรียนการรวบรวม การเพาะขยายพันธุ์พืช และการจำหน่าย

- บทเรียนการรวบรวม
- บทเรียนการเพาะขยายพันธุ์พืช
- บทเรียนการจำหน่าย

4. พัฒนาระบบการรวบรวมและการเพาะขยายพันธุ์พืช

2.4.3 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกิดความรู้ในการเพาะพันธุ์พืชและขยายพันธุ์พืชที่เป็นระบบเหมาะสมกับสภาพพื้นที่
2. มีบทเรียนการดำเนินงาน การรวบรวม การเพาะขยายพันธุ์พืช และการจำหน่าย
3. มีกระบวนการรวบรวมในรูปแบบต่างๆและการเพาะขยายพันธุ์พืชที่เหมาะสมในการจำหน่ายของกลุ่มไฟฟ้าแม่และเกษตรผสมผสาน
4. สามารถพัฒนาสายพันธุ์พืชให้มีความหลากหลาย เหมาะสมกับสภาพพื้นที่การเพาะปลูก ตลอดจนสามารถขยายพื้นที่ในการเพาะปลูก และมีกลุ่มลูกค้าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

หลังจากลงพื้นที่พัฒนาข้อเสนอโครงการย่อยระดับชุมชน แต่ละชุมชน ทีมชุดโครงการฯ ได้ อธิบายหัวข้อ องค์ประกอบต่างๆ ในการเตรียมเอกสารข้อเสนอโครงการเพื่อเสนอต่อ เวทีกลั่นกรองโครงการ และเวทีการพิจารณาโครงการ ต่อไป โดยทีมชุดโครงการฯหารือร่วมกับแกนนำผู้เสนอโครงการในการเชิญ บุคลากรหรือบุคคลสำคัญในพื้นที่ เช่น เจ้าหน้าที่เกษตรประจำตำบล หรือ เจ้าหน้าที่เกษตรขององค์กรปกครอง ท้องถิ่น อาจารย์หรือนักวิชาการที่จะสามารถให้ข้อเสนอและเป็นที่ปรึกษาโครงการเข้าร่วมกิจกรรมตั้งแต่ เริ่มพัฒนาโครงการ รวมถึงผู้ที่สามารถช่วยสนับสนุนด้านการจัดทำเอกสารได้ในพื้นที่เข้าร่วมในโครงการอีกด้วย โดยการติดตามเอกสารเพื่อเสนอโครงการต่อ สกว. ทางทีมชุดโครงการฯประสานกับพื้นที่ผ่านโทรศัพท์ และอีเมล เนื่องจากสามารถลงพื้นที่ได้เพียงพื้นที่ละ 1 ครั้ง

3. ประชุมพิจารณาโครงการและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ชุดโครงการได้เข้าร่วมเสนอโครงการวิจัยเวทีพิจารณาข้อเสนอโครงการชุดพันธุ์กรรม วันที่ 18 ตุลาคม 2561 ณ โรงแรมเดอะเบสอินน์ รีสอร์ท ตำบลหนองโก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม โดยมี ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นต่อโครงการ คือ ผศ.ดร. บัญชร แก้วส่อง ดร.กฤษฎา บุญชัย และคุณสุเมธ ปาน จำลอง ซึ่งภายใต้ชุดโครงการวิจัยประเด็นพันธุ์กรรมประกอบด้วย 1. โครงการชุดประเด็น ชื่อโครงการ การ พัฒนาระบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายวิสาหกิจเพื่อสร้างเศรษฐกิจจากการผลิตเมล็ดพันธุ์ของ องค์กรเกษตรกร 2. โครงการเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนตำบล ชื่อโครงการ การจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพ และจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคาม 3. โครงการกลุ่มวิสาหกิจเมล็ด พันธุ์ภาคอีสาน ชื่อโครงการ แนวทางการค้าเมล็ดพันธุ์อินทรีย์ ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน 4.

โครงการกลุ่มวิสาหกิจแปรรูปผลิตภัณฑ์จากถั่วลิสง บ้านหนองผักแว่น ชื่อโครงการ การพัฒนาศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดมหาสารคาม และ 5. โครงการกลุ่มไฟฟ้าแสงและเกษตรผสมผสาน ตำบลนาโพธิ์ ชื่อโครงการ กระบวนการรวบรวม และการเพาะขยายพันธุ์พืช เพื่อการจำหน่าย ของกลุ่มไฟฟ้าแสงและเกษตรผสมผสาน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม โดยชุดโครงการได้จัดให้ตัวแทนหรือหัวหน้าโครงการนำเสนอรายละเอียด ปัญหาสำคัญในการวิจัย เป้าหมายที่ต้องการบรรลุ วัตถุประสงค์ กระบวนการดำเนินงาน และผลที่คาดว่าจะได้รับ จากนั้นผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะแต่ละโครงการตามรายละเอียดดังนี้

3.1 โครงการ การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายวิสาหกิจเพื่อสร้างเศรษฐกิจจากการผลิตเมล็ดพันธุ์ขององค์กรเกษตรกร

ความเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ

ผศ.ดร.บัญชา แก้วส่อง ตัวชุดใหญ่ โจทย์ของชุดมันยังเหมือนกับเป็นพีเลียงธรรมดาๆ ขับเคลื่อนงานในพื้นที่ มันน่าจะไปไกลกว่านั้น เรื่องเมล็ดพันธุ์ถ้าไม่วิเคราะห์ให้ดี แล้วจะหาโครงการย่อยสนับสนุนชุดใหญ่เพื่อตอบโจทย์อย่างไร ชุดนี้เป็นปีที่ 3 กำลังห้วงงานชุดต่างๆ ไม่เป็นชุด ไม่ร้อยชุด งานไม่แน่น ปัญหาอยู่ตรงไหน เมล็ดพันธุ์ปีแรก ต้องการหาเมล็ดพันธุ์ พอได้ความรู้แล้วก็มาจัดระบบองค์กรสนับสนุน มีจุดอ่อนบางระดับแล้วยังไงต่อ ถ้าบอกจุดตายอยู่ที่กฎหมายจะเอาอะไรไปจัดการกฎหมาย งานวิจัยชุดใหญ่อยากให้มีความรู้ทางสังคม เพื่อสร้างทางเลือกในการจัดการเมล็ดพันธุ์พืชให้ได้ ปีนี้จะต้องวางให้ชัดว่าจะไปถึงไหน ต้องมีตัวแบบการสร้างวิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็งให้ชัดใน 4 โครงการ ต้องมองดูระบบทางเศรษฐกิจให้ชัดด้วย ความเป็นเขียนแบบงานพัฒนา ความรู้ที่ต้องหาของชุดนี้ ณ ปีนี้ คืออะไร ต้องเป็นความรู้ที่ใหญ่กว่าโครงการย่อยเพื่อให้มาจัดการแก้ปัญหาพวกนี้ให้ชัด และออกแบบ social movement จะได้เห็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนไหว สังเคราะห์เพื่อให้เกิดการเคลื่อนไหว เคลื่อนจากความรู้อารมณ์ของโครงการย่อย

ดร.กฤษฎา บุญชัย คำถามของ อ.บัญชาสำคัญมาก คำถามแรกที่เราจะต้องทำให้ชัดเจนคือ สถานการณ์ด้านที่เกี่ยวข้องกับเมล็ดพันธุ์ต่างๆ ณ ขณะนี้ มันกระทบกับชีวิตพี่น้องอย่างไร ทั้งโครงการแม่และลูกจะต้องหาโจทย์ของตัวเอง คำถามง่ายๆ คือ สถานการณ์เป็นอย่างไรที่จะทำให้เมล็ดพันธุ์ที่กำลังจะทำมันสำคัญ เช่น เมล็ดพันธุ์ส่วนใหญ่มีการผูกขาดโดยบริษัท แล้วมันมีผลอย่างไรกับชีวิต เช่น ถั่ว กระทบอย่างไร แล้วจะนำไปสู่โจทย์ที่แต่ละโครงการตั้งคำถามหรือแตกโจทย์ให้ลึกลงไป หน้าตาหรือความสำคัญอยู่ระดับไหน เช่น บอกว่าชาวบ้านทำเศรษฐกิจเมล็ดพันธุ์ได้ดี จะนำไปสู่การตอบโจทย์อื่นๆ ของชุมชน เช่น แรงงาน ภัยความมั่นคงทางอาหาร นิเวศน์ แต่ละกลุ่ม แต่ละพื้นที่ต้องไปกำหนดให้ชัดเจนว่าความเข้มแข็งที่เราหมายถึงคืออะไร ในฐานะทีมสังเคราะห์ต้องกำหนดประเด็นความเข้มแข็งให้ชัดเจน แล้วเราจะไปสู่ความรู้เพื่อตอบโจทย์อย่างไร ในแต่ละที่มีความแตกต่างกัน เช่น ความเข้มแข็งด้านทรัพยากร นิเวศน์ บางที่เป็นเรื่องการตลาดการค้า ไล่ไปให้ชัดเจนตั้งแต่ความสำคัญของปัญหา จะนำไปสู่ความเข้มแข็งได้อย่างไร แล้วไล่ไปถึงกระบวนการ คำว่า เสริมสร้าง เข้มแข็ง เป็นรูปธรรม ต้องทำให้ชัดเจน

แนวทางชุดน่าจะทำเรื่อง 1. ประเมินสถานภาพของเมล็ดพันธุ์ 2. การสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาเมล็ดพันธุ์ของชุมชน 3. รูปแบบ โมเดลของแต่ละแบบที่แตกต่างกันอย่างไร สำหรับการจัดการพันธุ์กรรม 4. ปัจจัยเงื่อนไข ปัจจัยร่วม เรื่องราวการสังเคราะห์ต้องโยงมาให้ถึง และชุดต้องสังเคราะห์ให้เห็นทั้งเชิงปริมาณ

และเชิงคุณภาพ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ผลสะท้อนที่จะเกิดขึ้น ระหว่างทางอาจใช้การสังเกต การสังเคราะห์ แล้ว อาจเชิญคนนอกมาเติมบ้างซึ่งเราอาจใช้สื่อสมัยใหม่เข้ามาระหว่างทางการทำงาน ถ้าออกแบบการสื่อสารไปด้วย จะเป็นการปฏิบัติการไปข้างนอกด้วย

คุณสุเมธ ปานจำลอง ลองดูการออกแบบ การปรับชื่อ ให้เข้าใจตรงกัน และชี้ให้เห็นความท้าทาย และเห็นมิติที่เราอยากจะไป

3.2 โครงการการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดมหาสารคาม

ความเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ

ดร.กฤษฎา บุญชัย สิ่งที่เราอยากรู้ในการวิจัยครั้งนี้คืออะไร เรื่องที่เราอยากรู้จริงๆ สรุปสิ่งแรกที่เราอยากหา 1. วิถีพัฒนาคุณภาพข้าว และทำอย่างไรที่จะยกระดับให้ดียิ่งขึ้น 2. การเพิ่มมูลค่าข้าว จะต้องมีการไปหาคำตอบจากความต้องการของตลาดด้วย เราคิดว่าจะไปแข่งกับเขาแบบไหน 3. เรื่องการรวมตัว มี 15 พื้นที่จะรวมกันอย่างไร จะนำไปสู่การสร้างเศรษฐกิจอย่างไร ถ้ามองไปเรื่อยๆ ว่าจะรู้ได้อย่างไร ใครจะเป็นคนหาความรู้ จะมีเวลาเก็บข้อมูลหรือไม่ มีเวลามาวิเคราะห์หรือไม่เวลาไปเก็บข้อมูลก็ต้องเป็นพนักงานสอบสวน ต้องถามให้ชัดเจน ชักไปเรื่อยๆ วิจัยไม่มีอะไรให้ซับซ้อน ถามให้ชัด ไปให้ลึก เพื่อให้ได้คำตอบที่เราอยากรู้มากที่สุด ประเด็นที่น่าเสนอเอาเข้ามาในความเป็นมาให้ชัดเจน ไม่อย่างนั้นก็เป็นคำใหญ่ๆ เช่น การจัดการเมล็ดพันธุ์ ถ้าเราลงให้ชัดจะทำให้ชาวบ้านง่ายต่อการสื่อสาร เรื่องเมล็ดพันธุ์สถานการณ์ใหม่ๆ เปลี่ยนไปเยอะ อันแรกเรารู้เรื่องโลกร้อน ถ้าโลกร้อนขึ้น พันธุ์ข้าวเดิมจะเริ่มไม่ได้ผล ระบบนิเวศธรรมชาติจะเปลี่ยน ถ้ามองว่าเราจะปรับตัวกับสถานการณ์ใหม่อย่างไร อยากเห็นชาวบ้านคัดและปรับปรุงพันธุ์ที่เหมาะสมกับตัวเองให้ได้ สองคือมีคนคนเก่าคนแก่ ไม่มีแรงงาน จะมีพันธุ์ข้าวไหนที่ไม่ต้องใช้แรงงานเยอะ สามข้าวสำหรับคนกินมันมากกว่าอิม แต่แสวงหาคคุณค่า เช่น ลดอ้วน เป็นต้น ถ้าเราต้องการตลาด ก็ต้องพยายามหาเพื่อให้ตอบโจทย์ทั้งข้างในและข้างนอก สื่อธุรกิจใหญ่ๆ เล่นเรื่องเมล็ดพันธุ์ข้าวกันหมดแล้ว ดังนั้น ถ้าเราสูญเสียการผลิตพันธุ์ข้าวของตัวเองเราไม่มีอนาคตแน่ ทำอย่างไรที่สภาองค์กรชุมชนจะมีระบบหนุนเสริมอย่างไร สนับสนุนอย่างไร ทำให้เกิดนโยบายอย่างไรที่จะหนุนชาวบ้านให้ต่อเนื่อง เข้มแข็ง นี่คือ หน้าที่ คือ รูปแบบการสนับสนุนที่ชัดเจน

ผศ.ดร.บัญญัติ แก้วส่อง เรื่องพันธุ์กรรม สภาองค์กรชุมชนมีน้อยอยู่หลายตัว นัยของการต่อสู้เพื่อประชาชน งานลักษณะนี้เป็นงานที่ สกว.พยายามให้สภาองค์กรชุมชนทำ สภาองค์กรชุมชนที่เป็นเครื่องมือของชาวบ้าน หาความรู้แบบชาวบ้าน ต้องการให้ชาวบ้านอยู่ได้ สภาองค์กรชุมชนไม่ใช่หาความรู้แค่กลุ่มพื้นฐาน ต้องเน้นการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนด้วย ต้องสร้างประชาธิปไตยของชุมชนให้ได้ ถ้าไม่เดินตรงนี้ก็ไม่ได้ต่างจากงานวิจัยชาวบ้านทั่วไป โจทย์ตรงนี้น่าจะมีมาก่อนหลายตัวแล้ว แต่เป็นสภาองค์กรชุมชนยังไม่หยิบเรื่องนี้ ความรู้เดิมเรื่องการคัดเมล็ดพันธุ์ให้เพียงพอภายในกลุ่มทำอย่างไร ความรู้แบบนี้งานชุดนี้น่าจะเคยมีมาก่อนแล้ว เมื่อเคยมีมาก่อนแล้วจะช่วยกลุ่มพัฒนาโจทย์ที่ไม่ซ้อนงานเดิมเป็นอย่างไร ที่จะได้งานใหม่ ความรู้ใหม่ ที่สำคัญคือ กลุ่มนี้ทำเรื่องเมล็ดพันธุ์มานาน ความรู้เป็นความรู้เดิม แล้วมีความรู้ใหม่อะไรที่อยากรู้ คนหนุนควรรู้ว่าการคัดเมล็ดพันธุ์ที่ทำมาคืออะไร แล้วสิ่งที่อยากรู้คืออะไร เพื่อจะได้รู้ว่าสิ่งที่รู้แล้วกับสิ่งที่อยากรู้ใช้หรือไม่ บางอย่างอาจไม่ต้องทำวิจัย ที่สำคัญคือคนหนุนงาน เมล็ดพันธุ์ทำมานาน พอมีความรู้อะไรที่จะแลกให้พอๆ นักวิจัยชัดขึ้น เพื่อปรับให้เข้ากับปัญหาที่ต้องการทำเพื่อหาความรู้จริงๆ ไม่ต้องมาค้นทุกเรื่อง แคมีปัญหาแบบ

นี้ ความรู้ที่เคยมีอะไรบ้าง เขาถึงให้บททวนวรรณกรรม งานวิจัยเดิม แล้วที่ผ่านมาก็อย่างไร เหมาะหรือไม่ คงต้องฝากเพราะ สกว.ให้น้ำหนักกับการขึ้นโจทย์เป็นเรื่องแรก เพราะวิธีการไปได้อะไร ถ้าโจทย์ไม่ชัดเจนก็ไปไม่ได้ จะไปได้อย่างไร เราจะอธิบายได้อย่างไรว่าต่างกับพื้นที่อื่นอย่างไร ชุมชนต้องทำให้แตกต่างและสำคัญให้ได้ การใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นตัวตั้งรูก็คงไม่มี อยากเห็นสภาองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งใช้วิธีการที่ทำเรื่องแผนแม่บทชุมชน เป็นเครื่องมือและทิศทาง ที่จะวางอนาคตตัวเองได้ ดูเวลา พ.ศ.มาเรื่อย ระยะเวลามันไม่จบ ได้เงินมาทำแล้วยังไง ไม่มีบอก แต่ตอนท้ายจบไม่ลง ดึงแบบองค์กรรวมได้ไหม ชี้ให้ตรงเป้าได้ไหม อยากรู้อะไร อยากทำอะไร แต่จะทำเรื่องนี้ต้องรู้อะไรถึงจะทำได้ เป็นโจทย์ที่เป็นงานพัฒนาออกไป ยังไม่ใช่งานวิจัย ต้องไล่ตรงๆ ชาวบ้านอยากทำอะไร อยากเห็นอะไร แล้วอยากรู้อะไร แล้วจะอย่างไร ไล่ง่ายๆ สำคัญคือ ต้องชักให้ได้โจทย์ก่อน เรื่องนี้เป็นเรื่องที่คาดหวังว่ากลุ่มนี้จะช่วยได้ เพราะเรื่องเมล็ดพันธุ์ต้องต่อสู้หนัก น่าจะใช้พลังของสภาชุมชนในการเคลื่อนไหว แต่ต้องมีภาคีเคลื่อนไหว ปัญหาคือชี้ไม่ชัด ปัญหาเมล็ดพันธุ์ขององค์กรชุมชนคืออะไร ต้องต่อสู้กับผู้อื่นหรือไม่ การออกแบบการเคลื่อนไหวถ้าจะใช้สภาองค์กรชุมชนในการเคลื่อนไหว ถ้าจะขยับปรับให้เข้มข้น ไล่โจทย์ให้เห็น อย่าลงมาโดยไม่รู้ว่าคืออะไร เช่น เราไม่มีข้าวกิน เราก็กินข้าวกิน แต่ต้องไล่ให้เห็นว่า ระบบที่ช่วยกันไม่มี ที่นาไม่มี เป็นต้น ไล่ไปให้ชัด เรื่องวิธีการไม่หวง แต่หวงเพราะเป็นระบบข้าว พื้นที่เยอะความเคลื่อนไหวอยู่ตรงไหน อยากเห็นงานวิจัยท้องถิ่น คือ ชาวบ้านลุกขึ้นมาจัดการปัญหาของตนเอง ย้อนให้กลับไปทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นพื้นฐาน พื้นที่รู้เมล็ดพันธุ์ตัวเองให้ชัดเจนจะเดินอย่างไร เดินโดยที่มีชาวบ้านเป็นฐานและเป็นหลัก จัดกระบวนการให้เกิดการเคลื่อนไหวทั้ง 15 พื้นที่อย่างไรต้องแบ่งให้ชัด กลุ่มแรกเป็นเรื่องการจัดการและสร้างคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ อีกกลุ่มเป็นเรื่องการจำหน่าย กลุ่มที่พื้นเรื่องเมล็ดพันธุ์พื้นฐานแล้วต้องเป็นเรื่องการตลาด กลุ่มต้องมองเชิงการเคลื่อนไหวมากกว่าทำงานแบบพื้นฐาน ที่เป็นปกติ ที่จะนำไปสู่การจัดระบบควบคุมคุณภาพแบบชาวบ้านให้ชัดเจน เป็นการสร้างกฎเกณฑ์ มาตรฐานจากภาคประชาชน ต้องคิดเรื่องแบบนี้ต้องหาความรู้แบบพื้นฐาน คือ การจัดการเมล็ดพันธุ์ การรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง การเคลื่อนไหวต่อ ชุมชนต้องโยนโยนเข้าไปให้ได้ต่อไปข้างหน้า ทีมใหญ่ต้องหาความรู้ทางกฎหมายมาให้ทีมนี้เรียนรู้ไปด้วย สิ่งที่กำลังกดดันและครอบงำอยู่ ชื่อได้ มีอยู่ 2 ตัวที่อยากรู้ คือ ถ้าจะไปสู่ธุรกิจจะไปอย่างไร คำถามวิจัยรองกว้าง ถ้าจะทำกิจกรรมจะต้องทำให้รู้ว่าจะอะไร

คุณสุเมธ ปานจำลอง ทำไมถึงต้องทำเรื่องนี้เดิมเข้าไปในส่วนพารากราฟที่ 2 – 3 ว่าทำไมถึงใช้สภาองค์กรชุมชนมาทำ 15 พื้นที่ที่จะทำได้หรือไม่ เงื่อนไขไม่รู้อาจจะไปสู่การจัดการเรื่องนี้ได้หรือไม่ ประเด็นที่ 2 เรื่องพรบ.พันธุ์พืช ที่ว่าช่วยอะไรได้บ้าง เดิมเข้าไปเพื่อตอบโจทย์น่าจะดี เครือข่ายสภาองค์กรชุมชนเกิดขึ้นอย่างไร มีกฎหมายอะไร เงื่อนไข และข้อจำกัดจะนำไปสู่อะไร เดิมเข้าไป พูดถึงข้อจำกัด แล้วจะหาคำตอบอย่างไร ต้องไปดูใน พรบ.ว่ามีตัวไหนจัดการได้ 15 พื้นที่จะทำอย่างไรให้เป็นจริง ต้องอธิบายให้เห็นว่าเป็นอย่างไร มีปัจจัยเอื้ออะไรในการทำให้สำเร็จ เขียนให้เห็นว่า 15 ตำบลมีกิจกรรมอะไรที่จะร่วมกันในการทำงาน

3.3 โครงการ แนวทางการค้าเมล็ดพันธุ์อินทรีย์ ของกลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน

ความเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ

ผศ.ดร.บุญชู แก้วส่อง สนใจเรื่องพันธกรรมไปสู่การค้า ตัวที่น่าสนใจคือ วิสาหกิจชุมชนเรื่องการค้าพันธกรรมควรเป็นอย่างไร ถ้าทำได้ก็จะเป็นประโยชน์กับชาวบ้านนำไปสู่การขยายตัวของเกษตรกรรมยั่งยืน รูปแบบการจัดการวิสาหกิจที่จะไปค้าพันธกรรมตกลงทำอย่างไรกันแน่จุดเริ่มควรเริ่มที่ปลายแล้วย้อนกลับมาหาเหตุ ต้องมองเห็นสินค้า มองเห็นลูกค้า มองเห็นการจัดการ มองถึงรายได้ที่จะเกิด ก็จะมองเห็นสินค้ามีไม่พอ สินค้าไม่ดีพอ ถ้าเริ่มที่เราเราไม่รู้ว่าจะซื้อคือใคร เกิดรายได้เท่าไรให้กับผู้ผลิต ถ้าเดินดีๆ จะเห็นระบบของวิสาหกิจการค้าเมล็ดพันธุ์ หากความรู้ลองเดินเพื่อผลักดันให้ผ่านเรื่องกฎหมายได้อย่างไร เข้าไม่ถึงลูกค้าจะเข้าถึงวิธีไหน วิสาหกิจต้องเห็นพวกนี้ แต่ละกลุ่มน่าจะมีช่องทางของตัวเองบางระดับไม่ใช่การค้นหากระบวนการผลิต ต้องค้นหาความรู้ทางการตลาด คือ ต้องหาความรู้การตลาดที่เขาทำอยู่ ทำแล้วดีหรือไม่ดี อยากรู้จะออกแบบการควบคุมอย่างไร ออกแบบยี่ห้ออย่างไรเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรเวลาทำความเข้าใจต้องการสูง ปังเจกทำไม่พอ ระบบการค้าจะทำอย่างไร หากความรู้เรื่องการรวบรวมสินค้าทำอย่างไร จะจูงใจให้คนเอาสินค้าไปทำการผลิตต่อทำอย่างไร ถ้าทำจะเป็นรูปแบบของวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชนตั้งขึ้นมาเพื่อเอาเงินช่วยไม่ได้เดินบนฐานความรู้ แต่ของเราต้องเดินบนฐานความรู้ รู้ว่าทำกับลูกค้าแบบไหน เกิดรายได้แบบไหน เกิดขึ้นมากน้อยขนาดไหน มีจุดอ่อนอะไรที่ต้องปรับแก้ ในกลุ่มผู้ซื้อ/ลูกค้า มีจุดอ่อนอะไรที่เราเข้าไม่ถึง ตัวเราเองมีจุดอ่อนอะไร ต้องพัฒนาอะไรต่อ ต้องยกระดับอะไร ระบบการจัดการไม่เหมือนกัน กลุ่มเป้าหมายอาจซ้อนหรือต่างกันบ้างก็ได้ เอาการค้าระบบและการจัดการของเรา การเปลี่ยนแปลงถึงจะมีพลัง วิธีการผลิตสินค้าจะปรับแบบไหน ถึงจะตรงกลุ่มเป้าหมาย เมล็ดพันธุ์ระบบการค้าเป็นอย่างไร ไม่ชัดเหมือนผ้าที่มีลายพื้นบ้าน แบบนี้ไม่รู้จะขายยังงั้นในเรื่องเมล็ดพันธุ์ พอทำวิสาหกิจตัวสำคัญไม่ยากเห็นวิสาหกิจของชาวบ้านเป็นแบบเวทมนิยม คนซื้อเพราะสงสาร อยากให้ขายแบบแฟร์เทรด แฟร์กับทุกอย่าง แฟร์กับโลก แฟร์กับคนซื้อ แฟร์กับคนขาย ฯลฯ ทั้ง 4 เรื่องเป็นเรื่องสำคัญเป็นทางออก เรื่องตัวเลขข้อมูลต้องชัดเจน ก่อนทำเศรษฐกิจเป็นแบบไหน หลังทำเป็นแบบไหน เปรียบเทียบให้เห็นเชิงตัวเลข อธิบายเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นให้ได้ แนะนำให้ทั้งหมดทุกโครงการทำในลักษณะรูปแบบการทำวิสาหกิจ เพื่อการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ วัตถุประสงค์ข้อ 1 ต้องศึกษาสินค้าที่เรามี รู้จักคนที่ซื้อ วิธีการ ระบบการขาย สินค้าไม่เป็นที่ต้องการก็ย้อนดูว่าเป็นอย่างไร

ดร.กฤษฎา บุญชัย สิ่งที่เราหวังสูงสุดคือ เรื่องแนวทางการค้า ช่องทางการค้าใช่หรือไม่ ลองอ่านที่มาและความสำคัญพูดถึงคำถามที่น่าสนใจหลายเรื่อง เช่น การพัฒนาคุณภาพ การพัฒนาพันธุ์ให้เหมาะสมกับพื้นที่ เรื่องการตลาดที่ยังไม่ได้สื่อสารออกไปข้างนอก ปัจจัยเงื่อนไขที่มากกระทบทั้งภายในและภายนอก ถ้าเอาสิ่งที่พูดมาทั้งหมดไม่ใช่เรื่องแนวทางการค้า แนวทางการค้า 1. จะวางสินค้าอย่างไร 2. จะผลิตสินค้าอย่างไร 3. จะเน้นกลุ่มเป้าหมายไหน ตกลงอยากทำอะไรเป็นหลักเป็นรอง ระหว่างการพัฒนาการผลิตให้มีคุณภาพ มีเงื่อนไขสนับสนุนหรือจะเน้นเรื่องแนวทางการค้าไปเลย ลองเลือกว่าอันไหนสำคัญและอยากทำ การตอบโจทย์เรื่องการค้า หาช่องทางการตลาดกับเรื่องพันธุ์เป็นการตอบโจทย์คนละเรื่อง ถ้าจะทำ 2 เรื่องนี้ใช้วิธีการคนละแบบ และจะมีทีมที่จะต้องแบ่งกันทำ จะเกิดความสับสนว่าอะไรคือเรื่องหลักเรื่องรอง ลองคิดดูว่าจะให้น้ำหนักทางไหน หลายเรื่องอาจเป็นการศึกษาจากข้างนอกไม่ใช่ศึกษาเฉพาะในชุมชน เป็นวิชาว่าด้วยการ

บริหารการค้าไปเลย เป้าหมายการค้าไม่ใช่เพียงแค่ว่ารายได้ แต่เพื่อการขยายเมล็ดพันธุ์ไปสู่สมาชิก รายได้เป็นตัวเสริม เป้าหมายคือ ให้เกิดการขยายผลด้านเกษตรกรรมยั่งยืน

คุณสุเมธ ปานจำลอง เหตุผลทำไมต้องเป็นวิสาหกิจเขียนให้ชัด ทีมวิจัยมีที่มาอย่างไร เขียนสถานะของแต่ละคน และเอาศักยภาพของบางคนที่ทำมาแล้วเขียนให้เห็นว่ามีที่มาอยู่ว่าทำไมต้องทำ เป็นต้นทุนว่างานนี้ยกระดับไปยังไง แนวทางของวิสาหกิจคืออะไร เขียนไว้ในนิยามเรื่องการค้าที่เป็นธรรม คุณค่าและความหมาย

3.4 โครงการ การพัฒนาศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม

ความเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ

ผศ.ดร.บัญชา แก้วส่อง ดูชื่อกับสิ่งที่เล่ามาไม่เข้ากัน ทำไมต้องเป็นถั่วลิสง ต้องทำให้ชัด พูดถึงการบริโภค ประโยชน์ของการขยับต่อ ทำไมต้องเป็นศูนย์ไม่เห็นในความเป็นมา เมล็ดพันธุ์ไม่มีคุณภาพเกี่ยวอะไรกับศูนย์ โจทย์เรื่องศูนย์คืออะไร พยายามเขียนให้เชื่อมโยง เช่น เมื่อได้เมล็ดพันธุ์แล้วก็รวบรวมแล้วเป็นศูนย์เป็นศูนย์แล้วทำไมต้องพัฒนา พัฒนาแล้วยังไง สุดท้ายที่ยากเห็นคืออะไร ไม่อยากให้กระโดดข้ามไป อยู่ๆเป็นศูนย์ ต้องอธิบายให้เห็นมีศูนย์แล้วต้องดึงออกมาให้เห็นว่าศูนย์มีปัญหาอะไร ความรู้ที่อยากรู้คืออะไร เท่าที่ฟังเป็นเรื่องของการอยากหาความรู้เรื่องเมล็ดพันธุ์ ไม่ว่าจะเกี่ยวกับศูนย์ ปัญหาอยู่ตรงไหน ต้องไล่ไปให้ชัดว่าทำไมต้องไปต่อเป้าหมายจริงๆ ของศูนย์สุดท้ายเห็นอะไร ถ้าเป็นศูนย์เมล็ดพันธุ์จะมีการควบคุมคุณภาพอย่างไร เติมข้อมูลว่าทำไมต้องเป็นศูนย์ มีปัญหาอะไร ทำไมถึงต้องพัฒนา แล้วทำไมต้องขยาย โยงใยกับสถานการณ์ที่กำลังต้องการเรื่องนี้ ความเข้มข้นของการมีส่วนร่วมของชาวบ้านโครงการที่แล้วเป็นอย่างไร ตอนบอกเรื่องทำไมต้องปลูกถั่วลิสงต้องบอกให้เห็นด้วยว่าเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจอย่างไร

ดร.กฤษฎา บุญชัย ศูนย์มีอยู่แล้วจะไปพัฒนาทำไม อยากได้อะไรกันแน่ เหมือนอยากได้เมล็ดพันธุ์ที่ดี งานวิจัยปีแรกได้หรือยัง ตอนนี้พอใช้หรือยัง เมล็ดพันธุ์ที่ผลิตได้ ทั้งคุณภาพ การเพิ่มผลผลิต เชิงเทคนิคพอใจหรือยัง โจทย์เรื่องการพัฒนาต้องทำต่อ เพื่อยกระดับเรื่องนี้ให้ดีขึ้นหรือไม่ แล้วดีที่ที่สุดคืออะไร ช่วยอธิบายเพิ่มเติมให้ชัดเจน ศูนย์นี้อยากจะรู้อะไรเกี่ยวกับการวิจัยนี้ เท่าที่ฟังดูสามารถแตกเป็น 3 โครงการวิจัย เราอยากรู้ 3 เรื่อง แล้วจะแบ่งทำอย่างไรในโครงการเดียว ทีมวิจัยมีโจทย์ 3 เรื่องจะแบ่งกันอย่างไร พร้อมสำหรับการทำ 3 เรื่องหรือไม่ ถ้าโยกกลับไปยังโครงการแม่ ต้องกลับไปตอบโจทย์ด้วยว่า ถ้าสามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ ทำศูนย์ได้ดีแล้วจะตอบโจทย์เศรษฐกิจของชุดอย่างไร ถ้าทำเสร็จเราต้องตอบได้ ว่าวิธีการนี้ จะยกระดับเศรษฐกิจให้เข้มแข็งขึ้น

คุณสุเมธ ปานจำลอง ทำไมต้องถั่วลิสง ความสำคัญของถั่วลิสงอยู่ตรงไหน ข้อมูลการนำเข้าถั่วลิสงที่ประเทศไทยบริโภคอยู่ ให้เอามาใส่หน่อยว่า ทำไมต้องถั่วลิสง พื้นที่นี้เป็นพื้นที่ปลูกถั่วลิสงมานาน เป็นการปลูกพืชหลังนาที่ตอบโจทย์ทางสังคมนอกเหนือจากการปลูกข้าว ทำไมพื้นที่อื่นปลูกไม่ได้ ลักษณะพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การปลูกถั่วลิสง ใส่ข้อมูลเข้าไป ว่าเหมาะสมอย่างไร เพราะเป็นโครงการต่อยอด พันธุ์ถั่วที่ปรับปรุงในพื้นที่ ถั่วลิสงดีเป็นอย่างไร เขียนให้เห็นความสำคัญของการขยายผล ผลงานวิจัยที่เขียนไว้ เอามาใส่ไว้เพื่อให้เห็น

ความสำคัญของการขยาย สิ่งที่เป็นปัญหาของชาวบ้าน เช่น เกือบเมล็ดพันธุ์ไม่ได้ ภารกิจที่ต้องการทำศูนย์คืออะไร ข้อมูลของเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก ถ้าลิสเป็นพืชที่ชาวนาโลกยกให้เป็นพืชมหัศจรรย์ เอาผลงานที่พบปีที่แล้วมาเขียนว่ามีคุณภาพอย่างไรที่อยากขยาย อีกอย่างคือ ทำร่วมกับ อบต.ด้วย เขียนลงไปด้วย จะได้มั่นใจว่าทำศูนย์แล้วจะขยายได้แน่ เพราะมีความร่วมมือหลายฝ่าย เขียนให้เห็นศักยภาพหน่อย ว่าถ้าทำแล้วจะตอบโจทย์การขยายผลได้จริง

3.5 โครงการ กระบวนการรวบรวม และการเพาะขยายพันธุ์พืช เพื่อการจำหน่าย ของกลุ่มไพ หญาแผกและเกษตรผสมผสาน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม

ความเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ

ดร.กฤษฎา บุญชัย วัตถุประสงค์การพัฒนาปรับปรุงพันธุ์กรรมเพื่อยกระดับขีดความสามารถในการจำหน่ายการตลาด วัตถุประสงค์การพัฒนาการตลาด วัตถุประสงค์ปัจจัยเงื่อนไขที่เราทำเรามีปัจจัยเงื่อนไขอะไร อะไรที่เป็นสิ่งที่สนใจ เป็นโจทย์ร่วมกัน กล้วย หม่อน และสมุนไพรรวม 9 หมู่บ้าน สมาชิกกลุ่มการปลูกทั้ง 3 กลุ่มนี้ ถ้ามีการวิจัยจะคิดเป็นกึ่งเปอร์เซ็นต์ สามารถเป็นเศรษฐกิจของหมู่บ้านได้หรือไม่ มีกี่ครัวเรือนสัดส่วนครัวเรือนที่เป็นเป้าหมาย ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านทั้ง 9 หมู่บ้านเป็นอย่างไร มีหนี้สินเยอะหรือไม่ รายได้หลักคืออะไร ข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจและการดำรงชีพของชุมชนเพิ่มเติมเข้ามาจะทำให้เห็นว่าถ้าเราทำพืช 3 อย่างนี้จะนำไปสู่การสร้างเศรษฐกิจอย่างไร มีการแบ่งงานกันอย่างไร วิธีการทำงานวิจัยร่วมกันเป็นอย่างไร น่าจะแบ่งการศึกษาให้ชัดเจน ศึกษาให้ลงลึกให้ต่อเนื่อง แสวงหาความรู้ทั้งในและนอกชุมชน ดูเชิงการพัฒนา ผลผลิต ระบบนิเวศ ตลาด การจัดการเรื่องระบบการแบ่งปันข้อมูล แบ่งปันงบประมาณ ยังไม่เห็นภาพชัดเจนไม่รู้ว่าจะทำวิจัยยังไง ถ้าเป้าหมายที่เราตั้งเป็นเรื่องยาก เราอาจลดเป้าหมายได้หรือไม่ โจทย์จะจำกัดอยู่ที่การเร่งผลผลิต อาจไม่ใช่สิ่งที่ดีที่สุดก็ได้ โจทย์ที่น่าสนใจ คือ เราคิดถึงออเดอร์จากโรงงานด้วยหรือไม่ เราหวังคนจากใครมากกว่ากันระหว่างโรงงานกับคนทั่วไป กำหนดกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน จะได้นำไปสู่การตลาดมากขึ้น อยากให้ทำงานเป็นทีม มีการเจาะลึกข้อมูล กระบวนการแสวงหาความรู้เราต้องช่วยกันออกแบบวิธีการแต่จะต้องอยู่บนเศรษฐกิจร่วมของชุมชนด้วย ให้ความสำคัญกับการศึกษา ทดลอง วิธีการวิจัยมีการกล่าวไว้คร่าวๆ ระเบียบวิธีวิจัยยังไม่ได้มีการจำแนก ระบุวิธีการน้อยกว่าทำอย่างไรบ้าง

ผศ.ดร.บัญชา แก้วส่อง พันธุ์พืชพวกนี้ถ้าจะเอาพันธุ์พืชเพื่อการจำหน่ายก็เห็นเขาทำกันเยอะ มันจะทำวิจัยตรงไหนปัญหาจริงมันคืออะไรกันแน่ เรื่องเกษตรกรรมยั่งยืนเป้าหมายการเดินเพื่ออะไรกันแน่ กำลังคิดอะไรกันอยู่ พืชที่เข้ามาสำคัญขนาดไหน เป็นหัวใจอะไรของเกษตรกรรมยั่งยืน จะเป็นเรื่องการค้าได้ขนาดไหน สงสัยว่าถ้าเป็นเรื่องพันธุ์ มีขายอยู่ทั่วไป ทำไมต้องวิจัย วิจัยอะไร วิจัยทำไม ถ้าเป็นวิจัยพื้นฐานไม่น่าจะใช่ ยังไม่เห็นเป้า ต้องเห็นเป้าว่าเพื่ออะไร ลูกค้านี้คือคนกลุ่มไหน คือคนที่เราจะขยายไปทำเกษตรกรรมยั่งยืนใช่หรือไม่ กลุ่มคนที่ไปทำตรงนี้ได้เยอะหรือยัง พ่อค้ามารับสินค้า คนก็เลยสนใจจะปลูกมากขึ้น เรากำลังจะทำพันธุ์ขาย ต้องตั้งคำถามต่อว่า เราจะไปถึงธุรกิจการขายพันธุ์ พืชจะเป็นธุรกิจสักขนาดไหน ถ้าไม่มากพอ การวิจัยก็วางยาก ถ้าเห็นภาพชัดว่า กำลังขยายตัวแบบนี้ มีต้นทุนแบบนี้ ยังขาดอีกเยอะ ไม่แน่ว่าเป็นเรื่องพันธุ์กรรม

คนรุ่นใหม่ หรือตลาด เป็นเรื่องพันธกรรม สนใจในเรื่องการฟื้นฟู รักษา และนำพันธกรรมมาสร้างรายได้ จะสร้างอย่างไร เพื่อจำหน่ายสิ่งที่อยากเห็นคือ คนที่มาซื้อเป็นใครมากน้อยขนาดไหน รูปแบบจำหน่ายเป็นอย่างไร พันธุกรรมเหล่านี้สำคัญอย่างไร ถึงพอจะเป็นรายได้ ความรู้เหล่านี้จะมีผลอย่างไร จะสร้างเศรษฐกิจขนาดไหน ถ้าบอกว่าทำพันธุ์เพื่อการจำหน่าย ความต้องการพันธุ์มีมากน้อยแค่ไหน จะกลายเป็นความรู้เรื่องเทคนิค แล้วไม่ไปสู่เป้าหมายของพันธกรรมจริงคือ อะไร ชุมใหญ่ต้องการเอาเครือข่าย เอาเครือข่ายเพื่อไปสร้างเศรษฐกิจ เมื่อสร้างเศรษฐกิจ เน้นการจัดการมากขึ้น ถ้าทุกคนทำ ตลาดอยู่ที่ไหน เหมือนการส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนทั่วไป จะเอาเรื่องเมล็ดพันธุ์มาเป็นธุรกิจ อยากให้คิดให้ชัดว่าคนที่ได้ประโยชน์จากธุรกิจจำนวนมากพอ ต้องมีพื้นที่และกลุ่มคนที่ขยับทำธุรกิจแบบนี้ที่มากพอเห็นความตั้งใจ แต่ไม่รู้จะขยับอย่างไร ถ้าใช้กลุ่มเดิมต้องเป็นกลุ่มคนที่ชัดๆ เศรษฐกิจที่เกิดจากกล้วย สมุนไพร หม่อน มากน้อยขนาดไหน จะอธิบายแบบยังงี้ให้ชัดต้องปรึกษากับทางทีมที่เลี้ยงว่าจะเอาอย่างไรจะเป็นโจทย์วิจัยพันธกรรมในเรื่องนี้อย่างไร ถ้าเป็นระบบการขายเลย สินค้าก็ไม่พอ ยังมีจุดอ่อนอยู่หลายที่ คำว่าไม่พอขาย ปริมาณต้องเท่าไร การค้าพันธุ์ไม้ต้องเป็นคนที่ไม่ใช่สร้างพันธุ์แต่เอาพันธุ์ไม่ไปปลูก ระบบแบบนี้การขยายตัวของเกษตรกรรมยั่งยืนจะไปเร็วเหมือนปุ๋ยอินทรีย์ถ้าสร้างปุ๋ยที่เข้าถึงได้ง่าย ระบบตัวนี้เป็นระบบที่ต้องการ โจทย์จะเป็นอะไร มองไม่ออก เรา กำลังพูดถึงความรู้ของพันธกรรมแบบนี้ไปสู่คนที่ จะขยับขยายต่อ ถ้าพูดถึงการเพาะขยายไม่จำเป็นต้องวิจัยแบบกลุ่ม ทำคนเดียวได้เลย ถ้าเป็นเรื่องกลุ่มจะเป็นยังงี้ ถ้าสามารถจัดระบบเรื่องการค้าพันธุ์พืชของเกษตรกรรมยั่งยืนทุกอย่างระบบการค้าแบบนี้ทำให้คนเข้าถึง พืชแบบนี้จะทำให้คนเข้าถึงได้ง่ายยังงี้ เรากำลังเอาพันธกรรมไปสู่การตลาดเป้าหมายคือ ต้องการคนที่เข้าถึงเรื่องแบบนี้ได้ง่ายขึ้น ต้องเอาเรื่องการขายเป็นตัวหลัก เรื่องราวที่เป็นการขาย มองดูแล้วเป็นเรื่องการขายพันธกรรมเพื่อการขาย ต้องมีเรื่องรายได้เข้ามาให้ชัดระบบการจัดการจัดการอย่างไร จะพัฒนาให้ไปไกลทำอย่างไร ช่วยดึงมาให้ชัดว่าตัวจำหน่าย โอกาสเกิดเศรษฐกิจมากน้อยขนาดไหน แล้วเราจึงต้องลงมาพัฒนาพันธุ์ แล้วจะได้ประโยชน์มากน้อยแค่ไหน ความรู้เรื่องกลุ่มทางการตลาดสำคัญ ถ้าเห็นเป้าสุดท้ายชัดเจน เล่นตลาดจากเป้าที่เราจะไป ไม่ใช่เรื่องของคนที่กำลังทำ บทเรียนการตลาดเราเห็นชัดว่า คนส่งเสริมการผลิตไปได้เข้า ใช้เรื่องการตลาดเดินเรื่องการฟื้นฟูพันธกรรมก็ได้ งานวิจัยต้องเห็นเป้าสุดท้ายแล้วย้อนกลับมายังจุดเริ่ม ต้องเห็นเป้าให้ชัดก่อน

หลังจากเวทีพิจารณาโครงการ แล้วผู้ประสานงาน ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้นัดหมายการปรับแก้เอกสารตามข้อเสนอจากผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งทีมชุดโครงการนัดให้ทางพื้นที่จัดปรับเพิ่มเติมข้อมูลกลับมา โดยสื่อสารทางโทรศัพท์ และอีเมลในการรับส่งเอกสารเพิ่มเติมจนมีการส่งเอกสารที่มีการปรับให้กับผู้ประสานงานฝ่ายภายในสิ้นเดือนตุลาคม และมีการปรับเพิ่มเติมตามข้อเสนอจากผู้ประสานกลไก และผู้ประสานงานฝ่ายอีกในเดือนพฤศจิกายน ธันวาคม 2561 เป็นรอบสุดท้าย

บทสรุป

โครงการพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นของชุดโครงการพันธูกรรม ภายใต้ศูนย์ประสานงานชุดโครงการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารด้วยการวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นชุดโครงการวิจัยที่ดำเนินงานต่อเนื่องภายใต้ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารมาตั้งแต่ปี 2558 ถึง ปี 2561 โดยมีบทบาทในการหนุนเสริมโครงการวิจัยย่อยระดับชุมชนปี 2558 – 2559 จำนวน 4 โครงการ และช่วงปี 2560 – 2561 จำนวน 4 โครงการ หลังจากได้ผ่านเวทีรายงานผลการดำเนินงานชุดโครงการระยะที่ 2 (2560/2561) แล้วได้รับข้อเสนอความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ และจากฝ่ายท้องถิ่นให้มีการประมวลบทเรียนการทำงาน และกำหนดทิศทางเป้าหมายให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้นก่อนเสนอโครงการขอรับทุนในปีงบประมาณ 2562 โดยเฉพาะการดำเนินงานไปสู่การสร้างรายได้ หรือยกระดับทางเศรษฐกิจให้กับกลุ่มหรือชุมชนเป้าหมายให้เห็นผลการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน ซึ่งทางฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้เสนอให้ชุดโครงการดำเนินโครงการพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นของชุดโครงการพันธูกรรม เพื่อดำเนินการสนับสนุนการพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยในระดับโครงการย่อยของชุมชน และชุดโครงการประเด็นขึ้น มีระยะเวลาดำเนินงาน 1 สิงหาคม 2561 – 30 กันยายน 2561 ให้สามารถเตรียมเอกสารเสนอโครงการวิจัยเข้าสู่เวทีการพิจารณาโครงการของฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้ภายในเดือนตุลาคม 2561 โดยมีข้อสรุปการดำเนินงานดังนี้

1. การกำหนดเป้าหมาย และทิศทางทางการขับเคลื่อนงานภายใต้ชุดประเด็นโครงการ

ชุดโครงการได้มีการจัดการสรุปการดำเนินงานจากโครงการวิจัยที่ผ่านมา (2558 – 2561) ทั้ง 2 ระยะ พบว่าการคงอยู่ของความหลากหลายทางพันธูกรรมในระดับเกษตรกรรายย่อยและครัวเรือนนั้น ประกอบด้วย 1.ความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ 2.การใช้แรงงานในครัวเรือน 3.การสร้างรายได้จากการผลิต ซึ่งเกษตรกรได้ปรับตัวเพื่อให้สามารถรักษา อนุรักษ์พันธูกรรมนั้นไว้ได้โดยการคิดค้นการแปรรูป การสร้างช่องทางตลาด การปรับปรุงวิธีการผลิต ซึ่งได้พบข้อจำกัดสำคัญจากการวิจัยคือ หลังจากสนับสนุนให้เกิดความรู้ในการคัดเลือกและเก็บเมล็ดพันธุ์ได้แล้วหากพื้นที่ที่ชุมชนนั้นขาดการดำเนินงานในลักษณะกลุ่มหรือองค์กรทำให้การรักษาพันธูกรรมได้ไม่ต่อเนื่องยั่งยืน และได้ศึกษาถึงสถานะและบทบาทของกลุ่มหรือองค์กรของเกษตรกรในการจัดการเมล็ดพันธุ์ ตั้งแต่การอนุรักษ์รวบรวม การส่งเสริมการผลิต การรวบรวม และการจำหน่าย พบว่ามีระดับการดำเนินงานเป็นดังนี้ 1) กลุ่มองค์กรที่มีโครงสร้างชัดเจน มีจุดมุ่งหมายในการจัดการเมล็ดพันธุ์ตั้งแต่การผลิต รวบรวม จำหน่ายเมล็ดพันธุ์ให้กับสมาชิกองค์กรและเพื่อรายได้ให้กับสมาชิก 2) กลุ่มองค์กรที่มีร่วมกันเรียนรู้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ มีเป้าหมายในการผลิตเมล็ดพันธุ์ให้เพียงพอในกลุ่มสมาชิก 3) กลุ่มองค์กรเริ่มเรียนรู้ใหม่ เริ่มต้นการคัดเลือกพันธุ์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ ทั้งนี้โอกาสของเกษตรกรที่จะสร้างเศรษฐกิจจากการผลิตเมล็ดพันธุ์ทั้งเมล็ดพันธุ์ข้าว และเมล็ดพันธุ์ผัก จำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพจากภายในกลุ่มเองและร่วมกันเป็นเครือข่ายของกลุ่มเพื่อสนับสนุนกันและกันเรื่องการผลิต ปริมาณการผลิต ความหลากหลาย การเชื่อมโยงผลผลิตระหว่างกัน การบริหารจัดการของกลุ่มและเครือข่าย จากข้อมูลการใช้เมล็ดพันธุ์ภายในประเทศเองยังสะท้อนปริมาณความต้องการเมล็ดพันธุ์ต่างๆอยู่ในปริมาณมาก หากกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์สามารถดำเนินการผลิต คุณภาพ ความเชื่อมั่นในคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ได้จะสามารถสร้างช่องทางเศรษฐกิจได้ทั้งในระดับพื้นที่ และพื้นที่ใกล้เคียงได้อีกช่องทางดังนั้นหากส่งเสริมให้เกิดการสร้าง

เครือข่ายกลุ่มองค์กรเกษตรกรในการดำเนินงานจัดการเมล็ดพันธุ์ร่วมกันจะสามารถทำให้เกิดความหลากหลายของผลผลิตและนำไปสู่การสร้างรายได้จากการผลิตเมล็ดให้กับกลุ่มเกษตรกร จึงได้กำหนดกรอบทิศทางทางขับเคลื่อนงานเพื่อพัฒนาโครงการวิจัยทั้งระดับชุดโครงการ และโครงการย่อยดังนี้

เป้าหมายการดำเนินงาน คือ “การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายวิสาหกิจเพื่อสร้างเศรษฐกิจจากการผลิตเมล็ดพันธุ์ขององค์กรเกษตรกร” โดยมุ่งการยกระดับกระบวนการดำเนินงานของกลุ่มองค์กร ให้เป็นหน่วยในการส่งเสริม สนับสนุน สร้างการเรียนรู้ให้สมาชิกในการผลิตเมล็ดพันธุ์ให้ได้คุณภาพ การบริหารจัดการองค์กรให้เกิดความโปร่งใส มีมาตรการข้อตกลงหรือระเบียบที่ชัดเจนในการแบ่งปันและจัดสรรผลประโยชน์จากการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ให้กับสมาชิก สร้างกระบวนการติดตามควบคุม มาตรฐานคุณภาพเมล็ดพันธุ์

กรอบการดำเนินงานโครงการ

1. ศึกษา และพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่ม องค์กรเกษตรกร ที่มีการส่งเสริม สนับสนุนให้สมาชิกผลิต และจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ ยกระดับการบริหารจัดการองค์กร ร่วมถึงการดำเนินงานให้มีลักษณะองค์กรที่เป็นทางที่ยั่งยืน เช่น การขึ้นทะเบียนวิสาหกิจชุมชน จัดทะเบียนศูนย์ข้าวชุมชน เป็นต้น
2. ศึกษา และพัฒนากระบวนการดำเนินงานด้านการตลาดของกลุ่มองค์กร การหาช่องทางการจำหน่าย รูปแบบและวิธีการจัดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มองค์กร
3. การเชื่อมโยงความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐทั้งด้านความรู้ และงบประมาณเข้ามาหนุนเสริมการดำเนินงานของกลุ่มองค์กร เช่น ศูนย์วิจัยข้าว ศูนย์วิจัยและพัฒนาพันธุ์พืช หน่วยงานส่งเสริมการเกษตรทั้งระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล
4. การศึกษาเอกสาร ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการผลิต และจำหน่ายเมล็ดพันธุ์เพื่อสนับสนุนให้กลุ่มองค์กรเกษตรกรดำเนินการตามขั้นตอนอย่างถูกต้อง หรือปรับกระบวนการจากข้อจำกัดที่ค้นพบ

2. การร่วมพัฒนาโจทย์วิจัย และจัดทำข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่

จากเป้าหมาย และกรอบการดำเนินงานได้พัฒนาร่างโครงการวิจัยระดับชุดโครงการขึ้นและเสนอแลกเปลี่ยนกับศูนย์ประสานงานชุดโครงการ (Node) เพื่อให้เกิดความชัดเจนในเอกสารโครงการจากนั้นได้ค้นหาพื้นที่ และกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาโครงการย่อยระดับชุมชนอีก 4 โครงการดังที่ได้เสนอแล้วในบทที่ 4 เมื่อได้ข้อเสนอโครงการทั้งระดับชุดโครงการ โครงการย่อย ทั้ง 5 โครงการแล้วได้เสนอเข้าสู่การพิจารณาโครงการโดยผู้ทรงคุณวุฒิจากฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น แล้วให้ชุดโครงการและโครงการย่อยปรับเอกสารตามข้อเสนอส่งให้ผู้ประสานงานฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นตรวจสอบก่อนเสนออนุมัติโครงการต่อไป ซึ่งการปรับแก้เอกสารตามข้อเสนอผู้ทรงคุณวุฒินั้นทางชุดโครงการใช้วิธีการประสานงาน สื่อสารกับพื้นที่ทางโทรศัพท์ และอีเมลเท่านั้นเนื่องจากไม่มีงบประมาณสนับสนุนการลงพื้นที่รายโครงการแล้วและยังได้ประสานความร่วมมือไปยังองค์กรภาคีที่สนับสนุนในระดับพื้นที่ เช่น สภาอภัยแก่ง เบิ่งแงง คนมหาสารคาม องค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม ผู้ประสานสนับสนุนโครงการชุมชนน่าอยู่ (สสส.สำนัก 6) ในจังหวัดมหาสารคาม เพื่อสนับสนุนการปรับเอกสารและประสานงานกับกลุ่มองค์กรเกษตรกรในพื้นที่ ซึ่งสามารถส่งเอกสารโครงการที่ปรับแล้วให้กับผู้ประสานงานฝ่ายได้ในเดือนธันวาคม

ภาคผนวก

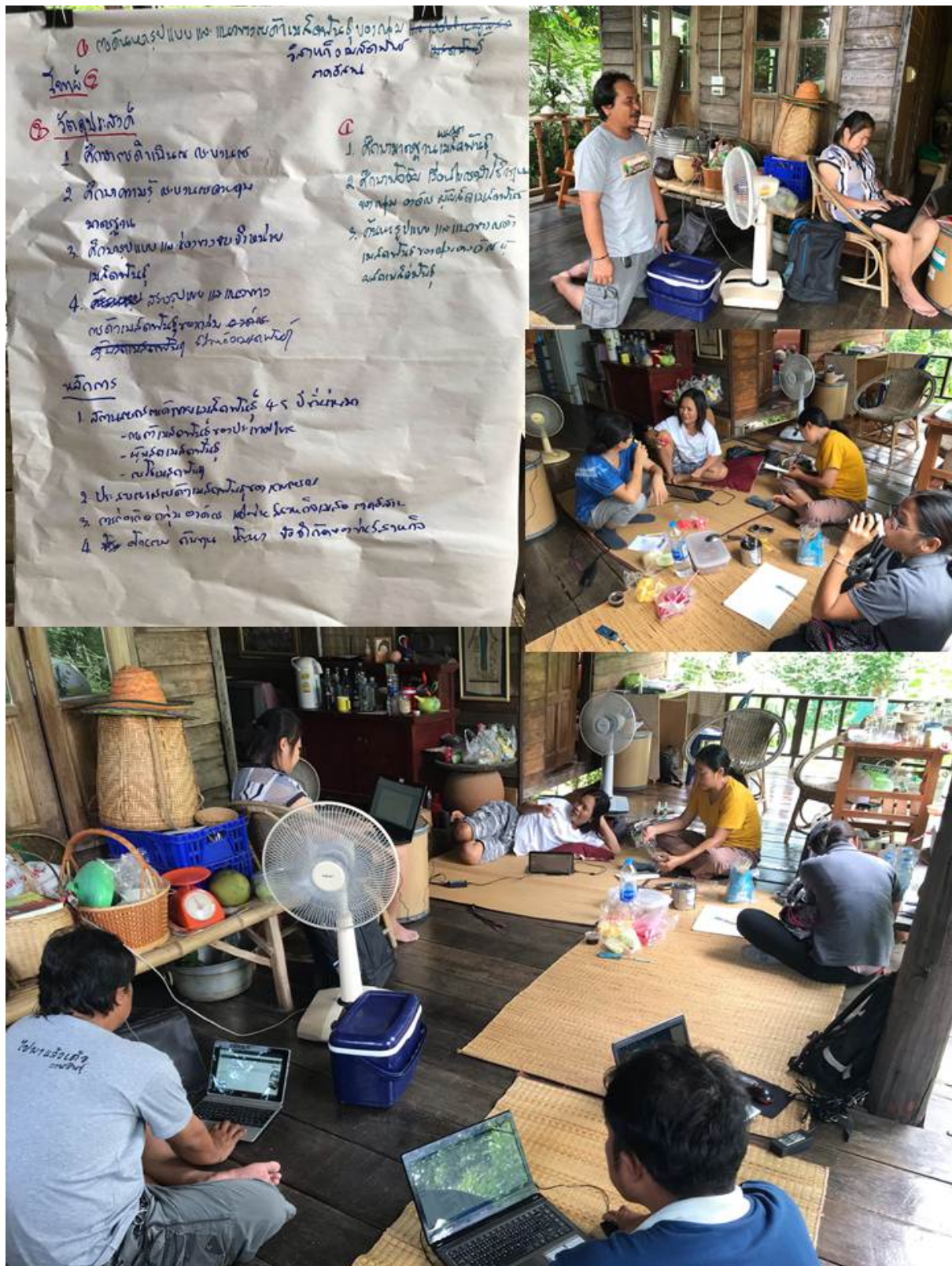
รูปประกอบการทำกิจกรรม



ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจ และพัฒนาโจทย์วิจัย “เครือข่ายวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน”
ณ สวนชุมชน บ้านดอนยม ต.ท่าขอนยาง อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม



เวทีพัฒนาโครงการวิจัย “การพัฒนาศูนย์เรียนรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์ และการแปรรูปถั่วลิสงในตำบล
เหล่าดอกไม้” ของกลุ่มวิสาหกิจแปรรูปถั่วลิสงตำบลเหล่าดอกไม้ อ.ชื่นชม จ.มหาสารคาม



ประชุมจัดทำข้อเสนอโครงการวิจัย “การค้นหารูปแบบและแนวทางการค้าเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มวิสาหกิจ
เมล็ดพันธุ์ภาคอีสาน” ณ ศูนย์เรียนรู้สวนผักคนเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น



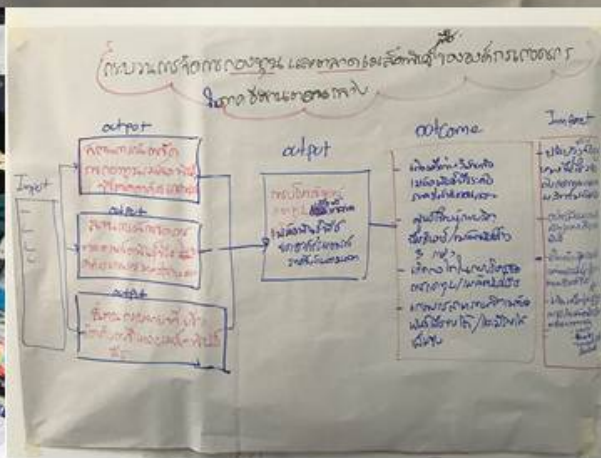
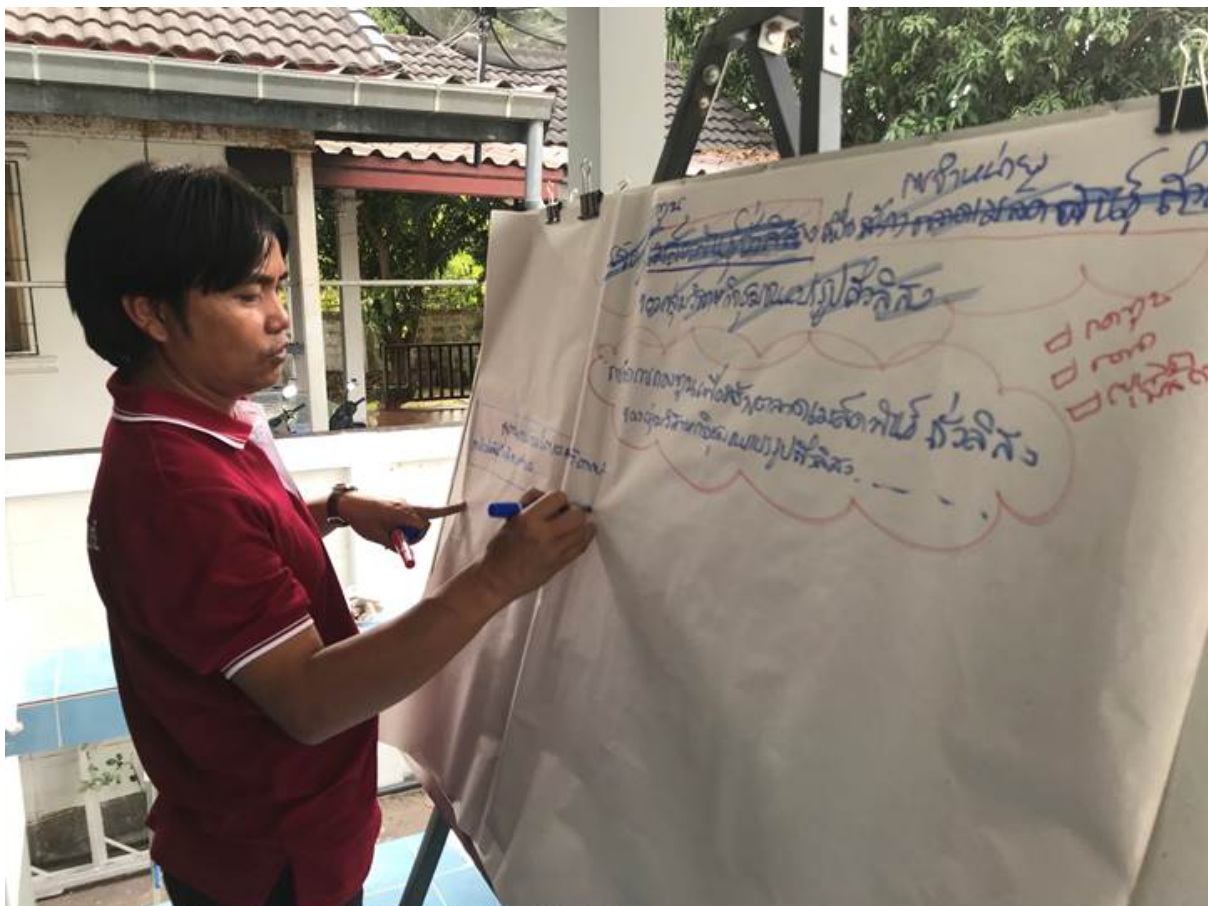
เวทีพัฒนาโครงการวิจัย “พัฒนาระบบการรวบรวมและขยายพันธุ์พืชเพื่อจำหน่าย ของกลุ่มหญ้า
แฝกและเกษตรผสมผสาน” ณ ไร่เขยหล่าหมื่นแก้ว ต.นาโพธิ์ อ.กุสุมาลย์ จ.มหาสารคาม



เวทีพัฒนาโครงการวิจัย “การจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวของเครือข่าย
สภาองค์กรชุมชนตำบลระดับจังหวัด” ณ สวนชุมแสง ต.ท่าขนอยาง อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม



เวทีพิจารณากลับกรองโครงการระดับภาคอีสาน ณ โรงแรมเดอะเบสท์ รีสอร์ท ต.บ่อใหญ่ อ.บรบือ
จ.มหาสารคาม



การเรียบเรียงผลข้อเสนอโครงการชุดประเด็นพันธกิจท้องถิ่นฯ ร่วมกับทีมกลไกภาคอีสาน